

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

К. В. КОВТУНЕНКО, Л. П. ШАЦКОВА

**ЕКОНОМІЧНЕ ОЦІНЮВАННЯ
ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА:
СВОЄЧАСНІСТЬ ПРОЦЕСУ ТА
ДОСТОВІРНІСТЬ РЕЗУЛЬТАТУ**

МОНОГРАФІЯ

Одеса
2015

УДК 658.1:330.341.1
ББК 30.604:65-5
К 568

*Рекомендовано до друку Вченою радою
ІБЕІТ Одеського національного політехнічного університету
(протокол № 3 від 21 жовтня 2015 р.)*

Рецензенти:

Лазарева Є. В. – доктор економічних наук, старший науковий співробітник відділу розвитку підприємництва Інституту проблем ринку та економіко-екологічних досліджень Національної академії наук України.

Масленников Є. І. – доктор економічних наук, професор кафедри економіки і управління Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Ковтуненко Ксенія Валеріївна

К 568 Економічне оцінювання інноваційної діяльності промислового підприємства: своєчасність процесу та достовірність результату: монографія / К. В. Ковтуненко, Л. П. Шацкова – Одеса: Бондаренко М.О., 2015. – 254 с.

ISBN 978-617-7261-95-6

В монографії розглянуто теоретико-методичні аспекти економічного оцінювання інноваційної діяльності промислового підприємства. Розроблено та обґрунтовано теоретичні та методичні положення щодо комплексного поетапного економічного оцінювання інноваційної діяльності промислового підприємства, яке будується за етапами, об'єктами права інтелектуальної власності та способами їх використання. Запропоновано управлінський інструментарій для забезпечення ефективності економічного оцінювання інноваційної діяльності промислового підприємства.

Монографія буде корисною для студентів економічних вищих навчальних закладів, аспірантів, викладачів, робітників підприємств та комерційних структур.

УДК 658.1:330.341.1
ББК 30.604:65-5

ISBN 978-617-7261-95-6

© Ковтуненко К. В., Шацкова Л. П., 2015

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ I ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНОГО ОЦІНЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА	7
1.1 Сутність інноваційної діяльності та способи використання її результатів.....	7
1.2 Економічне оцінювання інноваційної діяльності: своєчасність процесу та достовірність результатів	34
1.3 Витрати інноваційної діяльності як важливий елемент економічне оцінювання інноваційної діяльності промислового підприємства	45
Висновки до розділу 1.....	61
РОЗДІЛ II СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ. МОДЕЛІ І МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ЕКОНОМІЧНОГО ОЦІНЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА.....	65
2.1 Сучасний стан та тенденції розвитку інноваційної діяльності промислових підприємств України	65
2.2 Дослідження ефективності використання об'єктів права інтелектуальної власності як результатів інноваційної діяльності промислових підприємств	87
2.3 Аналіз сучасних моделей та методичних підходів до економічного оцінювання інноваційної діяльності промислового підприємства та методів оцінки її результатів	103
Висновки до розділу 2.....	117
РОЗДІЛ III ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ БАЗИС ТА МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ ЕКОНОМІЧНОГО ОЦІНЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА	

ЗА ОБ'ЄКТАМИ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ	121
3.1 Модель етапного економічного оцінювання інноваційної діяльності промислового підприємства за об'єктами права інтелектуальної власності та способами їх використання	121
3.2 Методичні рекомендації щодо процесу економічного оцінювання інноваційної діяльності промислового підприємства за об'єктами права інтелектуальної власності	135
3.3 Інформаційно-аналітичне забезпечення економічного оцінювання інноваційної діяльності промислового підприємства	180
Висновки до розділу 3	196
ВИСНОВКИ.....	199
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	202
ДОДАТКИ.....	223

ВСТУП

Нові ідеї і продукти, прогресивні технології та організаційні рішення в великій мірі визначають успіх підприємств на ринку. У зв'язку із зростаючою роллю інноваційної діяльності в досягненні довгострокових конкурентних переваг підприємствам для того щоб забезпечити нормальні умови функціонування необхідно постійно оцінювати свої можливості та вимоги ринку, порівнювати доходи від реалізації інноваційної продукції з витратами на створення та впровадження інновацій. Для підвищення конкурентоспроможності все більше значення сьогодні набуває ефективне використання об'єктів права інтелектуальної власності як результату, який може виникати на будь-якому етапі інноваційної діяльності промислових підприємств. Для їх раціонального використання на промисловому підприємстві необхідно створити ефективну модель економічного оцінювання інноваційної діяльності, яка б змогла успішно вирішити це завдання, а значить забезпечити промисловому підприємству високу конкурентоспроможність і можливість сталого розвитку.

У сфері інновацій сучасні науковці, серед яких можна виділити Б. Буркинський, А. Бутенко, В. Геєць, В.Захарченко, С. Ілляшенко, О. Кузьмін, О. Побережець, Л. Федулова, М. Юдін, досліджували передусім економічні та організаційні аспекти інноваційної діяльності та інноваційні можливості промислових підприємств. Результати інноваційної діяльності і проблеми комерціалізації інноваційних розробок промислових підприємств висвітлили В. Гриньова, К. Ковтуненко, Є. Лазарева, М. Меркулов, С. Філіппова. Підходи до економічного оцінювання інноваційної діяльності розглядалися в роботах таких вчених та фахівців, як А. Гриньов, П. Завлін, П.Харів, Н. Чухрай, О. Ястремська та інші.

Спроби економічного оцінювання інноваційної діяльності промислового підприємства робилися багатьма вченими і дослідниками.

Однак необхідно відзначити, що багато методик оцінювання інноваційної діяльності промислового підприємства настільки складні для практичного застосування, що це веде до зниження їх привабливості для сучасних підприємств. Не вирішено коло завдань, пов'язаних з формуванням організаційно-економічних засад економічного оцінювання інноваційної діяльності промислового підприємства за етапами, об'єктами права інтелектуальної власності та способами їх використання.

Тому виникає нагальна потреба в подальшому удосконаленні теоретичних, методологічних і прикладних основ щодо економічного оцінювання інноваційної діяльності промислового підприємства.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНОГО ОЦІНЮВАННЯ
ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Сутність інноваційної діяльності та способи використання її результатів

Динаміка розвитку сучасного промислового виробництва визначає постійну інноваційну спрямованість як рішення задач технології та організації виробництва, так і завдань управління. Українські промислові підприємства намагаються в силу своїх можливостей оновлювати основні фонди, впроваджуючи нові технології у виробництво, випускати нові види продукції, розширювати перелік послуг, що надаються, підвищуючи їх якість. В даний час все більшу кількість промислових підприємств усвідомлюють величезну роль інноваційної діяльності у завоюванні нових ринків, посилення конкурентних переваг. У зв'язку із зростаючою роллю інноваційної діяльності в досягненні довгострокових конкурентних переваг промисловими підприємствами є очевидною актуальність розгляду поняття «інноваційна діяльність». Поняття «інноваційна діяльність» еволюціонувало відповідно до етапів розвитку сучасних теорій інновацій, в рамках кожної з них уточнюється зміст інноваційної діяльності (табл.1.1).

Таблиця 1.1 – Зміст ІД відповідно до етапів розвитку теорії інновацій
(джерело: систематизовано автором на засадах [1-4])

Теорія інновацій	Зміст інноваційної діяльності
1	2
Класична теорія інновацій [1]	Розглядається як якісні перетворення виробничого процесу

Продовження таблиці 1.1 – Зміст ІД відповідно до етапів розвитку теорії інновацій (джерело: систематизовано автором на засадах [1-4])

1	2
Теорія великих циклів [2]	Розглядається за умовами змагання і циклічності старих товарів і послуг з новими, яке визначається руйнування, що постійно повторюється,
Неокласична теорія [1]	Розглядається як фактор економічного зростання або підвищення ефективності виробництва, яке забезпечуються розробкою і впровадженням нововведень
Теорія прискорення або теорія інноваційного підприємництва [3]	Розглядається у взаємозв'язку з підприємництвом, висока віддача інвестицій в інноваційну сферу необхідність державного сприяння інноваційному розвитку підприємств та суспільства
Теорія технологічних укладів [4]	Розглядається як автономний ланцюжок однорідних технологічних процесів виготовлення будь-якої продукції, об'єднаний із суміжними технологічними процесами в галузях-постачальниках і галузях-споживачах.
Соціально-психологічна теорія [3]	Пов'язана з пріоритетом соціально-психологічних і організаційно-соціологічних чинників в управлінні інноваційної діяльністю:

Інноваційна діяльність являє собою сукупну категоріальну структуру, в якій можна виділити такі категорії, як: історична, економічна, інструментальна, філософська, юридична.

Інноваційна діяльність це історична категорія, оскільки вона включає в себе соціально-політичні, економічні, науково-технічні та інші фактори суспільного розвитку. Інноваційна діяльність є економічною діяльністю людей, тому що забезпечує новий рівень взаємодії факторів виробництва, або по І. Шумпетеру, втілює в життя нової комбінації виробничих факторів, яка дозволяє задовольнити нові потреби [2]. Якщо оцінювати інновації як результат задоволення безперервно виникаючих потреб щодо оновлення, перетворення і заміщенню колишніх економічних благ в результаті економічної діяльності, то це дає можливість досліджувати інноваційну діяльність, використовуючи методологію економічної науки. П. Друкер підкреслив, що інноваційна діяльність – це особливий інструмент, що вказують на можливості застосування на практиці принципів успішної інноваційної діяльності, пошук джерел інновацій, змін і ознак [5].

Інноваційна діяльність виступає і як юридична категорія, тому регулюється нормативними правовими актами чинного законодавства. Інноваційна діяльність осмислена як філософська категорія економістом Б. Санто в силу того, що вона відображає динаміку сучасного життя у всьому різноманітті її взаємозв'язків; пронизує всі сфери життя суспільства, допомагає розкрити логіку його розвитку; сприяє виділенню і синтезу методологічних моментів; є невід'ємною частиною осмислення людиною свого досвіду життя і, отже, набуває онтологічне значення [6].

В.В. Іванов розглядає інноваційну діяльність на семи економічних рівнях: індивідуальний – рівень конкретної людини; мікро-рівень – рівень одного підприємства; локальний – рівень одного або декількох муніципальних утворень; мезо-рівень – рівень мережевих або корпоративних структур в межах державно-регіональних утворень; макро-рівень – рівень однієї держави або державно-регіональних утворень; гіпер-рівень – рівень об'єднаних національних інноваційних систем, транснаціональних корпорацій; глобальний – рівень глобальних формалізованих і неформалізованих мереж [7].

Здійснені дослідження наукових джерел [3,6, 8-18, 24, 25] показали, що як у світовій, так і у вітчизняній практиці не існує єдності щодо визначення сутності поняття «інноваційна діяльність». Відмінність розглянутого терміна полягає в різному обсязі розуміння досліджуваного явища. Інноваційну діяльність розглядають як сукупність ланок «наука - техніка - виробництво - споживання». Одні вчені виділяють підготовку виробництва та освоєння, відносячи до виробничої стадії тільки масове виробництво продукції, інші вводять стадію первинного стану нововведення. Подібні розбіжності виникають і по четвертій стадії. Для одних – це стадія «споживання», що включає реалізацію нової продукції споживачам і її експлуатацію; для інших – «застосування», тобто освоєння в сфері споживання, швидке

розповсюдження; для третіх «поширення», тобто економічне освоєння в загальнодержавному масштабі на всіх підприємствах, де це ефективно.

У зв'язку з цим виникає множинність позицій авторів, яка пояснюється не пропрацьованістю понятійного апарату у вітчизняному законодавстві, а також складністю і багатогранністю інноваційної діяльності. Тому з теоретичної точки зору важливо чітко сформулювати дане поняття.

В цілому здійснений аналіз показав, що більшістю дослідників розглядаються дві точки зору щодо трактування сутності інноваційної діяльності. Одні автори визначають, що це вид діяльності, інші – процес або сукупність процесів (табл. 1.2).

Таблиця 1.2 – Підходи до визначення поняття «інноваційна діяльність»
(джерело: систематизовано автором на засадах [8-18])

Автор	Сутність визначення
1	2
1. Як діяльність	
Майорова Т.В. [8]	Діяльність, що спрямована на використання та комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів та послуг.
Войтов І.В. [9]	Діяльність, що спрямована на створення і практичне використання (доведення до споживача) нових або вдосконалених видів продукції, технологій, послуг або організаційних рішень адміністративного, виробничого, комерційного або іншого характеру, що економічний (соціальний, екологічний чи інший) ефект.
Завлін П.М. Казанцев А.К. Миндели А.Е. [10]	Діяльність, що пов'язана із трансформацією результатів наукових досліджень та конструкторських розроблень у новий продукт, удосконалений технологічний процес чи новий підхід до соціальних послуг, спрямована на використання і комерціалізацію цих результатів, випуск на ринок нових конкурентоспроможних товарів та послуг.
Язлюк Б., Бутова А., Костецький В. [11]	Діяльність, що спрямована на використання результатів наукових досліджень і розроблень для розширення й оновлення номенклатури та поліпшення якості продукції, удосконалення технології її виробництва з подальшим упровадженням і ефективною реалізацією на внутрішньому та зовнішньому ринках
Денисенко М.П., Риженко Я.В. [12]	Діяльність, що пов'язана з перетворенням наукових досліджень і розробок, а також винаходів та відкриттів у новий продукт, або новий технологічний процес, що впроваджуються у виробничий процес.
Краснокутська Н.В. [3]	Діяльність колективу, спрямована на забезпечення доведення науково-технічних ідей, винаходів до результату, придатного до практичного застосування та реалізації їх на ринку з метою задоволення потреб суспільства в конкурентоспроможних товарах і послугах

Продовження таблиці 1.2 – Підходи до визначення поняття «інноваційна діяльність» (джерело: систематизовано автором на засадах [8-18])

Автор	Сутність визначення
1	2
2. Як процес або сукупність процесів	
Скрипко Т.О. [13]	Процес, спрямований на реалізацію результатів завершення наукових досліджень і розробок або інших науково-технічних досягнень у новий або вдосконалений продукт, що реалізується на ринку, у новий або вдосконалений технологічний процес, що використовується у практичній діяльності, а також супутні наукові дослідження і розробки
Хмельницька О.В. [9]	Процес зі стратегічного маркетингу, НДДКР, організаційно-технічної підготовки виробництва, виробництва й оформлення нововведень, їх впровадження та комерційної реалізації на ринку з метою отримання прибутку, поширення в інші сфери
Мизрова О.А. [14]	Сукупність науково-дослідних, прикладних, експериментальних робіт, необхідних для створення інновацій; робіт, пов'язаних із створенням дослідних та серійних зразків нової продукції та технологій, з сертифікацією і стандартизацією інноваційних продуктів, з проведенням маркетингових досліджень і організацією ринків збуту інноваційних продуктів; всі види посередницької діяльності і інші види робіт, що взаємопов'язані в єдиний процес з метою створення і поширення інновацій
Фатхутдинов Р.А. [15]	Процес стратегічного маркетингу, НДДКР, організаційно-технічної підготовки виробництва, виробництва й оформлення нововведень, їх впровадження (або перетворення) і поширення в інші сфери
Ковтуненко К.В. [16]	Інноваційною діяльністю може бути як інноваційний процес, так і його окремі етапи або їх певна комбінація
Пересунько З. [17]	Сукупність інноваційних процесів
Амоша О., Антонюк В., Землянкін А., Захаркін О.[18]	Цілий комплекс взаємопов'язаних між собою фінансових, виробничих, технологічних, наукових, організаційних та комерційних заходів, сукупність яких приводить до інновацій у вигляді нового чи удосконаленого продукту або технології

При аналізі поняття «інноваційна діяльність» як поняття інноваційного законодавства слід розрізняти широкий та вузький підхід.

Вивчаючи вітчизняне законодавство, приходимо до висновку, що у ньому також немає узгодженості та єдності у розумінні щодо поняття «інноваційна діяльність» (табл. 1.3).

Широкий підхід, який закріплен у законодавстві, не надає правових підстав для її визнання як самостійного виду господарської діяльності.

Таблиця 1.3 – Законодавче регулювання інноваційної діяльності в Україні (джерело: систематизовано автором на засадах [19-21])

Закони та нормативні акти	Зміст інноваційної діяльності
Закон України «Про інноваційну діяльність» [19]	Діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг
Закон України «Про інвестиційну діяльність» [20]	Одна із форм інвестиційної діяльності, яка здійснюється з метою впровадження досягнень науково-технічного прогресу у виробництво і соціальну сферу, що включає: випуск і розповсюдження принципово нових видів техніки і технології; прогресивні міжгалузеві структурні зрушення; реалізацію довгострокових науково-технічних програм з великими строками окупності витрат; фінансування фундаментальних досліджень для здійснення якісних змін у стані продуктивних сил; розробку і впровадження нової, ресурсозберігаючої технології, призначеної для поліпшення соціального і екологічного становища
Господарський кодекс України [21]	Діяльність учасників господарських відносин, що здійснюється на основі реалізації інвестицій з метою виконання довгострокових науково-технічних програм з тривалими строками окупності витрат і впровадження нових науково-технічних досягнень у виробництво та інші сфери суспільного життя

Фактично будь-які дії адміністративного, організаційного, фінансового, маркетингового та іншого характеру, які забезпечують здійснення інновацій і зумовлюють введення на ринок нових видів продукції та послуг, можна віднести до інноваційної діяльності. Це означає, що широкий підхід до визначення інноваційної діяльності надає підставу для визнання інноваційної складової при здійсненні будь-якого виду господарської діяльності.

Для того, щоб визначити інноваційну діяльність як самостійний вид господарської діяльності вимагається застосування вузького підходу, при якому потрібно встановити її ознаки як такої. При цьому слід визначитися: чи об'єднати всі види господарської діяльності, які опосередковують інноваційний процес, в один термін «інноваційна діяльність», чи їх відмежувати і визначати інноваційною діяльністю тільки один із видів.

Різноманіття підходів щодо визначення сутності «інноваційної діяльності» узагальнено на рис. 1.1[22].

Рисунок 1.1 – Підходи до визначення сутності «інноваційна діяльність»
(джерело : систематизовано автором на засадах [1-21])

Таким чином, наведений аналіз вивченої та проаналізованої вітчизняної та зарубіжної літератури, законодавства з інноваційної діяльності, дозволяє зробити деякі висновки:

- термін «інноваційна діяльність» трактується неоднозначно, оскільки не існує єдиного підходу до його визначення та змістом;

- саме поняття «інноваційна діяльність» еволюціонувало: у відповідності з даним принципом інноваційна діяльність розкривається відповідно до етапів розвитку сучасної теорії інновацій – від класичної до соціальної концепції;

- інноваційна діяльність представляє взаємопов’язану сукупність складних явищ і процесів. У зв’язку з цим виникає множинність позицій авторів, яка пояснюється не пропрацьованістю понятійного апарату у

вітчизняному законодавстві, а також багатогранністю інноваційної діяльності;

– інноваційна діяльність є багаторівневою категорією, що охоплює всі рівні економічної системи. У зв'язку з цим державна інноваційна політика повинна враховувати особливості інноваційної діяльності на кожному з рівнів;

– категорія «інноваційна діяльність» суперечлива відповідно до принципу двополярності, який трактує інноваційну діяльність як процес або сукупність процесів і як діяльність. Основним протиріччям наведених точок зору є те, що одні автори включають у поняття «інноваційна діяльність» не тільки створення, але також реалізацію інновацій, а інші – лише створення.

Дослідження різних підходів до сутності інноваційної діяльності дозволили констатувати, що інноваційна діяльність може включати як всі етапи інноваційного процесу, так і бути його частиною або можлива певна комбінація етапів [23].

Аналіз наукових джерел [3,10,13,16,18,24,25] дає змогу скласти власну думку автора, що інноваційну діяльність потрібно розглядати як послідовний процес перетворення ідеї в конкретний базовий продукт, технологію або послугу, що проходить етапи фундаментальних і прикладних досліджень, дослідно-конструкторських розробок, освоєння, комерційної реалізації і після продажного обслуговування, які можна розкласти на під етапи. Узагальнивши етапи інноваційної діяльності можна виділити дві основні стадії: науково-дослідна діяльність та діяльність з впровадження різних видів інновацій.

Отже, інноваційна діяльність на промисловому підприємстві може складатися з двох стадій, які, в свою чергу, поділяються на етапи (рис. 1.2).

Завдання, які вирішуються на першій стадії інноваційної діяльності, можуть бути досить різноманітні, але узагальнивши їх можна представити наступними етапами:

Рисунок 1.2 – Стадії та етапи інноваційної діяльності промислового підприємства (джерело: розроблено на підставі [3,10,13,16,18,24,25])

- дослідження: фундаментальні і прикладні;
- дослідно-конструкторські роботи.

Метою науково-дослідної стадії є усвідомлення потреб і можливості змін, відбір і розробка перспективних ідей, визначення можливості реалізації.

На стадії безпосереднього виробництва матеріалізованих досягнень науково-технічних розробок в масштабах, що визначаються запитами споживачів, та доведення нової продукції до споживача, здійснюється практична реалізація результатів інноваційної діяльності, яка включає наступні етапи: освоєння інновації – підготовка виробництва, освоєння промислового виробництва, процес промислового виробництва; впровадження на ринок – комерційна реалізація, післяпродажне обслуговування.

Ця стадія передбачає вивчення і оцінку з точки зору задоволення потреб покупців і виробничих можливостей, фінансових можливостей,

забезпеченості патентного захисту. На цій стадії відбувається ще один відсів неперспективних варіантів, промислове виробництво підприємство починає тільки в тому випадку, якщо нововведення користується попитом, який гарантує стабільні доходи в певному проміжку часу. Промислове підприємство проводить маркетингове дослідження, виробляючи пробну партію продукту. Якщо дослідження ринку проходить успішно, починається підготовка до широкомасштабного просуванню товару на ринок, яка ведеться за двома основними напрямками: створення відповідних виробничих потужностей для збільшення обсягів виробництва та проведення рекламної кампанії нововведення і організації збутової мережі. На цій стадії здійснюється випуск нової продукції високої якості в обсягах, що відповідають суспільним потребам, при мінімальних витратах.

Аналізуючи погляди вчених про зміст поняття «інноваційна діяльність», можна помітити, що далеко не всі автори розглядають поняття інноваційної діяльності, ставлячи в основу визначення її цільову спрямованість і, того більше, багато авторів взагалі не згадують результат як одну зі складових поняття інноваційної діяльності.

З нашої точки зору, для того щоб описати, а тим більше оцінити інноваційну діяльність, необхідно, в першу чергу, акцентувати увагу на очікувані результати цієї діяльності, враховуючи збалансованість структури компонентів інноваційної системи підприємства.

Інноваційна діяльність спрямована на отримання кінцевого результату – інноваційного продукту та інноваційної продукції. Фундаментом цього є трансформація об'єктів права інтелектуальної власності в кінцевий продукт [26].

На рис.1.3 запропонована модель інноваційної діяльності промислового підприємства. На запропонованій моделі в трикутнику демонструється інноваційна система промислового підприємства. Кожна грань фігури – це чинники, що впливають на розробку, поширення і використання інновацій, тобто на реалізацію інноваційної діяльності.

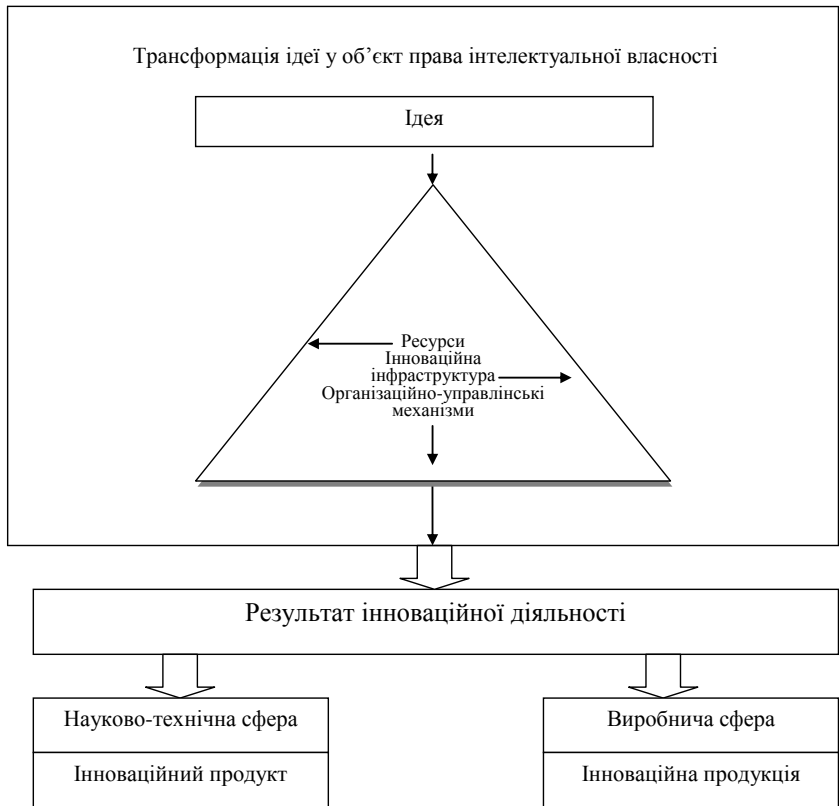

Рисунок 1.3 – Модель інноваційної діяльності підприємства
(джерело: розроблено на підставі [26,27,28])

Основою для появи інновацій є наявність інноваційно-орієнтованих ресурсів. Інноваційна інфраструктура забезпечує умови для послідовного проходження нововведенням всіх етапів інноваційної діяльності, в тому числі і до перетворення його в кінцевий продукт. Кожен суб'єкт інфраструктури відповідає за розвиток відповідного ресурсу інноваційної діяльності. Підстава трикутника – організаційно-управлінські механізми, які сприяють найбільш ефективному використанню науково-технічних, технологічних, кадрових, фінансових та інших можливостей підприємства. Ігнорування

будь-якої функції управління робить менш стійким основу трикутника, відсутність будь-якого суб'єкта інфраструктури призводить до обмеженості ресурсів [27].

Таким чином, сторони трикутника дозволяють досягти ефекту збалансованості при формуванні моделі інноваційної діяльності підприємства. Баланс в даному випадку розглядається між суб'єктами інфраструктури, що створюють макрокліматом для успішного перебігу інноваційних процесів, ресурсами та управлінськими технологіями, які використовують наявні ресурси для досягнення поставлених цілей.

Можна зробити висновок, що наявність законної монополії учасника на приналежну йому ідею є основною умовою формування ринку результатів інноваційної діяльності. Інноваційна економіка вимагає, щоб підприємства, які просувають нові ідеї, могли окупити свої вкладення. Тому для ефективного протікання процесу трансформації об'єктів права інтелектуальної власності в інноваційний продукт необхідно збалансувати обсяг і доступність необхідних ресурсів, якими володіє підприємство, застосування організаційно-управлінських механізмів, що реалізують інноваційні процедури, і рівень розвитку інноваційної інфраструктури, яка підтримує діяльність підприємств цієї сфери [29].

Інноваційна діяльність є рушійною силою формування інтелектуального капіталу підприємства. Лише активна інноваційна діяльність вітчизняних промислових підприємств здатна забезпечити формування та розвиток інтелектуального капіталу за рахунок ефективного використання об'єктів права інтелектуальної власності, які можуть виникати на кожному етапі інноваційної діяльності [30, 31].

Тому для розкриття змісту категорії «інноваційна діяльність» пропонується наступне формулювання: *інноваційна діяльність це процес, який починається з ідеї, що трансформується у об'єкти права інтелектуальної власності та завершується їх впровадженням в власне*

виробництво та/або комерційною реалізацією, при необхідності, з післяпродажним супроводом.

Дане визначення акцентує увагу на результатах інноваційної діяльності підприємства як засобах підвищення ефективності господарської діяльності підприємства. А це в свою чергу вимагає розробку методики економічного оцінювання інноваційної діяльності підприємств з урахуванням властивих їй особливостей.

На різних етапах інноваційної діяльності можна отримати різні результати, які можуть бути ідентифіковані у вигляді різних типів об'єктів права інтелектуальної власності. Ідентифікація об'єктів права інтелектуальної власності передбачає виділення охороно спроможних результатів інноваційної діяльності та забезпечення їх правового захисту. Процес ідентифікації об'єктів права інтелектуальної власності будується виходячи з наступних елементів:

- виявлення ОПВ, які використовуються підприємством, а саме, обстеження і встановлення наявності на матеріальних носіях;
- визначення формальних ознак ОПВ;
- класифікація виявлених ОПВ за типами, видами матеріального носія – масивами відповідно до загальноприйнятої класифікації та ін.;
- правова експертиза, яка включає виявлення документів, що підтверджують правомочне володіння майновими правами або використання інтелектуальної власності;
- оформлення і ведення зведеного реєстру ОПВ.

Дослідження різних типів об'єктів права інтелектуальної власності дозволили констатувати, що вони мають свою специфіку, яка визначається в залежності від їх масштабу і ролі інноваційної діяльності промислового підприємства. В зв'язку с цим можна виділити наступні типи об'єктів права інтелектуальної власності (рис. 1.4):

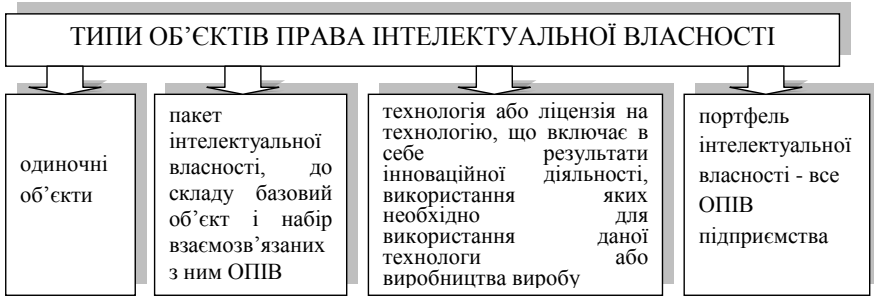

Рисунок 1.4 – Типи об'єктів права інтелектуальної власності (джерело: розроблено на підставі [32])

Робота з одиничними об'єктами спрямована на отримання максимального прибутку від їх реалізації або найбільш ефективного використання у господарському обороті промислового підприємства. Вони не роблять істотного впливу на стратегію підприємства.

Робота з портфелем інтелектуальної власності спрямована на оволодіння новими технологіями, захоплення і утримання ринкового сегменту, отримання конкурентних переваг, для підвищення ефективності діяльності підприємства у цілому. При формуванні портфеля інтелектуальної власності промислового підприємства найвагоміше значення мають власні науково-технічні розробки, тому потрібно провести систематизацію об'єктів права інтелектуальної власності, яка включає: аналіз комерційного потенціалу розробки, визначення виду охорони та оформлення прав інтелектуальної власності. При управлінні портфелем інтелектуальної власності промислового підприємства визначають напрями використання інтелектуальної власності, її вартісну оцінку, проводять аналіз ефективності використання та розробляють напрями удосконалення використання інтелектуальної власності підприємства.

Найчастіше права інтелектуальної власності передаються не окремо, а в поєднанні з іншими правами або послугами, що забезпечують в сукупності монополію на виробництво нового продукту або на використання нової

технології. Відзначено, що сучасні промислові підприємства працюють не з одиночними об'єктами інтелектуальної власності, а з портфелем інтелектуальної власності, який сформований з масивів об'єктів права інтелектуальної власності.

Виходячи з класифікації об'єктів права інтелектуальної власності, у портфелі інтелектуальної власності промислового підприємства можна виділити наступні масиви: масив об'єктів –авторського права і суміжних прав, масив об'єктів патентного права, масив засобів індивідуалізації товарів, і послуг, масив специфічних об'єктів інтелектуальної діяльності (рис. 1.5).

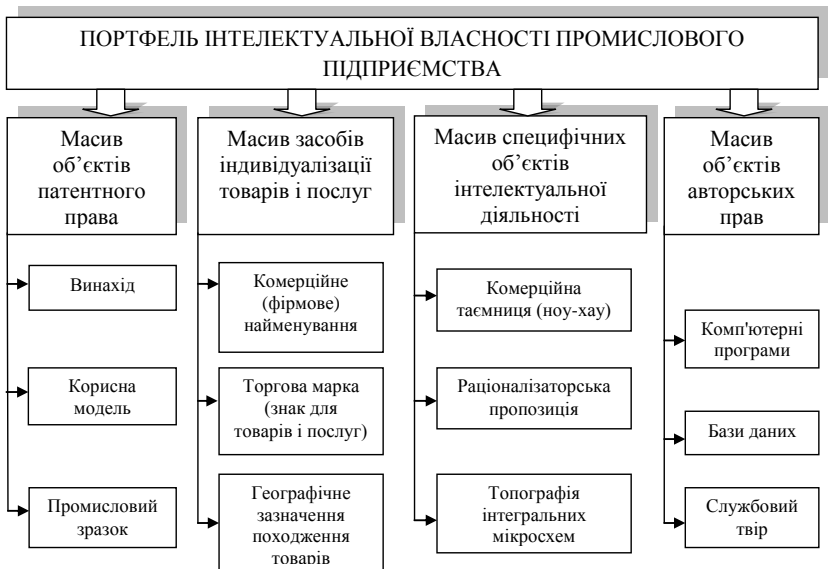

Рисунок 1.5 – Портфель інтелектуальної власності промислового підприємства (джерело: розроблено на підставі [33-41])

Для цілей подальшого дослідження ОПВ будуть розглядатися як об'єкти, майнові права на які належать промислового підприємству. Правовий захист ОПВ передбачає компроміс між завданням збереження стимулів до створення ексклюзивних новаторських рішень і необхідністю їх

поширення з найменшими витратами. При відсутності ефективної системи захисту прав авторів невелика ймовірність того, що промислові підприємства вкладатимуть значні кошти в розробку інновацій.

Для кожного об'єкта права інтелектуальної власності існують свої ідентифікаційні ознаки правового захисту, які визначені у відповідних законах України. На рис. 1.6 визначено ідентифікаційні ознаки правового захисту об'єктів права інтелектуальної власності промислового підприємства у розрізі масивів. Охарактеризуємо елементи ідентифікації об'єктів права інтелектуальної власності за масивами.

Розглянемо *масив патентного права*. Об'єкти патентного права створюються не тільки для вдосконалення діючого виробництва та для становлення нових виробництв, а й для закріплення правової монополії і пригнічення конкуренції.

За ідентифікаційними ознаками правового захисту патентом на винахід може бути захищена технологія виготовлення інноваційного продукту або інноваційної продукції, алгоритм роботи комп'ютерної програми.

Патентний захист технології виготовлення інноваційного продукту або інноваційної продукції здійснюється після її кваліфікації як винаходу до Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» [34], а саме, бути таким продуктом або способом, який повинен мати винахідницький рівень, бути промислово придатним і новим. Охорона алгоритму роботи комп'ютерної програми патентна поширюється на основоположну ідею програми, втілену в алгоритмі. Патенти на винаходи видається строком на 20 років за процедурою проведення кваліфікаційної експертизи заявки. Вважається доцільним захист цього виду об'єктів права інтелектуальної власності, якщо є можливість проконтролювати технологію конкурентів.

За ідентифікаційними ознаками правового захисту патентом на корисну модель може бути захищена конструкція оснащення для виробництва інноваційного продукту та інноваційної продукції.

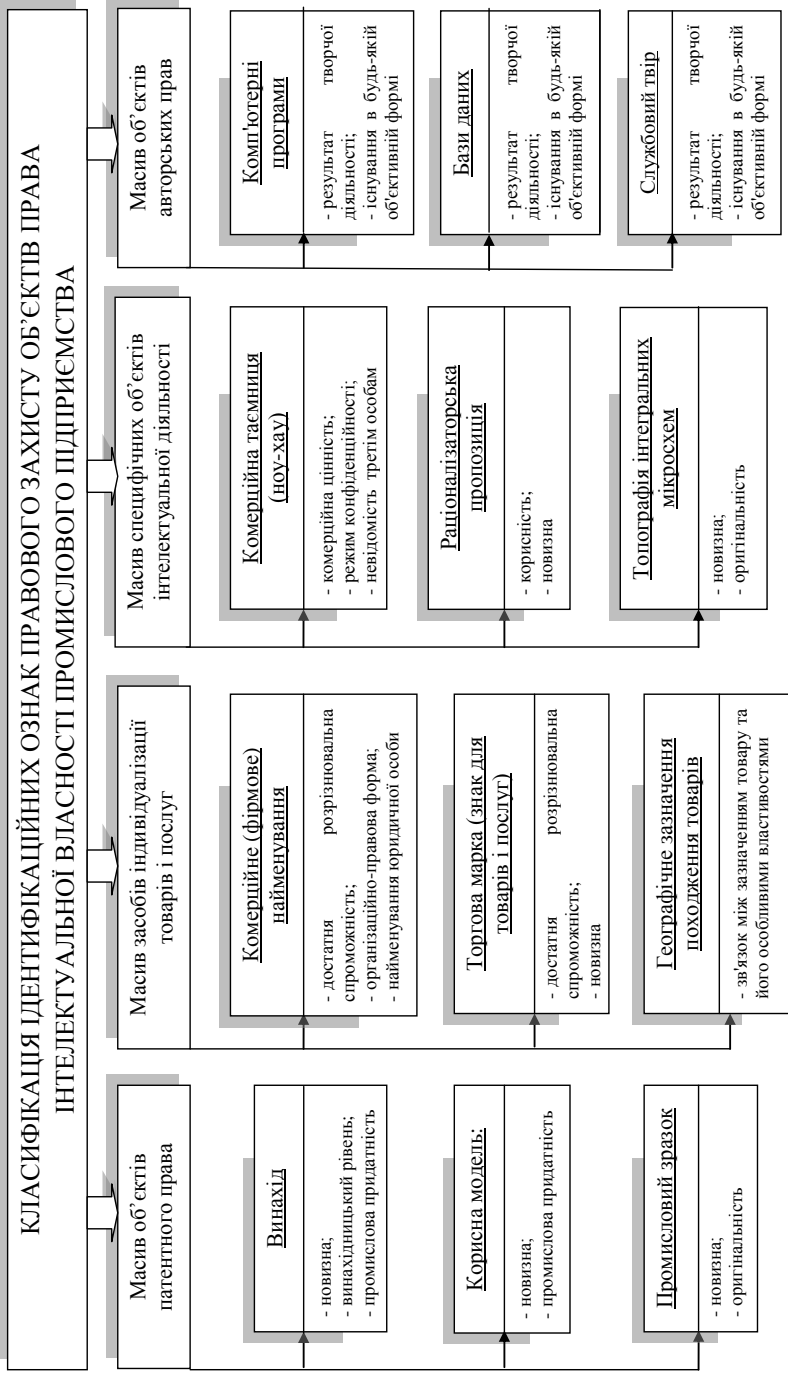

Рисунок 1.6 – Класифікація ідентифікаційних ознак правового захисту об'єктів права інтелектуальної власності промислового підприємства (джерело: власна розробка)

Патентний захист конструкції оснащення для виробництва інноваційного продукту та інноваційної продукції здійснюється після її кваліфікації як корисної моделі до Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» [34], а саме, бути таким технічним рішенням, який відноситься до пристроїв, є промислово придатним і новим. Відмінність корисної моделі від винаходу в тому, що за її допомогою можна захистити інноваційну розробку, яка є новою і комерційно цікавою, але не має достатнього винахідницького рівня. Патенти на корисні моделі видаються строком на 10 років за результатами формальної експертизи заявки.

За ідентифікаційними ознаками правового захисту патентом на промисловий зразок можуть бути захищені: форма коробок для упаковки інноваційної продукції, форма, рисунок чи розфарбування інноваційної продукції, етикетка, рекламний листок. Патентний захист цих видів об'єктів права інтелектуальної власності визначається сукупністю таких суттєвих ознак, визначених Законом України «Про охорону прав на промислові зразки» [35], як зовнішній вигляд, призначення для задоволення ергономічних та естетичних потреб, повинні бути промислово придатними і новими. Відмінність промислового зразка від інших об'єктів патентного права полягає у тому, що вони захищають зовнішній вигляд, тоді як винахід і корисна модель – технічну сутність. Патенти на промислові зразки видаються строком на 10 років, при винесенні рішення про видачу патенту враховується оригінальність форми, розфарбовування. Патентом охороняється композиція, а не написи або слова. Виробники будь-яких товарів зацікавлені у правовій охороні створених ними промислових зразків, щоб не тільки мати переваги на ринку, але і не дати можливість конкурентам безоплатно використовувати свої розробки.

Для підтримки в силі охоронних документів необхідно регулярно сплачувати встановлене мито, в іншому випадку охорона об'єктів патентного права призупиняється.

Розглянемо *масив специфічних об'єктів інтелектуальної діяльності*. Ідентифікаційними ознаками для захисту комерційної таємниці (ноу-хау) можна виділити наступні: вона повинна мати справді комерційну цінність, бути невідома і до неї немає вільного доступу третім особам, власник зазначеної інформації повинен вживати необхідні заходи щодо збереження її конфіденційності [36]. З цій метою, зазвичай, видається наказ по підприємству, в якому встановлюється, що певна інформація є секретною, порядок доступу, терміни збереження секретності, встановлюються заходи щодо забезпечення секретності. Реєстрація в Україні комерційної таємниці (ноу-хау) не передбачена, вона захищається договором між сторонами.

Ідентифікаційними ознаками для захисту раціоналізаторських пропозицій є промислова придатність, новизна і користь, які можуть бути локальними, тобто бути корисними та новими для підприємства, якому вони подані. Закону про раціоналізацію в Україні немає, захист здійснюється за «Тимчасовим положенням про правову охорону об'єктів промислової власності та раціоналізаторських пропозицій в Україні» [37]. Вони охороняються свідоцтвом, строк дії якого 10 років.

Ідентифікаційною ознакою для захисту топографії інтегральних мікросхем, які визначені Законом України «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем» [38], є оригінальність, тобто, якщо вона не створена шляхом прямого відтворення іншої топографії, має відмінності від інших топографій і не була відомою в галузі мікроелектроніки. Вона охороняється свідоцтвом, строк дії якого 10 років. Інтегральні мікросхеми є одними з найважливіших об'єктів інтелектуальної власності, оскільки вони надзвичайно широко використовуються практично в будь-яких сучасних товарах, від товарів побутового призначення до автоматизованих систем.

Розглянемо *масив засобів індивідуалізації товарів і послуг*. Ідентифікаційною ознакою на фірмове найменування можна визначити право, яке виникає з моменту державної реєстрації юридичної особи і припиняється у разі виключення з Державного реєстру юридичних осіб. Не підлягає

державній реєстрації найменування схоже з уже зареєстрованим, настільки, що їх можна переплутати, якщо воно здатне ввести в оману споживачів; не відображає вид діяльності та інші важливі елементи. В Україні не передбачено загальнодержавного реєстру фірмових найменувань, тому доцільно вибирати і використовувати фірмові найменування, які схожі з зареєстрованими знаками для товарів і послуг.

За ідентифікаційними ознаками правового захисту, які визначені Законом України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» [39], свідоцтвом на знак для товарів і послуг можуть бути захищені: торгова марка, логотип підприємства, комбінований знак, назва товарних груп, назви комп'ютерних програм, доменне ім'я. Реєстрація та захист торгової марки як знака для товарів і послуг сприяє відмінності від інших, поруч із зображенням знака проставляється міжнародне позначення про державну реєстрацію та наявності виняткових прав на знак – латинська буква «R» в колі. Знак може реєструватися і як колективний.

Логотип підприємства як товарний знак словесного типу повинен відповідати таким умовам: це слово натуральної мови або штучне, звичайного або специфічного шрифтового виконання, пов'язане з фірмовою назвою. Він повинен володіти відмітними властивостями, інформативністю, лаконічністю, асоціативністю, новизною. Поряд зі знаком власник має право проставляти попереджувальне маркування у вигляді знака «™», яке вказує на те, що цей знак реєструється в Патентному відомстві України.

Об'єднання логотипу та образотворчого знака при наявності композиційного і сюжетного зв'язку між логотипом і зображенням дозволяє реєстрацію як комбінованого знаку. При захисту назв товарних груп охороняються безпосередньо слова, а виконання назви на етикетки може охоронятися як промисловий зразок. Захист прав комп'ютерної програми може відбуватися шляхом реєстрації назви програми як торгової марки.

Доменне ім'я не є самостійним об'єктом права інтелектуальної власності, єдиним нормативним актом, що визначає умови використання

доменного імені, є Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» [38], згідно з яким власник зареєстрованого знака володіє правом використовувати цей знак в мережі Інтернету.

Захист знаку на товари і послуги здійснюється шляхом його реєстрації та отримання свідоцтва, яке дійсне протягом 10 років з можливістю продовження щоразу на 10 років.

За ідентифікаційними ознаками правового захисту, які визначаються Законом України «Про охорону прав на зазначення походження товарів» [40], свідоцтвом на зазначення походження товарів можуть бути захищені назва місця походження товару та географічне зазначення походження товару. Їх відмінність у тому, що географічне зазначення походження товару це позначення, яке прямо або побічно вказує на місце дійсного походження товару, тобто місце його виробництва, а назва місця походження товару це позначення, яке відображає унікальні властивості товару, характерні для місць його походження, тобто особливі природні, трудові, виробничі умови. Захист цього виду об'єктів права інтелектуальної власності здійснюється свідоцтвом, яке відповідає дійсності 10 років з дати подачі заявки на реєстрацію з можливістю продовження дії щоразу на 10 років.

Розглянемо *масив об'єктів авторських прав*. На відміну від об'єктів патентного права, охорона яких починається після їх реєстрації в патентних відомствах чи інших організаціях та отримання охоронних документів, охорона об'єктів авторського права починається з моменту створення.

За ідентифікаційними ознаками правового захисту, які визначаються Законом України «Про авторське право і суміжні права» [41], свідоцтвом на авторське право можуть бути захищені: код комп'ютерної програми, бази даних, веб-сайт, службовий твір. Для сповіщення про авторські права автор або правовласник мають право проставляти відповідне маркування на примірниках твору – знак охорони авторського права, який являє собою сукупність трьох елементів: знак – латинська буква «С» в колі, ім'я власника авторських прав і рік першої публікації твору. Підставою для

віднесення коду комп'ютерної програми до об'єктів авторського права служить те, що і рядки літературного твору, і рядки комп'ютерної програми відображаються автором символами-літерами або символами-операторами. Законодавство віднесло електронні бази даних до об'єктів авторського права і надало їм правову охорону як збірок. Оскільки веб-сайт, по суті, є свого роду комп'ютерною програмою (або, принаймні, базою даних), його захист здійснюється як об'єкта авторських прав. Стосовно майнових авторських прав існують два нормативні акти, положення яких суперечать один одному: згідно Закону України «Про авторське право і суміжні права» [41] виключне майнове право на ці об'єкти належить роботодавцю як твір, створений у зв'язку з виконанням трудового договору; згідно Цивільного кодексу України [42] майнові права на об'єкт, створений у зв'язку з виконанням трудового договору, належать працівникові, який створив цей об'єкт, та юридичній особі, в якій він працює, спільно. Тому для уникнення суперечок бажано прописувати в договорі кому належатимуть майнові права.

Узагальнивши вищесказане на рис. 1.7 надана класифікація елементів ідентифікації правового захисту об'єктів права інтелектуальної власності промислового підприємства у розрізі масивів [43].

Таким чином, результати інноваційної діяльності, які можна зберігати і практично застосувати за допомогою матеріальних носіїв, тобто кодифікувати, стають кодифікованим знанням, які є джерелами виникнення втрат, пов'язаних із здійсненням інноваційної діяльності.

Цінність результатів інноваційної діяльності неможливо визначити до моменту споживання, без практичного застосування вони представляють собою набір відомостей, позбавлений будь-якої економічної цінності. Мета кодифікації – привести існуючі результати інноваційної діяльності в таку форму, яка дозволить користуватися цими знаннями. Недооцінка інтелектуальної власності призводить до того, що промислове підприємство втрачає переваги по відношенню до своїх конкурентів.

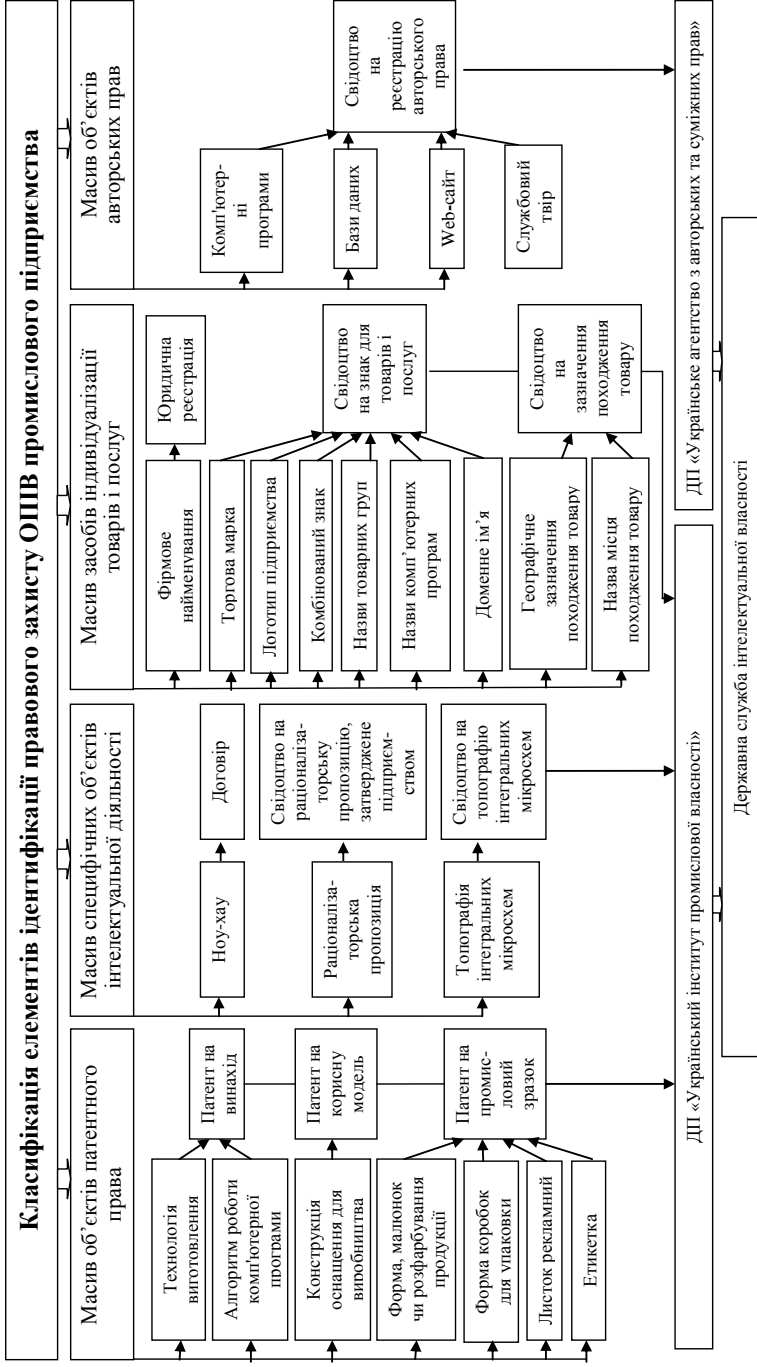

Рисунок 1.7 – Класифікація елементів ідентифікації правового захисту ОПВ промислового підприємства (джерело: *власна розробка*)

Нижче в табл. 1.4 показані конкурентні переваги охоронюваних результатів інноваційної діяльності у порівнянні з неохоронюваними аналогами.

Таблиця 1.4 – Конкурентні переваги охоронюваних результатів інноваційної діяльності у порівнянні з неохоронюваними (джерело: систематизовано автором на засадах [44,45])

Конкурентні переваги ОПІВ в порівнянні з неохоронюваними	Шляхи та засоби отримання максимальної економічної ефективності
Монопольне становище правовласників і ліцензій на ринках країн, де діє правова охорона - максимальні обсяги продажів через відсутність конкурентів	Встановлення монопольно високих цін на продукції та послуги; можливість продажу патентів і ліцензій, регулювання діяльності ліцензіатів
Звільнення від обмежень у бізнесі, пов'язаних із застосуванням антимонопольного законодавства	Використання виняткових прав правовласників володіти, розпоряджатися і використовувати охоронювані ОПІВ
Гарантовані на основі експертизи винахідницький рівень, абсолютну новизну	Більш висока конкурентоспроможність продукції та послуг, що забезпечують великий попит і обсяги реалізації конкурентоспроможних товарів і послуг
Створення і розвиток нових форм діяльності на основі ОПІВ, включаючи франчайзинг, виробнича кооперація на ліцензійній основі, спільні підприємства на основі охоронюваних ОПІВ та ін.	Створення широкої мережі з використанням фінансових коштів партнерів по співпраці при порівняно низьких витратах власників ОПІВ
Включення ОПІВ до складу нематеріальних активів підприємства і підвищення його вартості	Отримання додаткового економічного ефекту при продажу підприємства, випуск акцій і облігацій, отриманні кредиту та ін.
Швидке зростання ділової репутації підприємства, їх іміджу, популярності товарних знаків і торгових марок, фірмових найменувань, перетворення їх на «бренд»	Капіталізація ОПІВ і швидке зростання вартості підприємства за рахунок нематеріальних активів

Обгрунтований вибір тієї чи іншої форми правового захисту результатів інноваційної діяльності дозволяє зайняти міцне положення на ринку, отримувати доходи від їх використання.

В результаті аналізу літератури в області інтелектуальної власності [46-50] були виділені сім способів використання об'єктів права інтелектуальної власності, найбільш ефективно застосувати в діяльності промислового підприємства, які представлені на рис. 1.8.

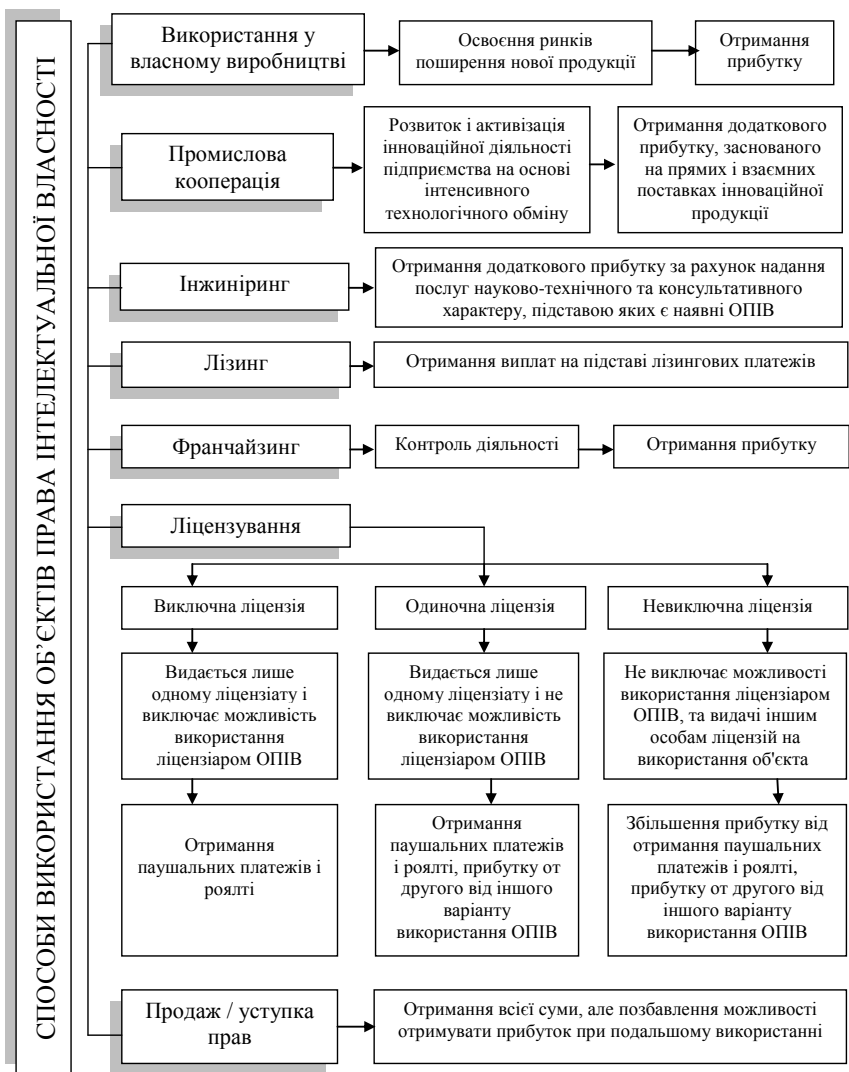

Рисунок 1.8 – Способи використання об'єктів права інтелектуальної власності (джерело: розроблено на підставі [45-49])

Впровадження у власне виробництво – ця форма є найефективнішою в рамках діяльності промислового підприємства, так як дозволяє самостійно

здійснювати виробництво і реалізацію продукції, в основі якої лежать об'єкти права інтелектуальної власності. Підсумком є отримання прибутку і розвиток інноваційної діяльності підприємства.

Уступка виняткового права (продаж прав) – ця форма майже аналогічна комерціалізації звичайного товару і являє собою процес відчуження-привласнення інтелектуального товару і прав власності на нього.

Передача прав на використання (ліцензування) – здійснюється на підставі ліцензійного договору, за яким одна сторона (ліцензіар) надає право на обсяг, характер і термін використання прав щодо об'єкта права інтелектуальної власності іншій стороні (ліцензіату), який виплачує відповідну винагороду в формі роялті, паушальних платежів. Найбільш поширеними ліцензіями на використання об'єкта права інтелектуальної власності є виключна, одинична, невиключна.

Франчайзинг здійснюється за договором комерційної концесії, коли одна сторона (франчайзер) за винагороду надає іншій (франчайзі) можливість використовувати у підприємницькій діяльності комплекс своїх виняткових прав.

Лізинг – оренда інноваційної продукції з компонентами інтелектуальної власності на певній території, використовуваної в комерційних або виробничих цілях лізинговласник при збереженні прав власності за орендодавцем.

Інжиніринг це форма надання на основі договору комплексу окремих видів послуг, пов'язаних з дослідженням, проектуванням, розробкою нових або удосконаленням наявних технологічних процесів на підприємствах замовника, яка обумовлена необхідністю залучення науково-технічних знань і досвіду для вирішення науково-технічних і виробничих проблем.

Промислова кооперація це форма використання результатів інноваційної діяльності, коли здійснюється технологічний обмін, яка передбачає укладання угоди про виробничу кооперацію, в рамках якої крім

прямих або взаємних поставок інноваційної продукції або надання послуг, спрямованих на отримання взаємної вигоди.

Вибір варіанту використання об'єктів права інтелектуальної власності є складним процесом, в ході якого необхідно проаналізувати можливості використання результатів інноваційної діяльності та відповідність їх таким критеріям: патентної чистоти виробів, перспективності, відповідності технічного рівня розробок вимогам ринку, оцінці ймовірності комерційного успіху. Тому вдосконалення процесів вибору варіанту використання об'єктів права інтелектуальної власності дозволить підприємствам встати на шлях інноваційного розвитку і підвищити рівень використання наукоємних продуктів для досягнення економічного зростання.

Таким чином, можна зробити висновок, що результати інноваційної діяльності, будучи ідентифікованими у вигляді об'єктів права інтелектуальної власності, володіють специфічними властивостями, що забезпечують промисловим підприємствам явні конкурентні переваги. Ідентифікація об'єктів права інтелектуальної власності дозволяє визначити їх вартісні показники залежно від цілей використання, тому аналіз витрат і подальша оцінка об'єктів права інтелектуальної власності повинні розроблятися в декількох варіантах залежно від типу об'єкту, етапу інноваційної діяльності та способу використання. Існує цілий ряд методик або моделей економічного оцінювання інноваційної діяльності промислового підприємства. Але вони, як правило, описуються незалежно від масиву об'єктів права інтелектуальної власності. Водночас специфіка масивів, яка визначається набором показників, що відображають витрати і доходи інноваційної діяльності промислового підприємства, вимагає проводити оцінювання за масивами об'єктів права інтелектуальної власності, яке дозволить враховувати специфіку кожного. Зазначене вимагає подальшого пошуку методичного інструментарію щодо формування моделі економічного оцінювання інноваційної діяльності.

1.2 Економічне оцінювання інноваційної діяльності: своєчасність процесу та достовірність результатів

Формування системи економічного оцінювання інноваційної діяльності промислового підприємства обумовлюється врахуванням особливостей діяльності підприємства, а також чітким розумінням сутності поняття «оцінювання», його змісту та складових. Дослідімо позиції щодо розуміння понять «оцінювання» та «оцінка». Насамперед доцільно звернутися до тлумачного словника [51] і визначити їх сутність як універсальних категорій. Згідно словника «оцінка» визначається як вартість, ціна чого-небудь, міркування про якість, значення та ін. кого, чого-небудь, а «оцінювання» – призначення ціни чому-небудь, визначення вартості чого-небудь, визначення якості, цінності та ін.

Виходячи із термінологічного трактування зазначених категорій, їх доцільно розрізняти. Тому в подальшому дослідженні під «оцінкою» автор визначатиме результат, а під «оцінюванням» – процес.

В процесі дослідження та систематизації наукових джерел [51–57] з питання сутності поняття «оцінювання» виділено ряд позицій щодо його трактування (табл. 1.5).

Таблиця 1.5 – Трактування сутності поняття «оцінювання» (джерело: систематизовано автором на засадах [52-58])

Автор	Сутність визначення
Власова Н.О. [52]	Це аналітична процедура, в ході якої здійснюється перехід від кількісних до якісних характеристик процесів та явищ.
Кубицький С.О. [53]	Це відображення одних явищ шляхом зіставлення, порівняння їх уявлених образів з іншими, засвоєними на практиці
Балацький О.Ф. [55]	Це визначення й аналіз якісних і кількісних характеристик об'єкта, о ним управляє, а також самого процесу управління ним.

Продовження таблиці 1.5 – Тракткування сутності поняття «оцінювання» (джерело: систематизовано автором на засадах [52-58])

Автор	Сутність визначення
Крючкова І.Р. [54]	Це складова управління, яка дозволяє виявляти та вимірювати основні причинно-наслідкові зв'язки між процесами та явищами, що відбуваються як всередині підприємства так і за його межами, а також визначити основні способи та механізми досягнення цільових орієнтирів або очікуваних результатів.
Воротіна Л.І. [56]	Це виявлення найбільш ефективного, з економічного погляду, використання об'єкта та розробка економічної моделі оцінки об'єкта, яка прогнозувала б найбільш вірогідну цінність.
Островська Г. [57]	Це впорядкований, цілеспрямований процес визначення в грошовому виразі вартості об'єкта власності з урахуванням потенційного і реального доходів, які він забезпечує в певний період в умовах конкретного ринку.
Малицький Б. [58]	Це процес, процедура отримання і побудови оцінки.

Після систематизації варіацій визначення категорії «оцінювання» можна визначити як управлінську процедуру, яка дозволяє за допомогою інструментів з'ясувати зв'язок явищ і процесів, виразити цінність, рівень, якість значимість одних явищ і процесів якісної і кількісної визначеністю інших, визначити способи найбільш ефективного досягнення цільових орієнтирів.

Багатоаспектність інноваційної діяльності, різноплановість ефектів від реалізації її результатів, які є різноякісними, але взаємопов'язаними визначає множинність видів оцінювання інноваційної діяльності промислового підприємства. З метою визначення аспектів ефективності інноваційної діяльності промислового підприємства пропонується виділити наступні взаємопов'язані види оцінювання: екологічним, науково-технічним, соціальним, ресурсним, комерційним та економічним аспектами. Аналіз наукових джерел щодо їх характеристики [54, 59-63] систематизовано у табл. 1.6.

Таблиця 1.6 – Характеристика видів оцінювання інноваційної діяльності (джерело: систематизовано автором на засадах [54, 59-63])

Вид оцінювання	Характеристика
1	2
Економічне	Здійснюється для визначення вартісного вираженні всіх видів результатів і витрат, пов'язаних з інноваційною діяльністю, аналізу показників, які розкривають фінансові вигоди і фінансові витрати з метою їх порівняння. Економічний ефект визначається прибутком від реалізації інноваційної продукції, прибутком від впровадження ОПІВ у власне виробництво, прибутком від ліцензійної і лізингової діяльності, скороченням термінів окупності інвестицій
Ресурсне	Здійснюється для визначення обсягів споживання ресурсів в інноваційної діяльності. Критерії оцінювання: наявність та вартість ресурсів, рівень ефективності використання. Ресурсний ефект виникає при поліпшенні техніко-економічних показників використання ресурсів в результаті здійснення інноваційної діяльності.
Науково-технічне	Здійснюється шляхом визначення відповідності сучасному рівню науково-технічного прогресу, міжнародним та вітчизняним стандартам якості, ступеню новизни інновацій: унікальність, корисність, естетичність, захищеність охоронними документами; патентна чистота; конкурентоспроможність; вплив на розвиток науково-технічного потенціалу; ступінь новизни; продукту; терміни розробки і ступінь реалізованості; внесок в науково-технічну інформаційну базу. Науково-технічний ефект досягається в результаті поліпшення техніко-експлуатаційних та споживчих характеристик продукції, техніко-експлуатаційних характеристик діяльності підприємства.
Комерційне (маркетингове)	Здійснюється для обґрунтування комерційних перспектив, комерційного аналізу шляхом визначення попиту на продукцію, місткості ринку, ресурсів, необхідних для фінансування маркетингової стратегії підприємства. Комерційний ефект виникає у випадку належної конкурентоспроможності інновацій на ринку.
Соціальне	Здійснюється для визначення соціальних результатів реалізації інновацій, які мають вплив на якість життя споживачів продукції на добробут працівників підприємств. Соціальний ефект може бути як внутрішньофірмовий (підвищення зарплат, премії, кваліфікації, безпеки роботи), так і загальнонаціональний (зростання доходів бюджету з перерозподілом їх на соціальну сферу, вплив на здоров'я, тривалість життя, зміна рівня зайнятості, умов праці).
Екологічне	Здійснюється для визначення впливу інновацій (об'єм викидів) на навколишнє середовище. Екологічний ефект виникає у випадку впровадження технологічного процесу переробки ресурсів, який даватиме можливість здійснювати безвідходне виробництво інновацій.
Інформаційне	Здійснюється для побудови інформаційних одиниць і інформаційних моделей ситуації, пов'язаних з інноваційною діяльністю. визначення рівня інформаційного забезпечення. Інформаційний ефект визначається підвищенням мобільності подання інформації, підвищення рівня якості інформації, вдосконалення методів обробки інформації.

Економічне оцінювання інноваційної діяльності промислового підприємства є складним комплексним процесом, який передбачає наявність низки взаємопов'язаних і взаємодоповнюючих елементів, які можна виділити в три блоки: підготовчий, методичний і розрахунково-інтерпретаційний. Схематично процес економічного оцінювання інноваційної діяльності промислового підприємства подано на рис. 1.9.

Рисунок 1.9 – Блочна схема процесу оцінювання (джерело: розроблено на підставі [63-65])

Підготовчий блок містить постановку проблеми оцінювання, а саме – визначення її мети і завдань, об'єкту та предмету дослідження. Від формування мети визначається зміст подальших етапів оцінювання. На останньому етапі отримання результатів, визначається їх відповідність поставленій меті та завданням з урахуванням особливостей об'єкта оцінювання.

Методичний блок містить принципи, підходи, методи, оцінювання інноваційної діяльності промислового підприємства. На даному етапі формуються основні правила здійснення оцінювання, відбувається збір інформації для здійснення подальшого процесу оцінювання, формується коло показників відповідно до обраних критеріїв. На основі визначеної мети, об'єкта та предмета вибираються інструменти, за допомогою яких здійснюватиметься оцінювання інноваційної діяльності.

Розрахунково-інтерпретаційний блок містить в себе такі елементи як: розрахунок показників, аналіз отриманих результатів та прийняття за ними рішення щодо інноваційної стратегії промислового підприємства. На даному етапі відбувається формалізація результатів оцінювання, визначення відповідності отриманих значень нормативним, формування висновку, надання рекомендацій.

Ефективне управління інноваційною діяльністю промислового підприємства не представляється можливим за відсутності комплексної системи науково обґрунтованих критеріїв, показників і методів її оцінки. Особливо актуальною стає ця проблема в сучасних умовах, коли вихід промислового підприємства на якісно новий рівень, заснований на використанні у виробництві інформаційного та інноваційного потенціалу, вимагає управлінських рішень, спрямованих на досягнення стратегічних цілей забезпечення стійкого розвитку економічного суб'єкта. У цих умовах система комплексного економічного оцінювання інноваційної діяльності промислового підприємства повинна вирішувати завдання підвищення

ефективності діяльності виходячи з умов розвитку не тільки конкретного суб'єкта господарювання, а й суспільства в цілому.

З аналізу стану розробки та реалізації механізмів комплексного економічного оцінювання інноваційної діяльності промислового підприємства слід ряд актуальних проблем.

Спроби комплексного економічного оцінювання інноваційної діяльності, як і комплексної оцінки всієї діяльності промислового підприємства, робилися багатьма вченими і дослідниками [54, 59, 103-137], одні з яких оцінюють лише ефект від впроваджених нововведень, не враховуючи, що інноваційна діяльність є динамічною характеристикою здійснення інноваційної діяльності на основі ресурсного потенціалу підприємства.

Інші вчені, роблять акцент тільки на наявних у промислового підприємства ресурсах, залишаючи без уваги регулярність і ефективність їх використання. Необхідно відзначити, що багато методик оцінки інноваційної діяльності підприємства настільки складні для практичного застосування, що це веде до зниження їх привабливості для сучасних підприємств, що функціонують на динамічному ринку збуту.

Необхідно враховувати той факт, що сьгоднішні керівники на всіх рівнях управління підприємства хочуть отримати дієздатні рекомендації щодо процесу оцінювання інноваційної діяльності промислового підприємства та управлінські інструменти його інформаційно-аналітичного забезпечення, написані не в описово-інформаційному, а в прикладному стилі, що відображає виконання будь-якого виду робіт на конкретному об'єкті і рівні підприємством.

Недостатньо приділено увагу двом головним моментам, властивим інноваційної діяльності – фактора часу і її результатами, лише вміле управління витратами, які розглядаються в зіставленні з доходами для забезпечення яких вони були понесені, спільно з новизною дає подвійний економічний ефект.

У зв'язку з цим, основним напрямом досліджень економічного оцінювання інноваційної діяльності є створення системи реального, практичного оцінювання ефективності впровадження інновацій, яка б одержала загальне визначення як економічно правильний, логічно обґрунтований і водночас придатний для використання в практиці підприємств метод.

На думку автора, назріла нагальна потреба в подальшому удосконаленні теоретичних, методологічних і прикладних основ щодо побудови такої моделі економічного оцінювання інноваційної діяльності промислового підприємства, яка б задовольняла головним принципам:

– своєчасність оцінювання: дозволяє забезпечити поетапне оцінювання всій інноваційної діяльності, що запобігає уникнути втрачені вигоди;

– достовірності результатів оцінювання: є слідством своєчасності оцінювання, що забезпечуються деталізацією інноваційної діяльності за етапами.

Тому для розкриття змісту поняття «економічне оцінювання інноваційної діяльності» пропонується висунути таке формулювання: *економічне оцінювання інноваційної діяльності це управлінську процедуру, яка дозволяє за допомогою відповідних інструментів з'ясувати зв'язок явищ і процесів інноваційної діяльності, а саме, об'єктів права інтелектуальної власності та способів їх використання, виразити цінність, рівень, якість, значимість одних якісною і кількісною визначеністю інших та визначити способи найбільш ефективного досягнення цільових орієнтирів на кожному етапі інноваційної діяльності.*

Формуючи методичні підходи та систему показників економічного оцінювання інноваційної діяльності промислового підприємства, слід, перш за все, враховувати специфіку інтелектуальної власності, оскільки на ринок просуються права на об'єкти інтелектуальної власності, а об'єктом купівлі–продажу є охоронні документи. Доцільно використати методичні

підходи до економічного оцінювання інноваційної діяльності промислового підприємства, які застосовуються у міжнародній практиці, де результативність науково-технологічної діяльності визначається з урахуванням зростання надходжень від патентно-ліцензійної діяльності та кількості патентів і рівня публікаційної активності.

Економічне оцінювання інноваційної діяльності промислового підприємства слід проводити як в цілому, так і на окремих його етапах. Необхідність такого підходу пов'язана з тим, що здійснення інноваційної діяльності вимагає певних витрат і постійного контролю за їх витрачанням і окупністю не тільки при його завершальній стадії, а й на всіх проміжних етапах. Результати поетапної оцінки можуть стати основою для визначення ефективності всієї інноваційної діяльності – від зародження ідеї, проведення наукового дослідження і створення інновації, її освоєння промисловими підприємствами до комерційної реалізації та отримання певного додаткового ефекту від впровадження її у власне виробництво або використання іншими способами.

Основним завданням економічного оцінювання інноваційної діяльності промислового підприємства є зіставлення загальних витрат на проведення наукових досліджень і створення інновацій, а також їх розповсюдження і освоєння в виробництві з отриманням додаткової продукції або доходу від нововведення, тобто освоєння даної інновації. При цьому як цілі, так і методи оцінювання інноваційної діяльності на її окремих етапах будуть різними. Вони повинні повністю відповідати характеру і основною цільовою функцією кожного етапу, що, в свою чергу, викликає необхідність вибору як критеріїв оцінювання, так і формування певної системи оціночних показників. У процесі оцінювання конкретного об'єкта права інтелектуальної власності важливо врахувати не тільки корисний результат, тобто загальну масу доходу (абсолютна ефективність), а й його приріст у порівнянні з аналогом до його освоєння (порівняльна ефективність). При цьому вельми важливо визначати

терміни корисного використання об'єктів права інтелектуальної власності у виробництві. Стосовно до різних об'єктів вони будуть суттєво відрізнятися.

Дослідження показують, що в структурі інноваційної діяльності найбільш трудомістким і витратним етапом є створення об'єктів права інтелектуальної власності. На цьому етапі основна увага повинна бути приділена максимальному скороченню термінів створення як одного з основних факторів зниження витрат. Не менш важливим є підвищення рівня новизни та максимальне перевищення за основними показниками над традиційним аналогом, використовуваним в даний час у виробництві. Для цього можливо порівняння розрахункових перспективних показників з фактичними. На всіх етапах ефективність інноваційної діяльності залежатиме від застосування до цього процесу інтелектуальних, матеріальних і фінансових ресурсів, тому система критеріїв та показників оцінювання етапів є неоднозначною.

Розглянуті вище етапи інноваційної діяльності, об'єкти права інтелектуальної власності та способами їх використання дозволили побудувати та запропонувати тривимірну модель економічного оцінювання інноваційної діяльності промислового підприємства за етапами, об'єктами права інтелектуальної власності та способами їх використання (рис. 1.10).

Прямокутна система координат утворюється трьома взаємно перпендикулярними осями координат X , Y і Z . По осі X розташовані об'єкти права інтелектуальної власності (винахід, промислова модель, корисна модель, ноу-хау, топографія інтегральних мікросхем, раціоналізаторська пропозиція, знак для товарів і послуг, службовий твір, комп'ютерні програми, бази даних), по осі Y – стадії інноваційної діяльності (фундаментальні дослідження, прикладні дослідження, дослідно-конструкторські роботи, підготовка виробництва, засвоєння промислового виробництва, процес промислового виробництва, комерційна реалізація, після продажне обслуговування), по осі Z – способами використання об'єктів права інтелектуальної власності (власне виробництво, промислова кооперація,

інжиніринг, лізинг, франчайзинг, ліцензування, продаж/ уступка прав). Під блоком в моделі розуміється область у формі прямокутного паралелепіпеда, обмежена кінцевим числом ліній, паралельних осях X, Y і Z. Кожен блок має три виміри (x, y, z), значення яких визначаються порядковим номером відповідних характеристик осей координат.

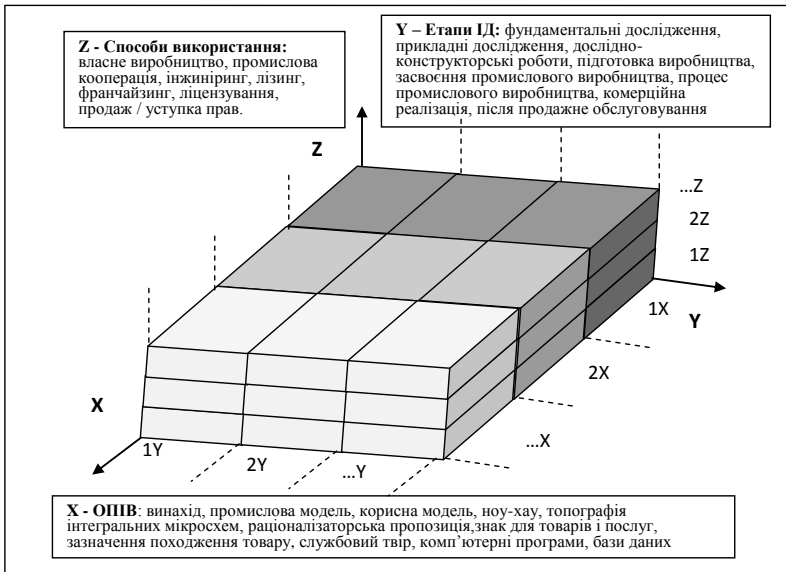

Рисунок 1.10 – Тривимірна модель економічного оцінювання інноваційної діяльності промислового підприємства (джерело: власна розробка)

Блоки включають в себе певні елементи економічного оцінювання інноваційної діяльності (витрати, доходи, ефект) і методи їх оцінювання. Таким чином, вибір методів оцінювання інноваційної діяльності залежить від того, до якого блоку відноситься об'єкт права інтелектуальної власності, який оцінюється.

При використанні авторської моделі проблема економічного оцінювання інноваційної діяльності на підприємствах різних галузей зводиться до обґрунтування особливостей розрахунку сукупних витрат і

результатів для різних об'єктів права інтелектуальної власності за певними способами їх використання та етапами інноваційної діяльності.

Для розкриття аспектів повної моделі економічного оцінювання інноваційної діяльності промислового підприємства за етапами, об'єктами права інтелектуальної власності та способами їх використання потрібно виконання наступних дій:

- визначення факторів зовнішнього і внутрішнього середовища та оцінювання впливу на інноваційну діяльність промислового підприємства;
- оцінювання співвідношення потреб і можливостей інноваційної діяльності;
- визначення об'єктів права інтелектуальної власності та перспективності комерціалізації на певному етапі інноваційної діяльності;
- оцінювання способів використання ОПІВ;
- оцінювання витрат інноваційної діяльності за ОПІВ;
- оцінювання доходів (економії ресурсів) інноваційної діяльності за об'єктами права інтелектуальної власності;
- розрахунок показників ефективності інноваційної діяльності.

Дослідження теоретичного базису економічного оцінювання інноваційної діяльності, тенденцій інноваційної діяльності промислових підприємств та аналіз сучасних моделей економічного оцінювання інноваційної діяльності промислового підприємства дозволять визначити основними інструментами реалізації запропонованої моделі економічного оцінювання інноваційної діяльності промислового підприємства за етапами, об'єктами права інтелектуальної власності та способами їх використання.

Запропонована модель економічного оцінювання інноваційної діяльності промислового підприємства за етапами, ОПІВ та способами їх використання має два напрямки застосування. Надалі потрібно обґрунтувати теоретичну цінність моделі в можливості її адаптації до особливостей певної галузі або навіть окремого підприємства та практичну цінність, тобто

можливості застосування для підприємств різних галузей і підвищення на цій основі точності оцінки ефективності інноваційної діяльності.

Отже, сукупність отриманих результатів дослідження дозволила висунути таку робочу гіпотезу: Ефективність управління інноваційної діяльності промислового підприємства забезпечується своєчасністю отримання достовірних результатів економічного оцінювання альтернатив її розвитку, що виникають на кожному етапі та обумовлені з одного боку можливостями підприємства, з іншого - вимогами ринку, через ідентифікацію етапних результатів як об'єктів права інтелектуальної власності з метою їх комерціалізації та вибору способу використання для формування конкурентних переваг та отримання максимальної вигоди. Тому набуває доцільності комплексне етапне економічне оцінювання інноваційної діяльності промислового підприємства за об'єктами права інтелектуальної власності та способами їх використання, впровадження якого потребує формування теоретичного базису організаційних засад та розроблення комплексу методичних інструментів для кожного блоку економічного оцінювання інноваційної діяльності.

1.3 Витрати інноваційної діяльності як важливий елемент економічного оцінювання інноваційної діяльності промислового підприємства

Витрати це дуже важливий елемент економічного оцінювання інноваційної діяльності будь-якого промислового підприємства, який дозволяє проаналізувати ефективність використання ресурсів в усіх напрямках, розрахувати ціну інноваційну продукцію і інноваційний продукт, впливає на формування фінансового результату і визначення економічного ефекту. Залежно від етапів ІДПП, ОПВ та способів їх використання

застосовують різні види і методи оцінювання інноваційної діяльності промислового підприємства, які в результаті дають і різну точність. Однак не залежно від виду і методу оцінювання здійснення інноваційної діяльності має бути представлено чітко визначеним складом інноваційних витрат.

Досі не існує єдиного підходу до однозначного розуміння поняття «витрати». У цілому, здійснений аналіз наукових джерел [66-77] щодо розуміння поняття «витрати» показав, що більшістю дослідників цей термін трактується в рамках ресурсного, процесного та фінансово-результативного підходів (табл. 1.7).

Таблиця 1.7 – Підходи до визначення поняття «витрати» (джерело: систематизовано автором на засадах [66-77])

Автор	Сутність визначення
1	2
Ресурсний підхід	
Грещак М.Г., Коцюба О.С. [66]	Це обсяг використаних ресурсів підприємства у грошовому вимірі для досягнення певної мети.
Загородній А.Г., Вознюк Г.Л. [67]	Це грошове вираження суми ресурсів, використаних з певною метою.
Цимбалюк Л.Г. [68]	Це виражені у грошовій формі вартості ресурсів підприємств, підприємців на виробництво та реалізацію продукцію.
Горфинкель В.Я., Швандар В.А. [69]	Це вартісна оцінка використовуваних в процесі виробництва продукції (робіт, послуг), природних ресурсів, сировини, матеріалів, палива, енергії, основних фондів, трудових ресурсів, а також інших витрат на її виробництво та реалізацію
Турило А.М. [70]	Це вартісне вираження абсолютної величини споживаних ресурсів, необхідних для здійснення господарської діяльності підприємства і досягнення ним поставленої мети
Процесний підхід	
Яругова А. [69]	Це обґрунтоване (виправдане) умовами виробництва і спрямоване на створення корисних цінностей або надання послуг споживання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів
Колбушкін Ю., Чахліб А. [69]	Це комплекс ресурсів ,що надходять у процесі виробництва на вхід системи й надалі трансформуються в корисні предмети на її виході
Шумило Ю.О. [71]	Це процес використання ресурсів підприємством у виробництві продукції з метою отримання економічної вигоди та зростання вартості капіталу
Цал-Цалко Ю.С. [72]	Це зменшення активів або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу

Продовження таблиці 1.7 – Підходи до визначення поняття «витрати»
(джерело: систематизовано автором на засадах [66-77])

Автор	Сутність визначення
1	2
Фінансово-результативний підхід	
Сідун В.А., Пономарьова Ю.В. [73]	Це обсяг спожитих виробничих факторів, необхідних для здійснення підприємством господарської діяльності, направленої на отримання прибутку та максимізація добробуту власників у грошовому вираженні
Партин Г.П. [74]	Це грошове вираження суми ресурсів (матеріальних, технічних, трудових, фінансових, інформаційних тощо), використаних для виробництва та реалізації продукції, виконання робіт, надання послуг, здійснення інших видів господарської діяльності, спрямованої на досягнення стратегічних і поточних завдань розвитку суб'єктів господарювання
Ростовська Г. В. [75]	Це грошово-матеріальні ресурси, використані підприємством для здійснення його виробничо-господарської діяльності й досягнення поставленої мети за умови застосування найефективнішого варіанта їх використання
Бойко Ж.С. [76]	Використання або споживання матеріалів, товарів і послуг у процесі отримання доходу
Скрипник М. [77]	Частина використаних ресурсів, яка при визначенні прибутку підприємства за звітний період ставиться у відповідність з визначеними доходами

Узагальнення трактувань терміна «витрати» дозволило визначити, що:

– ресурсний підхід – підхід, який передбачає оцінку витрат з позицій вартісної оцінки ресурсів, що надходять або витрачаються підприємством в процесі господарювання. Але він здебільшого є спрямованим на реалізацію прогнозно-аналітичних функцій в загальній системі управління витратами та не враховує якісні відмінності в процесі організації та контролю управління за центрами накопичення витрат;

– процесний підхід – підхід, який ґрунтується з позицій зміни вартості спожитих ресурсів в процесі здійснення суб'єктом господарювання всіх видів діяльності та накопичення їх сумарної оцінки за певний період часу. Але він містить у собі проблему достовірності оцінки тієї частини використаного ресурсу, яка не капіталізується у вигляді активів підприємства, мова йде про інтелектуальні нематеріальні активи, що перешкоджає використанню такого

підходу для достовірної оцінки витрат на інноваційну діяльність підприємства;

– фінансово-результативний підхід – підхід, який враховує як втрати підприємства від невикористаних можливостей так і формування витрат на підставі альтернативної, а не дійсної, визнаної в системі бухгалтерського обліку, оцінки спожитих ресурсів.

Вважається досить обґрунтованим з точки зору економічного оцінювання інноваційної діяльності для визначення поняття «витрати інноваційної діяльності» використання процесно-результативного підходу, який дозволяє висунути таке формулювання: *витрати інноваційної діяльності це ресурси в грошовому вираженні, які споживаються за певними етапами інноваційної діяльності і протягом часу набувають якісних та кількісних змін, які повинні забезпечити досягнення поставленої мети за умови застосування найефективнішого варіанта їх використання.*

В області теоретичної і практичної роботи з управління витратами українськими та зарубіжними науковцями [83-88] наводиться різна класифікація витрат на інноваційну діяльність підприємства. Проблемою класифікації витрат є різноманіття ознак класифікацій і відсутність ієрархичності.

Вибір критеріїв класифікації витрат залежить від багатьох факторів, прояв яких найбільш відчутно на рівні економіки конкретного господарюючого суб'єкта. Кількість класифікаційних критеріїв повинна відповідати потребам користувачів інформації для прийняття оптимальних управлінських рішень. Багатовекторність класифікації повинна бути спрямованою на встановлення причинно-наслідкових зв'язків між величиною витрат і результатами діяльності.

Наведена класифікація у табл. 1.8 є базою для вибору методів управління витратами та економічного оцінювання інноваційної діяльності, які можуть бути використані в різних промислових підприємствах.

Таблиця 1.8 – Класифікація витрат інноваційної діяльності (джерело: систематизовано автором на засадах [83-88])

Критерій класифікації 1	Вид витрат 2
За етапами інноваційної діяльності	<ul style="list-style-type: none"> - фундаментальних досліджень; - прикладних досліджень; - дослідно-конструкторських робіт; - підготовки виробництва; - освоєння промислового виробництва; - промислового виробництва; - комерційної реалізації; - після продажного обслуговування
за напрямками	<ul style="list-style-type: none"> - внутрішні НДР (виготовлені самостійно); - зовнішні НДР (придбані на ринку); - придбання машин, обладнання та програмного забезпечення; - придбання інших зовнішніх знань; - інші витрати (перепідготовка кадрів тощо)
За економічним змістом	<ul style="list-style-type: none"> - оплата праці персоналу; - відрухування на соціальні потреби від фонду оплати праці персоналу; - на матеріальні ресурси; - амортизація; - інші витрати
За способом фінансування	<ul style="list-style-type: none"> - поточні; - капітальні
По відношенню до технологічного процесу	<ul style="list-style-type: none"> - основні; - накладні
За способом віднесення на собівартість продукту	<ul style="list-style-type: none"> - прямі; - непрямі
По відношенню до обсягу виробництва	<ul style="list-style-type: none"> - змінні; - постійні (умовно-постійні)
За періодичністю виникнення	<ul style="list-style-type: none"> - постійні (поточні); - одноразові
За ролі в системі виробництва і управління	<ul style="list-style-type: none"> - виробничі (витрати на інноваційний продукт); - невиробничі (витрати періоду)
За сферою походження	<ul style="list-style-type: none"> - пов'язані з виробництвом (трансформаційні); - пов'язані з укладенням та інформаційним і юридичним забезпеченням комерційних угод (трансакційні)
Для прийняття управлінських рішень	<ul style="list-style-type: none"> - значущі, які змінюються в результаті ухвалення рішення (релевантні); - незначущі, тобто не роблять ніякого впливу на прийняте рішення (нерелевантні)
Для контролю і регулювання	<ul style="list-style-type: none"> - регульовані (контрольовані); - нерегульовані (неконтрольовані)
Залежно від окупності	<ul style="list-style-type: none"> - комерціалізуємі (які окупаються); - некомерціалізуємі (які не окупаються)

В залежності від стадій інноваційної діяльності за етапами можна визначити основні витрати, що виконуються в масштабі промислового підприємства. Так, до складу витрат на дослідження і розробки входять:

- витрати на оплату праці працівникам, задіяним у проведенні досліджень і дослідно-конструкторських робіт, з урахуванням премій і компенсації у зв'язку з індексації доходів у межах передбачених законодавством норм. У витрати на оплату праці не включаються: матеріальна допомога, безпроцентні позики для працівників, оплата додатково наданих відпусток та інші види виплат, не пов'язані безпосередньо з оплатою праці;

- обов'язкові відрахування на соціальні потреби за встановленими законодавством нормами від фонду оплати праці вище перелічених працівників, крім тих видів оплати, на які страхові внески не нараховуються. Не враховуються відрахування на добровільне медичне страхування та інші види добровільного страхування працівників, в поза державні пенсійні фонди;

- витрати на придбання та виготовлення спеціального обладнання та засобів технологічного оснащення, призначених для використання в якості об'єктів досліджень та випробувань, включаючи витрати на його проектування, транспортування і встановлення;

- вартість придбаних з боку матеріально-виробничих запасів, палива, енергії, робіт і послуг сторонніх організацій та осіб, використовуваних при виконанні зазначених робіт, втрат від нестачі у межах норм, митні збори, витрати на транспортування, зберігання і доставку;

- капітальні вкладення на дослідження і розробки, в які входять витрати на придбання земельних ділянок, будівництво або купівлю будівель, на придбання обладнання, що включається до складу основних фондів, інші капітальні витрати, пов'язані з дослідженнями та розробками;

- суми амортизації по об'єктам основних засобів і нематеріальних активів, які використовуються в процесі виконання зазначених робіт,

витрати на утримання та експлуатацію наукових установок, дослідницького обладнання, споруд, інших об'єктів основних засобів та майна;

– витрати на роботи, пов'язані з технологічним оснащенням, виробничим проектуванням, організацією виробництва, дизайном і початковим етапом випуску нових товарів, послуг, націлені на певні методи і виробничі процеси, технічні специфікації, необхідні для виробництва технологічно нових товарів, послуг та здійснення нових процесів;

– інші витрати, які не враховані ні в одному з перелічених видів витрат і пов'язані з виконанням досліджень і розробок. Також вартість досліджень і розробок, виконаних сторонніми організаціями за договорами.

Структура інноваційних витрат безпосередньо залежить від стадії інноваційної діяльності. На стадії досліджень і розробок невелика частка матеріальних витрат: сировини, матеріалів, палива, енергії, переважають витрати на оплату праці та соціальне страхування. Дещо менше частка витрат на амортизацію, придбання наукового обладнання. Відносно великі інші витрати: оплата послуг зв'язку, відряджень і т.п.

За результатами дослідження [78-81] встановлено, що існуючі методи розрахунку величини витрат, пов'язаних із здійсненням інноваційної діяльності не враховують специфіку кожного з всього різноманіття об'єктів права інтелектуальної власності, що можуть бути угрупованні у масиви як за складом, характером використання, так і за ступенем впливу на фінансові результати діяльності промислового підприємства.

Крім того, в залежності від цілей визначення і типів об'єктів права інтелектуальної власності необхідно враховувати набір показників, що впливають на величину витрат, пов'язаних з їх створенням, придбанням, правовою охороною [82].

На рис. 1.11 узагальнено специфічні витрати за масивами об'єктів права інтелектуальної власності на етапах дослідження та розробки.

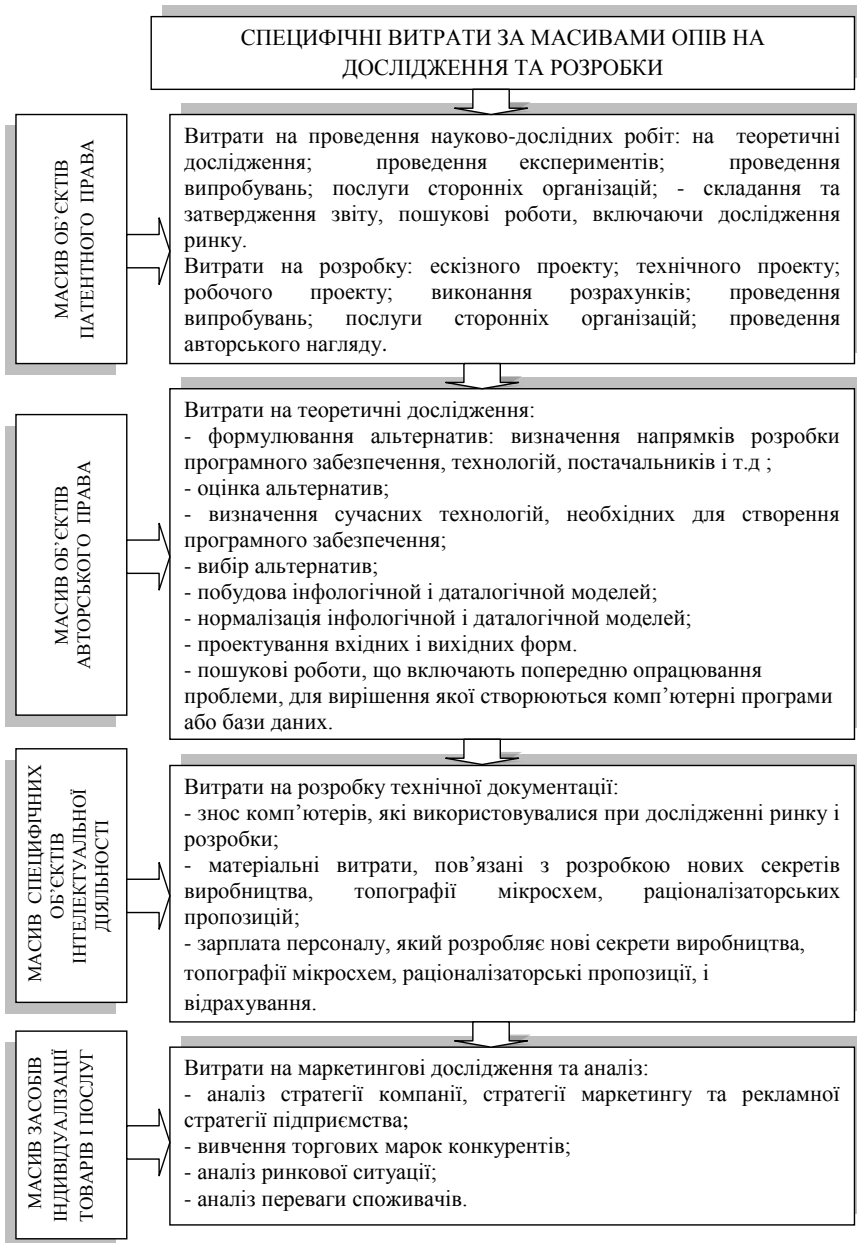

Рисунок 1.11 – Специфічні витрати за масивами ОПІВ на дослідження та розробки (джерело: власна розробка)

Запуск процесу промислового виробництва вимагає значних інвестицій для реконструкції або будівництва виробничих потужностей, підготовки персоналу, проведення рекламної кампанії. На цьому етапі інноваційної діяльності існують ризики відторгнення пропонованого товару. Фінансування робіт, пов'язаних з освоєнням промислового виробництва нової продукції і подальшим вдосконаленням технології на цьому етапі в 6-8 разів більше, ніж витрати на дослідження і розробки.

Крім поточних інноваційних витрат – матеріальних витрат, витрат на оплату праці, відрахувань на соціальні потреби, амортизації основних засобів до складу витрат підприємства на освоєння інновації входять:

- капітальні витрати, спрямовані на покупку або лізинг машин, обладнання, комплектуючих виробів та інших основних фондів, необхідних для впровадження нових або вдосконалених технологічних процесів і випуску нових товарів;

- витрати на придбання програмних засобів, які включають мови програмування, офісні додатки та засоби для їх розробки, графічні редактори та видавничі системи, колекції зображень і т.д.;

- витрати на роботи, пов'язаних з зміною процедур контролю виробництва та якості товарів, робіт, послуг, методів, стандартів;

- витрати на навчання та перекваліфікацію персоналу у зв'язку з освоєнням інновацій, надані як в самій організації, так і з використанням послуг сторонніх організацій;

- інші витрати, пов'язані з освоєнням інновацій не перераховані вище: оплата консультацій залучених кваліфікованих фахівців, інші роботи, послуги технологічного змісту, а також придбання об'єктів інтелектуальної власності, деякі інші витрати одноразового характеру.

На рис. 1.12 показано специфічні витрати за масивами об'єктів права інтелектуальної власності на створення інновації.

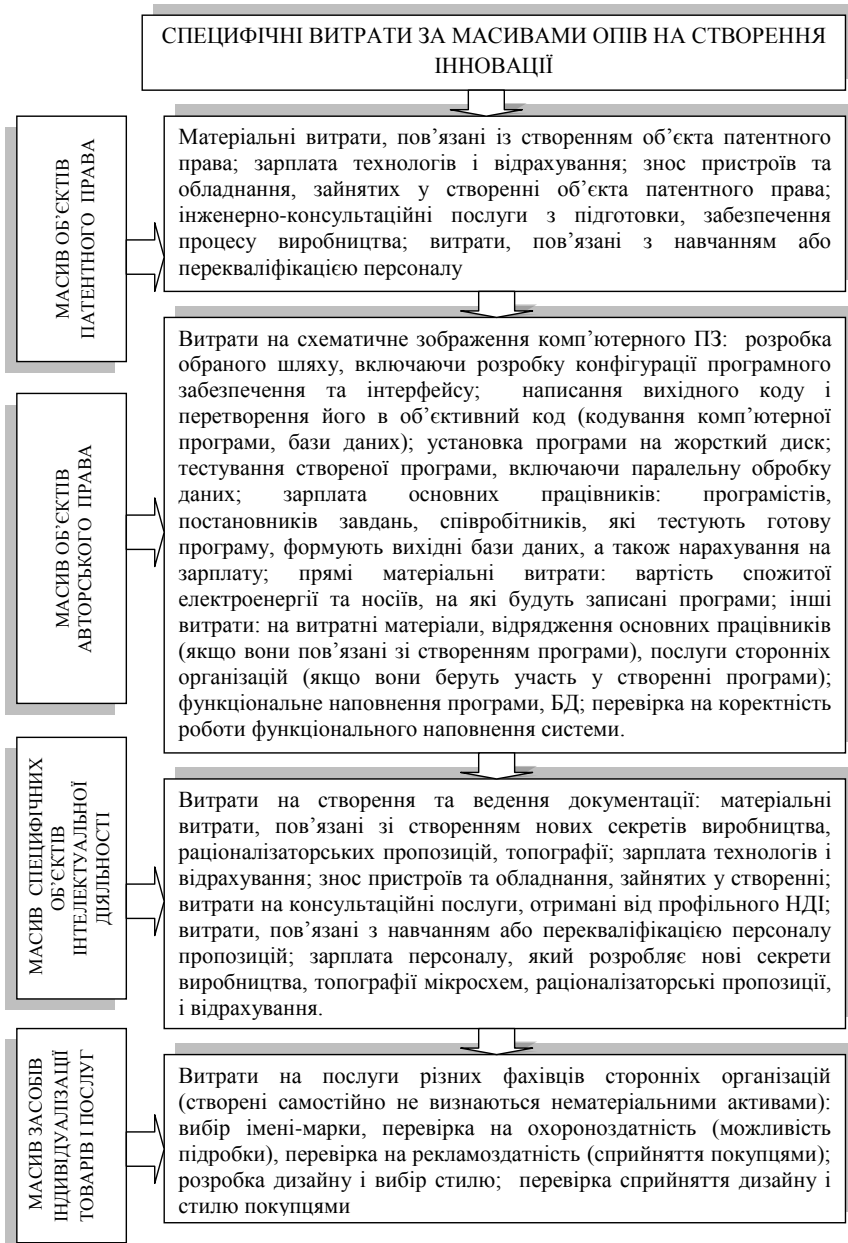

Рисунок 1.12 – Специфічні витрати за масивами ОПІВ на створення інновації

(джерело: власна розробка)

До складу витрат підприємства на випуск на ринок інновації входять:

– витрати на придбання нових технологій, які потрібні для реалізації інновацій: придбання патентних ліцензій і безпатентних ліцензій, «ноу-хау», товарних знаків, інших інжинірингових послуг, придбаних від сторонніх організацій;

– витрати, пов'язані з маркетингом інновацій: зондування ринку, початкова реклама, адаптація для різних ринків збуту, розгортання дистриб'юторських мереж;

– витрати, пов'язані з післяпродажним обслуговуванням інновації.

Нижче узагальнено специфічні витрати за масивами об'єктів права інтелектуальної власності на етапі комерційної реалізації і післяпродажного обслуговування інновації (рис. 1.13).

На кожному етапі інноваційної діяльності принципове значення має прийняття ефективного рішення про правову охорону її результатів, що лежать в основі нового базового інноваційного продукту. В основі прийняття рішення про правовий захист результатів інноваційної діяльності потрібно враховувати – чи принесе правовий захист вигоду більшу, ніж витрати на її забезпечення.

На промисловому підприємстві потрібно оцінювати не тільки ефективність юридично захищених об'єктів права інтелектуальної власності, а й інших результатів інноваційної діяльності, що знаходяться на різних стадіях виконання, вибрати оптимальну форму і, найголовніше, вибрати доцільний момент їх правової охорони з урахуванням підвищення комерційної цінності від етапу до етапу інноваційної діяльності.

На рис. 1. 14 розглянуто специфічні витрати за масивами ОПВ, які виникають при правовій охороні результатів інноваційної діяльності.

Доцільно при визначенні величини витрат інноваційної діяльності, враховувати залежність від цілей використання її результатів та специфічні витрати за масивами об'єктів права інтелектуальної власності на різних етапах.

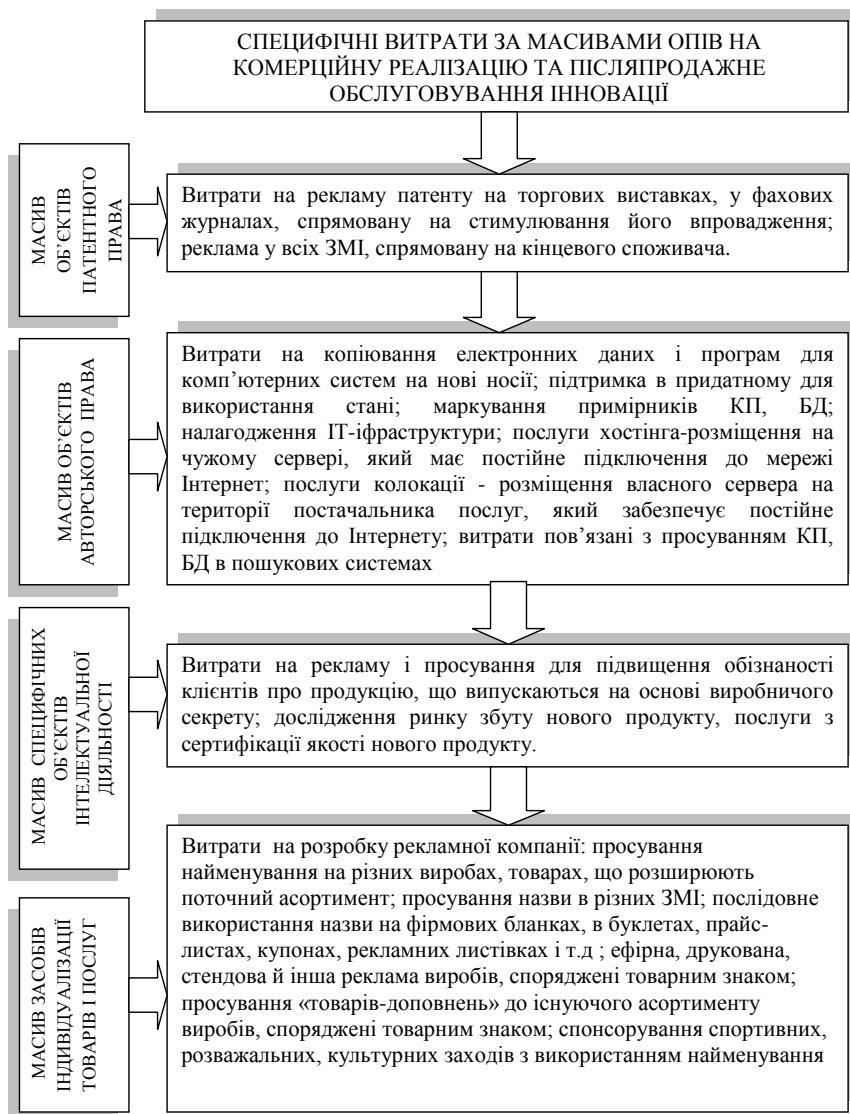

Рисунок 1.13 – Специфічні витрати за масивами ОПІВ на комерційну реалізацію та після продажне обслуговування інновації *(джерело: власна розробка)*

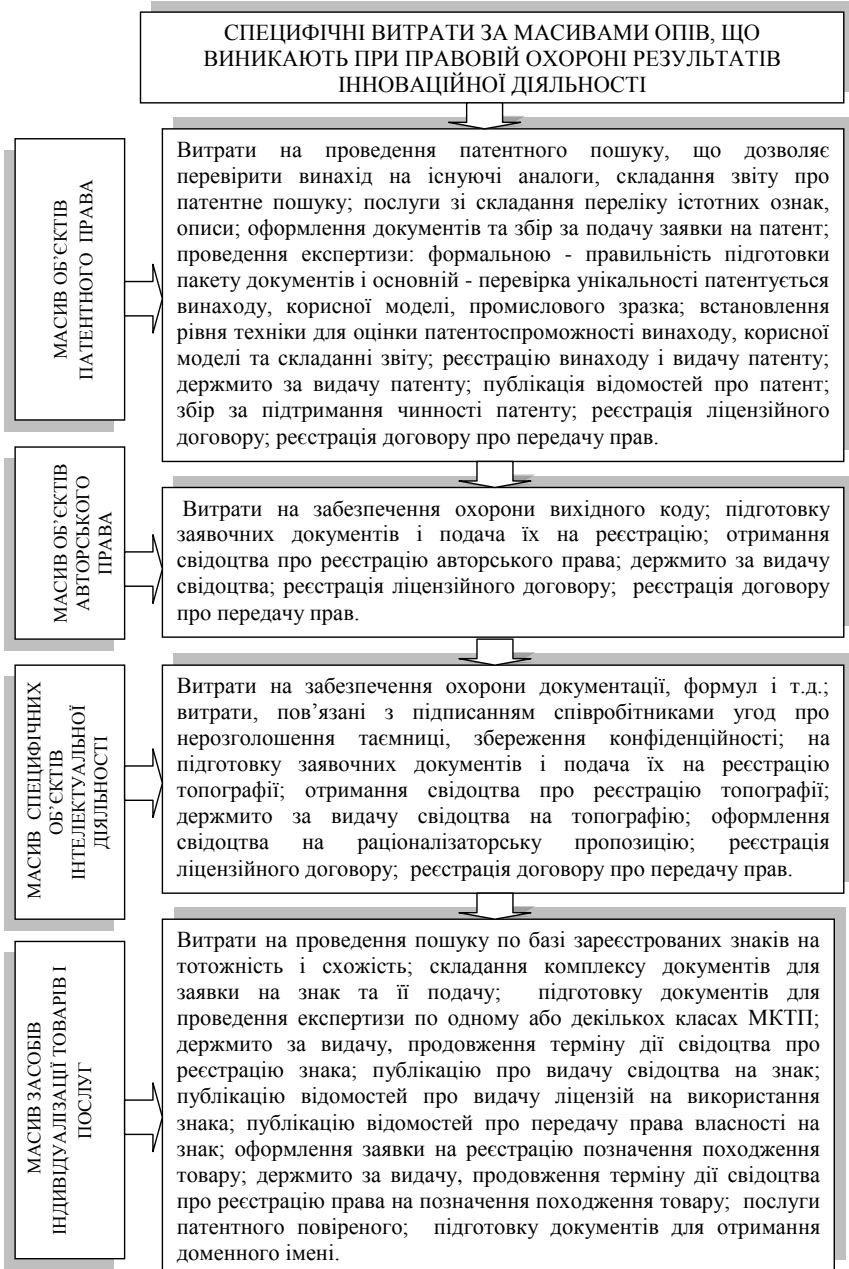

Рисунок 1.14 – Специфічні витрати за масивами ОПВ, що виникають при правовій охороні результатів ІД (джерело: власна розробка)

Кожне промислове підприємство прагне отримувати максимальний результат від інноваційної діяльності при мінімумі витрат та ризику. Це здатне забезпечити ефективне економічне оцінювання інноваційної діяльності. Однак, на результат даного процесу впливають різні чинники, які необхідно вивчити та класифікувати.

Чинники впливу за характером зв'язку з результативними показниками умовно можна розділити на детерміновані і недетерміновані. Детерміновані чинники характеризуються тим, що взаємозв'язок між певним видом інноваційних витрат і факторами, які його визнають, носить функціональний характер, тобто може бути виражена за допомогою конкретного математичного виразу. Величину впливу цих факторів можна розрахувати, не вдаючись до серйозних досліджень. Недетерміновані чинники характеризуються тим, що їх зв'язок з певним видом інноваційних витрат носить імовірнісний характер. Величину впливу цих чинників визначити досить складно, оскільки виникає необхідність в проведенні певного ряду досліджень.

Надамо класифікацію чинників впливу на результат економічного оцінювання за витратами інноваційної діяльності промислового підприємства (табл. 1.9).

Таблиця 1.9 – Класифікація чинників впливу на результат економічного оцінювання інноваційної діяльності промислового підприємства (джерело: власна розробка)

Витрати	Чинники впливу	
	детерміновані	недетерміновані
1	2	3
Витрати на основні фонди	Види, кількість, вартість, ступень (термін) використання основних фондів	Рівень конкуренції постачальників основних фондів, відношення з постачальниками основних фондів, рівень організації бізнес-процесів
Витрати на матеріальні ресурси	Види, кількість матеріальних ресурсів, норми витрат, ціни на матеріали, якість	Рівень конкуренції постачальників матеріальних ресурсів, відношення з постачальниками матеріальних ресурсів, рівень організації бізнес-процесів

Продовження таблиці 1.9 – Класифікація чинників впливу на результат економічного оцінювання інноваційної діяльності промислового підприємства (джерело: власна розробка)

Витрати	Чинники впливу	
	детерміновані	недетерміновані
1	2	3
Витрати на трудові ресурси	Види, чисельність трудових ресурсів, продуктивність праці, оплата праці	Кваліфікація персоналу, система мотивації, рівень організації бізнес-процесів
Витрати на управління	Трудомісткість управління, кількість менеджерів, оплата праці	Кваліфікація управлінського персоналу, помилки планування, якість методичного супроводження (регламентів, шаблонів, процедур)
Адміністративні витрати	Види, ступень (термін) використання ресурсів	Рівень деталізації обліку адміністративних витрат, система розподілу адміністративних витрат
Витрати на збут	Види, ступень (термін) використання ресурсів	Рівень деталізації обліку витрат на збут, система розподілу витрат на збут
Витрати на фінансування	Структура капіталу, вартість джерел фінансування	Фінансовий стан підприємства, відношення з інвесторами, рівень фінансового ризику інвестиції, умови фінансування, дивідендна політика
Витрати на забезпечення якості	Види і вартість заходів	Інноваційність технології отримання продукту, кваліфікації персоналу, помилки планування і реалізації інноваційної діяльності, рівень потреб споживачів
Витрати на заходи щодо запобігання ризиків	Види і вартість заходів	Умови реалізації інноваційної діяльності, відсутність досвіду, категорія інноваційних продуктів, помилки планування і реалізації інноваційної діяльності
Непередбачені витрати	Відсоток від бюджет	Умови реалізації інноваційної діяльності, характеристика інноваційних проєктів (масштаб, тривалість, складність), помилки планування і реалізації інноваційної діяльності
Витрати на матеріальне стимулювання працівників	Відсоток від бюджет, коефіцієнт підвищення	Мотиваційна політика, методика формування мотиваційного фонду
Витрати на проведення організаційних заходів	Види і вартість заходів	Організаційна культура підприємства, мотиваційна політика, рівень фінансування заходів
Втрати від інфляції	Темп інфляції	Політичні та економічні умови реалізації інноваційної діяльності

Дана класифікація на відміну від існуючих ураховує чинники впливу на економічне оцінювання інноваційної діяльності промислового підприємства по характеру зв'язку з результативними показниками, розширює можливості оцінювання інноваційних витрат.

Таким чином, при визначенні витрат інноваційної діяльності промислового підприємства необхідно враховувати залежність від можливостей підприємства, доцільності здійснення інноваційної діяльності, специфічність витрат за масивами об'єктів права інтелектуальної власності та підвищення комерційної цінності результатів від етапу до етапу.

Зростаюча роль інноваційної діяльності пред'являє нові вимоги до питань про вибір найбільш ефективних моделей економічного оцінювання інноваційної діяльності промислового підприємства.

Сьогодні перед кожним промисловим підприємством стоїть питання про вибір оптимального методу управління витратами, на базі якого можливо впровадити таку модель економічного оцінювання, що дозволить збільшити ефективність інноваційної діяльності підприємства.

Характеристика методів управління витратами, які надані у Додатку А, доводить, що не ефективно використовувати будь-який один із методів для управління витратами інноваційної діяльності промислового підприємства, для дієвого управління витратами доцільно використовувати в комплексі такі методи управління витратами, як LCC- аналіз – для прогнозування витрат інноваційної діяльності, ABC – для виділення витрат інноваційної діяльності від інших видів діяльності, таргет-костинг – для створення інноваційної продукції за доступними цінами для споживачів.

Отже оскільки необхідною умовою правильної організації системи управління витратами інноваційної діяльності є ухвалення рішень на кожному з її етапів, то і економічне оцінювання інноваційної діяльності, як управлінської процедури, потрібно здійснювати на кожному етапі інноваційної діяльності, адже саме від його результатів залежить подальша доля підприємства.

ВИСНОВКИ ЗА РОЗДІЛОМ 1

В результаті дослідження теоретичних аспектів економічного оцінювання інноваційної діяльності промислового підприємства можна зробити такі висновки:

1. Дослідження різних підходів до сутності інноваційної діяльності дозволили констатувати, що інноваційна діяльність може включати як всі етапи інноваційного процесу, так і бути його частиною, кожна з якої завершується комерціалізацією інновацій. Тобто інноваційну діяльність потрібно розглядати як послідовний процес перетворення ідеї в конкретний інноваційний продукт, технологію або послугу, який може завершуватися на будь-якому етапі: фундаментальних і прикладних досліджень, дослідно-конструкторських розробок, освоєння. Необхідність комерціалізації результату будь-якого етапу інноваційної діяльності обумовлюється цілями та можливостями промислового підприємства з урахуванням ринкових факторів. В умовах світової фінансової кризи та дефіциту власних ресурсів, підприємством водночас має визначатися економічна доцільність реалізації наступних етапів, впливаючи на загальну кількість етапів в ланцюгу інноваційної діяльності.

2. Результатом інноваційної діяльності є створення певного продукту або розробка нової технології, які містять в собі ряд інноваційних елементів або є інноваційними в повному обсязі, на який поширюється право інтелектуальної власності. Ідентифікація об'єктів права інтелектуальної власності (ОПІВ) на будь-якому етапі інноваційної діяльності дозволяє передбачити особливості їх комерціалізації та післяпродажного правового захисту, що визначає зміст інноваційних витрат, способи та величину отримання доходів. Виходячи з загальноприйнятої класифікації та в залежності від способів використання, виділено наступні масиви ОПІВ: масив об'єктів авторського права і суміжних прав, масив об'єктів патентного

права, масив засобів індивідуалізації товарів, і послуг, масив специфічних об'єктів інтелектуальної діяльності. У межах масивів надано ідентифікаційні ознаки правового захисту для кожного виду ОПІВ, угруповання яких відбувалося за охоронними документами.

3. Зміст інноваційної діяльності обумовлюється економічно обґрунтованою доцільністю комерціалізації її результатів на будь-якому етапі, тому для розкриття змісту категорії «інноваційна діяльність» пропонується наступне формулювання: *інноваційна діяльність це процес, який починається з ідеї, що трансформується у об'єкти права інтелектуальної власності та завершується їх впровадженням в власне виробництво та/або комерційною реалізацією, при необхідності, з післяпродажним супроводом. Вибір способу використання ОПІВ має економічне обґрунтування з урахуванням можливостей підприємства під впливом ринкових факторів. Все це визначає якісний та кількісний зміст інноваційної діяльності, який відповідає меті отримання максимальної вигоди та збільшення конкурентних переваг підприємства.*

4. Економічна обґрунтованість є результатом економічного оцінювання інноваційної діяльності, яка з позиції автора має спиратися на відповідність можливостям підприємства, вимогам ринку, враховуючи способи використання ОПІВ, що формує головні принципи: своєчасності оцінювання: дозволяє забезпечити поетапне оцінювання всій інноваційної діяльності, що запобігає уникнути втраченої вигоди; достовірності результатів оцінювання: є слідством своєчасності оцінювання, що забезпечуються деталізацією інноваційної діяльності за етапами.

5. Під «економічним оцінюванням інноваційної діяльності» пропонуємо розуміти *управлінську процедуру, яка дозволяє за допомогою відповідних інструментів з'ясувати зв'язок явищ і процесів інноваційної діяльності, а саме, об'єктів права інтелектуальної власності та способів їх використання, виразити цінність, рівень, якість, значимість одних якісно і кількісно визначеністю інших та визначити способи найбільш*

ефективного досягнення цільових орієнтирів на кожному етапі інноваційної діяльності. Економічне оцінювання ІДПП є складним комплексним процесом, який передбачає наявність низки взаємопов'язаних та взаємодоповнюючих складових, які виділено в три блоки: підготовчий, методичний і розрахунково-інтерпретаційний.

6. На основі визначених етапів інноваційної діяльності, об'єктів права інтелектуальної власності та способів їх використання *запропоновано тривимірну модель економічного оцінювання інноваційної діяльності промислового підприємства*, яка задовольняє принципам: своєчасність процесу та достовірність результату. Блоки моделі включають в себе певні елементи економічного оцінювання інноваційної діяльності (витрати, доходи, ефект) і методичні інструменти їх оцінювання. Таким чином, вибір методичних інструментів економічного оцінювання ІДПП залежить від того, до якого блоку відноситься ОПВ, який оцінюється.

7. Основоположним елементом економічного оцінювання інноваційної діяльності будь-якого промислового підприємства є витрати, які дозволяють проаналізувати ефективність використання ресурсів в усіх напрямках, розрахувати ціну на інноваційну продукцію і інноваційний продукт, впливає на формування фінансового результату і визначення економічного ефекту.

8. Аналіз наукових джерел щодо розуміння поняття «витрати» показав, що більшістю дослідників цей термін трактується в рамках ресурсного, процесного та фінансово-результативного підходів. Вважається досить обґрунтованим з точки зору економічного оцінювання інноваційної діяльності для визначення поняття «витрати інноваційної діяльності» використання процесно-результатного підходу, який дозволив сформулювати власний погляд на цю категорію: *витрати інноваційної діяльності це ресурси в грошовому вираженні, які споживаються за певними етапами інноваційної діяльності і протягом часу набувають якісних та кількісних змін, які повинні забезпечити досягнення поставленої мети за умовами застосування*

найефективнішого варіанту використання результатів інноваційної діяльності.

8. Авторський погляд дозволив визначити порядок, зміст та специфіку витрат на кожному етапі інноваційної діяльності за масивами об'єктів права інтелектуальної власності, врахування яких безпосередньо впливає на достовірність результатів економічного оцінювання ефективності управління інноваційною діяльністю.

Відтак, *робоча гіпотеза роботи* така: Ефективність управління інноваційної діяльності промислового підприємства забезпечується своєчасністю отримання достовірних результатів економічного оцінювання альтернатив її розвитку, що виникають на кожному етапі та обумовлені з одного боку можливостями підприємства, з іншого - вимогами ринку, через ідентифікацію етапних результатів як об'єктів права інтелектуальної власності з метою їх комерціалізації та вибору способу використання для формування конкурентних переваг та отримання максимальної вигоди. Тому набуває доцільності комплексне етапне економічне оцінювання інноваційної діяльності промислового підприємства за об'єктами права інтелектуальної власності та способами їх використання, впровадження якого потребує формування теоретичного базису організаційних засад та розроблення комплексу методичних інструментів для кожного блоку економічного оцінювання інноваційної діяльності.

РОЗДІЛ 2

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

2.1 Сучасний стан та динаміка розвитку інноваційної діяльності промислових підприємств

Дослідження сучасного стану та динаміки розвитку інноваційної діяльності промислових підприємств України за період 2010-2014рр. здійснювалося на підставі аналізу офіційних статистичних даних щорічних статистичних збірників «Наукова та інноваційна діяльність в Україні» державної служби статистики України та результатів авторських досліджень [89-93].

Аналіз інноваційної діяльності промислових підприємств України проведено за наступними напрямками:

- аналіз сучасного стану інноваційної діяльності промислових підприємств;
- аналіз інноваційних витрат промислових підприємств;
- особливості фінансування інноваційної діяльності;
- аналіз реалізації інноваційної продукції на території України та за її межами;
- дослідження придбання і створення передових технологій та ефективності використання.

Аналіз сучасного стану інноваційної діяльності промислових підприємств виявив, що кількість промислових підприємств України, що займалися інноваційною діяльністю, у 2014р. у порівнянні з 2010р. збільшилася на 10,1%. (з 1462 од. до 1609 од.). Але у порівнянні з 2012р., у якому визначається найбільша кількість – 1758 од., відбулося зниження їх на

8,5% (рис. 2.1). Спостерігається негативна динаміка – зменшення кількості промислових підприємств України, що займалися інноваційною діяльністю.

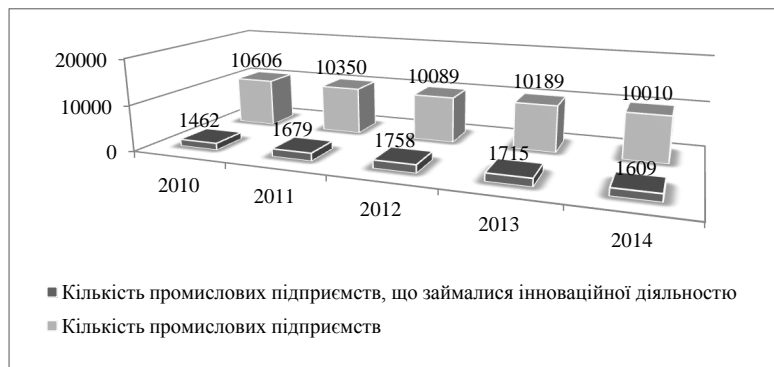

Рисунок 2.1 – Динаміка кількості промислових підприємств України, що займалися інноваційною діяльністю (джерело: [88-92])

Подібна тенденція відбувалася серед промислових підприємств Одеської області: кількість інноваційно-активних підприємств збільшилася на 8,06% у 2014р. у порівнянні з 2010р, у порівнянні з 2012р. відбулося зниження їх на 19,3% (рис. 2.2).

Рисунок 2.2 – Динаміка кількості промислових підприємств Одеської області, що займалися інноваційною діяльністю (джерело: [88-92])

Машинобудування – система взаємозв’язаних галузей, що виробляють машини і устаткування, і тим забезпечують технічне переоснащення всього господарства країни, тому розвиток інноваційної сфери галузей машинобудування в напрямку широкого освоєння прогресивних технологій забезпечить перехід на якісно новий рівень промислового виробництва. Інтенсивність інноваційних процесів машинобудівних галузей є головною потужною силою технологічного розвитку як окремих галузей, так і національної економіки України загалом. Тому проведено аналіз кількості машинобудівних підприємств, що займалися інноваційною діяльністю [94].

Кількість машинобудівних підприємств України, що займалися інноваційною діяльністю зменшилася у 2014р. на 58 од. у порівнянні з 2010р., але їх питома вага у загальній кількості машинобудівних підприємств збільшилася з 22,2% до 26,9% (рис. 2.3). Незважаючи на зменшення кількості інноваційна активних підприємств машинобудування спостерігаються позитивні тенденції, які вказують на прагнення галузі інноваційна розвиватися та вдосконалюватися.

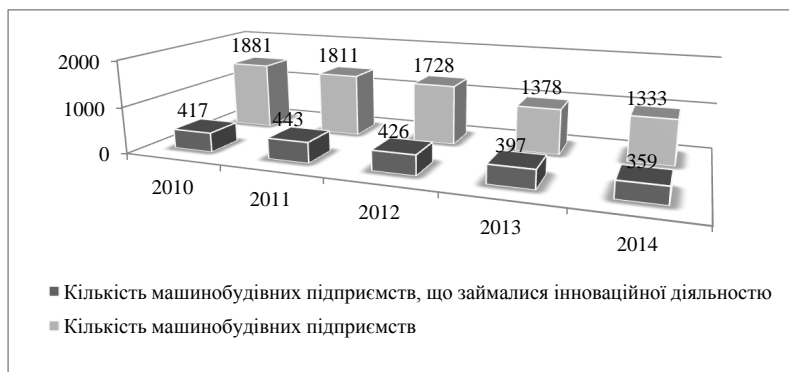

Рисунок 2.3 – Динаміка кількості машинобудівних підприємств України, що займалися інноваційною діяльністю (джерело: [88-92])

Частка інноваційно-активних підприємств машинобудівного комплексу в загальній структурі промисловості становить 22,3%, порівнюючи з 2010 р., в якому частка досягала 28,5%, рівень зменшився на 6,2% (рис. 2.4). Це означає, що інші підприємства структури промисловості активізували свою інноваційну діяльність. У середньому, за період 2010–2014рр., питома вага інноваційно-активних підприємств машинобудування склала 25,8%, такий рівень активності є замалим.

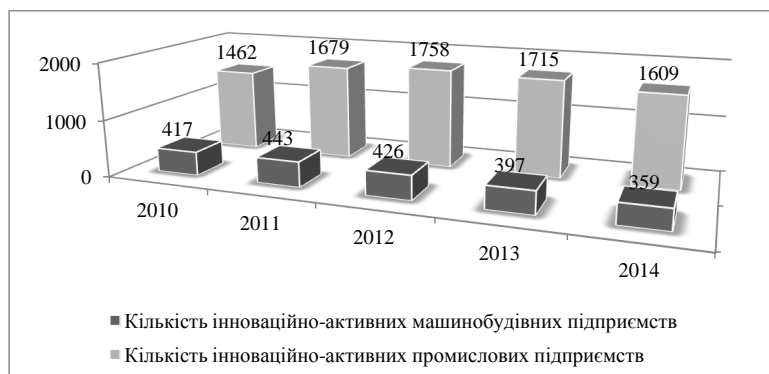

Рисунок 2.4 – Динаміка кількості інноваційно-активних підприємств промисловості України та машинобудування (джерело: [88-92])

Щодо структури інноваційно-активних підприємств машинобудівного комплексу, то слід відзначити, що переважають підприємства з виробництва машин та устаткування, питома вага у середньому складає 43,1%, але їх кількість має негативну динаміку до зменшення: з 181 од. до 155 од. Кількість підприємств з виробництва електричного та електронного устаткування, що займають друге місце за часткою у структурі інноваційних машинобудівних підприємств – 36,8% – зменшилася з 155 од. до 135 од. Найменша частка у структурі машинобудування належить підприємствам з виробництва транспортного устаткування – 20,1% – зменшилася з 81 од. до 69 од. (рис. 2.5).

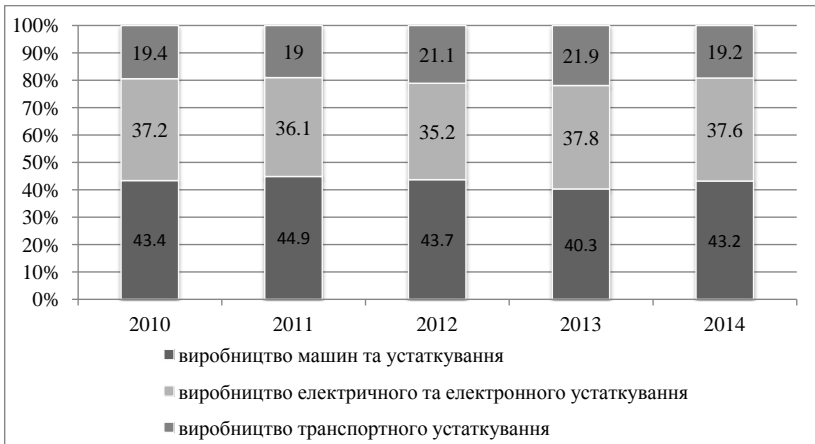

Рисунок 2.5 – Структура інноваційно-активних підприємств машинобудівного комплексу (джерело: [88-92])

Інноваційна активність підприємств машинобудівного комплексу характеризується часткою інноваційно-активних підприємств у загальній кількості підприємств машинобудування (табл. 2.1).

Таблиця 2.1 – Інноваційна активність підприємств машинобудування України (джерело: [88-92])

Підприємства машинобудування		2010	2011	2012	2013	2014
з виробництва машин та устаткування	всього, од.	955	927	865	654	615
	інноваційно-активні, од.	181	199	186	160	135
	частка інноваційно-активних, %	18,9	21,5	21,5	24,5	22,0
з виробництва електричного та електрон. устаткування	всього, од.	644	610	577	477	485
	інноваційно-активні, од.	155	160	150	150	135
	частка інноваційно-активних, %	24,1	26,2	26,0	31,4	27,8
з виробництва транспортного устаткування	всього, од.	282	274	286	247	233
	інноваційно-активні, од.	81	84	90	87	69
	частка інноваційно-активних, %	28,7	30,6	31,5	35,2	29,6

У середньому частка інноваційно-активних підприємств у загальній кількості підприємств: з виробництва машин та устаткування – 21,7%; з виробництва електричного та електронного устаткування – 27,1%; з

виробництва транспортного устаткування – 31,1%. Таким чином, найбільш інноваційно-активними підприємствами машинобудівного комплексу за аналізований період були підприємства з виробництва транспортного устаткування.

Протягом аналізованого періоду найбільш значимими напрямками інноваційної діяльності для промислових підприємств України та Одеської області було (за зменшенням): придбання машин, обладнання та програмного забезпечення – більш ніж 60%; навчання та підготовка персоналу – приблизно 20%; внутрішні НДР – більш ніж 11% (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 – Групування промислових підприємств за напрямами проведених інновацій, од. (джерело: [88-92])

	2010		2011		2012		2013		2014		
	Україна	Од. обл.	Україна	Од. обл.	Україна	Од. обл.	Україна	Од. обл.	Україна	Од. обл.	
Всього промислових підприємств	10606	394	10350	383	10089	372	10189	391	10010	399	
У тому числі займалися інноваційною діяльністю	1462	62	1679	79	1758	83	1715	69	1609	67	
З них витрачали кошти на	Внутрішні НДР	224	5	248	9	214	7	215	6	189	4
	Зовнішні НДР	124	1	134	2	134	4	144	3	94	2
	придбання машин, обладнання та програмного забезпечення	840	41	1062	59	1096	58	1082	50	993	46
	інші зовнішні знання	100	2	105	2	87	4	85	1	83	1
	навчання та підготовку персоналу	222	5	303	7	321	12	333	6	319	6
	ринкове запровадження інновацій	102	–	138	3	102	3	95	2	79	3
	інші	194	6	229	5	202	8	165	4	140	4

За аналізований період 2010-2014рр. збільшилась кількість промислових підприємств України, що витрачали кошти на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення з 840 до 993 од. та на навчання та підготовку персоналу з 222 до 319 од., подібна динаміка відбувалася серед інноваційно-активних підприємств Одеської області.

Кількість промислових підприємств в Україні і Одеської області, що витрачали кошти на внутрішні і зовнішні НДР, зменшилась.

Аналіз динаміки кількості інноваційно-активних машинобудівних підприємств України, що витрачали кошти за напрямками інноваційної діяльності показав, що переважає кількість підприємств, що витрачали кошти на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення – більш ніж 50%, потім внутрішні НДР (табл.2.3). За аналізований період така динаміка спостерігається у підприємств машинобудування за видами економічної діяльності (табл.Б1).

Таблиця 2.3 – Кількість інноваційно-активних машинобудівних підприємств України, що витрачали кошти за напрямками інноваційної діяльності (джерело: [88-92])

	2010		2011		2012		2013		2014	
	Один и ці	% до загальної кількості ІА підприємс тв машино будування	Один и ці	% до загальної кількості ІА підприємс тв машино будування	Один и ці	% до загальної кількості ІА підприємс тв машино будування	Один и ці	% до загальної кількості ІА підприємс тв машино будування	Один и ці	% до загальної кількості ІА підприємс тв машино будування
внутрішні НДР	139	33	145	32,7	122	28,6	115	29,0	94	26,2
зовнішні НДР	53	12,7	48	10,8	50	11,7	35	8,8	28	7,8
придбання машин, обладнання та програмного забезпечення	209	50,1	248	56,0	256	60,1	227	57,2	191	53,2
інші зовнішні знання	37	8,9	38	8,6	28	6,6	25	6,3	15	4,2
навчання та підготовку персоналу	83	19,9	99	22,3	99	23,2	80	20,2	75	20,9
ринкове запроваджен ня інновацій	51	12,2	61	13,7	46	10,8	39	9,8	33	9,2
інші	70	16,8	84	18,9	67	15,7	56	14,1	51	14,2

Інноваційний напрямок розвитку промислових підприємств і підприємств машинобудування з'ясується аналітичної оцінкою кількості впроваджених нових технологічних процесів та освоєних виробництв

інноваційних видів продукції на промислових підприємствах і підприємствах машинобудування (табл. 2.4, 2.5, 2.6, 2.7).

Таблиця 2.4 – Динаміка та структура освоєння виробництва інноваційних видів продукції на підприємствах промисловості України та Одеської області (джерело: [88-92])

Назва	2010		2011		2012		2013		2014	
	Україна	Од. обл.	Україна	Од. обл.	Україна	Од. обл.	Україна	Од. обл.	Україна	Од. обл.
Впровадження нових технологічних процесів, од.	2043	72	2510	82	2188	108	1576	24	1743	30
Частка за структурою впровадження нових технологічних процесів, %	100	3,0	100	2,5	100	3,2	100	2,8	100	2,2

Дані табл. 2.4 показують дуже низьку частку Одеської області за структурою освоєння виробництва інноваційних видів продукції, яка коливається від 2,2% до 3,2%.

Таблиця 2.5 – Динаміка та структура впровадження нових технологічних процесів на підприємствах машинобудування (джерело: [88-92])

Назва	Динаміка впровадження нових технологічних процесів					Частка за структурою впровадження нових технологічних процесів				
	2010	2011	2012	2013	2014	2010	2011	2012	2013	2014
Машинобудування	1428	1599	1247	692	590	69,9	63,7	57,0	43,9	33,8
Виробництво машин та устаткування	1047	1070	950	254	358	51,2	42,6	43,4	16,1	20,5
Виробництво електричного та електронного устаткування	136	136	122	116	119	6,7	5,4	5,6	7,4	6,8
Виробництво транспортного устаткування	245	393	175	322	113	12,0	15,7	8,0	20,4	6,5

Дані табл. 2.5 показують переваги підприємств машинобудування в структурі промисловості України за впровадженням нових технологічних процесів протягом 2010–2014рр., а саме переважає виробництво машин та устаткування, частка якого становить близько половини у загальній

структурі промисловості. Але спостерігається негативна динаміка – зменшення частки за структурою впровадженням нових технологічних процесів у машинобудівному комплексі.

Таблиця 2.6 – Динаміка та структура освоєння виробництва інноваційних видів продукції на підприємствах промисловості України та Одеської області (джерело: [88-92])

Назва	2010		2011		2012		2013		2014	
	Україна	Од. обл.	Україна	Од. обл.	Україна	Од. обл.	Україна	Од. обл.	Україна	Од. обл.
Освоєння виробництва інноваційних видів продукції, од.	2408	72	3238	82	3403	108	3138	87	3661	82
Частка за структурою освоєння виробництва інноваційних видів продукції, %	100	3,0	100	2,5	100	3,2	100	2,8	100	2,2

Дані табл.2.6 показують дуже низьку частку Одеської області за структурою освоєння виробництва інноваційних видів продукції, яка коливається від 2,2% до 3,2%.

Таблиця 2.7 – Динаміка та структура освоєння виробництва інноваційних видів продукції на підприємствах машинобудування (джерело: [88-92])

Назва	Динаміка освоєння виробництва інноваційних видів продукції					Частка за структурою освоєння виробництва інновац. видів продукції				
	2010	2011	2012	2013	2014	2010	2011	2012	2013	2014
Машинобудування	1047	1527	1609	1039	1394	43,5	47,1	47,2	33,1	38,1
Виробництво машин та устаткування	527	879	915	495	928	21,9	27,1	26,9	15,8	25,3
Виробництво електричного та електронного устаткування	317	376	353	368	324	13,2	11,6	10,3	11,7	8,9
Виробництво транспорт.устаткування	203	272	341	176	142	8,4	8,4	10,0	5,6	3,9

Дані табл. 2.7 також показують переваги машинобудування в структурі промисловості України за освоєнням виробництва інноваційних видів продукції протягом 2010–2014рр., але частка виробництва машин та устаткування становить близько чверті у загальній структурі промисловості.

Також спостерігається негативна динаміка – зменшення частки за структурою освоєння виробництва інноваційних видів продукції.

Аналіз інноваційних витрат промислових підприємств виявив, що загальний обсяг витрат промислових підприємств України на інноваційну діяльність має негативну динаміку: найбільший обсяг витрат спостерігався у 2011р., найменший обсяг спостерігався у 2014р. і в порівнянні з даними 2010р. зменшився на 4,3% (табл. Б.2).

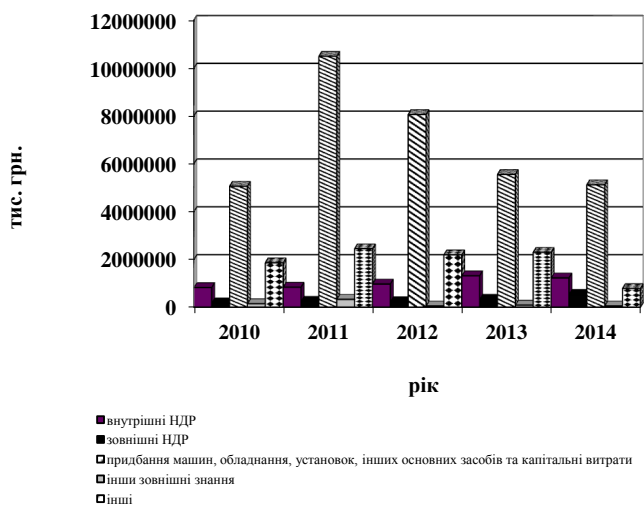

Рисунок 2.6 – Розподіл загального обсягу витрат промислових підприємств України за напрямками інноваційної діяльності (джерело: [88-92])

Інноваційні витрати підприємств згідно статистичних даних розглядалися за такими напрямками інноваційної діяльності: внутрішні НДР, зовнішні НДР, придбання машин, обладнання та програмного забезпечення, інші зовнішні знання, інші. Промислові підприємства України значні витрати інноваційної діяльності здійснювали на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення. Слід зазначити, що в промисловості у 2014р. на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення було витрачено майже дві треті загального обсягу інноваційних витрат – 69,6%. На

дослідження і розробки витрачено 1754,5 тис. грн., понад 65,3% яких на проведення НДР власними силами. Порівняно з 2010р. витрати на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення зросли на 1,3%, на дослідження і розробки – 56,8%, але витрати на інші роботи, пов’язані зі створенням і впровадженням інновацій зменшились на 58,6% (рис. 2.6).

Найбільший обсяг витрат промислових підприємств Одеської області на інноваційну діяльність спостерігався у 2012р., найменший обсяг спостерігався у 2013р. Промислові підприємства Одеської області значні витрати інноваційної діяльності здійснювали на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення. В промисловості Одеської області у 2014р. на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення було витрачено 99% загального обсягу інноваційних витрат (рис. 2.7).

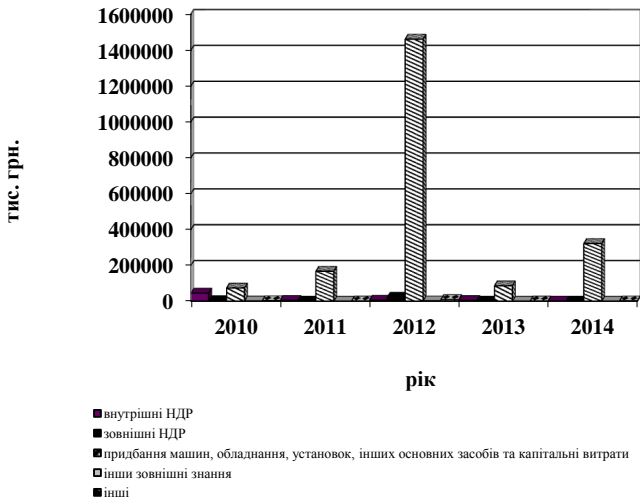

Рисунок 2.7 – Розподіл загального обсягу витрат промислових підприємств Одеської області за напрямками інноваційної діяльності (джерело: [88-92])

Частка інноваційних витрат, зроблених підприємствами машинобудування до загального обсягу інноваційних витрат промисловості зменшилась з 31,6% у 2010р. до 29,5% у 2014р, збільшення частки

інноваційних витрат до загального обсягу інноваційних витрат промисловості відбулося лише на підприємствах, які витрачали кошти на виробництво електричного та електронного устаткування з 3,1% у 2010р. до 4,1% у 2014р. Підприємства машинобудування України у 2014р. витрачали значний обсяг коштів на дослідження і розробки – 51%, найбільший обсяг витрат відповідав підприємствам з виробництва транспортного устаткування. Значний обсяг витрат машинобудівних підприємств у 2014р. спостерігається на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення –39,7%, найбільший обсяг витрат відповідав підприємствам з виробництва машин та устаткування (рис. 2.8).

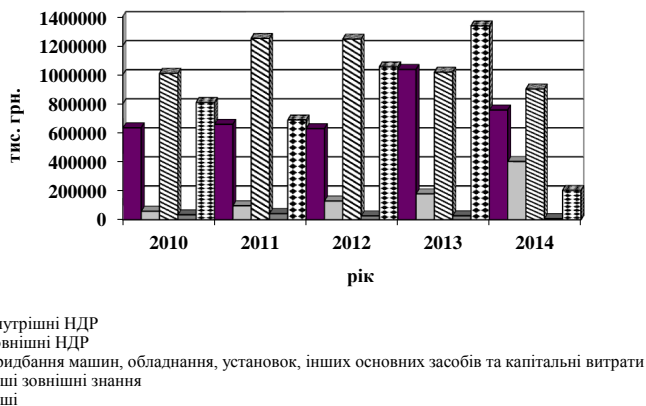

Рисунок 2.8 – Розподіл загального обсягу витрат машинобудівних підприємств України за напрямками інноваційної діяльності (джерело: [88-92])

Аналіз особливостей фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств згідно статистичних даних розглядався за джерелами фінансування: власні кошти, державний бюджет, місцевий бюджет, позабюджетні фонди, вітчизняні інвестори, іноземні інвестори, кредит, інші джерела (табл. Б.3). У 2010-2014рр. основним джерелом фінансування інноваційної діяльності були власні кошти промислових

підприємств, обсяг яких у 2014р. склав 85% загального обсягу фінансування проти 59,4% у 2010р., обсяг кредитів на інноваційну діяльність на промислових підприємствах значно не змінився – з 7,8% загального обсягу фінансування у 2010р. до 7,3% у 2014р., значно знизився обсяг фінансування інноваційної діяльності за рахунок коштів іноземних інвесторів – до 1,3% загального обсягу фінансування у 2014р. проти 30% у 2010р., вітчизняні інвестори здійснили менший вклад в розвиток промисловості і обсяг фінансування інноваційної діяльності також знизився – до 0,1% загального обсягу фінансування у 2014р. проти 0,4% у 2010р., підтримка держави у промисловості майже не змінилася і також була дуже низькою (рис. 2.9).

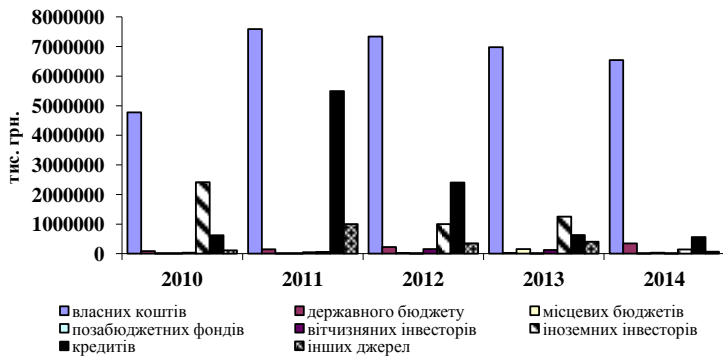

Рисунок 2.9 – Обсяг фінансування інновацій промислових підприємств України за джерелами (джерело: [88-92])

Основним джерелом фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств Одеської області протягом 2010-2014рр. були власні кошти, за винятком 2012р., в якому більш значний вклад в розвиток промисловості здійснили іноземні інвестори, а також фінансування інноваційної діяльності здійснювалось за рахунок кредитів (рис. 2.10).

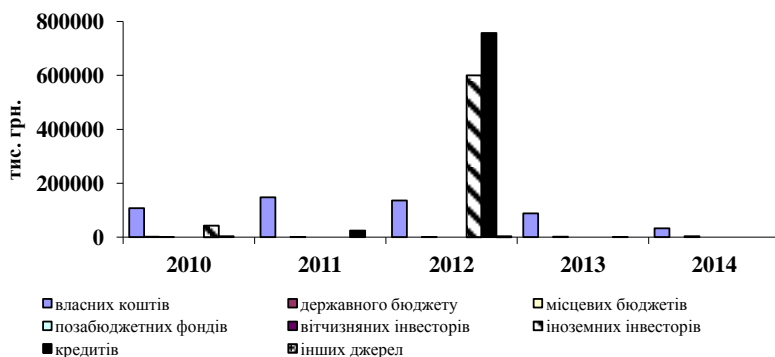

Рисунок 2.10 – Обсяг фінансування інновацій промислових підприємств Одеської області за джерелами (джерело: [88-92])

У 2010-2014рр. основним джерелом фінансування інноваційної діяльності машинобудівних підприємств були власні кошти, обсяг яких у 2014р. складав 77,5% загального обсягу фінансування проти 91,9% у 2010р., найбільшу суму власних коштів на інноваційну діяльність витрачали підприємства з виробництва машин та устаткування. Значно зросла підтримка державою машинобудівних підприємств, а саме підприємств з виробництва транспортного устаткування, до 14,6% загального обсягу фінансування у 2014р. проти 0,9% у 2010р. Обсяг фінансування інноваційної діяльності за рахунок коштів іноземних інвесторів мав хвилеподібну динаміку, найбільший інтерес іноземні інвестори проявили у 2013р. – 29,4% загального обсягу фінансування. Вітчизняні інвестори здійснили менший вклад в розвиток машинобудівних підприємств і обсяг фінансування інноваційної діяльності знизився – до 0,3% загального обсягу фінансування у 2014р. проти 0,6% у 2010р. Обсяг кредитів на інноваційну діяльність машинобудівних підприємств мав хвилеподібну динаміку, у 2010р. і 2014р. був дуже низьким – 0,3% (рис. 2.11). Найбільші інвестиції з інших джерел отримали підприємства з виробництва транспортного устаткування (табл. Б.4).

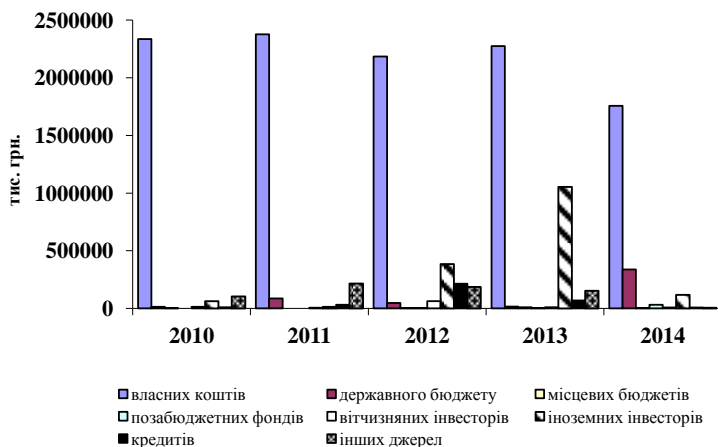

Рисунок 2.11 – Обсяг фінансування інновацій машинобудівних підприємств України за джерелами (джерело: [88-92])

При проведенні аналізу інноваційної діяльності промислових підприємств також потрібно визначати такий важливий показник інноваційної активності, як обсяг реалізованої інноваційної продукції та його розподіл за рівнем новизни.

В ході аналізу реалізації інноваційної продукції виявлено, що найбільший обсяг реалізованої інноваційної продукції спостерігався: у 2011р. – у промисловості України, у 2013р. – у промисловості Одеської області. Обсяг реалізованої інноваційної продукції промисловими підприємствами України у 2014р. в порівнянні з 2010р. зменшився на 23,8% (табл. Б.5). В Одеської області, навпаки, у 2014р. в порівнянні з 2010р. збільшився майже втричі. Частка обсягу реалізованої інноваційної продукції як промислових підприємств України, так й Одеської області у загальному обсязі реалізованої промислової продукції мала від’ємний приріст у 2014р. до показників 2010р. (рис. 2.12).

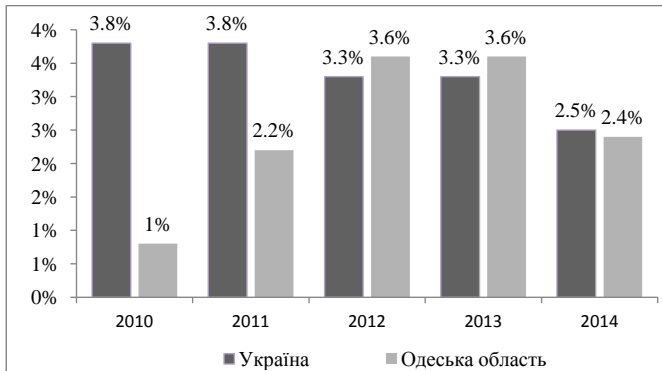

Рисунок 2.12 – Частка реалізованої інноваційної продукції промисловими підприємствами (джерело: [88-92])

Найбільший обсяг реалізованої інноваційної продукції промислових підприємств України складала продукція, що була новою для підприємства, за аналізований період відзначався хвилеподібною динамікою від 67,4% у 2010р. до 72,5% у 2014р. (рис. 2.13).

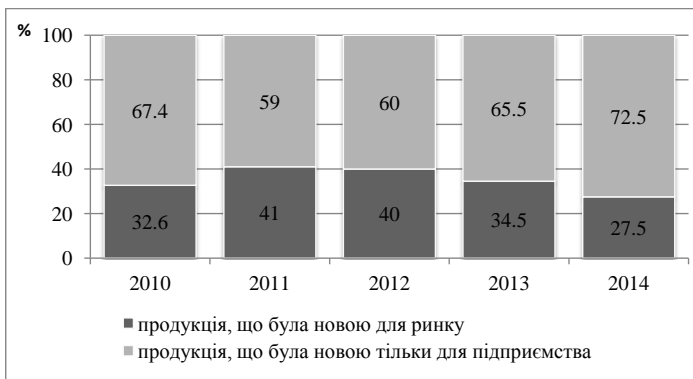

Рисунок 2.13 – Структура реалізованої інноваційної продукції промислових підприємств України (джерело: [88-92])

Промислові підприємства Одеської області за цим напрямком аналізу мали протилежну динаміку: найбільший обсяг реалізованої інноваційної

продукції промислових підприємств Одеської області складала продукція, що була новою для підприємства, який виріс від 4% у 2010р. до 75% у 2014р. (рис. 2.14).

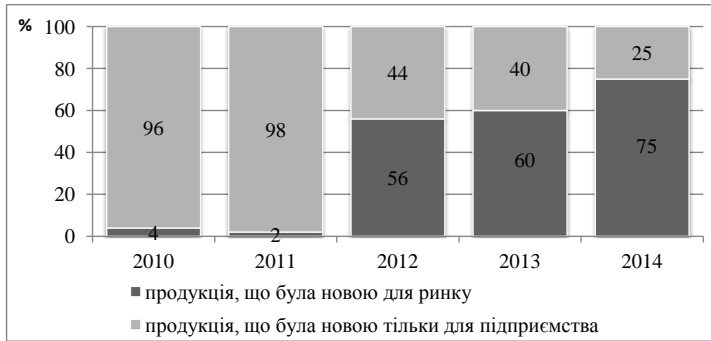

Рисунок 2.14 – Структура реалізованої інноваційної продукції промислових підприємств Одеської області (джерело: [88-92])

Найбільший обсяг реалізованої інноваційної продукції підприємствами машинобудування України спостерігався у 2013р. Обсяг реалізованої інноваційної продукції підприємствами машинобудування України у 2014р. до 2010р. зменшився на 36% (табл. Б.6). Обсяг реалізованої інноваційної продукції підприємствами машинобудування України відзначався хвилеподібною динамікою: обсяг реалізованої продукції, що була новою для ринку – з 48% у 2010р. до 55% у 2014р., відповідно обсяг реалізованої продукції, що була новою для підприємства – з 52% у 2010р. до 45% у 2014р. (рис. 2.15).

Прогресивний розвиток як промисловості в цілому, так і машинобудівного комплексу, в сучасних умовах залежить від експортного потенціалу. Тому серед вагомих показників інноваційної діяльності важлива роль належить обсягам інноваційної продукції, реалізованої за межі України.

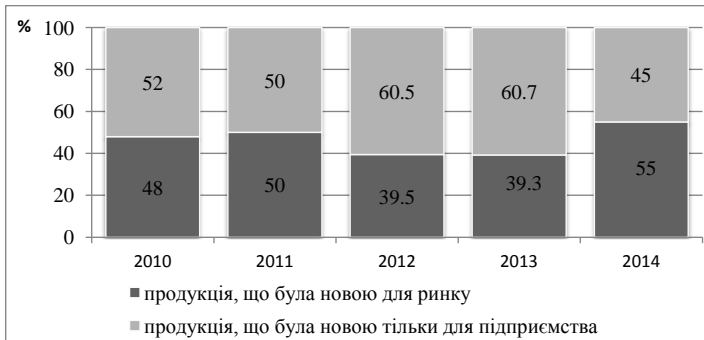

Рисунок 2.15 – Структура реалізованої інноваційної продукції підприємств машинобудування України (джерело: [88-92])

Аналіз експортної діяльності інноваційних підприємств промисловості України показав, що, за винятком 2013р., в якому частка обсягу реалізованої інноваційної продукції за межі України досягла найвищого значення – 44,8%, спостерігалася негативна динаміка (табл. Б.7). Порівняно з 2010р. частка обсягу реалізованої інноваційної продукції за межі України до загального обсягу реалізованої інноваційної продукції зменшилась на 11,5%. Промислові підприємства Одеської області мають іншу динаміку: найвище значення частки обсягу реалізованої інноваційної продукції за межі України визначається у 2012р. – 29,4%, а частка обсягу реалізованої інноваційної продукції за межі України до загального обсягу реалізованої інноваційної продукції в порівнянні з 2010р. збільшилась на 1,4% (рис. 2.16).

Аналіз експортної діяльності інноваційних підприємств машинобудування показав, що більше половини інноваційної продукції реалізувалося за межі України (табл. Б.8). Серед інноваційних підприємств машинобудування у 2014р. найбільш активними у експортній діяльності були підприємства з виробництва машин та устаткування, показники їх діяльності збільшилися з 75,8% до 81,8%. Хвилеподібні зміни відбувалися у експортній діяльності підприємств з виробництва електричного та електронного

устаткування, транспортного устаткування. У 2014р. їх показники опинилися на рині: 68,6%, 58,8% відповідно (рис. 2.17).

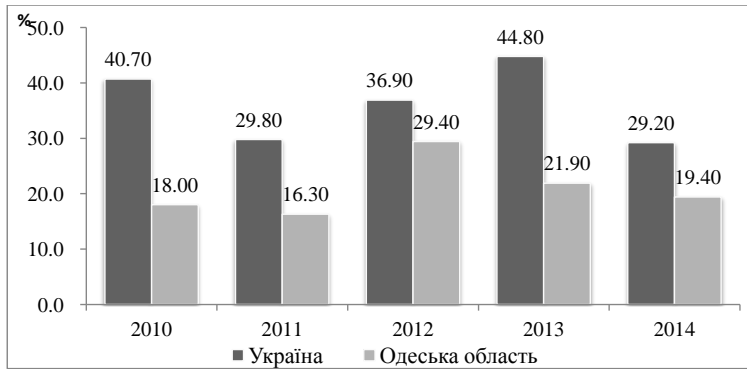

Рисунок 2.16 – Частка реалізованої інноваційної продукції промисловими підприємствами за межі України (джерело: [88-92])

Рисунок 2.17 – Частка реалізованої інноваційної продукції підприємствами машинобудування (за видами) за межі України (джерело: [88-92])

Аналіз придбання передових технологій виявив хвилеподібну динаміку придбання передових технологій. Найвище значення загальної кількості придбаних нових технологій (технічних досягнень) зазначено у 2012р. У 2014р. загальна кількість придбаних нових технологій (технічних досягнень) зменшилась на 23,2% до відповідного показника 2010р. (табл. Б.9).

Найчастіше формою придбання технологій було придбання устаткування – приблизно 60%, іншими меншими за кількістю підприємств формою придбання технологій були результати досліджень та розробок – приблизно 20%, та технології за формою придбання: права на патенти, ліцензії на використання винаходів, промислових зразків, корисних моделей – приблизно 10% (рис. 2.18).

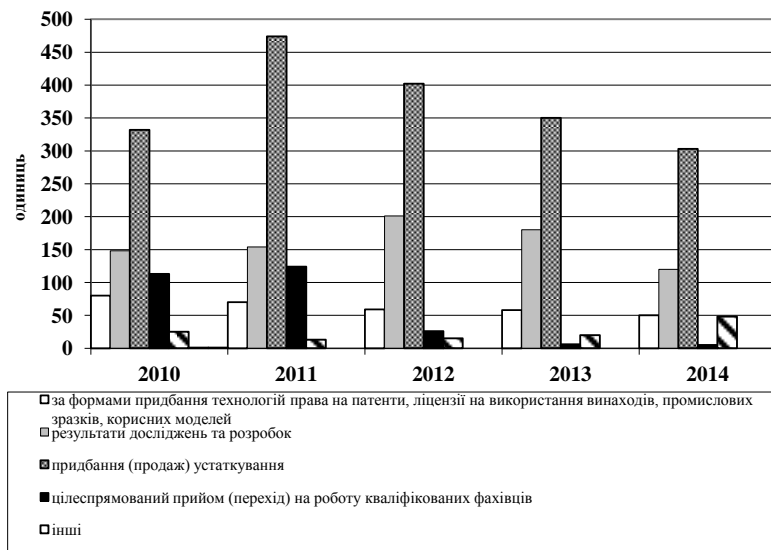

Рисунок 2.18 – Кількість придбаних нових технологій (технічних досягнень) за формами придбання (джерело: [88-92])

Для проведення *аналізу у сфері створення та використання передових технологій та об’єктів права інтелектуальної власності* на підприємствах України спочатку проведемо дослідження динаміки кількості створених передових технологій та об’єктів права інтелектуальної власності. За аналізований період 2010-2014рр. кількість створених передових технологій та об’єктів права інтелектуальної власності, які були новими для України, за аналізований період коливалися від 10% до 12%, відповідно, кількість

принципово нових створених передових технологій та об'єктів права інтелектуальної власності – 88-90%. З 2010-2012рр. спостерігалася позитивна тенденція к збільшенню кількості створених передових технологій, але з 2013р., навпаки, спостерігається негативна тенденція к зменшенню кількості створених передових технологій (рис. 2.19).

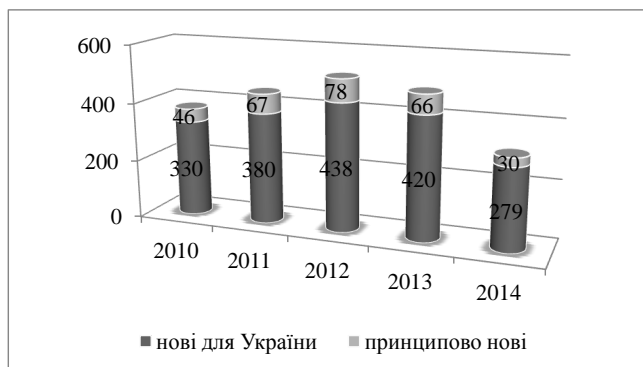

Рисунок 2.19 – Динаміка кількості створених передових технологій

(джерело: [88-92])

В результаті аналізу сучасного стану та динаміка розвитку інноваційної діяльності промислових підприємств, зокрема підприємств машинобудування, у 2010–2014рр. можна зробити такі висновки:

– за аналізований період спостерігалася негативна динаміка зменшення кількості промислових підприємств України та Одеської області, що займалися інноваційною діяльністю. Незважаючи на зменшення кількості інноваційна активних підприємств машинобудування спостерігаються позитивні тенденції збільшення їх питомої ваги у загальній кількості машинобудівних підприємств, які вказують на прагнення галузі інноваційна розвиватися та вдосконалюватися;

– визначена негативна динаміка зменшення впроваджених нових технологічних процесів та освоєних виробництв інноваційних видів продукції на промислових підприємствах і підприємствах машинобудування;

– протягом аналізованого періоду найбільш значимими напрямками інноваційної діяльності для промислових підприємств України та Одеської області було (за зменшенням): придбання машин, обладнання та програмного забезпечення – більш ніж 60%;; внутрішні НДР – більш ніж 11%. Визначено, що зменшилась частка інноваційних витрат, зроблених підприємствами машинобудування у загального обсягу інноваційних витрат промисловості;

– аналіз фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств доводить, що основним джерелом фінансування інноваційної діяльності були власні кошти. Спостерігається зниження зовнішнього фінансування інноваційної діяльності підприємств, байдужість державних органів влади до інноваційного розвитку промислових підприємств, що призводить до зменшення інвестиційної привабливості та втрати вітчизняних та закордонних інвесторів;

– вітчизняний ринок торгівлі інноваційною продукцією промислових підприємств характеризується значним зменшенням попиту на нову продукцію галузі, зменшилась частка обсягу реалізованої інноваційної продукції до загального обсягу реалізованої продукції промисловості;

– сучасний стан зовнішньої торгівлі інноваційною продукцією промислових підприємств є достатньо нестабільним та важкопрогнозованим, але відзначаються позитивні тенденції 2010-2011 років.

– з 2013р. спостерігається негативна тенденція к зменшенню кількості створених передових технологій;

Отже, сучасний стан інноваційного розвитку промислових підприємств не відповідає цілям і задачам підвищення їх довгострокової конкурентоспроможності, зайняття стійких ринкових ніш на міжнародних ринках інноваційної продукції, але в Одеській області визначається збільшення реалізації інноваційної продукції, що була новою для ринку, що,

в свою чергу, потверджує потребу у удосконалених методичних підходах щодо економічного оцінювання інноваційної діяльності промислових підприємств для цього регіону. Для того щоб детальніше вивчити специфіку економічного оцінювання інноваційної діяльності проведено дослідження з використанням даних реальних промислових підприємств Одеського регіону.

2.2 Дослідження ефективності використання об'єктів права інтелектуальної власності як результатів інноваційної діяльності промислових підприємств

Дослідження ефективності використання об'єктів права інтелектуальної власності як результатів інноваційної діяльності промислових підприємств України здійснювалося на підставі аналізу офіційних статистичних даних щорічних статистичних збірників «Наукова та інноваційна діяльність в Україні» державної служби статистики України фінансової звітності підприємств Одеського регіону та результатів авторських досліджень [89-93].

Проведемо дослідження *динаміки кількості використаних об'єктів права інтелектуальної власності*. В зв'язку з відсутністю даних за 2010р., проведемо аналіз за 2011-2014рр. За цей період визначена хвилеподібна динаміка змін кількості використаних об'єктів права інтелектуальної власності. У порівнянні з 2011р. кількість використаних винаходів у 2014р. зазначено на тому ж рівні, кількість використаних корисних моделей збільшилась на 9,3%, кількість використаних промислових зразків збільшилась на 42%, кількість використаних раціоналізаторських пропозицій зменшилась на 4,8%. Найвище значення загальної кількості використаних винаходів, промислових зразків, раціоналізаторських пропозицій зазначено у 2013р., корисних моделей – у 2012р. (рис. 2.20).

Рисунок 2.20 – Динаміка кількості використаних об’єктів права інтелектуальної власності (джерело: [88-92])

Для проведення *аналізу у сфері охорони об’єктів права інтелектуальної власності* спочатку проведемо дослідження динаміки та структури надходження заявок, видачі патентів та реєстрації об’єкти права інтелектуальної власності.

За аналізований період кількість заявок на винаходи у 2014р. в порівнянні з 2010р. зменшилася на 9,4% (табл. Б.10). Частка заявок від іноземних заявників протягом останніх років практично не змінювалася і у 2014р. становила 48,9% загальної кількості заявок (рис. 2.21).

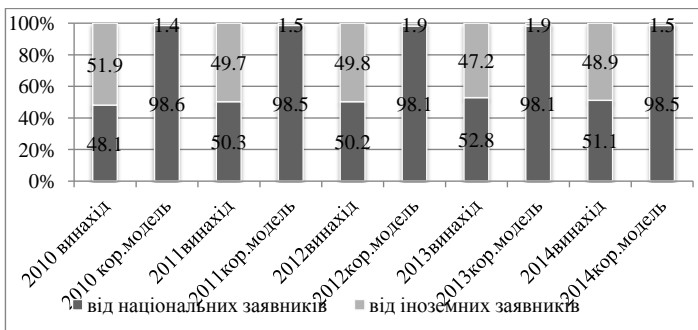

Рисунок 2.21 – Структура надходження заявок на винаходи та корисні моделі (джерело: [88-92])

За аналізований період кількість заявок на корисні моделі у 2014р. в порівнянні з 2010р. зменшилася на 12,1% (табл. Б.10). Частка заявок від іноземних заявників незначна і протягом останніх років практично не змінювалася, у 2014р. становила 1,5% загальної кількості заявок (рис. 2.21).

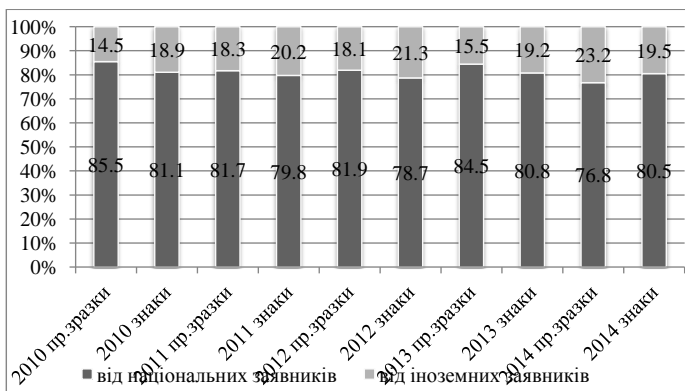

Рисунок 2.22 – Структура надходження заявок на промислові зразки та знаки для товарів і послуг (джерело: [88-92])

За аналізований період кількість заявок на промислові зразки у 2014р. в порівнянні з 2010р. збільшилася на 58% (табл. Б.10). Частка заявок від іноземних заявників збільшилася і у 2014р. становила 23,2% загальної кількості заявок. За аналізований період кількість заявок на знаки для товарів і послуг у 2014р. в порівнянні з 2010р. зменшилася на 8,8% (табл. Б.10). Частка заявок від іноземних заявників протягом останніх років практично не змінювалася і у 2014р. становила 19,5% загальної кількості заявок (рис. 2.22).

За аналізований період кількість виданих патентів на винаходи у 2014р. в порівнянні з 2010р. зменшилася на 14,3% (табл. Б.11). Частка патентів, виданих на ім'я іноземних заявників протягом останніх років значно не змінювалася і у 2014р. становила 48,7% загальної кількості патентів. За аналізований період кількість зареєстрованих патентів на корисні моделі у

2014р. в порівнянні з 2010р. зменшилася на 2,2% (табл. Б.11). Частка патентів, виданих на ім'я іноземних заявників незначна і протягом останніх років практично не змінювалася, у 2014р. становила 2% загальної кількості патентів (рис. 2.23).

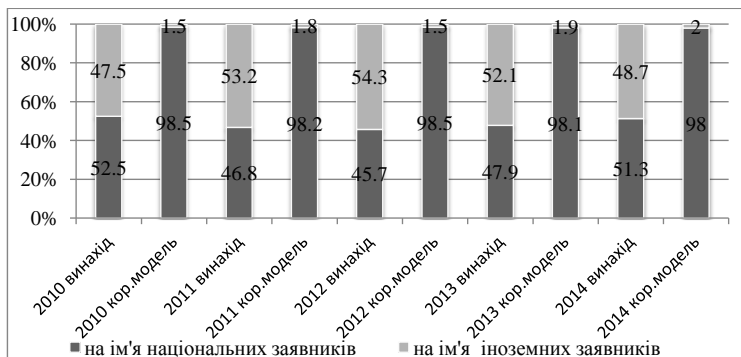

Рисунок 2.23 – Структура видачі патентів на винаходи і корисні моделі
(джерело: [88-92])

За аналізований період кількість зареєстрованих патентів на промислові зразки у 2014р. в порівнянні з 2010р. збільшилася на 72,2% (табл. Б.11). Частка патентів, виданих на ім'я іноземних заявників, збільшилася і у 2014р. становила 27,8% загальної кількості патентів (рис. 2.24).

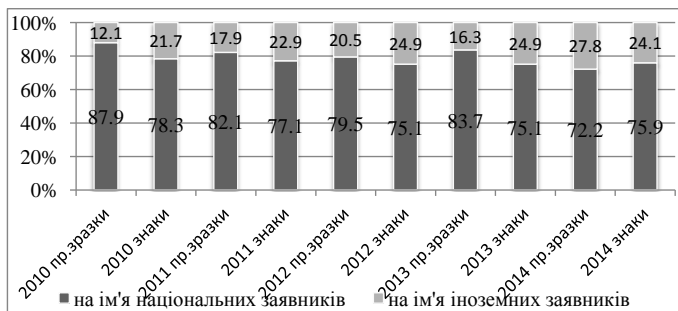

Рисунок 2.24 – Структура видачі патентів на промислові зразки та реєстрації
знаків для товарів і послуг (джерело: [88-92])

За аналізований період кількість зареєстрованих знаків для товарів і послуг у 2014р. в порівнянні з 2010р. зменшилася 11,9% (табл. Б.11). Частка зареєстрованих знаків на ім'я іноземних заявників протягом останніх років не змінювалася і у 2014р. становила 24,1% загальної кількості заявок (рис. 2.24).

Надалі проведемо дослідження розподілу зареєстрованих договорів щодо розпорядження майновими правами на об'єкти інтелектуальної власності. Протягом аналізованого періоду майнові права на об'єкти інтелектуальної власності реєструвалися договорами про передавання виключних майнових прав інтелектуальної власності. У порівнянні з 2010р. у 2014р. визначається зменшення кількості реєстрації договорів щодо розпорядження майновими правами на винаходи на 34,5%, на корисні моделі – 39%, і, навпаки, збільшення кількості реєстрації договорів щодо розпорядження майновими правами на промислові зразки на 54,3%, на знаки для товарів і послуг – 27,3% (табл. Б.12). У 2010р. майнові права на винаходи найчастіше реєструвались «відкритими» ліцензіями, протягом останніх років здійснювалась передача прав (рис. 2.25).

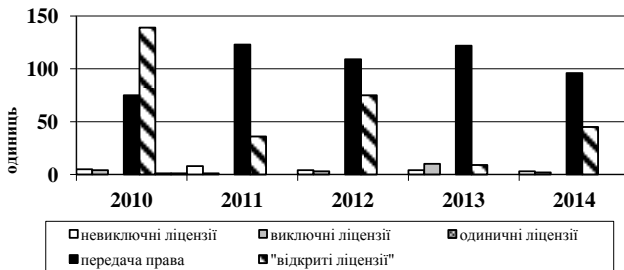

Рисунок 2.25 – Розподіл зареєстрованих договорів щодо розпорядження майновими правами на винаходи (джерело: [88-92])

У 2010р. і 2012р. майнові права на корисні моделі найчастіше реєструвались «відкритими» ліцензіями, протягом останніх років здійснювалась найчастіше передача прав (рис. 2.26).

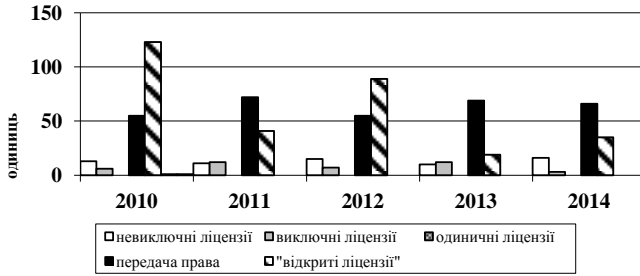

Рисунок 2.26 – Розподіл зареєстрованих договорів щодо розпорядження майновими правами на корисні моделі (джерело: [88-92])

За аналізований період майнові права на промислові зразки найчастіше реєструвалися договорами про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності (рис. 2.27).

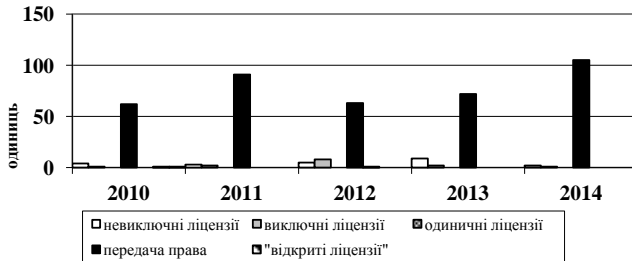

Рисунок 2.27 – Розподіл зареєстрованих договорів щодо розпорядження майновими правами на промислові зразки (джерело: [88-92])

За аналізований період майнові права на знаки для товарів і послуг найчастіше реєструвалися договорами про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності (рис. 2.28).

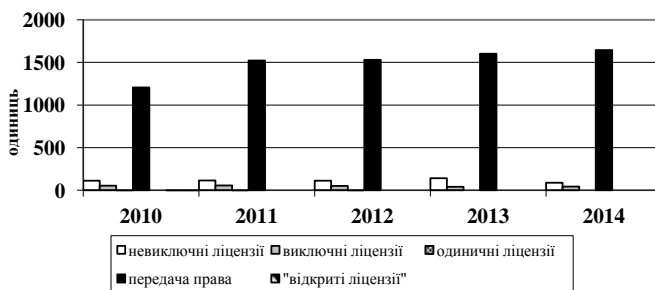

Рисунок 2.28 – Розподіл зареєстрованих договорів щодо розпорядження майновими правами на знаки для товарів і послуг (джерело: [88-92])

Отже, що стосується показників реєстрації договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності у 2010-2014рр., то можна констатувати, що переважає кількість зареєстрованих договорів про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності. Аналізуючи дані показників зареєстрованих договорів, можна затверджувати, що найбільша кількість реєстрацій здійснюється саме відносно торговельних марок. Кількість таких реєстрацій приблизно втричі перевищує реєстрації договорів, об'єктом яких є винаходи, корисні моделі і промислові зразки.

Кожне промислове підприємство прагне використовувати власну інновацію саме у власному виробництві, забезпечуючи при цьому стабільне завантаження своїх виробничих потужностей. У виробничій діяльності промислового підприємства об'єкти права інтелектуальної власності використовуються як нематеріальні активи. Дослідження ефективності використання нематеріальних активів як облікових на підприємстві об'єктів права інтелектуальної власності здійснювалося на підставі аналізу даних балансу та звіту про фінансові результати машинобудівних підприємств Одеського регіону.

Підприємства були згруповані у дві групи:

– які ведуть облік господарських операцій за загальною формою;

– які ведуть облік господарських операції за спрощеною формою.

Таке групування було зроблено тому, що на підприємствах, які ведуть облік господарських операції за спрощеною формою, нематеріальні активи не мають власного відокремлення і їх вартість згідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва» включена до складу основних засобів. Тому не має можливості провести аналіз. Перелік досліджених підприємств Одеського регіону надано у табл. 2.8.

Таке групування дозволило визначити кількість машинобудівних підприємств, які будуть досліджені в процесі аналізу сучасного стану та ефективності використання нематеріальних активів. Крім того, ТОВ «Завод «Полігон» та НВО «Агро-сімо-машбуд» ТОВ відокремили дані про нематеріальні активи, виключено з переліку подальшого аналізу ВАТ «Одеський механічний завод» та ПМП «Тумен», які не використовують нематеріальні активи. Тому лише 33,3% машинобудівних підприємств Одеського регіону будуть досліджені.

Таблиця 2.8 – Перелік машинобудівних підприємств Одеського регіону
(джерело: розраховано за даними підприємств)

Форма	Назва підприємства	Кількість	Питома вага, %
1	2	2	4
За загальною формою	Фірма «Автодеталь» ТОВ ТОВ «Гідропром» ТДВ «Зонт» ВАТ «Одеський механічний завод» Одеський ордена «Знак Пошани» завод продовольчого машинобудування ПАТ «Будгідраліка» ТОВ «Телекарт-прилад» ПМП «Тумен» ПАТ «ОВО «Холодмаш» ПАТ «Завод Чорноморполіграфметал» ТОВ «Південна електротехнічна компанія»	11	33,3

Продовження таблиць 2.8 – Перелік машинобудівних підприємств
Одеського регіону (джерело: розраховано за даними підприємств)

1	2	3	4
За спрощеною формою	НВО «Агро-сімо-машбуд» ТОВ	22	66,7
	ПП «НВФ «АНТ-Електронікс»		
	ТОВ «Ветінструмент»		
	ВКФ «Зовнішторг-мікрон» ТОВ		
	ТОВ «НВП «Десса»		
	ТОВ «Ігла-маш»		
	ППФ «Малекс»		
	ТОВ «ВО «Нептун»		
	ТОВ «Новатек-електро»		
	ДП «Одеський експериментальний завод технологічного обладнання»		
	ТОВ «Одеський завод кабельної арматури»		
	ПАТ «Одесахарчореммаш»		
	ТОВ «НВО «Харчопромавтоматика»		
	ТОВ «Завод «Полігон»		
	ВАТ «Одеський завод поліграфічних машин»		
	ТОВ НВЦ «СОТР»		
	ТОВ «НВП «Спецремонтаж»		
	ТОВ «НВЦ «Тензометричних вимірів»		
	НВП «Техмаш» ПП		
ТОВ «Важкого вагобудування «Точмаш»			
ПП «НВК «Укрпром-система»			
ТОВ «Южний електротехнічний завод»			
	Всього	33	100

Для визначення сучасного стану та ефективності використання нематеріальних активів господарюючого суб'єкта проведено аналіз:

- стану нематеріальних активів за ступенем амортизації;
- місця нематеріальних активів у майні підприємства;
- динаміки нематеріальних активів;
- дохідності і фондівдачі нематеріальних активів [95].

На першому етапі аналізу нематеріальних активів оцінюється *стан нематеріальних активів за ступенем їх амортизації*. В процесі такої оцінки використовуються показники:

- коефіцієнт використання нематеріальних активів, який визначає ступінь зносу нематеріальних активів та відшкодування витрат на їх формування – $K_{вна}$;

– коефіцієнт придатності нематеріальних активів, який показує можливість подальшого використання, ступінь невідшкодування витрат на формування нематеріальних активів – $K_{\text{пна}}$ [96].

–

Таблиця 2.9 – Аналіз стану нематеріальних активів за ступенем амортизації (джерело: розраховано за даними підприємств)

Назва підприємства	2012		2013		2014	
	$K_{\text{вна}}$	$K_{\text{пна}}$	$K_{\text{вна}}$	$K_{\text{пна}}$	$K_{\text{вна}}$	$K_{\text{пна}}$
Фірма «Автодеталь» ТОВ	0,70	0,30	0,86	0,14	0,83	0,17
ТОВ «Гідропром»	0,75	0,25	0,93	0,07	1	0
ТДВ «Зонт»	0,75	0,25	0,29	0,71	0,32	0,38
Одеський ордена «Знак Пошани» завод продовольчого машинобудування	0	1	0	1	0	1
ПАТ «Будгідраліка»	0	1	0	1	0	1
ТОВ «Телекарт-прилад»	0,88	0,12	0,89	0,11	0,97	0,03
ПАТ «ОВО «Холодмаш»	0,24	0,76	0,30	0,70	0,03	0,97
ПАТ «Завод Чорноморполіграфметал»	1	0	1	0	1	0
ТОВ «Південна електротехнічна компанія»	0	0	0,05	0,95	0,12	0,88
ТОВ «Завод «Полігон» *	0,65	0,35	0,67	0,33	0,70	0,3
НВО «Агро-сімо-машбуд» ТОВ*	0,54	0,46	0,55	0,45	0,55	0,45

З табл. 2.9 видно, що більше ніж на половині машинобудівних підприємств Одеського регіону високий рівень зносу нематеріальних активів і відшкодування витрат на їх формування. На ПАТ «Завод «Чорноморполіграфметал» коефіцієнт придатності дорівнює нулю, тому розрахунок коефіцієнтів, де використовується такий показник, як остаточна вартість нематеріальних активів, при подальшому аналізі не буде проводитися.

Досягнення підприємства значною мірою залежать від місця нематеріальних активів. Щоб забезпечити постійність успіхів, необхідно підтримувати і накопичувати запаси нематеріальних активів на підприємстві.

З цією метою на другому етапі розглядається місце нематеріальних активів у майні підприємства. Для цього використовуються показники:

– коефіцієнт визначення питомої ваги НА у валюті балансу – $K_{\text{вна}}$;

- коефіцієнт визначення питомої ваги НА у складі необоротних активів – $K_{\text{нана}}$;
- коефіцієнт співвідношення НА та основних засобів – $K_{\text{озна}}$.

Таблиця 2.10 – Місце нематеріальних активів у майні підприємства
(джерело: розраховано за даними підприємств)

Назва підприємства	2012			2013			2014		
	$K_{\text{вбна}}$	$K_{\text{нана}}$	$K_{\text{озна}}$	$K_{\text{вбна}}$	$K_{\text{нана}}$	$K_{\text{озна}}$	$K_{\text{вбна}}$	$K_{\text{нана}}$	$K_{\text{озна}}$
Фірма «Автодеталь» ТОВ	0,06	0,14	0,17	0,03	0,08	0,09	0,04	0,12	0,14
ТОВ «Гідропром»	0,06	0,18	0,24	0,01	0,05	0,07	0	0	0
ТДВ «Зонт»	0,28	0,44	0,53	0,38	0,62	0,73	0,47	0,73	0,85
Одеський ордена «Знак Пошани» завод продовольчого машинобудування	0,009	0,027	0,029	0,008	0,029	0,031	0,01	0,035	0,037
ПАТ «Будгідроліка»	9,16	13,63	28,36	9,54	14,06	30,27	11,27	14,71	33,48
ТОВ «Гелекарт-прилад»	0,20	0,44	0,55	0,18	0,40	0,53	0,05	0,11	0,15
ПАТ «ОВО «Холодмаш»	0,15	0,27	0,28	0,17	0,26	0,29	0,16	0,25	0,31
ТОВ «Південна електротехнічна компанія»	0	0	0	1,65	6,35	6,78	1,99	6,48	6,92
ТОВ «Завод «Полігон»	1,15	2,20	5,01	1,10	2,15	4,89	1,12	2,25	4,90
НВО «Агро-сімо-машбуд» ТОВ*	1,05	2,00	4,50	1,05	2,00	4,50	1,05	2,20	4,50

За даними табл. 2.10 визначено, що питома вага нематеріальних активів як у валюті балансу, так і у складі необоротних активів машинобудівних підприємств Одеського регіону, дуже низька. Також на підприємствах низький такий показник, як співвідношення нематеріальних активів та основних засобів.

На третьому етапі на основі даних балансу проводиться *аналіз динаміки змін в обсязі нематеріальних активів* за звітний період порівняно з даними базового періоду. В процесі такого аналізу використовуються показники:

– абсолютний приріст середньорічної залишкової вартості нематеріальних активів;

– темп зростання середньорічної залишкової вартості НА;

– відношення абсолютного приросту нематеріальних активів до абсолютного приросту валюти балансу;

– відношення темпу росту середньорічної залишкової вартості нематеріальних активів до темпу росту валюти балансу.

Таблиця 2.11 – Аналіз динаміки нематеріальних активів за 2012-2014рр. (джерело: розраховано за даними підприємств)

Назва підприємства	Абсолютний приріст середньорічної залишкової вартості НА, тис.грн	Темп зростання середньорічної залишкової вартості НА, %	Відношення абсолютного приросту НА до абсолютного приросту валюти балансу, тис.грн	Відношення темпу росту середньорічної залишкової вартості НА до темпу росту валюти балансу, %
Фірма «Автодеталь» ТОВ	-2,0	-20,0	0,001	0,7381
ТОВ «Гідропром»	-15,5	-79,5	0,005	0,2428
ТДВ «Зонт»	16,5	32,7	0,02	1,1022
Одеський ордена «Знак Пошани» завод продовольчого машинобудування	0	0	0	0
ПАТ «Будгідраліка»	0	0	0	0
ТОВ «Телекарт-прилад»	-72,5	-38,2	0,009	2,3875
ПАТ «ОВО «Холодмаш»	0	0	0	0
ТОВ «Південна електротехнічна компанія»	147,5	92,8	0,22	1,851
ТОВ «Завод «Полігон» *	6,5	11,7	0,02	1,10
НВО «Агро-сімо-машбуд» ТОВ*	16,0	22,0	0,01	1,02

За даними табл. 2.11 можна зробити висновок, що на більшості машинобудівних підприємств Одеського регіону не спостерігається приріст вартості нематеріальних активів. Але все ж видна позитивна тенденція, що темпи зростання нематеріальних активів випереджають темпу росту валюти балансу.

На останньому етапі проводиться *аналіз ефективності використання нематеріальних активів*, яка характеризується показниками:

– віддача НА, яка характеризує обсяг продажів продукції, робіт, послуг, що припадає на 1 грн. середньорічної вартості нематеріальних активів – $V_{на}$;

– смність НА, який характеризує потребу в нематеріальних активах для виробництва продукції, робіт, послуг вартістю 1 грн – $\epsilon_{на}$;

– валова рентабельність НА, яка характеризує розмір валового прибутку, що приходить на 1 грн. нематеріальних активів – $ВР_{на}$;

– чиста рентабельність НА, яка характеризує розмір чистого прибутку, що приходить на 1 грн. нематеріальних активів – $ЧР_{на}$.

Основними чинниками зростання дохідності є збільшення віддачі нематеріальних активів і підвищення рентабельності.

Таблиця 2.12 – Аналіз фондівіддачі нематеріальних активів (*джерело: розраховано за даними підприємств*)

Назва підприємства	2012-2013		2013-2014	
	$V_{на}$	$\epsilon_{на}$	$V_{на}$	$\epsilon_{на}$
Фірма «Автодеталь» ТОВ	3942,10	0,0003	4667,00	0,0002
ТОВ «Гідропром»	832,41	0,0005	9498,75	0,0001
ТДВ «Зонт»	379,54	0,0026	269,79	0,0037
Одеський орден «Знак Пошани» завод продовольчого машинобудування	16302,00	0,00006	10816,00	0,00009
ПАТ «Будгідравліка»	9,55	0,1047	6,61	0,1513
ТОВ «Гелекарт-прилад»	943,12	0,0011	283,56	0,0035
ПАТ «ОВО «Холодмаш»	185,34	0,0054	159,13	0,0063
ТОВ «Південна електротехнічна компанія»	475,14	0,0021	150,62	0,0066
ТОВ «Завод «Полігон» *	405,12	0,0022	350,22	0,0033
НВО «Агро-сімо-машбуд» ТОВ*	512,75	0,0024	480,76	0,0035

Як видно з табл. 2.12 показники ефективності використання нематеріальних активів на більшості підприємств погіршилися. На це указує те, що віддача нематеріальних активів знизилась. За даними таблиці можна зробити висновок, що на більшості підприємств зросла потреба в нематеріальних активах для виробництва продукції, послуг вартістю 1 грн.

Таблиця 2.13 – Аналіз дохідності нематеріальних активів (*джерело: розраховано за даними підприємств*)

Назва підприємства	2012-2013		2013-2014	
	ВР _{на}	ЧР _{на}	ВР _{на}	ЧР _{на}
Фірма «Автодеталь» ТОВ	655,4	233,6	929,0	459,13
ТОВ «Гідропром»	352,31	14,61	1754,25	52,25
ТДВ «Зонт»	64,93	16,22	63,79	24,93
Одеський ордена «Знак Пошани» завод продовольчого машинобудування	902,00	0	392	0
ПАТ «Будгідраліка»	1,99	0,83	0,28	0
ТОВ «Телекарт-прилад»	239,27	0,44	35,25	71,28
ПАТ «ОВО «Холодмаш»	6,72	0	31,75	0
ТОВ «Південна електротехнічна компанія»	32,52	15,48	13,10	3,18
ТОВ «Завод «Полігон» *	35,12	5,07	22,17	2,22
НВО «Агро-сімо-машбуд» ТОВ*	54,44	11,2	35,05	6,04

За даними табл. 2.13 видно, що на більшості підприємств знизилась рентабельність нематеріальних активів, тому що відбувалось зниження прибутку підприємств і з'явилися збитки.

Коефіцієнти аналізу нематеріальних активів дозволили мати уяву про зміну нематеріальних активів в динаміці, виявити слабкі місця, не допускаючи погіршення ситуації. Особливе значення для аналізу мали показники ефективності використання нематеріальних об'єктів, що відображають рівень їх впливу на фінансовий стан і фінансові результати діяльності підприємства. Особливий характер нематеріальних активів ускладнює достовірність аналізу ефекту їх використання, однак беззаперечною лишається їх здатність приносити підприємству за умов їх ефективного використання додатковий дохід або економію.

Дослідження ефективності використання об'єктів права інтелектуальної власності як результатів інноваційної діяльності промислових підприємств України дозволяють зробити наступні висновки:

- визначена хвилеподібна динаміка змін кількості використаних об'єктів права інтелектуальної власності, найвище значення загальної кількості використаних винаходів, промислових зразків, раціоналізаторських пропозицій зазначено у 2013р., корисних моделей – у 2012р.;

- за аналізований період зменшилася кількість заявок та зареєстрованих патентів на винаходи, корисні моделі, знаки на товари і послуги, а на промислові зразки, навпаки, збільшилася;

- визначено, що серед договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності переважає кількість договорів про передання виключних майнових прав, найбільша кількість реєстрацій здійснюється саме відносно торговельних марок.

Висновки про ефективність використання нематеріальних активів підприємств машинобудівної галузі Одеського регіону були зроблені на основі даних аналізу нематеріальних активів підприємств, які ведуть облік господарських операцій за загальною формою:

- більше ніж на половині підприємств високий рівень зносу нематеріальних активів і відшкодування витрат на їх формування;

- надзвичайно низька питома вага нематеріальних активів в загальній величині активів підприємств машинобудівної галузі Одеського регіону;

- на більшості підприємств зросла потреба в нематеріальних активах для виробництва продукції, робіт, послуг вартістю 1 грн;

- не спостерігається приріст вартості нематеріальних активів, але все ж темпи зростання нематеріальних активів випереджають темпу росту валюти балансу;

- на більшості підприємств знизився прибуток і з'явилися збитки, що призвело к зниженню рентабельності нематеріальних активів. Відомо, що

ефективність нематеріальних активів буде підвищуватися, якщо темпи зростання прибутку і виручки будуть випереджати темпи зростання нематеріальних активів, але цього не відбувається.

В зв'язку з тим, що більшість машинобудівних підприємств Одеського регіону ведуть облік господарських операцій за спрощеною формою, видна неможливість коректного аналізу. Оскільки основними інформаційними джерелами для проведення аналізу нематеріальних активів підприємства виступають бухгалтерський баланс та звіт про фінансові результати, запропоновано у формі «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва» виділяти окремим рядком вартість нематеріальних активів. Традиційні методи бухгалтерського обліку в Україні дозволяють оцінити приблизно 15-20% реальної вартості підприємства, оскільки лише частина інтелектуальної власності підприємства ідентифікується, тобто вимірюється та враховується в бухгалтерському обліку, тоді як більшість з них залишаються поза його компетенцією, не дозволяють враховувати фактори, що пов'язані з використанням інтелектуальних ресурсів та сприяють постійній оптимізації виробництва, покращанню якості продукції, технологічному оновленню, інноваційній спрямованості економічних процесів [97]. Накопичення і використання об'єктів права інтелектуальної власності на промисловому підприємстві пов'язано зі значними інвестиціями, які у традиційних фінансових звітах відображаються за витратним принципом і не розглядаються в аспекті ключових чинників формування прибутку. Тому переосмислення чинних стандартів і доповнення їх новими дозволить мінімізувати фундаментальні протиріччя між традиційною методологією обліку і особливостями інформаційно-інтелектуальної економіки.

2.3 Аналіз сучасних моделей та методичних підходів економічного оцінювання інноваційної діяльності промислового підприємства

Вітчизняна і зарубіжна практика використовує різні підходи до визначення предмета економічного оцінювання інноваційної діяльності промислового підприємства. На думку автора, найбільш прийнятним в сучасних умовах є підхід, який визначає предмет економічного оцінювання, як вивчення сукупності даних про фінансово-господарської діяльності підприємства та її результати, що відображаються в системі економічної інформації з метою розробки заходів, спрямованих на підвищення її ефективності.

Однак економічного оцінювання інноваційної діяльності має свою специфіку, обумовлену особливостями інноваційної діяльності, які в основному зводяться до наступного:

- склад, зміст і якість інформації, яка залучається до економічного оцінювання, відіграють визначальну роль в ефективному інноваційному розвитку промислового підприємства, тому не обмежується тільки економічними даними, а широко використовує науково-технічну, технологічну, статистичну, патентну та іншу інформацію;

- використання у виробництві інноваційної продукції унікальних ресурсів (фахівців високої кваліфікації, осіб творчої праці, унікальних матеріалів, приладів і т. д.) передбачає оцінку використання інтелектуального потенціалу;

- висока ймовірність отримання несподіваних (нетрадиційних), але що представляють самостійну комерційну цінність, проміжних і / або кінцевих результатів, вимагає додаткових вимог до аналітичних підходів економічного оцінювання інноваційної діяльності;

– більш високий ступінь ризику і невизначеності виробничих і фінансових результатів, термінів досягнення намічених цілей промислового підприємства при використанні окремих методів а економічного оцінювання.

Порівняння моделей і методичних підходів до економічного оцінювання інноваційної діяльності промислового підприємства здійснювалось на підставі отриманих результатів дослідження найбільш поширених у світовій практиці та авторських маловідомих.

Західні науковці в галузі оцінювання діяльності підприємства запропонували низку методик, які задовольняють вимогам комплексного оцінювання інноваційної діяльності промислових підприємств [98-103].

Однією з найбільш відомих є збалансована система показників Р. Каплана і Д. Нортон (BSC). Система збалансованих показників переводить місію і корпоративну стратегію в систему чітко визначених цілей і завдань і, головне, в систему показників, що визначають ступінь досягнення даних установок в рамках чотирьох основних проєкцій:

- фінансових наслідків (який системний вихід інноваційний процес надає своїм власникам);
- взаємовідношень з клієнтами (яку додану вартість поставляє інноваційний процес);
- бізнес-процесів (які локальні бізнес-процеси в складі інноваційної діяльності необхідно поліпшити, від яких відмовитися, на яких зосередитися);
- стратегічних ресурсів (скільки і яких активів треба сформувати, скільки кредитів брати, скільки людей наймати і з якими компетенціями, які технології купувати і т.д.).

В рамках кожної такої проєкції визначаються приватні цілі, показники ефективності і їх оцінюють показники, які залежать від специфіки інноваційного процесу в рамках цілого підприємства або окремого проєкту.

Концепція моделі «Піраміда ефективності» К. Макнейра, Р. Ланча, К. Кроса полягає в зв'язку корпоративної стратегії, орієнтованої на задоволення

потреб клієнтів, з фінансовими показниками, доповненими кількома ключовими якісними (нефінансовими) показниками.

Вона складається з чотирьох різних ступенів, які умовно показують структуру підприємства:

- на верхньому рівні керівництво підприємства формулює корпоративне бачення;

- на другому рівні цілі підрозділів і дивізіонів конкретизуються стосовно до певного ринку і фінансовим показникам. Клієнти і акціонери визначають те, що слід оцінювати;

- на третьому рівні цілі і функції орієнтовані на задоволення клієнта і гнучкість виробництва і є сполучними ланками між верхніми і нижніми рівнями піраміди. Три цілі цього рівня показують драйвери ефективності щодо двох ринкових цілей і однієї фінансової;

- у самій нижній частині піраміди, тобто в області операцій, дії оцінюються щодня, щотижня або щомісяця.

Згідно системи вимірювання ефективності та продуктивності К. Адаме и П. Роберте (EP2M) найбільше значення має оцінка ефективності діяльності компанії в чотирьох напрямках:

- у зовнішньому середовищі – обслуговування споживачів і задоволення попиту;

- у внутрішньому середовищі – підвищення ефективності і продуктивності;

- зверху вниз в організаційній ієрархії - поширення і адаптація загальної стратегії компанії на всі нижні рівні організаційної структури, стимулювання змін;

- від низу до верху в організаційній ієрархії - посилення впливу акціонерів і розширення свободи дій працівників.

Одна з цікавих є концепція вимірювання досягнень «Хьюлетт-Пакард», яка заснована на перехресній оцінці підрозділів і складається з наступних етапів:

- опис процесів між підрозділами підприємства;
- завдання параметрів вимірювання процесу з урахуванням того, що процес вимірювався не тільки з витратної точки зору, а також за рівнем якості і продуктивності;
- припущення про подальший розвиток підрозділу і підприємства виходячи з оцінки;
- обговорення основних параметрів і встановлення внутрішніх стандартів;
- фіксування стандартів якості та критерії їх вимірювання;
- проведення постійної оцінки і поліпшення процесів.

Концепція «ділове вікно управління»:

- охоплює стратегічне планування від просування на ринку аж до зміни структури власного капіталу, яке повинно забезпечити постійне зростання підприємства;
- об'єднує цілі зовнішнього і внутрішнього оточення підприємства;
- оцінює наслідки позитивних і негативних оперативних рішень, що тягнуть за собою певні фінансові результати;
- вводить бенчмаркінг як процесів, так і результатів.

Дослідження найбільш поширених зарубіжних оцінювальних систем показало, що вони у цілому відповідають вимогам оцінювання інноваційної діяльності промислового підприємства, а головне, дозволяють оцінити показники стратегічної діяльності підприємства та пов'язати його щоденні операційні процеси із реалізацією стратегії.

У табл. 2.14 визначені переваги та недоліки застосування цих методик при оцінюванні інноваційної діяльності промислового підприємства.

Таблиця 2.14 – Переваги та недоліки застосування зарубіжних оціночних методик при оцінюванні інноваційної діяльності промислового підприємства (джерело: систематизовано автором на засадах [98-103])

Методика	Переваги	Недоліки
Збалансована системи показників Balanced Scorecard (BSC)	- дозволяє ефективно оцінити діяльність підприємства за рахунок взаємозв'язків між оцінювальними показниками; - дозволяє успішно реалізувати стратегію розвитку підприємства	- труднощі з визначенням складу оцінювальних показників; - труднощі з розробкою стратегії розвитку підприємства; - труднощі з встановленням взаємозв'язків між оцінювальними показниками
«Піраміда ефективності»	використання фінансових і нефінансових показників; - виявлення, за рахунок ієрархічної побудови, факторів і ступеня їх впливу на фінансові показники	дублювання показників на кожному рівні (ступені) системи
Система вимірювання ефективності та продуктивності EP2M	дозволяє проаналізувати вплив чинників зовнішнього середовища на макро- (ринок) і мікро- (клієнт) рівні, а також враховувати внутрішні змінні підприємств	не враховує фінансову складову діяльності підприємства та не передбачає відстеження причинно – наслідкових зв'язків між показниками
концепції внутрішнього ринку «Хьюлетт-Паккард»	використання фінансових і не фінансових оцінювальних показників; - взаємодія учасників під час оцінювання	неврахування мотиваційних заходів; - часткові взаємозв'язки показників системи як між собою, так і з стратегією підприємства
ділове вікно управління»	врахування факторів внутрішнього і зовнішнього середовищ; - можливість виявлення наслідків прийнятих операційних рішень; - введення бенчмаркінгу як процесів, так і результатів	врахування лише фінансових показників; - неврахування взаємозв'язків між фінансовими показниками

Таким чином, серед найбільш поширених відсутні комплексні методики оцінювання інноваційної діяльності підприємства. Незважаючи на це, існує можливість використання певних елементів досліджених методик, що найбільшою мірою відповідають цілям дослідження.

Інноваційна діяльність є складним і широким поняттям і являє собою комплекс науково-технічної, фінансової, організаційної та комерційної діяльності підприємства. Не існує єдиної універсальної методики, за

допомогою якого можливо досконально оцінити інноваційну діяльність. Реалізація будь-якої методики оцінювання інноваційної діяльності ґрунтується на використанні певного набору методів, вибір яких обумовлений в залежності від:

- мети інноваційної діяльності: використання існуючих інновацій або створення власних;

- етапів інноваційної діяльності (етапи фундаментальних і прикладних досліджень, дослідно-конструкторських розробок, освоєння, комерційної реалізації і після продажного обслуговування);

- способу залучення ресурсів у інноваційну діяльність (власні, спільні, залучені);

- способу здійснення інноваційної діяльності (з використання власних співробітників і внутрішніх ресурсів, аутсорсинг, спільні підприємства, патентні пули та інноваційні інкубатори);

- способу використання результатів інноваційної діяльності (впровадження у власне виробництво, уступка виняткового права (продаж прав), передача прав на використання (ліцензування), франчайзинг, лізинг, інжиніринг, промислова кооперація).

Перш за все успішність інноваційної діяльності залежить від трьох складових: сприйнятливість до нових ідей (новацій), ступінь інтенсивності і своєчасність здійснюваних дій по трансформації новації в нововведення, а також здатність мобілізувати інноваційний потенціал необхідної кількості і якості для комерціалізації нововведень.

Тому аналіз авторських моделей і методичних підходів до економічного оцінювання інноваційної діяльності промислових підприємств [54,103-137] проводиться з виділенням основних аспектів та можливість використання їх для оцінювання інноваційної діяльності за етапами, об'єктами права інтелектуальної власності та способами їх використання.

Згідно змісту моделей і методичних підходів було виділено три основні групи, додаток В:

- методики оцінювання інноваційного потенціалу підприємства;
- методики оцінювання ефективності інноваційної діяльності підприємства;
- методики оцінювання інновацій підприємства.

Першими етапами економічного оцінювання інноваційної діяльності повинні стати дослідження інноваційного потенціалу підприємства. В результаті отримані значення оцінювання інноваційного потенціалу дозволяють визначити рівень здатності підприємства здійснювати інноваційну діяльність, а також дозволяють потенційному інвестору порівняти потенціал декількох підприємств.

Промислові підприємства, які не здатні виводити на ринок нові продукти і використовувати у своїй комерційній діяльності нові виробничі і управлінські технології, рано чи пізно поступаються місцем на ринку підприємствам, які активно використовують свій інноваційний потенціал.

У зв'язку з цим особливої ваги набувають питання виявлення тих можливостей, реалізація яких дозволяла б забезпечувати виробництво інновацій і, відповідно, конкурентоспроможність продукції промислового підприємства в ринковому середовищі, а саме використання моделей і методичних підходів оцінювання інноваційного потенціалу підприємства.

Підходи вчених до оцінювання інноваційного потенціалу підприємства різняться в залежності від розуміння сутності інноваційного потенціалу, а також цілей кожного конкретного дослідження.

При такому відмінності підходів не можна не відзначити, що більшість дослідників все ж розглядають інноваційний потенціал як сукупність можливостей, виражених в наборі певних ресурсів підприємства і характеризує той максимальний обсяг інноваційної продукції, який можна досягти при їх залученні, оцінюючи їх вплив на економічні показники промислового підприємства та охоплюючи всі напрямки інноваційної діяльності підприємства і фактори виробництва інноваційної продукції. У результаті співвідношення інноваційного потенціалу промислового

підприємства та потенціалу ОППВ можна обрати найефективніший спосіб використання ОППВ (табл.2.16).

Таблиця 2.16 – Моделі і методичні підходи оцінювання інноваційного потенціалу підприємства (сформовано на підстав авторських досліджень)

№ у виборці		Основний аспект	рік
1.	9	оцінювання за показниками, що характеризують фінансову стійкість підприємства	2008
2.	32	оцінювання за системою груп показників, яка описує основні якості інноваційного потенціалу підприємства	2009
3.	33	оцінювання інноваційного потенціалу як комплексної інтегрованої категорії, яка поєднує в собі внутрішній потенціал підприємства і його інноваційну активність	2009
4.	30	розрахунок інтегрального показника за визначеними складовими	2010
5.	5	оцінювання рівня інноваційного потенціалу за допомогою нечітко-множинної моделі оцінювання ключових показників на основі лінгвістичних оцінок експертів	2012
6.	19	оцінювання за шкалою інтервалів, яке дозволяє відобразити можливий ступінь освоєння інновацій виходячи з єдиного кількісного базису оцінки	2012
7.	14	розрахунок інтегрального показника, що враховує інноваційно-орієнтовані цілі розвитку підприємства, які відображаються у певному типі інноваційного потенціалу підприємства, конкретний стан підприємства, містить складові та зв'язки, що теоретично обґрунтовані з позиції системно-динамічного підходу до формування інноваційного потенціалу підприємства	2013
8.	20	визначення інтегрального показника за допомогою згортки часткових метричних показників	2015

На сьогоднішній день визначено істотне різноманіття аспектів оцінювання ефективності інноваційної діяльності, з чого можна визначити, що головне завдання оцінювання ефективності інноваційної діяльності полягає в застосуванні комплексного підходу до поняття «ефективність», отже, крім показників, що характеризують економічний ефект інноваційної діяльності, необхідно оцінювати ступінь досягнення цілей оцінювання ефективності інноваційної діяльності в економічній, соціальній, науково-технічній, екологічній, ресурсній, інформаційній та інших сферах діяльності; поєднувати кількісні та якісні показники.

В даний час немає єдиного підходу до розробки системи управління ефективністю. Деякі автори дотримуються точки зору, згідно з якою ефективність інноваційної діяльності підприємств відбивається за допомогою системи показників. Однак загальноприйнятої форми вираження ефективності не вироблено.

Моделі і методичні підходи оцінювання ефективності інноваційної діяльності підприємства, у цілому, можна представити двома групами:

- моделі і методичні підходи оцінювання ефективності за допомогою аналізу руху грошових потоків в процесі всіх етапів інноваційної діяльності;
- моделі і методичні підходи оцінювання ефективності за допомогою дисконтованих показників (табл. 2.16).

Таблиця 2.16 – Моделі і методичні підходи оцінювання ефективності інноваційної діяльності підприємства *(сформовано на підстав авторських досліджень)*

№ у виборці		Основний аспект	рік
1		2	3
1.	22	виявлення та кількісна оцінка резервів підвищення ефективності інноваційної діяльності по стадіям інноваційного процесу	2003
2.	23	зіставленні витрат на інноваційні заходи різного рівня і обумовлених цими витратами зрушень в інноваційному рівні виробництва	2007
3.	1	виділення короткострокових, середньострокових і довгострокових критеріїв	2010
4.	11	оцінювання за внутрішнім та зовнішнім призначенням та наступними напрямками: науково-технологічний, економічний, соціальний, екологічний	2010
5.	12	оцінювання здійснюється двома способами: кількісно – на основі розрахунку сукупності інтегральних показників за виділеними складовими та узагальнюючого інтегрального показника ефективності, а також якісно – на основі визначення індивідуальних меж інтервалів «високої», «середньої» та «низької» ефективності за її складовими і формування відповідних зон ефективності шляхом побудови пелюсткової діаграми	2010
6.	22	виявлення та кількісна оцінка резервів підвищення ефективності інноваційної діяльності по стадіям інноваційного процесу	2003
7.	23	зіставленні витрат на інноваційні заходи різного рівня і обумовлених цими витратами зрушень в інноваційному рівні виробництва	2007

Продовження таблиці 2.16 – Моделі і методичні підходи оцінювання ефективності інноваційної діяльності підприємства *(сформовано на підстав авторських досліджень)*

№ у виборці	Основний аспект		рік
1	2		3
8.	1	виділення короткострокових, середньострокових і довгострокових критеріїв	2010
9.	11	оцінювання за внутрішнім та зовнішнім призначенням та наступними напрямками: науково-технологічний, економічний, соціальний, екологічний	2010
10.	12	оцінювання здійснюється двома способами: кількісно – на основі розрахунку сукупності інтегральних показників за виділеними складовими та узагальнюючого інтегрального показника ефективності, а також якісно – на основі визначення індивідуальних меж інтервалів «високої», «середньої» та «низької» ефективності за її складовими і формування відповідних зон ефективності шляхом побудови пелюсткової діаграми	2010
11.	31	оцінювання на основі показників, що характеризують матеріально-технічну, ринкову складові, організаційно-економічний рівень виробництва, науково-дослідницьку активність, фінансові результати діяльності, інноваційну складову і інші результати	2010
12.	7	оцінювання інноваційної сприйнятливості та розробка процедури діагностування поточного стану інноваційної діяльності, побудова інтегрального показника методом адитивної згортки	2012
13.	29	обчислення за спеціальними алгоритмами системи показників, що виступають основними критеріями економічної ефективності тієї чи іншої сукупності запроваджених протягом року (кількох років) технічних та організаційних нововведень	2012
14.	6	визначення з урахуванням витрат на інноваційну діяльність, оновлення номенклатури продукції, інноваційної активності, структури джерел фінансування інноваційної діяльності, співвідношення між результатами та витратами	2013
15.	13	обґрунтування умов фінансування інноваційних рішень у випадку додаткового залучення позикового капіталу	2013
16.	37	рейтингового оцінювання результативності маркетингового управління інноваційною активністю підприємств	2014

Актуальними є проблеми узагальнення, поглиблення і уточнення Моделі і методичні підходи оцінювання ефективності інноваційної діяльності на основі використання методології взаємодії інновацій, ефективності підприємства та його конкурентоспроможності, а саме, моделей і методичних підходів оцінювання інновацій підприємства (табл. 2.17).

Таблиця 2.17 – Моделі і методичні підходи оцінювання інновацій підприємства (сформовано на підстав авторських досліджень)

№ у виборці		Основний аспект	рік
1.	26	визначення інтегрального ефекту від впровадження базисних інновацій за комплексним підходом, який враховує дію закону синергії та ефект дифузії	2006
2.	24	оцінювання інноваційного потенціалу торгової марки підприємства за допомогою індексів	2007
3.	36	оцінювання рівня комерційної значимості об'єктів інтелектуальної власності і їх вплив на вартість інноваційних проектів за допомогою індикаторного методу	2007
4.	27	отримання аналітичного виразу для розрахунку терміну окупності витрат на розроблення та впровадження у серійне виробництво інноваційної продукції	2009
5.	28	оцінювання за допомогою комплексу показників, які включають узагальнюючі та індивідуальні показники оцінки ефективності виконання функцій системи управління ОІВ, зокрема показники ефективності формування, використання, моніторингу ОІВ	2010
6.	16	визначення критеріїв оцінювання конкурентоспроможності інноваційних продуктів у межах двох підходів – акцентованого на споживача та акцентованого на конкурентах	2012
7.	21	оцінювання на базі інтеграції загальних і внутрішньогосподарських показників ІД, що дозволяє визначити не тільки комерційну результативність впровадження інновацій, а й вплив нових або поліпшених технологій на результати функціонування підприємства	2012
8.	10	оцінювання якості впровадження технологічних інновацій та визначення залежності їх результативності від факторних ознак за допомогою лінійної моделі багатofакторної регресії	2014
9.	8	матричний підхід для оцінювання за кожним видом інновацій рівня складової інноваційної спроможності підприємства	2015
10.	34	оцінювання впливу інноваційних витрат машинобудівного підприємства на показники результативності інноваційної діяльності за групами маркетингових досліджень інновацій	2015

Ступінь актуалізації даної проблеми підвищується в міру орієнтації економічного оцінювання інноваційної діяльності на кінцеві результати і перш за все на обсяги реалізації товарів, формування доданої вартості і прибутку, підвищення продуктивності праці, рентабельності витрат і ресурсів, конкурентоспроможності підприємств і їх товарів. Використання таких показників розкривають практичний підхід до управління інноваційною діяльністю на основі необхідності збільшення результатів і

зниження витрат в системі взаємодії інновацій, ефективності підприємства та його конкурентоспроможності.

Особливу перспективу мають моделі і методичні підходи оцінювання інноваційної діяльності, в основі яких закладена методологія впливу цієї діяльності на підвищення конкурентоспроможності промислового підприємства.

Дослідження показало, що моделі і методичні підходи оцінювання ефективності інноваційної діяльності складають майже 50% серед моделей і методичних підходів вибірки (37 моделей та методик), моделі та методичні підходи оцінювання інноваційного потенціалу підприємства та оцінювання інновацій підприємства – майже 25% (табл. 2.16 і 2.17).

На підставі результатів аналізу сучасних авторських моделей та методичних підходів економічного оцінювання інноваційної діяльності промислового підприємства, виконаного на основі 37 одиниць, визначено відсутність універсальної моделі або методичного підходу, вони висвітлюють в основному такі аспекти як оцінювання ефективності інноваційної діяльності підприємства, оцінювання інноваційного потенціалу підприємства, оцінювання інновацій підприємства.

Порівняльна характеристика авторських моделей та методичних підходів до економічного оцінювання інноваційної діяльності промислового підприємства на можливість використання їх для оцінювання інноваційної діяльності за етапами, об'єктами права інтелектуальної власності та способами їх використання представлено частково у табл.2.18 за останні шість років.

Встановлено, що кожна з них не здатна повністю задовольнити принципам: своєчасності процесу – оцінюватися по її етапах з позицій вибору часу економічно обгрунтованої комерціалізації інноваційної розробки та достовірності результатів – оцінюватися за її результатами інноваційної діяльності, які ідентифікованими в вигляді ОПВ і мають специфічні властивості.

Таблиця 2.18 – Порівняльна характеристика авторських моделей та методичних підходів економічного оцінювання ІДПП (сформовано на підстав авторських досліджень)

Автор	Рік	Основний аспект	Можливість застосування економічного оцінювання ІДПП		
			За етапами	За ОПВ	За способами використання
Полянська А.С.	2010	оцінювання ефективності інноваційної діяльності підприємства	+	+	-
Глухова С.В.	2010	оцінювання ефективності інноваційної діяльності підприємства	+	-	-
Лисенко Л.А.	2010	оцінювання ефективності інноваційної діяльності підприємства	+	-	-
Яшин С.Н., Крюкова Т.М.	2010	оцінювання ефективності інноваційної діяльності підприємства	+	-	-
Калініченко Л.Л.	2012	оцінювання інноваційного потенціалу підприємства	+	-	-
Бутенко Д. С.	2012	оцінювання ефективності інноваційної діяльності підприємства	+	-	-
Базь М.О.	2012	оцінювання інновацій підприємства	-	+	+
Тищенко Т.І.	2012	оцінювання інноваційного потенціалу підприємства	+	+	-
Козін Е.Ф.	2012	оцінювання інновацій підприємства	-	+	+
Пиж Н.С.	2012	оцінювання ефективності інноваційної діяльності підприємства	-	+	+
Радзівіло І.В.	2013	оцінювання інноваційного потенціалу підприємства	+	-	-
Шейко І.А.	2013	оцінювання ефективності інноваційної діяльності підприємства	+	+	-
Савенко К.В.	2013	оцінювання ефективності інноваційної діяльності підприємства	+	+	-
Плахотнік О.О.	2014	оцінювання інноваційного потенціалу підприємства	+	-	-
Глущенко Л.Д.	2014	оцінювання інновацій підприємства	+	+	-
Лабунська С.В.	2015	оцінювання інновацій підприємства	+	+	-
Григоруک П.М.	2015	оцінювання інноваційного потенціалу підприємства	+	-	-

Відтак, зазначене потвердило, що *робоча гіпотеза дисертації* має вагомні аргументи на підтримку, тому набуває доцільності комплексне етапне економічне оцінювання інноваційної діяльності промислового підприємства за об'єктами права інтелектуальної власності та способами їх використання, впровадження якого потребує формування теоретичного базису організаційних засад та розроблення комплексу методичних інструментів для кожного блоку економічного оцінювання інноваційної діяльності.

ВИСНОВКИ ЗА РОЗДІЛОМ 2

В результаті дослідження стану та тенденцій розвитку інноваційної діяльності вітчизняних промислових підприємств, порівняльного аналізу існуючих моделей та методичних підходів до економічного оцінювання інноваційної діяльності промислового підприємства сформульовано такі висновки:

1. Отримані результати ретроспективного аналізу статистичних даних щодо інноваційної діяльності промислових підприємств відрізняються негативною динамікою, яка притаманна більшості показників: кількості інноваційних промислових підприємств України; обсягу випуску і реалізації інноваційної продукції промисловості; впроваджених нових технологічних процесів та освоєних виробництв інноваційних видів продукції на промислових підприємствах.

2. Падіння обсягу інноваційних витрат промислових підприємств України на 46% у 2014р.у порівнянні з 2011р. свідчить про зниження активності інноваційної діяльності

3. За аналізований період зменшилася кількість заявок та зареєстрованих патентів на винаходи, корисні моделі, знаки на товари і послуги. Визначено, що серед договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності промислових підприємств переважає кількість договорів про передавання виключних майнових прав. За результатами аналізу структури інноваційної продукції за критерієм рівня новизни встановлено, що у структурі реалізованої інноваційної продукції домінує продукція, що була новою не для ринку, а лише для промислових підприємств України. Такі результати можуть бути обумовлені обмеженістю ресурсів промислового підприємства, яка створює бар'єри для подальшого розвитку інноваційної діяльності.

4 Отримані результати аналізу вказують на падіння якості інноваційної діяльності вітчизняних промислових підприємств через призму інноваційного процесу, за рахунок відходу промислових підприємств від статусу «новатор-інноватор» та набуття статусу «споживач». Таке становище насамперед, є наслідком складної економічної та політичної ситуації в країні, яка має прояв зокрема через недосконалість законодавчої бази, обмеженість ресурсів, комерційного кредитування та державної підтримки.

5. Незважаючи на бар'єри на шляху розвитку інноваційної діяльності, промислові підприємства Одеської області зберігають тенденцію к появі нових для ринку інновацій. Протягом аналізованого періоду спостерігається боротьба промислових підприємств Одеської області з перешкодами здійснення та розвитку інноваційної діяльності, що проявляється через зростання інноваційної активності промислових підприємств відразу після її падіння у попередньому періоді. Зазначені факти можуть бути пояснені наявністю в Одеської області історично сформованих передумов здійснення та розвитку інноваційної діяльності, зокрема: геоекономічних переваг, успадкованого статусу промислового центру, потужного інтелектуального потенціалу.

6. Аналіз статистичних даних, що характеризують якісний та кількісний склад елементів структури інтелектуальної власності, як результату інноваційної діяльності промислових підприємств Одеської області не дозволив зробити однозначні висновки, що стало підставою проведення власного дослідження об'єктів права інтелектуальної власності в якості результатів інноваційної діяльності 33 промислових підприємств м. Одеси. У інноваційної діяльності промислового підприємства ОПВ обліковуються як нематеріальні активи, дослідження ефективності використання яких проведено на підставі фінансової звітності, особливості форм якої в залежності від розміру суб'єкту господарювання зменшили коло досліджуваних підприємств до 10 одиниць. За даними аналізу визначено наступне: більше ніж на половині підприємств високий рівень зносу

нематеріальних активів і відшкодування витрат на їх формування; надзвичайно низька питома вага нематеріальних активів в загальній величині активів підприємств; на більшості підприємств зросла потреба в нематеріальних активах для виробництва продукції, робіт, послуг вартістю 1 грн.; не спостерігається приріст вартості нематеріальних активів, але все ж темпи зростання нематеріальних активів випереджають темпу росту валюти балансу; на більшості підприємств знизився прибуток і з'явилися збитки, що призвело к зниженню рентабельності нематеріальних активів. Відомо, що ефективність нематеріальних активів буде підвищуватися, якщо темпи зростання прибутку і виручки будуть випереджати темпи зростання нематеріальних активів, але цього не відбувається.

7. Визначено, що традиційні методи бухгалтерського обліку, недосконалість та неузгодженість законодавчих документів не дозволяють в повному обсязі оцінити реальну вартість ОПВ, лише частина інтелектуальної власності промислового підприємства ідентифікується, тобто вимірюється та враховується в бухгалтерському обліку, тоді як більшість з них залишаються поза його компетенцією, не дозволяють враховувати фактори, що пов'язані з використанням інтелектуальних ресурсів та сприяють постійній оптимізації виробництва, покращанню якості продукції, технологічному оновленню, інноваційній спрямованості економічних процесів.

8. Авторська позиція врахована при результаті аналізу 37 моделей та методичних підходів до економічного оцінювання ІДПП. Визначено відсутність універсальної моделі або методики, вони висвітлюють в основному такі аспекти як оцінювання ефективності інноваційної діяльності підприємства, оцінювання інноваційного потенціалу підприємства, оцінювання інновацій підприємства. Встановлено, що вони можуть ідентифікувати фрагменти економічного оцінювання ІДППЕ обумовлюючи неможливість задовольнити встановленим принципом економічного

оцінювання ІДПП та не враховують комплексне оцінювання за етапами інноваційної діяльності, ОПВ та способами їх використання.

Відтак, зазначене потвердило, що *робоча гіпотеза дисертації* має вагомні аргументи на підтримку.

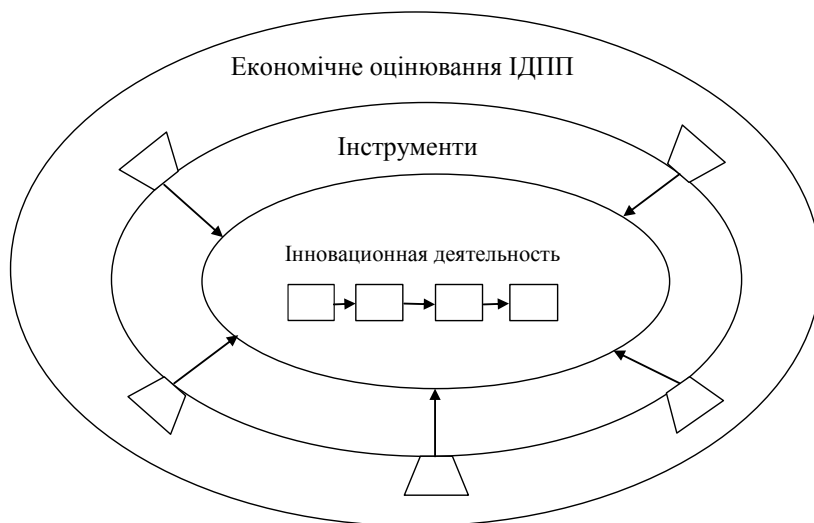
РОЗДІЛ 3

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ БАЗИС ТА МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ ЕКОНОМІЧНОГО ОЦІНЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА ЗА ОБ'ЄКТАМИ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

3.1 Модель поетапного економічного оцінювання інноваційної діяльності промислового підприємства за об'єктами права інтелектуальної власності та способами їх використання

Успішна інноваційна діяльність промислового підприємства є результатом ефективного управління по всій сукупності виробничої, фінансової діяльності підприємства, тому здійснення економічного оцінювання інноваційної діяльності за її етапами, як управлінської процедури, яка також складається з етапів, дозволяє за допомогою відповідних інструментів визначити способи отримання максимальної вигоди та збільшення конкурентних переваг. Для досягнення цієї мети можна використовувати будь-який відповідний інструмент, аби він дав результат. Таким чином виходить, що набагато важливіше знати, як правильно вибрати інструмент і як користуватися їм для досягнення поставленої мети, ніж знати про інструменти взагалі. Суть в тому, що різні інструменти задовольняють різним вимогам, служать різним цілям і в залежності від ситуації, в якій їх застосовують, дають різні результати. Таким чином, неможливо стверджувати, що один інструмент абсолютно кращий за інший, потрібно розглядати тільки як інструменти, зібрані в одному добре укомплектованому інструментальному ящику призначений для промислового підприємства, які хочуть поліпшити свою роботу. Ці інструменти доповнюють один одного і діють в комплексі. Який з інструментів потрібно використовувати в тій чи

іншій ситуації, залежить від особливостей промислового підприємства, яка його використовує, і від умов, в яких його потрібно застосовувати. Таким чином, спрощена схема економічного оцінювання інноваційної діяльності промислового підприємства набуває наступного вигляду, який представлений на рис. 3.1.

▽ – блоки економічного оцінювання ІДПП; □ – етапи ІДПП

Рисунок 3.1 – Спрощена схема економічного оцінювання ІДПП (джерело: власна розробка)

Дослідження теоретичних аспектів економічного оцінювання та аналіз тенденцій інноваційної діяльності промислових підприємств України стали підґрунтям авторської уяви стосовно економічного оцінювання інноваційної діяльності промислових підприємств, яку відображує розроблена концептуальна модель поетапного економічного оцінювання інноваційної діяльності промислового підприємства (рис.3.2), яка базується за об'єктами права інтелектуальної власності та способами їх використання.

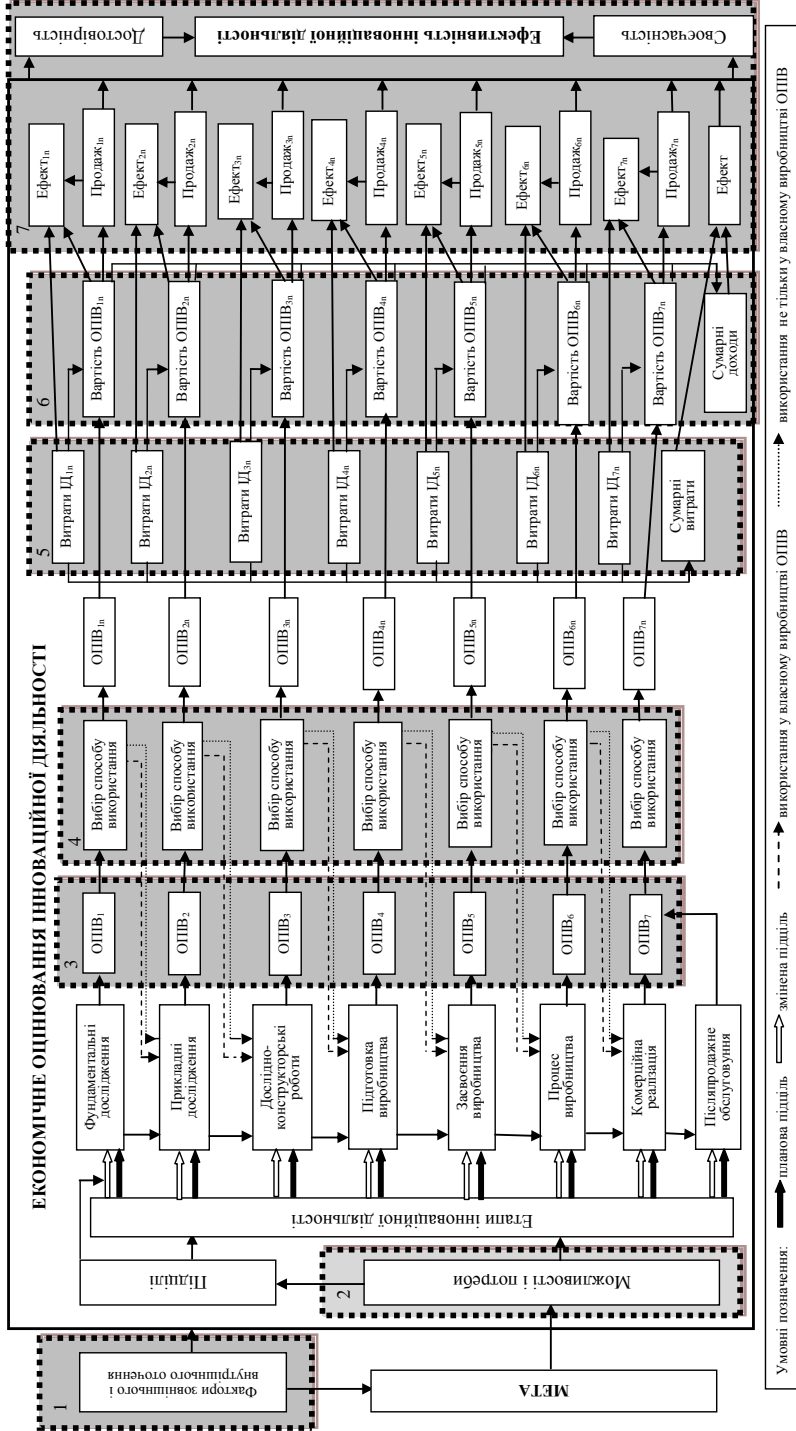

Рисунок 3.2 – Модель етапного економічного оцінювання інноваційної діяльності промислового підприємства за об'єктами права інтелектуальної власності та способами їх використання (джерело: власна розробка)

Економічним оцінюванням інноваційної діяльності промислового підприємства за об'єктами права інтелектуальної власності визначається процес, при здійсненні якого за допомогою відповідних методичних інструментів виявляють і вимірюють зв'язки між етапами, об'єктами права інтелектуальної власності та способами їх використання та визначають способи досягнення результатів.

Основними об'єктами моделі економічного оцінювання інноваційної діяльності промислового підприємства є: а) етапи інноваційної діяльності; б) об'єкти права інтелектуальної власності; в) способи використання об'єктів права інтелектуальної власності.

Кожний об'єкт права інтелектуальної власності оцінюється за елементами: витрати інноваційної діяльності; вартість ОПВ; економічний ефект інноваційної діяльності. При оцінюванні цих елементів потрібно урахувати зв'язок явищ і процесів інноваційної діяльності, а саме, об'єктів права інтелектуальної власності та способів їх використання, а також вплив різних факторів на якісну і кількісну визначеність елементів на кожному етапі інноваційної діяльності. Тому для визначення цих питань на кожному етапі інноваційної діяльності промислового підприємства економічного оцінювання ІДПП потрібно: визначати фактори зовнішнього і внутрішнього середовища та оцінювати вплив на ІДПП; оцінювати співвідношення потреб і можливостей інноваційної діяльності; визначати ОПВ та перспективність комерціалізації на певному етапі інноваційної діяльності; оцінювати способи використання ОПВ; оцінювати витрат інноваційної діяльності за ОПВ; оцінювати доходів (економії ресурсів) інноваційної діяльності за ОПВ; розраховувати ефективності інноваційної діяльності (рис. 3.3).

Ніякої етап інноваційної діяльності не може вважатися завершеним без оцінювання впровадження інноваційних заходів з точки зору заходи досягнення поставлених фінансових цілей з урахуванням існуючих обмежень.

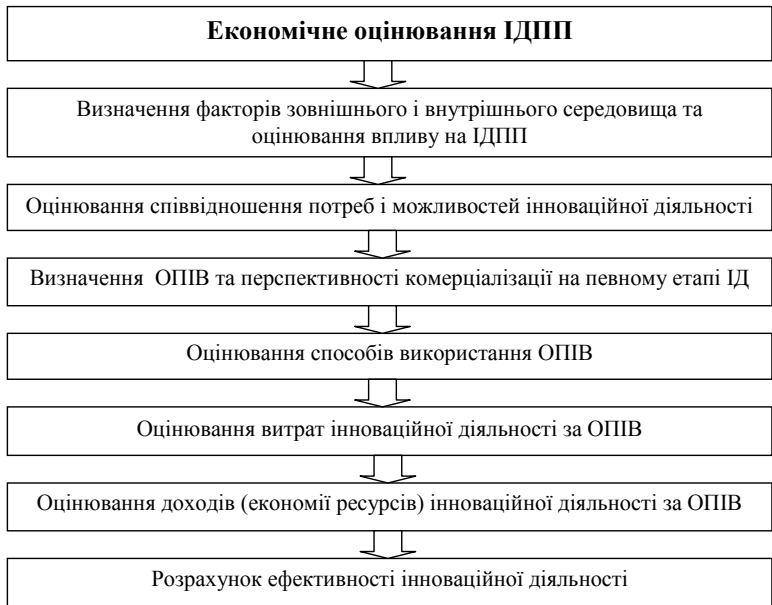

Рисунок 3.3 – Схема економічного оцінювання ІДПП за етапами, ОПІВ та способами їх використання (джерело: власна розробка)

Базуючись на змісті основних напрямків оцінювання та авторському баченні складових економічного оцінювання ІДПП, а також змісті процесу на кожному етапі інноваційної діяльності промислового підприємства потрібно:

- по-перше, визначити фактори зовнішнього і внутрішнього середовища промислового підприємства, надати характеристику їх впливу на інноваційну діяльність промислового підприємства та оцінити ступень цього впливу;

- по-друге, урахувати, що інноваційна діяльність найбільш адекватно може бути оцінена як результат тісної взаємодії можливостей підприємства та ринкових потреб;

- по-третє, спиратися при визначенні перспективності комерціалізації ОПІВ на вибір оптимальної форми та доцільності моменту правової

охорони, можливі напрямки застосування розробки, корисність розробки, потенційний масштаб практичного використання;

– по-четверте, спиратися при оцінюванні способів використання ОПВ на економічну привабливість впровадження інновації, критерій якої з'являється в процесі узгодження всіх учасників інноваційної діяльності;

– по-п'яте, при визначенні витрат інноваційної діяльності за ОПВ ураховувати досягнення поставленої мети за умовами застосування найефективнішого варіанту використання результатів інноваційної діяльності;

– по-шосте, визначити всі можливі джерела отримання доходу та максимізувати його величину згідно з умовами ринку;

– по-сьоме, при розрахунку ефективності інноваційної діяльності виділити оптимальний склад показників оцінки, аналіз отриманих результатів по яким сприятимуть прийняттю рішення щодо ефективної інноваційної стратегії промислового підприємства

Проведення відповідного оцінювання неможливо без моделювання його процесів. Тому в даний час використання економіко-математичних моделей оцінювання інноваційної діяльності є інструментом стратегічної і довгострокової конкурентоспроможності промислового підприємства.

Для промислових підприємств, що здійснюють інноваційну діяльність, результатом якої є поява об'єктів права інтелектуальної власності, в якості інструмента щодо економічного оцінювання інноваційної діяльності промислового підприємства пропонуємо динамічну імітаційно-оптимізаційну модель.

Модель потрібно побудувати змістовно ємною, але, в той же час, максимально простої і незалежної від конкретних варіантів планованих інновацій. Вона буде відображати тільки найважливіші властивості інноваційної діяльності.

Постановка задачі: у ході здійснення інноваційної діяльності на кожному її етапі виникають результати, які можуть бути ідентифіковані як

об'єкти права інтелектуальної власності, з метою їх подальшої комерціалізації та вибору способу використання для формування конкурентних переваг та отримання максимальної вигоди. Для своєчасного отримання достовірних результатів доцільно проводити поетапне економічне оцінювання інноваційної діяльності промислового підприємства за об'єктами права інтелектуальної власності та способами їх використання, яке ґрунтується на зіставленні трьох величин – витрат інноваційної діяльності, доходу від реалізації й отриманого ефекту. Тому ідея динамічної імітаційно-оптимізаційної моделі полягає у оптимальному виборі способу використання ОПВ, який би дозволив максимізувати доходи від їх використання.

Формалізація задачі:

k – ОПВ промислового підприємства, де $k = 1, \dots, K$;

p – ОПВ, яке впроваджуються у виробництво, де $p = 1, \dots, P$;

s – ОПВ, права на яке підлягають комерційної реалізації, де $s = 1, \dots, S$;

i – етап інноваційної діяльності, де $i = 1, \dots, I$.

Так як кожний об'єкт права інтелектуальної власності оцінюється за елементами: витрати інноваційної діяльності; вартість ОПВ; економічний ефект інноваційної діяльності, то відповідно сформулізуємо вихідні дані.

z_i^p – витрати p -го ОПВ на i - м етапі інноваційної діяльності.

Тоді матриця витрат для ОПВ власного виробництва буде мати вигляд:

$$Z^p = \begin{pmatrix} z_{11} & \dots & z_{1p} \\ \dots & \dots & \dots \\ z_{i1} & \dots & z_{ip} \end{pmatrix} \quad (3.1)$$

z_i^s – витрати s -го ОПВ на i - м етапі інноваційної діяльності

Тоді матриця витрат для ОПВ, права на яке підлягають комерційної реалізації буде мати вигляд:

$$Z^s = \begin{pmatrix} z_{11} & \dots & z_{1s} \\ \dots & \dots & \dots \\ z_{i1} & \dots & z_{is} \end{pmatrix} \quad (3.2)$$

d_i^p – дохід p -го ОПВ на i - м етапі інноваційної діяльності.

Тоді матриця доходів для ОПВ власного виробництва буде мати вигляд:

$$D^p = \begin{pmatrix} d_{11} & \dots & d_{1p} \\ \dots & \dots & \dots \\ d_{i1} & \dots & d_{ip} \end{pmatrix} \quad (3.3)$$

d_i^s – дохід s -го ОПВ на i - м етапі інноваційної діяльності:

Тоді матриця доходів для ОПВ, права на яке підлягають комерційної реалізації буде мати вигляд:

$$D^s = \begin{pmatrix} d_{11} & \dots & d_{1s} \\ \dots & \dots & \dots \\ d_{i1} & \dots & d_{is} \end{pmatrix} \quad (3.4)$$

e_i^p – ефект p -го ОПВ на i - м етапі інноваційної діяльності.

Тоді матриця ефектів для ОПВ власного виробництва буде мати вигляд:

$$E^p = \begin{pmatrix} e_{11} & \dots & e_{1p} \\ \dots & \dots & \dots \\ e_{i1} & \dots & e_{ip} \end{pmatrix} \quad (3.5)$$

e_i^s – ефект s -го ОПВ на i - м етапі інноваційної діяльності.

Тоді матриця ефектів для ОПВ, права на яке підлягають комерційної реалізації буде мати вигляд:

$$E^s = \begin{pmatrix} e_{11} & \dots & e_{1s} \\ \dots & \dots & \dots \\ e_{i1} & \dots & e_{is} \end{pmatrix} \quad (3.6)$$

Витрати p -го ОПВ визначаються як сума витрат, які можна віднести на собівартість одиниці продукції, та питомих інших капітальних і поточних витрат, які виникають у процесі виробництва інноваційної продукції:

$$z^p = (z_c + z_{in}^p) \times A, \quad (3.7)$$

де z^p – собівартість одиниці продукції, грн.,

z_{in} – питоми (на одиницю) інші витрати на продукцію з використанням ОПВ, грн.,

A – обсяг інноваційної продукції, од.

Витрати s -го ОПВ, які визначаються як сума витрат, які можна капіталізувати у первісній вартості ОПВ, та інших витрат, які виникають у процесі комерційної реалізації прав:

$$z^s = (z_c + z_{in}^s) \times N, \quad (3.8)$$

де z^s – собівартість одиниці ОПВ, грн.;

z_{in} – інші витрати на ОПВ, грн.;

N – кількість ОПВ.

Загальні витрати інноваційної діяльності визначається:

$$Z = Z^p + Z^s \quad (3.9)$$

Дохід p -го ОПВ визначається:

$$d^p = c^p \times A, \quad (3.10)$$

де c^p – ціна одиниці інноваційної продукції, грн.

Дохід s -го ОПВ визначається:

$$d^s = c^s \times N, \quad (3.11)$$

де c^s – ціна одиниці ОПВ, грн.

Загальний дохід інноваційної діяльності визначається:

$$D = D^p + D^s \quad (3.12)$$

Ефект p -го ОПВ визначається:

$$e^p = d^p - z^p \quad (3.13)$$

Ефект s -го ОПВ визначається:

$$e^s = d^s - z^s, \quad (3.14)$$

Загальний дохід інноваційної діяльності визначається:

$$E = E^s + E^p \quad (3.15)$$

Потрібно на кожному етапі інноваційної діяльності визначити максимальний ефект, який залежить від вибору способу використання ОПВ.

Необхідною умовою правильної організації економічного оцінювання інноваційної діяльності є своєчасне прийняття рішення про економічно обґрунтований вибір способу використання об'єкта права інтелектуальної власності на кожному з етапів інноваційної діяльності яке можна здійснити за допомогою експертної оцінки критерію комерціалізації – K , який характеризується показниками можливостей здійснення інноваційної діяльності – k_m , де $k_m = 1, \dots, j$, та привабливості інновацій – k_r , де $k_r = j+1, \dots, m$.

Заздалегідь обмовимося що дана математична модель не обмежує список показників в силу їх різноманіття і ступеня важливості для конкретного промислового підприємства.

В узагальненому вигляду для кожного ОПВ у табл. 3.1 представимо визначення критерію комерціалізації.

Таблиця 3.1 – Визначення критерію комерціалізації для кожного ОПВ^к методом експертних оцінок

Показники	Експерти				Середнє значення
	1	2	...	n	
1	a_{11}	a_{12}	...	a_{1n}	$\sum a_{1n} / n$
2	a_{21}	a_{22}	...	a_{2n}	$\sum a_{2n} / n$
...
m	a_{m1}	a_{m2}	...	a_{mn}	$\sum a_{mn} / n$

$$K^k = \sum_{j=1}^m \sum a_{jn} / n / m, \quad (3.16)$$

Якщо де $0 \leq K^k < 0,5$ приймаємо рішення про комерційну реалізацію прав на об'єкт інтелектуальної власності, якщо де $0,5 \leq K^k \leq 15$ приймаємо рішення про впровадження в власне виробництво.

Запишемо цільову функцію (ефект):

$$E_i \rightarrow \max, \quad (3.17)$$

$$\text{де } E_i = D_i - Z_i$$

Значне підвищення ефективності процесів імітаційного моделювання досягається за рахунок використання результатів оптимізаційно-імітаційних експериментів. Досить високий рівень обчислювальної техніки і велика різноманітність інформаційних систем ставить проблему розробки методики і засобів виконання імітаційних експериментів як потужного інструменту дослідження ефективності інноваційної діяльності.

Тому методика знаходження оптимального рішення імітаційно-оптимізаційної задачі полягає в проведенні імітаційних експериментів. Введемо керуючу змінну. Нехай α – коефіцієнт зміни вартості ОПІВ. Вартість на ОПІВ безперервно змінюється; вона підвищується та знижується під впливом дуже різних обставин, які часто не перебувають ні в якому зв'язку з виробництвом самого ОПІВ. Тоді ефект буде змінюватися відповідно до коливань значень доходу від ОПІВ.

Тоді в результаті f-експериментів получимо (табл. 3.2).

Таблиця 3.2 – Таблиця імітаційних експериментів

Етапи	Експерименти			
	1	2	...	f
1	α_{11}	α_{12}	...	α_{1f}
2	α_{21}	α_{22}	...	α_{2f}
...
i	α_{i1}	α_{i2}	...	α_{if}

Тоді,

$$d^p = a_i \times c^p \times A \quad (3.18)$$

$$d^s = a_i * c^s \times N \quad (3.19)$$

За результатами експериментів виберемо найкраще рішення за умови зміни доходу ОПІВ.

Таким чином, економіко-математичне моделювання оцінювання інноваційної діяльності промислового підприємства є актуальною науковою задачею, має важливе значення, вирішення якої забезпечує своєчасність процесу та достовірність результатів економічного оцінювання, максимізація прибутку і забезпечення конкурентних переваг в довгостроковій перспективі.

Відтак, концептуальна модель економічного оцінювання інноваційної діяльності промислового підприємства та імітаційно-оптимізаційна модель мають стати дієвими управлінськими інструментами, які дозволять за

допомогою відповідних інструментів з'ясувати зв'язок явищ і процесів інноваційної діяльності, а саме, об'єктів права інтелектуальної власності та способів їх використання, виразити цінність, рівень, якість, значимість одних якісною і кількісною визначеністю інших та визначити способи найбільш ефективного досягнення цільових орієнтирів на кожному етапі інноваційної діяльності.

Але для цього потрібно сформувати організаційний базис та розробити комплекс методичного забезпечення для кожного блоку економічного оцінювання інноваційної діяльності промислового підприємства за об'єктами права інтелектуальної власності.

3.2 Методичні рекомендації щодо процесу оцінювання інноваційної діяльності промислового підприємства за об'єктами права інтелектуальної власності

Для розкриття аспектів концептуальної моделі економічного оцінювання ІДПП за етапами, об'єктами права інтелектуальної власності та способами їх використання та схеми економічного оцінювання ІДПП запропоновано методичний підхід, який представлений у вигляді процедури, яка надана на рис. 3.4.

Блок 1 – Визначення факторів зовнішнього і внутрішнього середовища та оцінювання впливу на інноваційну діяльність. При оцінюванні появи інноваційного продукту та інноваційної продукції на ринку потрібно враховувати фактори внутрішнього та зовнішнього середовища промислового підприємства. Усі фактори внутрішнього середовища підприємства можна розглядати як фактор готовності підприємства до виконання поставленої мети, який може забезпечувати як своєчасність, так й запізнення виходу інновації на ринок. Фактори зовнішнього середовища промислового підприємства можуть бути як загрозами ефективної інноваційної діяльності, також і сприятливими факторами. В ході аналізу факторів внутрішнього і зовнішнього середовища: оцінюються зміни, що відбуваються в планованому періоді; досліджуються фактори чинники, сприятливі для діяльності підприємства; виявляються фактори, які загрожують позиціям підприємства; плануються нововведення, які дозволять зміцнити підприємству свої ринкові позиції.

Існує нескінченне число факторів, тому повний аналіз їх поєднань неможливий. Тому при визначенні умов і факторів функціонування організаційно-управлінських механізмів кожне промислове підприємство визначає фактори зовнішнього і внутрішнього середовища, які мають найбільший вплив на його діяльність і обумовлюють його ефективність.

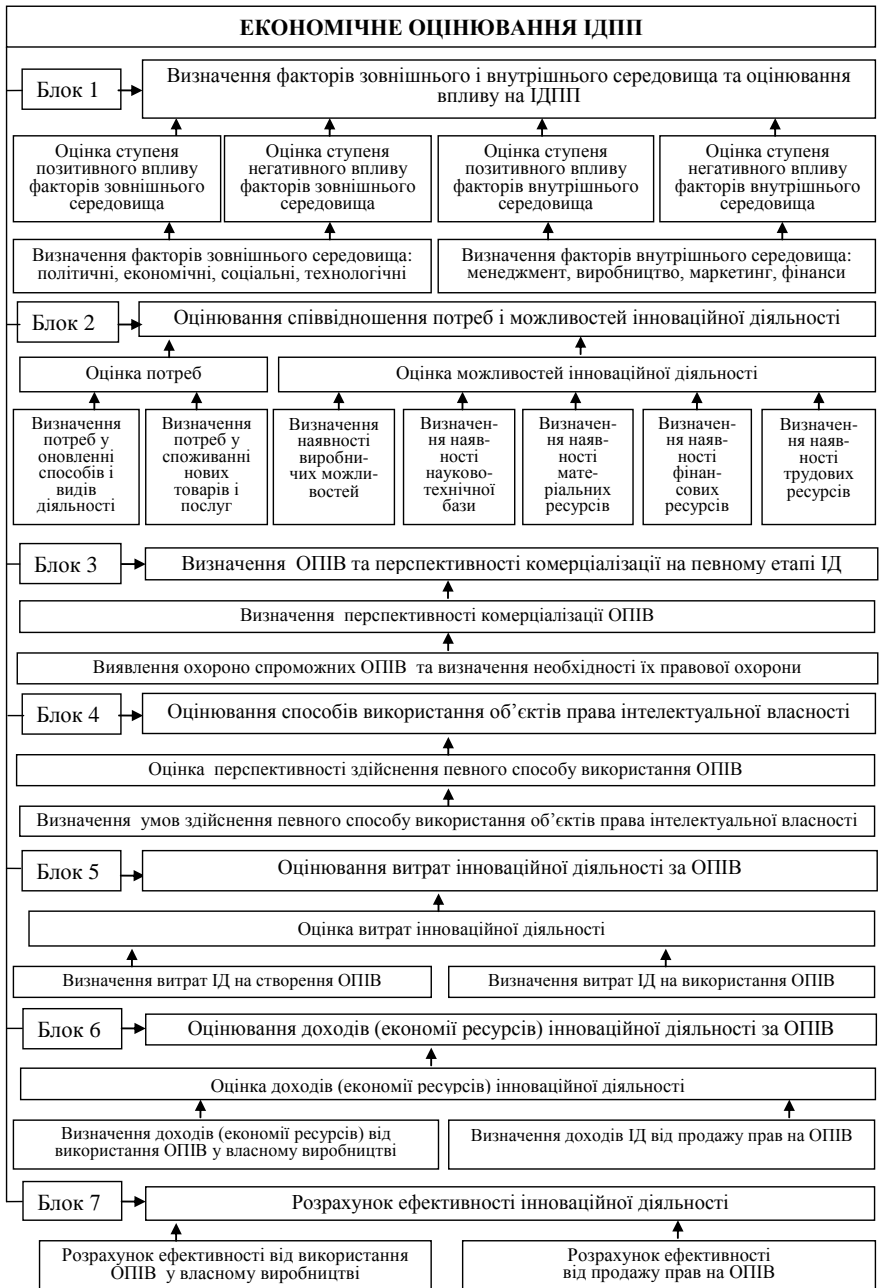

Рисунок 3.4 – Процедура економічного оцінювання ІДПП за етапами, ОПВ та способами їх використання (джерело: власна розробка)

На рис. 3.5 показані фактори, які найчастіше мають найбільший вплив на інноваційну діяльність підприємства.

Рисунок 3.5 – Фактори зовнішнього та внутрішнього середовища, що впливають на інноваційну діяльність промислового підприємства (джерело: розроблено на підставі [137-141])

Проведений огляд методів оцінювання факторів внутрішнього і зовнішнього середовища підприємства свідчить, що в ході такого оцінювання промислове підприємство отримує найціннішу інформацію для прийняття важливих стратегічних рішень: стан і динаміка розвитку макрооточення, а також пов'язані з ним ризики і загрози, з одного боку, можливості з іншого боку; стан і розвиток галузі (ринку), його перспективи; позиції конкурентів і

їх конкурентні переваги; позиції і сила покупців і постачальників; позиції самої організації на ринку та ін., деякі з яких розглянуто у табл. 3.3.

Таблиця 3.3 – Методи оцінювання факторів внутрішнього і зовнішнього середовища промислового підприємства (джерело: систематизовано на підставі [138-142])

Назва	Зміст
SWOT-аналіз	Інструмент, призначений для визначення в чотирьох секторах сильних і слабких сторін промислового підприємства, а також можливостей і загроз, що виходять від зовнішнього середовища.
SNW - аналіз	На відміну від SWOT-аналізу в якості нейтральної позиції використовується середньоринковий стан для даної конкурентної ситуації, так і показники самого сильного конкурента.
PEST-аналіз	Інструмент, призначений для виявлення факторів, більш носить описовий характер і дозволяє охарактеризувати стан і динаміку розвитку факторів чотирьох груп: політичні, економічні, соціальні, технологічні.
DRETS-аналіз	Різновидом PEST-аналіз, в якому деякі фахівці додають ще одну або дві групи: законодавство або екологію та окремо розглядаються демографічні та регіональні фактори
Метод SPACE	Комплексний метод, призначений для аналізу позиції на ринку і вибору оптимальної стратегії для середніх і малих підприємств, передбачено виділення чотирьох груп критеріїв (характеристик) оцінювання: ФС - фінансова сила підприємства; ПС - привабливість сектора (галузі); КП - конкурентоспроможність підприємства; СС - стабільність сектора (галузі).
Профіль середовища	Даний метод зручно застосовується для складання профілю окремо макрооточення, безпосереднього оточення і внутрішнього середовища. За допомогою методу складання профілю середовища вдається оцінити відносну значимість для організації окремих факторів середовища.
Матриця Дж.Вільсона	Якщо відповідно до матрицею «Імовірність посилення фактора - вплив фактора на підприємство» значення фактора надається високим, йому має бути приділена особлива увага при розробці стратегії.
Метод зважування кожного фактора	Вимірювання значущості кожного чинника для конкретного підприємства.
Метод - модель Портера - «модель п'яти сил»	Автор виділив п'ять факторів, що впливають чи здатні вплинути на підприємство, а також визначають інтенсивність конкуренції в галузі, а при взаємодії і потенціал рентабельності товарного ринку: існуючі виробники, нові гравці, постачальники, покупці, можливі виробники нових товарів (послуг)
Анкетування за методом «Дельфі»	Особливості методу: анонімність - учасники експертної групи невідомі один одному, ітеративність - опитування проводиться в кілька турів, статистична характеристика - у кожному з турів статистичними методами визначається групова оцінка.

Отримана в ході оцінювання інформація може бути використана як орієнтир для розробки стратегії і визначення траєкторії, розробки планів розвитку підприємства. Однак і після ретельно проведеного оцінювання факторів внутрішнього і зовнішнього середовища підприємства зберігається деяка частка невизначеності, а отже ризик відхилення від наміченої мети або неотримання бажаного результату. Тому частиною такого оцінювання повинно бути оцінювання ризиків, яке передбачає проведення двох видів аналізу: якісного та кількісного (табл. 3.4).

Таблиця 3.4 – Види аналізу у системі оцінювання ризиків (*джерело: розроблено на підставі [143-148]*)

Вид аналізу	Зміст оцінювання	Результат оцінювання
Якісний аналіз	Визначення умов виникнення ризиків; Визначення впливу ризиків на інноваційну діяльність	Ідентифікація факторів ризику; ідентифікація ризиків інноваційної діяльності; пропозиції заходів щодо нейтралізації ризиків
Кількісний аналіз	Кількісний вимір впливу чинників ризику на інноваційну діяльність	Кількісна оцінка можливих збитків при настанні ризику; Кількісна оцінка можливих збитків при реалізації заходів, які знижують ризики

Розвиток діяльності промислових підприємств на основі інновацій передбачає постійне оцінювання впливу різних ризиків, принципи і методи якого представлені у табл. 3.5. До найбільш розповсюджених методів оцінювання ризику за оглядом літературних джерел та господарської практики можна віднести: методи коригування норми дисконту; аналіз чутливості реагування за показниками NPV, IRR, PI; аналіз ймовірності розподілу грошових потоків; метод сценаріїв; метод «дерева рішень»; методи експертних оцінювань; метод Монте-Карло.

Таблиця 3.5 – Принципи і методи оцінювання ризиків (джерело: систематизовано на підставі [143-148])

Принцип	Сутність	Методи
Співвідношення категорій «Прибутковість» і «Ризик»	Означає необхідність кількісного (а не тільки якісного) аналізу і обліку ризику при оцінці ефективності дій підприємства, а саме: необхідність застосування моделей «прибутковість – ризик» при дисконтуванні, так як це дві нерозривно пов'язані категорії; необхідність обліку індивідуальної схильності інвестора до ризику	Моделі «прибутковість-ризик» (САРМ-модель, ОРТ-модель, АРТ-модель і ін.); побудова кривої корисності і толерантності; ліній ринку цінних паперів і капіталу, методи коригування норми дисконту, аналіз чутливості реагування за показниками NPV, IRR, PI (чистої теперішньої вартості, внутрішньої норми окупності, індексу прибутковості)
Імовірнісний підхід	Оцінювання на основі стохастичних моделей, оскільки, чітко визначені зв'язки в реальності зустрічаються виключно рідко. Результати дій підприємства являють собою не що інше, як прогноз, а значить, передбачає невизначеність майбутнього, що й обумовлює застосування стохастичних моделей	Стохастичні моделі, методи теорії ймовірностей. визначення чистої поточної вартості з урахуванням ймовірностей, розрахунок дисперсії, середнє відхилення, аналіз ймовірності розподілу грошових потоків
Багато-варіантність рішень	Імовірнісний підхід до визначення ефективності дій передбачає розробку портфеля рішень за допомогою економіко-математичних методів для ситуації, пов'язаної з невизначеністю	Методи теорії ігор, метод «дерева рішень»; аналіз сценаріїв; аналіз чутливості; коригування норми дисконту.
Формалізація	Необхідність обумовлена технологією прийняття рішень в умовах невизначеності, що обробляються внаслідок перебору всіх можливих варіантів і їх статистичного аналізу, є вихідною інформацією для неформального аналізу	Методи дослідження операцій; кількісні методи фінансового аналізу; теорія графів; регресійний, кореляційний, трендовий, графічний аналіз, розрахунок довірчих інтервалів і дисперсійний аналіз.
Оптимізація	Визначення ефективності ІД в умовах невизначеності перетворюється в многокритеріальне завдання, ризик може розглядатися як обмежуючий фактор цільової функції, якої може бути один з показників ефективності.	Лінійне програмування; теорія портфеля, тимчасова оптимізація, просторова оптимізація, Диверсифікація.
Прогнозування	Інструменту проектування як форма передбачення майбутнього, необхідно для визначення ключових параметрів інноваційного проекту в умовах ризику	Методи експертних оцінок, Методи прогностики, інтервальне експертне прогнозування, аналіз часових рядів, трендовий аналіз.
Імітаційне моделювання	Імітаційного моделювання на відміну від жорстко детермінованих факторних моделей дає цілком адекватну інтерпретацію ситуації невизначеності	Методи імітаційного моделювання, Модель множинної регресії метод Монте-Карло

При всьому різноманітті існуючих методів аналізу бізнес-середовища підприємства важко вибрати метод, який дозволяв би урахувати специфіку

діяльності підприємства, масштаби діяльності, особливості територіального базування і міг би стати основою для визначення ступеня впливу того чи іншого фактора на інноваційну діяльність промислового підприємства. У зв'язку з цим стає актуальним розроблення такої методики оцінювання бізнес-середовища, результати якої сприятимуть впровадженню поетапного економічного оцінювання інноваційної діяльності підприємства, яке в свою чергу дозволить моделювати інноваційну діяльність, виходячи з умов бізнес-середовища. При оцінюванні факторів зовнішнього і внутрішнього середовища слід застосовувати не окремі методи, а комплекс методів, що дозволить встановити проблемні зони у всій системі з урахуванням зв'язків між елементами інноваційної системи підприємства.

Для визначення ступеня позитивного впливу зовнішніх чинників на інноваційну діяльність промислових підприємств пропонується використовувати коефіцієнт позитивного впливу зовнішнього середовища:

$$K_{нез} = \frac{\sum_{i=1}^n r_i * C_i}{\sum_{i=1}^n r_i} \quad (3.20)$$

де C_i – узагальнені оцінки сприятливості інноваційного розвитку промислового підприємства до факторів зовнішнього середовища;

r_i – ранг кожного фактора.

Для визначення ступеня позитивного впливу внутрішніх факторів пропонується використовувати позитивного впливу внутрішнього середовища:

$$K_{вн} = \frac{\sum_{i=1}^n r_i * C_{внi}}{\sum_{i=1}^n r_i} \quad (3.21)$$

де $C_{внi}$ – узагальнені оцінки сприятливості інноваційного розвитку промислового підприємства до факторів зовнішнього середовища;

r_i – ранг кожного фактора.

Для визначення ступеня негативного впливу зовнішніх чинників на інноваційну діяльність промислових підприємств пропонується використовувати коефіцієнт негативного впливу зовнішнього середовища:

$$K_{нвзс} = \frac{\sum_{i=1}^n r_i * R_i}{\sum_{i=1}^n r_i} \quad (3.22)$$

де R_i – узагальнені оцінки ризикованості інноваційної діяльності промислового підприємства до загроз зовнішнього середовища;

r_i – ранг кожного фактора.

Для визначення ступеня негативного впливу внутрішніх факторів пропонується використовувати коефіцієнт негативного впливу внутрішнього середовища:

$$K_{нввс} = \frac{\sum_{i=1}^n r_i * R_{внi}}{\sum_{i=1}^n r_i} \quad (3.23)$$

де $R_{внi}$ – узагальнені оцінки ризикованості інноваційної діяльності промислового підприємства до загроз зовнішнього середовища;

r_i – ранг кожного фактора.

Загальна залежність інноваційної діяльності промислового підприємства від впливу факторів зовнішнього і внутрішнього середовища визначається за формулою:

$$I_3 = \frac{\sum_{m=1}^k K_{нвзс} * K_{нввс} * K_{нвзс} * K_{нввс}}{k} \quad (3.24)$$

де k - кількість факторів зовнішнього і внутрішнього середовища.

Базуючись на змістовності процесу оцінювання для кожного етапу розроблено технологію, в якій: в підготовчому блоку визначаються мета, завдання, предмет і об'єкт; методичний блок містить принципи, інструменти інформаційно-аналітичного забезпечення та методичні інструменти; у розрахунково-інтерпретаційному блоку визначаються порядок формалізації даних.

Структурно-блочна схема визначення факторів зовнішнього і внутрішнього середовища та оцінювання впливу на інноваційну діяльність представлена на рис. 3.6.

Блок 2 – Оцінювання співвідношення потреб і можливостей інноваційної діяльності. Швидка реакція на виникаючі потреби, а також швидкість розробки та впровадження інновацій визначає конкурентні переваги підприємства. Появі первинних ідей передують наявність старої незадоволеною або прогнозованої в майбутньому потреби, які складаються з особистісних і виробничих.

Особистісні потреби виникають і розвиваються в процесі життєдіяльності людини. Вони виступають як усвідомлене прагнення людини до досягнення об'єктивно необхідних умов життя, що забезпечують повний добробут і всебічний розвиток особистості. Усі особисті потреби можна поділити на потреби фізіологічні, соціальні і духовні. Структура особистісних потреб описана Абрахамом Маслоу. За його схемою існують сім груп потреб, розміщених в порядку їх пріоритету: фізіологічні потреби, потреба в безпеці, потреба в приналежності і любові, потреба в повазі, пізнавальні потреби, естетичні потреби, потреба в самоактуалізації.

Виробничі потреби виникають при відсутності ресурсів, здатних забезпечити необхідний процес виробництва. Оскільки виробництво виникає внаслідок необхідності задоволення особистих потреб, то можна говорити і про їх похідному характері. Відповідно, зростання особистих потреб передбачає зростання виробничих потреб.

Класифікація потреб відповідно до характеру їх можливого задоволення є необхідною і дуже важливою складовою аналізу первинних ідей. Дана класифікація проводиться інноваційним інженером в процесі розгляду первинних ідей, їх аналізу та їх системної та ринкової адаптації. Необхідність в цій класифікації обумовлена потребою в подальшій побудові структурно-функціонального образу інновації, який використовується потім

для аналізу ринку і патентно-інформаційних досліджень, що проводяться, відповідно, фахівцем з маркетингу і патентознавцем.

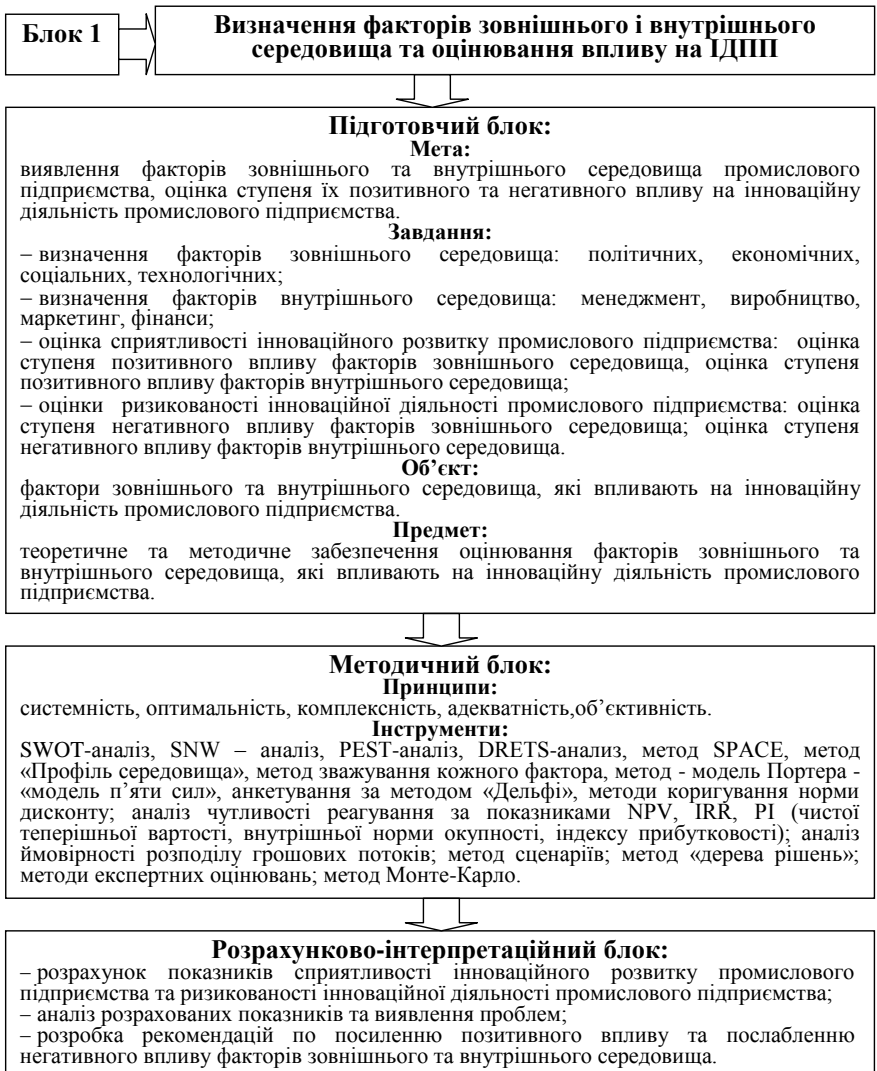

Рисунок 3.6 – Структурно-блочна схема визначення факторів зовнішнього і внутрішнього середовища та оцінювання впливу на ІДПП (джерело: власна розробка)

Можна виділити дві групи: перша – пов'язана з розвитком стратегічних напрямків: оновленні способів і видів діяльності; друга – виробництво високотехнологічних споживчих товарів, призначених для широкого кола споживачів.

Характеризуючи майбутнього споживача, фахівцям в області маркетингу необхідно визначити його тип, шляхом сегментації ринку визначити групи споживачів з різними вимогами, що пред'являються до продукту і виявити аналогічні за характером попиту групи, так як неможливо вивчити потреби всієї сукупності споживачів.

Оцінка потреб проводиться за наступними критеріями: наукоємність, відповідність українським і міжнародним стандартам сертифікації, відповідність екологічним вимогам, ергономічність (зручність в обігу, хороша сполучуваність з фізичними параметрами людини), надійність в експлуатації, налагоджений передпродажний і післяпродажний сервіс (в сучасних умовах бажано 24-годинний), можливість поставки «під ключ» за бажанням замовника. Найбільш придатним для практичного застосування для промислових підприємств вимірювання наведених критеріїв вважається метод експертного оцінювання за картою вподобань, який включає наступні етапи: виявлення значимих для споживачів атрибутів, визначення на основі маркетингового аналізу бальних оцінок атрибутів з точки зору споживачів; графічне відображення на двовимірної діаграмі (карта вподобань).

Якщо підприємство на стадії проектування врахує всі вподобання клієнта, то воно в подальшому зможе істотно знизити ціну на даний продукт за рахунок зниження часу, витраченого на проектування та зменшення наступних доопрацювань. Правильне розуміння стратегії програми вивчення інноваційного продукту дозволяє досягти більшої ефективності виробничої діяльності та отримати перевагу перед конкурентами.

Рекомендується методика проведення маркетингових досліджень інноваційних продуктів для вибору цільових сегментів ринків збуту [137], яка здійснюється в три етапи: проведення опису основних властивостей

інноваційного продукту з економічної, технічної і споживчої точок зору; визначення можливих сегментів ринків збуту і характеристика їх потреб; оцінка важливості кожної потреби для кожного сегмента ринку, можливості задоволення цих потреб, розрахунок показника ринкової привабливості для кожного з розглянутих сегментів, вибір з найбільшим значенням.

Необхідно спрогнозувати і спланувати споживчі властивості продукту і співвіднести витрати на виробництво новинки з виробничими і фінансовими можливостями підприємства, к яким слід віднести цілу сукупність ресурсів і елементів інфраструктури, потрібних для ефективного здійснення інноваційної діяльності, яку можна розділити на наступні групи:

- виробничі можливості: наявність потрібної техніки та обладнання для виробництва інноваційної продукції;

- організаційні можливості: наявність власних дослідних та конструкторських відділів, технологічних лабораторій, відділу маркетингу, служби управління якістю, патентний і ліцензійний, інформаційний та аналітичний відділи;

- матеріальні ресурси: наявність на складі сировини і матеріалів, необхідних для переробки в готовий виріб;

- фінансові ресурси: фінансова база для забезпечення виробництва і реалізації інноваційної продукції (інвестиції, фінансування поточних витрат з використанням власних і позикових коштів, грантів, субсидій та ін.)

- трудові ресурси: наявність кваліфікованого персоналу (зі спеціальною освітою та досвідом проведення досліджень і розробок; зі спеціальними знаннями в області маркетингу та прогнозування потреб в новому продукті, а також навичками реалізації інноваційних проектів);

- організаційні можливості: наявність власних дослідних та конструкторських відділів, технологічних лабораторій, відділу маркетингу, служби управління якістю, патентний і ліцензійний, інформаційний та аналітичний відділи.

Для оцінювання ефективності функціонування інноваційної інфраструктури і використання ресурсів існує певний набір ключових показників, що відображають результати інноваційної діяльності конкретного промислового підприємства, а також методики обчислення інтегруючого показника, які розглядалися у другому розділі роботи. Розгляд моделей оцінювання інноваційного потенціалу промислового підприємства виявив різні підходи [112, 114, 122, 127, 130, 131] до його визначення, але загальним для них є те, що він проявляється в інноваційних можливостях підприємства і характеризує той максимальний обсяг інноваційної продукції, який можна досягти при залученні всіх видів інноваційних ресурсів. Порівнюючи ці параметри на різних етапах інноваційної діяльності підприємства, можна судити про ефективність інноваційної інфраструктури та використання ресурсів, їх вплив на економічні показники промислового підприємства.

На підставі всіх проведених досліджень видаються кількісні кошторисні припущення, виявляються необхідні вимоги, що пред'являються до продукції, і складається стратегія розвитку промислового підприємства з урахуванням його фінансових та технічних можливостей.

Структурно-блочна схема оцінювання співвідношення потреб і можливостей інноваційної діяльності представлена на рис. 3.7.

Блок 3 – Визначення об'єктів права інтелектуальної власності та перспективності комерціалізації на певному етапі інноваційної діяльності. Ефективність інноваційної діяльності підприємства забезпечується своєчасним виявленням охороно спроможних ОПВ та економічно обґрунтованим вибором етапу інноваційної діяльності їх комерціалізації в залежності від умов функціонування підприємства.

Процес пошуку, аналізу та подальшої експертної оцінки перспектив і доцільних форм комерціалізації об'єктів права інтелектуальної власності на основі певних методичних документацій визначається як технологічний аудит.

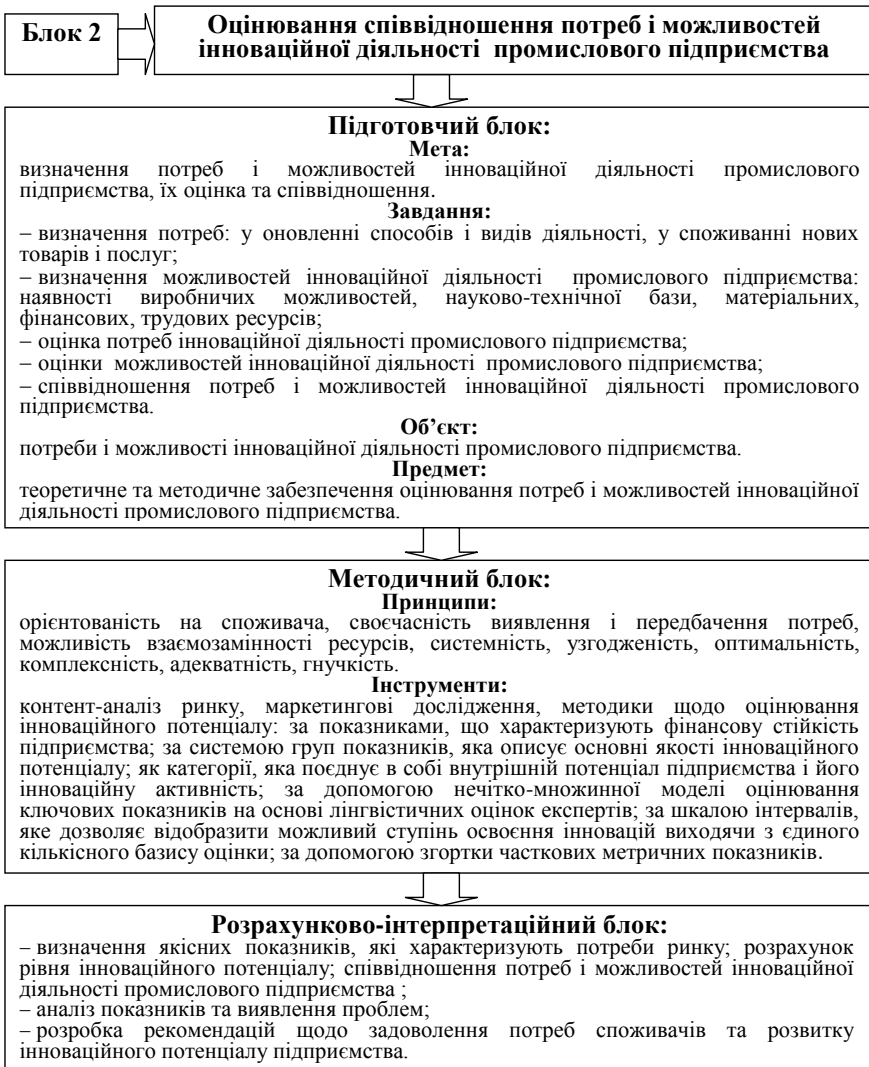

Рисунок 3.7 – Структурно-блочна схема оцінювання співвідношення потреб і можливостей інноваційної діяльності (джерело: власна розробка)

На основі аналізу економічної літератури можна виділити методику, затверджену держкомітетом України з питань науки, інновацій та інформатизації, та наступні зарубіжні методики: LIFT (Linking Innovation,

FinanceandTechnology), бальна методика LIFT і методика TAME™ (TechnologyAndMarketEvaluation). Варто зауважити, що інформація, пов'язана з методиками проведення технологічного аудиту, досить закрита. Особливо це стосується персональних методик різних підприємств, що здійснюють технологічний аудит.

Незважаючи на те, що перераховані вище методики технологічного аудиту є загальнодоступними, вони лише шаблони, так як технологічний аудит будь-якого, окремо взятого науково-технічного продукту це унікальний процес, що вимагає особливого підходу. Основні характеристики цих методик представлені в табл. 3.6.

Таблиця 3.6 – Основні характеристики методик проведення технологічного аудиту науково-технічних продуктів (джерело: систематизовано на підставі [149-152])

Методика	Основні характеристики
1	2
Linking-Innovation, Finance and Technology	Три основні етапи методики: 1. Заповнення анкети. 2. Інтерв'ю. 3. Висновок. Модульний принцип методики: 1. Загальні відомості про проект НТП і підприємство. 2. Стадія розвитку проекту комерціалізації технології. 3. Науково-технологічний потенціал проекту. 4. Правова оцінка інтелектуальної власності та стратегія її використання. 5. Кадровий потенціал колективу проекту НТП. 6. Відповідність міжнародним стандартам. 7. Рівень менеджменту підприємства, комерційна зрілість проекту.
бальня методика LIFT	Оцінка НТП через індикатори, мають бальний діапазон від 1 до 5. Індикатори формуються самостійно аудитором, діляться на дві групи: 1. Індикатори привабливості. 2. Індикатори, що визначають ризики. Максимальна сума за індикаторами привабливості - 50 балів (10 індикаторів по 5 балів). Ризикові індикатори оцінюються в зворотному порядку: якщо індикатор має значення 2, то з суми, отриманої по групі індикаторів привабливості проекту, віднімається 1 бал, а якщо значення індикатора дорівнює 1, то з названої суми віднімається 3 бали. Проект НТП, який набрав 40 і більше балів - є готовим до реалізації, від 25 до 40 - вимагають доопрацювання, менше 25 - проблемним.
методика TAME	5 основних критеріїв оцінки: 1. Сильні сторони і широту ринкових застосувань, забезпечуваних об'єктом інтелектуальної вартості. 2. Сутність нової технології. 3. Проблеми комерціалізації технології. 4. Проблеми сприяння процесу комерціалізації технології. 5. Комерційні питання. Для кожного розділу розроблений запитальник з ранжированими відповідями за п'ятибальною шкалою. Максимальне число балів - 200.

Продовження таблиці 3.6 – Основні характеристики методик проведення технологічного аудиту науково-технічних продуктів (джерело: систематизовано на підставі [149-152])

Методика	Основні характеристики
1	2
методика, затверджена держкомітетом України з питань науки, інновацій та інформатизації	Технологічний аудит: - результати комерціалізації та можливі напрямки застосування розробки, корисність розробки, потенційний масштаб практичного використання, потенційні клієнти та партнери, шляхи трансферу; - визначається якість розробки та продукції, створеної за допомогою розробки, новизна та альтернативи на міжнародному, національному, локальному рівні; перспективність. Визначення конкуруючих розробок та їх порівняння; потенційні соціальні, екологічні, економічні ефекти від використання, здійсненність розробки, - необхідні ресурси та їх стан, можливість їх придбати, виконані кроки з комерціалізації, права власності на розробку.

Необхідною умовою правильної організації системи економічного оцінювання інноваційної діяльності за об'єктами права інтелектуальної власності є своєчасне прийняття рішень на кожному з етапів інноваційної діяльності про правовий захист її результатів, оскільки від цього залежить подальша доля підприємства, а також економічно обґрунтований вибір способу використання об'єкта права інтелектуальної власності. На рис. 3.8 представлені схема можливого вибору форми правового захисту ОПВ в залежності від етапів ІДПП.

На початкових етапах інноваційної діяльності в якості правового захисту доцільно тільки забезпечення режиму конфіденційності. Патентування на цій стадії ведуть лише при появі надзвичайно оригінальних рішень, та й то лише для отримання пріоритету. Результатом найчастіше виступає технічне рішення майбутнього матеріального об'єкта, який отримує своє вираження, як правило, у формі службового твору, комп'ютерних програм, баз даних.

На етапі отримання дослідного зразка виникають вже більш реальні рішення. Саме на цій стадії доцільно проведення патентування ОПВ. Однак, при активному патентуванні виникає небезпека розкриття секретів.

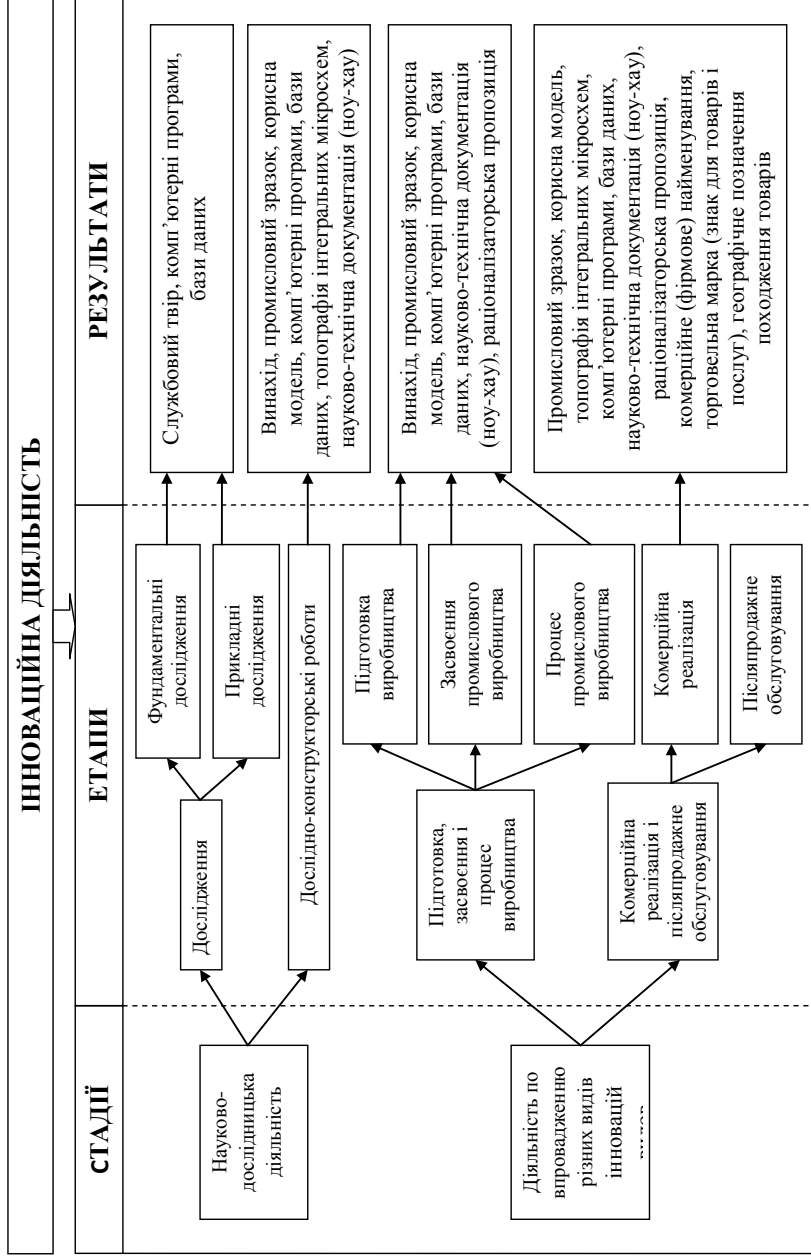

Рисунок 3.8 – Схема можливого вибору форми правового захисту ОПВ в залежності від етапів ІДП (джерело: власна розробка)

Необхідно обережно визначити те, що можна не показувати в описі патентів і зберегти як комерційну таємницю. Зазвичай зберігають як ноу-хау інформацію, яку досліджуючи зразки продукції виявити неможливо. Основними результатами дослідно-конструкторських робіт можуть бути: винахід, промисловий зразок, корисна модель, комп'ютерні програми, бази даних, топографія інтегральних мікросхем, ноу-хау.

На етапах освоєння виробництва і реалізації товару виходити на ринок з новою продукцією без повноцінної правової охорони нерозважливо. Якщо є попит, то конкуренти неминуче скопіюють нову продукцію і оригінальну ідею просування. Саме на цих етапах здійснюються обґрунтований відбір і орієнтація на реалізацію результатів, що дають найбільший ефект і забезпечують конкурентоспроможність підприємства. Результатом освоєння нововведення можуть бути: винахід, промисловий зразок, корисна модель, комп'ютерні програми, бази даних, ноу-хау, раціоналізаторська пропозиція. Результатом комерційної реалізації нововведення можуть бути: винахід, промисловий зразок, корисна модель, топографія інтегральних мікросхем, комп'ютерні програми, бази даних, науково-технічна документація (ноу-хау), раціоналізаторська пропозиція, комерційне (фірмове) найменування, торгова марка (знак для товарів і послуг), географічне зазначення походження товарів.

При формування масивів об'єктів права інтелектуальної власності і стратегії управління ними важливо не тільки ідентифікувати охороно спроможні технічні, комерційні рішення і вибрати оптимальну форму, найголовніше, вибрати доцільний момент їх правової охорони з урахуванням підвищення комерційної цінності від етапу до етапу інноваційної діяльності.

Для визначення доцільного моменту правової охорони об'єктів права інтелектуальної власності вважаємо корисним використовувати таблицю, запропоновану Львівським центром науково-технічної і економічної інформації, яка покликає допомогти зорієнтуватись в тому, чи слід

оформляти права і побачити «слабкі» місця у розробці, а також можливо визначити те, що варто допрацювати (табл. 3.7).

Таблиця 3.7 – Визначення доцільного моменту правової охорони ОПІВ
(джерело: систематизовано на підставі [153])

На користь правової охорони (+)	Відмова від правової охорони (-)	Оцінка	
		«+»	«-»
ОПІВ не є широко відомим	ОПІВ вже широко відомий		
Є бажання мати виключні права на ОІВ	Виключні права на ОІВ не мають особливого значення		
Охорона запобігає можливості володіти й використовувати ОПІВ з боку конкурентів	Використання ОПІВ конкурентами не має значення		
ОПІВ робить продукцію підприємства більш конкурентною	ОПІВ ніяк не зміцнює позицій на ринку продукції		
ОПІВ економічно вигідний і може мати конкурентну ціну	ОПІВ коштує занадто дорого, щоб впровадити його у виробництво		
ОПІВ знижує витрати підприємства	ОПІВ збільшує витрати підприємства		
ОПІВ відповідає вподобанням споживачів	ОПІВ не відповідає вподобанням споживачів		
ОПІВ сприяє досягненню цілей підприємства	ОПІВ ніяк не співвідноситься із цілями підприємства		
ОПІВ поліпшує становище підприємства на ринку	ОПІВ не впливає на становище підприємства на ринку		
Ринок дозрів і готовий прийняти технологію, яка містить ОПІВ	Ринок або не дозрів, або не готовий прийняти технологію, яка містить ОПІВ		
ОПІВ поліпшує становище підприємства у сфері підписання угод	ОПІВ не поліпшує становище підприємства у сфері підписання угод		
ОПІВ має потенціал щодо ліцензування	ОПІВ не має потенціалу щодо ліцензування		
ОПІВ має достатню цінність, щоб виправдати певні капітальні витрати	ОПІВ не вартий інвестування певного капіталу		
Сумарна оцінка:			

Проведений аналіз показав, що традиційно процеси розробки та впровадження нових продуктів розглядаються з точки зору оцінки ефективності інвестиційних вкладень, що недостатньо повно дозволяє оцінити перспективність комерціалізації об'єктів права інтелектуальної власності на певних етапах інноваційної діяльності.

Серед критеріїв для відбору об'єктів права інтелектуальної власності для їх комерціалізації можна виділити:

- потреба: потенційний обсяг споживання;
- корисність: якісні сторони об'єктів права інтелектуальної власності;
- технологічність: можливість застосування в різних об'єктах;
- новизна: наявність охоронних документів;
- прибутковість: термін окупності, після якого об'єкти права інтелектуальної власності стануть прибутковими;
- життєздатність: число років реалізації;
- спосіб фінансування: власні кошти, інвестиції, кредити;
- наочність: дослідний зразок, діюча модель;
- конкурентоспроможність: місце на ринку;
- можливість експортування: відповідність міжнародним стандартам;
- актуальність: час роботи.

Вирішуються два основних питання: наскільки можлива технологічна здійсненність створення нововведення на базі даного результату інноваційної діяльності і перспектива його ринкової реалізації.

Необхідність комерціалізації об'єктів права інтелектуальної власності на певному етапі інноваційної діяльності виникає, коли підприємство:

- не має необхідних ресурсів для впровадження інноваційної розробки у масове виробництво;
- має у розпорядженні необхідні ресурси, але здійснення комерціалізації саме на цьому етапі має економічно обґрунтовану необхідність, яка сприяє інноваційному розвитку промислового підприємства та підвищує його конкурентоспроможність;
- комерціалізація на пізніх термінах може привести к появі запатентованих аналогів.

Тому серед найбільш важливих критеріїв визначення перспективності комерціалізації об'єктів права інтелектуальної власності можна виділити:

критерії привабливості інновації та критерії можливості здійснення інноваційної діяльності.

До критеріїв привабливості інновації можна віднести: рівень інновації, новизна, ринкові перспективи, технологічна сумісність, просування, правовий захист, технологічна, економічна, естетична, екологічна і соціальна переваги (табл.3.8).

Таблиця 3.8 – Визначення критерії привабливості інновації (джерело: власна розробка)

Критерій	Оцінка		
	низький	середній	високий
1	2	3	4
рівень інновації	відповідає рівню відомих в галузі досягнень	відповідає рівню відомих в міжгалузевої практиці	відповідає рівню відомих в світовій практиці
новизна	використовується на підприємстві вперше	використовується у галузі вперше	використовується у світовій практиці вперше
ринкові перспективи	вдосконалений тільки по вторинним характеристикам, які мають значення для досить вузького кола споживачів	значно вдосконалений проти аналога, має значення для досить широкого кола споживачів	володіє унікальними властивостями, які значно перевершують продукти конкурентів
технологічна сумісність	вимагає ув'язки технології з окремими ланками технологічного ланцюга	вимагає ув'язки з технологією всього підприємства	вимагає ув'язки з технологією всій міжгалузевої практиці
просування	потрібні додаткові витрати на 100% і більш	потрібні додаткові витрати на 40-70%	не потрібні значні додаткові витрати
правовий захист	відсутність охоронних документів	низький рівень надійності охоронних документів	високий рівень надійності охоронних документів
технологічна перевага	умови створення інноваційної продукції не змінюються	умови створення інноваційної продукції спрощуються	умови створення продукції спрощуються в кілька разів
економічна перевага	витрати на створення і реалізацію інноваційної продукції не змінюються	витрати на створення і реалізацію продукції скорочуються на 30% на рік	витрати на створення і реалізацію продукції скорочуються на 50% і більше на рік
естетична перевага	не змінює зовнішній вигляд продукції	покращує зовнішній вигляд продукції	формує нові вподобання

Продовження таблиці 3.8 – Визначення критерії привабливості інновації (джерело: власна розробка)

Критерій	Оцінка		
	низький	середній	високий
1	2	3	4
екологічна перевага	не змінює екологічні параметри інноваційної продукції	незначно змінює екологічні параметри інноваційної продукції	значно змінює екологічні параметри продукції
соціальна перевага	не змінює умов праці	незначно змінює умови праці	значно змінює умови праці

До критеріїв можливості здійснення інноваційної діяльності: наявність кваліфікованих спеціалістів, достатність необхідних ресурсів, термін комерційної реалізації ідеї, складність робіт по впровадженню науково-технічних досягнень у виробництво, наявність регламентних обмежень на виробництво та реалізацію інноваційної продукції. (табл. 3.9).

Таблиця 3.9 – Визначення можливості здійснення інноваційної діяльності (джерело: власна розробка)

Критерій	Оцінка		
	низький	середній	високий
наявність кваліфікованих спеціалістів	відсутні фахівці як з технічної, так і з комерційної реалізації	необхідно незначне навчання працівників і збільшення штату	є фахівці як з технічної, так і з комерційної реалізації
достатність фінансових ресурсів	потрібні значні фінансові ресурси; джерела фінансування відсутні	потрібні значні фінансові ресурси; є джерела фінансування	Не вимагається додаткового фінансування
складність робіт по впровадженню у виробництво та потреба у матеріалах	впровадження вимагає здійснення складних робіт, необхідна розробка нових матеріалів	впровадження не потребує здійснення значного комплексу складних робіт, потрібні дорогі матеріали	впровадження не потребує виконання складних робіт, є всі необхідні матеріали
термін комерційної реалізації ідеї	термін недоцільно великий	малий час реалізації ідеї; значний термін окупності вкладених коштів	малий час реалізації; малий термін окупності вкладених коштів
наявність регламентних обмежень на інновації	необхідна розробка регламентних документів на виробництво і реалізацію продукту	процедура отримання дозвільних документів вимагає незначних витрат	відсутні регламентні обмеження на виробництво і реалізацію продукту

Після закінчення всіх необхідних досліджень вся отримана інформація аналізується, систематизується і дається оцінка: науково-технічний продукт готов до комерціалізації, вимагає доопрацювання або є істотні проблеми комерціалізації даного науково-технічного продукту.

Структурно-блочна схема визначення ОПІВ та перспективності комерціалізації на певному етапі інноваційної діяльності представлена на рис. 3.9.

Рисунок 3.9 – Структурно-блочна схема визначення об'єктів права інтелектуальної власності та перспективності комерціалізації на певному етапі інноваційної діяльності (джерело: власна розробка)

Блок 4 – Оцінювання способів використання об'єктів права інтелектуальної власності. Відносно до будь-якого способу використання об'єктів права інтелектуальної власності можливе створення окремої системи договорів, яка визначається і вибудовується відповідно до мети даної діяльності, та є внутрішнім джерелом інформаційного забезпечення процесу оцінювання інноваційної діяльності промислового підприємства.

Вибір можливого способу використання об'єкта права інтелектуальної власності залежить від результатів маркетингових досліджень, які повинні бути тим ретельніше і серйозніше, ніж перспективніше даний об'єкт на досліджуваному ринку.

Найвигідніше – це виробляти інноваційну продукцію самим, забезпечуючи при цьому стабільне завантаження своїх виробничих потужностей. У виробничій діяльності промислового підприємства об'єкти права інтелектуальної власності використовуються як нематеріальні активи. Включення об'єктів права інтелектуальної власності до складу нематеріальних активів промислових підприємств може зробити істотний вплив на інвестиційну активність, оскільки забезпечує: зниження податку на прибуток за рахунок зменшення оподаткованої бази на величину амортизації об'єктів права інтелектуальної власності; економію коштів при створенні нових або спільних підприємств за рахунок використання об'єктів права інтелектуальної власності в якості статутного капіталу. Використання у власному виробництві дозволяє отримати максимальні прибутки за рахунок монопольного права на випуск і реалізацію інноваційної продукції. Разом з тим, при створенні власного виробництва інноваційної продукції з використанням ОПВ, потрібно інвестування значних коштів на організацію виробництва, маркетингові дослідження, просування продукції на ринок, вибір каналів розподілу і створення торгової мережі. В умовах дійсності промислові підприємства часто зустрічаються з такими ситуаціями, як: відсутність або нестачу коштів у власника для організації власного виробництва продукції по патенту або іншого ОПВ; нездатність витримати

конкуренцію із зарубіжними виробниками за ціною і особливо якості товару або послуги; незатребуваність ОППВ державним або іншим замовником з тих же причин; високі податки, митні збори та інші збори, що роблять виробництво продукції нерентабельним, і т.п.

Промислове підприємство, відмовляючись від монопольного використання об'єктів права інтелектуальної власності у власному виробництві, повинно порівняти витрати цієї відмови з доходом від іншого способу використання ОППВ в даний час. В результаті аналізу різних варіантів промислове підприємство вибирає найбільш перспективний і вигідний з них. Основні переваги певного способу використання об'єкта права інтелектуальної власності надані у табл. 3.10.

Таблиця 3.10 – Основні переваги певного способу використання ОППВ
(джерело: систематизовано на підставі [42-49])

Спосіб використання	Основні переваги певного способу використання ОППВ
Промислова кооперація	– вихід на нові ринки збуту; отримання технічних завдань; – збільшення серійності і спеціалізації виробництва; – зменшення витрат виробництва
Інжиніринг	– вихід на нові ринки збуту науково-технічних послуг; – отримання додаткового прибутку за рахунок надання науково-технічних послуг, підставою яких є наявні ОППВ
Лізинг	– отримання виплат на підставі лізингових платежів
Франчайзинг	– швидке впровадження на новому ринку без значних інвестицій, зокрема, правовласник має можливість без інвестування власного капіталу продавати свої товари або надавати послуги; – отримання додаткового прибутку у вигляді виплат, що належать правовласнику з користувача, включаючи будь-які початкові внески, збір за надання ліцензії і регулярні ліцензійні відрахування, плата за рекламу і інші платежі
Ліцензування	– ліцензіат залишається власником ОППВ; – можливість обмеження прав, що передаються (за обсягом прав, території, часу); – можливість видачі необмеженого числа ліцензій; – можливість паралельного використання ОППВ поряд з ліцензіатами; – можливість вибору оптимальної оплати за видачу ліцензії (роялті, паушальний платіж або їх комбінація).
Продаж	– отримання всієї суми, яка потрібна для розвитку більш перспективних напрямів інноваційної діяльності

Ефективними інструментами вибору форм комерціалізації ОПІВ визначається моделювання вибору методом розфарбованих мереж Петрі, яке враховує чинники, які описують ОПІВ і стан підприємства [154]; маркетинговий аналіз перспективності впровадження ОПІВ, який враховує вплив маркетингових чинників ринкового і продуктового потенціалу на маркетингову стратегію комерціалізації нововведень [155].

При виборі найбільш перспективного варіанту використання об'єктів права інтелектуальної власності промислове підприємство потрібно урахувати наступні показники:

- ставка роялті (оренди) за використання прав на об'єкти інтелектуальної власності аналогічного призначення і порівнянної корисності;
- середній термін експозиції (маркетингового періоду) при передачі прав на об'єкти інтелектуальної власності;
- рівень цін продукції, виробленої з використанням об'єктів інтелектуальної власності, аналогічних об'єкту оцінювання;
- обсяги продаж аналогічної продукції, виробленої конкуруючими підприємствами з використанням об'єктів інтелектуальної власності, аналогічних об'єкту оцінювання;
- тенденції зміни попиту (ємності ринку) на аналогічну продукцію;
- рівень доходності від реалізації продукції, виробленої з використанням об'єктів інтелектуальної власності, аналогічних об'єкту оцінювання;
- середній термін зберігання конкурентних переваг на ринку (корисний термін використання об'єкту оцінювання, протягом якого зберігаються переваги, досягнуті за рахунок використання об'єкту оцінювання).

Перспективність від використання об'єктів права інтелектуальної власності визначається кількістю проданих інноваційних розробок, вартість

яких враховує інноваційні витрати, які потрібно покрити, та показники, що визначають ринкову привабливість інноваційного продукту.

Приймаючи рішення про продаж ліцензії на ОПВ або використання його у власному виробництві, необхідно також враховувати такі обставини, як витрати на транспортування і створення сервісних служб для обслуговування продукції, що експортується. У тих випадках, коли права на ОПВ передаються по невиключній ліцензії, необхідно зіставити обсяги випуску продукції у власному виробництві та за ліцензією, а також територію дії невиключної ліцензії і порівняти потенційний прибуток від реалізації власної продукції на цих територіях з прибутком від продажу ліцензії. Незважаючи на те, що одним з найбільш потужних стимулів для продажу ліцензій є дефіцит коштів для організації виробництва нової продукції, рішення про продаж, проте, має прийматися зважено, з урахуванням ряду факторів, включаючи економічну безпеку підприємства.

Схема блоку оцінювання способів використання об'єктів права інтелектуальної власності представлена на рис. 3.10.

Блок 5 – Оцінювання витрат інноваційної діяльності за об'єктами права інтелектуальної власності. Згідно концептуальної моделі економічного оцінювання інноваційної діяльності промислового підприємства ефективність визначається відношенням доходу від реалізації інноваційного продукту до інноваційних витрат, які для достовірності їх оцінки визначаються за двома складовими: витратами на створення ОПВ та витратами на їх використання. При визначенні витрат на об'єкти права інтелектуальної власності виявлені наступні проблемні міста:

- об'єкти обліку інноваційної діяльності не забезпечені відповідними рахунками бухгалтерського обліку;

- облікова інформація про ОПВ формується з використанням загальних рахунків без відображення специфіки інноваційних процесів;

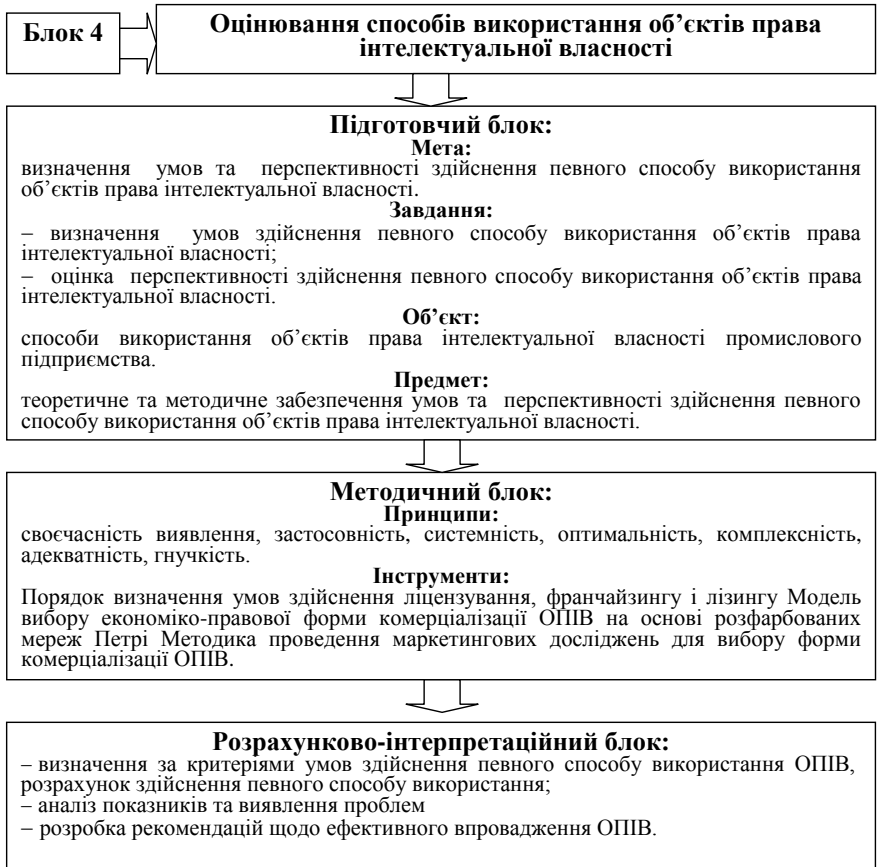

Рисунок 3.10 – Структурно-блочна схема оцінювання способів використання об'єктів права інтелектуальної власності (джерело: власна розробка)

– на більшості підприємств відсутні реєстри внутрішнього обліку, за допомогою яких можливо відслідковувати економічні показники інноваційної діяльності;

– у фінансовій звітності відсутні статті, що відображають доходи, витрати та результати інноваційної діяльності підприємства;

– розпорошеність витрат по створення об'єктів права інтелектуальної власності на різних рахунках витрат ускладнює визначення загальної суми цих витрат;

– у законодавчих актах не узгоджені питання визначення термінів, що безумовно ускладнює облік, аналіз та оцінку об'єктів права інтелектуальної власності.

У зв'язку з цим визначена необхідність розробки та впровадження рекомендацій з визначення витрат за об'єктами права інтелектуальної власності. Вирішення проблемних аспектів організації обліку як системи інформаційно-аналітичного забезпечення процесу оцінювання інноваційної діяльності промислового підприємства будуть надані у наступному пункті даного розділу.

Основою міцного положення промислового підприємства є ретельний облік і контроль витрат, тобто можливість своєчасно і в повному обсязі розрахувати собівартість інноваційного продукту та інноваційної продукції, де під собівартістю на різних стадіях інноваційної діяльності будуть розумітися відповідні статті витрат, необхідні для створення і реалізації на ринку об'єкта оцінювання.

Відмінності в трактуванні відповідних статей для собівартості і прибутку викликані особливостями формування витрат і доходів в процесі інноваційної діяльності промислового підприємства.

Структурно-блочна схема оцінювання витрат інноваційної діяльності за об'єктами права інтелектуальної власності представлена на рис. 3.11.

Блок 6 – Оцінювання доходів (економії ресурсів) інноваційної діяльності за об'єктами права інтелектуальної власності.

У господарському обороті об'єкти права інтелектуальної власності можуть розглядатися з двох позицій:

– як кінцевий продукт, при цьому доход поступає у формі платежів від продажу;

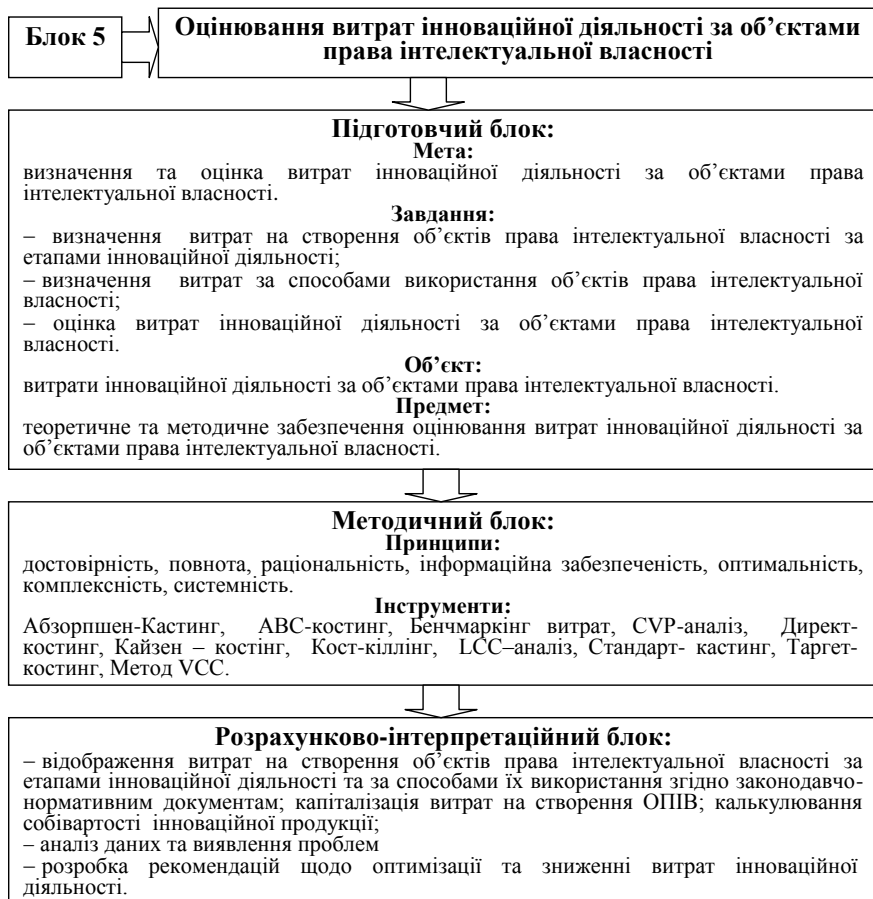

Рисунок 3.11 – Структурно-блочна схема оцінювання витрат інноваційної діяльності за ОПІВ (джерело: власна розробка)

– як передумова власного виробництв, при цьому доход поступає у формі виручки от реалізації матеріальних об'єктів, створених за допомогою даного ресурсу.

Джерелами отримання доходів від використання об'єктів права інтелектуальної власності у власному виробництві можуть бути:

– зростання прибутку (рентабельності) від виробництва та реалізації продукції, виготовленої з використанням ОПІВ;

– збільшення обсягів продаж конкретних видів або всієї продукції підприємства з використанням ОППВ;

– підвищення ціни в залежності від якості продукції;

– зменшення собівартості продукції, виробленої з використанням ОППВ, за рахунок економії праці, матеріалів, енергоресурсів, термінів виготовлення;

– зменшення експлуатаційних витрат при виробництві продукції, виготовленої з використанням ОППВ.

Джерелами отримання доходів від інших способів використання об'єктів права інтелектуальної власності, як зазначено вище, можуть бути:

– виручка від реалізації самих ОППВ на матеріальних носіях;

– виручка від продажу (переуступки) майнових прав або продажу ліцензій на використання ОППВ;

– виручка від лізингу прав на використання ОППВ.

Процес визначення ринкової вартості об'єкта права інтелектуальної власності надзвичайно складний і зумовлюється цілим рядом факторів:

– нематеріальний, унікальний характер об'єкту оцінки;

– поточне використання об'єкта права інтелектуальної власності;

– можливі сфери використання;

– витрати на виробництво і реалізацію інноваційної продукції, що випускається з використанням об'єкта права інтелектуальної власності;

– обсяг і тимчасову структуру інвестицій, необхідних для освоєння і використання об'єкта права інтелектуальної власності в тій чи іншій галузі;

– ризики освоєння і використання ОППВ, в тому числі недосягнення технічних, економічних, експлуатаційних і екологічних характеристик, недобросовісної конкуренції та інші;

– можливість і ступінь правового захисту;

- обсяг переданих прав і інших умов договорів про створення та використання об'єкта права інтелектуальної власності;
- спосіб виплати винагороди за використання ОПІВ;
- стадії розробки і промислового освоєння ОПІВ.

Вартість будь-якого об'єкта оцінки визначається з урахуванням усіх чинників, що впливає як на ринок в цілому, так і безпосередньо на цінність даної власності.

Для оцінки вартості ОПІВ міжнародна практика користується трьома підходами – затратним, порівняльним та дохідним та використовує діючі міжнародні стандарти оцінки майна, в Україні вона знайшла своє розкриття у Національному стандарті № 1 «Загальні засади оцінки майна і майнових прав» [156] та Національному стандарті № 4 «Оцінка майнових прав інтелектуальної власності» [157]. Кожний з підходів має свої методи, які дають різні значення вартості об'єкту оцінки, тому при узгодженні результатів оцінки застосовується порівняльний аналіз використаних підходів та методів, таким чином, більш обґрунтовано визначається вартість об'єкта оцінки. Перелік наведених методів не є вичерпним (рис. 3.12).

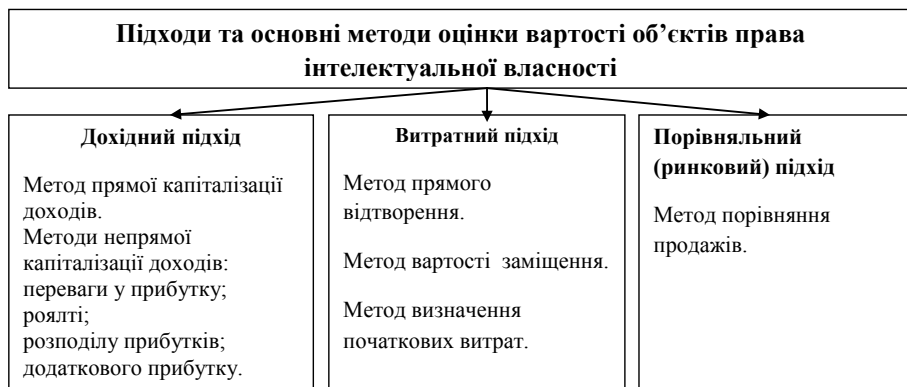

Рисунок 3.12 – Підходи та основні методи оцінки вартості ОПІВ (джерело: систематизовано на підставі [155-158])

Є певні особливості застосування кожного методу при оцінці об'єктів права інтелектуальної власності. Виходячи з наведених таблиць (Додаток Г), можна зробити наступні висновки.

Витратний метод застосовується щодо тих ОПВ, які створюються самими правовласниками і для яких не існує ефективного ринку. Методи витратного підходу (метод вихідних витрат, метод прямого відтворення, метод вартості заміщення) використовуються для цілей інвентаризації створених або придбаних ОПВ, балансового обліку в діючому підприємстві, а також для визначення мінімальної ціни ліцензії на передачу прав використання ОПВ, нижче якої угода для її правовласника стає не вигідною. Результатом застосування витратного підходу завжди є вартість права використання ОПВ, що передається за виключною ліцензією (Додаток Г.1).

Використання порівняльного підходу можливо, якщо є дані про аналогічний об'єкт оцінки. Перевагою порівняльного методу (метод порівняння продажів) є реальне відображення попиту і пропозиції на даний об'єкт інвестування, тому що ціна укладання угоди максимально враховує ситуацію на ринку. Суть методу полягає в тому, що він використовується завжди при оцінці ОПВ, коли виникає необхідність визначення ймовірної ціни продажу товару, виробленого із застосуванням об'єкта (Додаток Г.2).

Дохідний підхід найбільш достовірно відображає дійсний уявлення і цінність ОПВ. Даний метод заснований на визначенні розміру прибутку, яка асоціюється з оцінюваним активом, коефіцієнта капіталізації або ставки дисконтування, що враховує ступінь ризику, пов'язаного з прибутковістю оцінюваного активу і залишкової величиною корисного терміну його служби. На практиці в кожному об'єкті технології, як правило, одночасно використовується декілька ОПВ і тому на кожний об'єкт припадає лише відповідна частка вартості прав на весь об'єкт технології в цілому. Використовуючи дохідний підхід, перш за все необхідно встановити розмір частки участі кожного суб'єкта інтелектуальної вартості в загальному доході (Додаток Г.3).

Основними методами розрахунку ціни ліцензії є: метод використання стандартних ставок роялті з коригуванням по ціноутворюючим факторам; метод порівняння з аналогами за укладеними раніше угодами; одноразовий (паушальний) платіж; мінімальні гарантовані платежі (паушальні); комбіновані. Порядок визначення наданий у табл. 3.11.

Таблиця 3.11 – Методи визначення ціни ліцензії (джерело: систематизовано на підставі [1])

Метод	Зміст
Розрахункова ціна ліцензії при різних методах розрахунку	
Визначення ціни ліцензії за методом роялті	Визначаються прогнозовані грошові потоки, які генеруються предметом ліцензії в періоді, ставки роялті і термін дії договору. Величина грошових потоків залежить від прийнятої бази роялті.
Визначення ціни ліцензії на основі розміру прибутку ліцензіата	Розраховується як добуток прибутку, що генерується предметом ліцензії протягом її дії та частка ліцензіара в прибутку ліцензіата, яка в свою чергу розраховується як добуток трьох коефіцієнтів: коефіцієнт досягнутого результату, коефіцієнт складності вирішеною технічної задачі, коефіцієнт новизни. Обмеження застосування: ліцензіат не зацікавлений показувати ліцензіарові розмір одержуваного прибутку; важко визначити частку ліцензіара в прибутку ліцензіата, оскільки, в загальному випадку, цей прибуток формується як за рахунок використовованого ОПВ, так і за рахунок активів ліцензіата.
Розрахункова ціна ліцензії при різних видах платежу	
Паушальні платежі	Встановлюються: при передачі ліцензії разом з постачанням обладнання (одноразова операція вимагає одноразового визначення її вартості); при продажу ліцензії на базі ноу-хау (як гарантія від збитків у випадку його розголошення); при наявності в країні ліцензіата ускладнень щодо прибутків; якщо до ліцензіата переходять усі права на об'єкт ліцензії, або коли ліцензія передається підприємству іншої галузі або маловідомому незалежному ліцензіату, контроль за діяльністю яких утруднений.
Платежі в виде роялти	За базу роялті зазвичай приймають або вартість продаж виробленої за ліцензією продукції, або її собівартість, або отриманий прибуток, або вартість основної сировини. На ставку роялті найбільший вплив роблять вид ліцензійного договору: найдорожча - повна ліцензія, а також виняткова, а найдешевша - проста, і терміни - чим більше термін, тим нижче ставка роялті. Розрахунковий термін визначається об'єктом угоди, маючи на увазі, що в основі його лежить термін морального старіння.
Комбіновані платежі	Паушальні платежі виплачуються в початковий період дії ліцензійного договору до початку комерційного використання об'єкта ліцензії. Інша частина ліцензійного винагороди виплачується у вигляді роялті в процесі комерційного використання об'єкта ліцензії після закінчення кожного звітного періоду.

Рішення практичних завдань ціноутворення є актуальною проблемою комерціалізації інновацій та пов'язане з неоднозначним підходом фахівців до оцінки вигоди або шкоди при використанні об'єктів права інтелектуальної власності і встановленню «справедливих» розмірів виплат за ліцензійними угодами. Однак з'ясовано, що ступінь впливу ціноутворюючих факторів і їх взаємозв'язок недостатньо вивчені, та інформація для їх обґрунтованої систематизації практично відсутня. У табл.3.12 наведено склад ціноутворюючих факторів, що враховуються при визначенні ціни ліцензії різними методами і їх взаємозв'язок.

Таблиця 3.12 – Склад ціноутворюючих факторів, що враховуються при визначенні ціни ліцензії різними методами (*джерело: власна розробка*)

Ціноутворюючий фактор	Метод розрахунку ціни		
	відсоток від прибутку	паушальний платіж	комбінований
Впливає на ставки роялті			
Обсяг переданих прав (вид ліцензії)	+	+	+
Наявність і дійсність патентної охорони	+	+	+
Ступінь готовності ОПІВ до промислового використанню	+	+	+
Територіальні обмеження, передбачені ліцензією	+	-	+
Наявність зобов'язань про взаємообмін удосконаленнями	+	-	+
Наявність конкурентних пропозицій	+	-	+
Залежність ліцензіата від ліцензіара по поставкам	+	-	+
Розмір необхідних додаткових капітальних вкладень	-	-	+
Обсяг переданої технічної документації	+	-	+
Можливості рекламного просування товару за рахунок іміджу ліцензіара	+	-	-
Можливі масштаби виробництва	+	-	-
Частка прибутку, одержаного за рахунок ОПІВ	+	-	-
Комплектність документації	+	-	+
Компенсація витрат на передачу ОІВ	-	+	+
Впливає безпосередньо на ціну			
Прогнозований попит на ліцензійну продукцію	+	-	-
Прогнозне значення ціни на одиницю продукції	+	-	-
Прогнозоване значення собівартості продукції	+	-	-
Невпевненість в намірах ліцензіата освоювати випуск інноваційного продукту	-	-	+

Структурно-блочна схема оцінювання доходів (економії ресурсів) інноваційної діяльності за ОПІВ представлена на рис. 3.13.

Рисунок 3.13 – Структурно-блочна схема оцінювання доходів (економії ресурсів) інноваційної діяльності за ОПІВ (джерело: власна розробка)

Блок 7 – Розрахунок ефективності інноваційної діяльності здійснюється у двох напрямках:

– розрахунок ефективності використання ОПВ у власному виробництві;

– розрахунок ефективності від продажу прав на ОПВ.

Розрахунок ефективності від продажу прав на об'єктів права інтелектуальної власності включає в себе:

– ефективність від реалізації самих ОПВ на матеріальних носіях;

– ефективність від продажу (переуступки) майнових прав або продажу ліцензій на використання ОПВ;

– ефективність від лізингу прав на використання ОПВ.

Як інструмент визначення ефективності від продажу прав продажу ліцензій на використання ОПВ рекомендується методика розрахунку економічного ефекту від передачі виключної ліцензії одному ліцензіату та економічного ефекту від передачі невиключних ліцензій кільком ліцензіатам який залежить від терміна на якій укладається угода [168].

Як дієвий інструмент рекомендується методика оцінки ефективності впровадження ОПВ в господарський оборот в процесі інноваційної діяльності в ході якої розраховуються: показник ефективності стратегії монопольного використання; стратегії продажу та стратегії спільного використання об'єкта права інтелектуальної власності [169].

Проведений аналіз методичних рекомендації по розрахунку ефективності використання об'єктів права інтелектуальної власності у власному виробництві свідчить про те, що відсутній єдиний методологічний підхід, на основі якого повинні і могли б бути обрані показники, не ураховують вплив впровадження організаційно-технологічних змін в діючий процес виробництва продукції на зростання економіки підприємства.

Тому, в якості інструментарію запропоновано методику розрахунку ефективності використання ОПВ у власному виробництві, яка заснована на розрахунку чотирьох індексів, які визначаються за допомогою часткових показників:

- індекс впливу об'єктів права інтелектуальної власності на виробництво продукції;
- індекс впливу об'єктів права інтелектуальної власності на результативність інноваційної діяльності;
- індекс впливу об'єктів права інтелектуальної власності на економічний розвиток підприємства.

Пропоновані індекси дозволяють визначити привабливість об'єктів права інтелектуальної власності не тільки за показниками ефективності вкладених в нього інвестицій, але і з позиції перспективності обладнання і технології, а також впливу впровадження організаційно-технологічних змін в діючий процес виробництва продукції на зростання економіки підприємства.

При формуванні складових показників розрахунку ефективності використання об'єктів права інтелектуальної власності у власному виробництві за кожним індексом аналогом для порівняння є базовий технологічний процес. Тому складові показники враховують можливість порівняння методом виробництва продукції на промисловому підприємстві з використанням об'єктів права інтелектуальної власності з базовим методом. Таким чином, при підборі показників розрахунку ефективності використання об'єктів права інтелектуальної власності у власному виробництві слід спиратися на методи порівняльного аналізу.

Виділення першого індексу пов'язане з тією обставиною, що більшість ОПВ, використаних у власному виробництві промислового підприємства, орієнтовані на заміну або модернізацію обладнання тому що технологія робить активний вплив на формування всіх аспектів діяльності підприємства, особливо при здійсненні інноваційної діяльності. Другий індекс передбачає оцінку результативності організаційно-технологічних заходів, що складається у визначенні фінансових наслідків, які можуть мати значення для формування плану інноваційної діяльності на подальший період. Економічна ефективність виражається в економічному результаті, який досягається від його реалізації і вимірюється на основі зіставлення величини інвестиційних

витрат з економічним ефектом. ОППВ, використані у власному виробництві, за своєю сутністю, надають комплексний вплив на економічний розвиток підприємства. Тому при розрахунку ефективності використання ОППВ у власному виробництві недостатньо визначити тільки його інвестиційну результативність, використовуючи другий індекс. Слід розглянути вплив ОППВ, використаних у власному виробництві, з позиції динаміки економічного зростання підприємства. Тут важливо оцінити, як позначиться впровадження об'єктів права інтелектуальної власності на ефективність виробничої, фінансової та інвестиційної діяльності підприємства. Тому розрахунок третього індексу має кінцевою метою визначити ступінь впливу реалізованих техніко-технологічних змін на економічний розвиток підприємства.

Система показників розрахунку ефективності використання об'єктів права інтелектуальної власності у власному виробництві, представлена в табл. 3.13.

Таблиця 3.13 – Система показників розрахунку ефективності використання об'єктів права інтелектуальної власності у власному виробництві (джерело: власна розробка)

Найменування індексу	Найменування показника	Умовне позначення
1	2	3
Індекс впливу ОППВ на виробництво продукції - I_6	1. Зниження витрат на оплату праці і відрахування на соціальні потреби від фонду оплати праці персоналу	K_{11}
	2. Зниження витрат на матеріали	K_{12}
	3. Зниження експлуатаційних витрат обладнання	K_{13}
	4. Скорочення терміну виготовлення продукції	K_{14}
	5. Збільшення обсягів продукції	K_{15}
Індекс впливу ОППВ на результативність ІД- I_e	1. Підвищення чистого доходу від впровадження ОППВ	K_{21}
	2. Підвищення рентабельності від впровадження ОППВ	K_{22}
Індекс впливу ОППВ на екон.розвиток – I_8	1. Підвищення чистого доходу на 1 грн інвестицій	K_{31}
	2. Підвищення вироблення продукції на 1 грн інвестицій	K_{32}
	3. Зниження собівартості продукції на 1 грн інвестицій	K_{33}

Пропонована система показників дозволяє проводити повну комплексне оцінювання ефективності використання об'єктів права інтелектуальної власності у власному виробництві, що враховує всі можливі організаційно-технологічні зміни при вдосконаленні методів виробництва продукції, які можуть виникають при його реалізації.

Процедура оцінювання ефективності використання ОПВ у власному виробництві промислового підприємства представлений на рис. 3.14.

Рисунок 3.14 – Процедура оцінювання ефективності використання ОПВ у власному виробництві (джерело: власна розробка)

Простота методики забезпечує послідовність її застосування:

- на першому етапі формується сукупність ОПВ, які впроваджуються у власне виробництво та вдосконалюють технологічні процеси;

- на другому етапі визначається середнє значення для всіх показників;

- так як складові показники мають різну розмірність, то на третьому етапі потрібно їх привести до безрозмірного вигляду на основі нормування. Нормований показник можна обчислити як відношення абсолютного значення складового показника до середнього значення цього показника.

Результатом нормування є зіставні безрозмірні відносні величини;

- четвертий етап пов'язаний з визначенням експертним шляхом значення вагових коефіцієнтів всіх досліджуваних показників по кожному індексу. Сума вагових коефіцієнтів всіх складових показників розрахунку дорівнює одиниці;

– на п'ятому етапі обчислюється підсумковий інтегральний показник – індекс ефективності використання ОПВ у власному виробництві. Чим вище його значення, тим сильніше вплив на підвищення організаційно-технічного рівня виробництва, а значить, на формування конкурентних переваг підприємства.

Для апробації розробленого інструментарію була визначена сукупність ОПВ НВО «Агро-сімо-машбуд» ТОВ, яка представлена в вигляді «ноу-хау»: ОПВ_{1а} – технологія відновлення прецизійних деталей, ОПВ_{2а} – технологія відновлення деталей з алюмінію і його сплавів, ОПВ_{3а} – конструкцію знімною самозатискної маточини, ОПВ_{4а} – технологія автоматизації управління технологічного процесу за допомогою програмних контролерів, ОПВ_{5а} – конструкції ротаційних пластинчастих компресорів, на ТОВ «Завод «Полігон» сукупність ОПВ представлена в вигляді «ноу-хау»: ОПВ_{1п} – технологія автоматизації лінії штамповки, ОПВ_{2п} – технологія модернізації листозгинального пресу, ОПВ_{3п} – установки лазерного різання.

По кожному об'єкту права інтелектуальної власності визначаємо всі складові показники запропонованих індексів. Складові показники є інформаційною базою для розрахунку середнього значення для всіх показників. Результати розрахунку окремих показників, а також середніх значень для всіх показників перспективності представлені в табл. 3.14 і 3.15.

Таблиця 3.14 – Результати розрахунку складових і середніх показників ефективності використання ОПВ у власному виробництві НВО «Агро-сімо-машбуд» ТОВ (джерело: розраховано за даними підприємств)

Найменування показника	ОПВ _{1а}	ОПВ _{2а}	ОПВ _{3а}	ОПВ _{4а}	ОПВ _{5а}	Серед. знач.
1	2	3	4	5	6	7
<i>K</i> ₁₁ - зниження витрат на оплату праці і відрахування на соціальні потреби від ФОТ персоналу	10	2	0	26	16	10,8
<i>K</i> ₁₂ - зниження витрат на матеріали	20	14	8	0	0	8,4

Продовження таблиці 3.14 – Результати розрахунку складових і середніх показників ефективності використання ОПВ у власному виробництві НВО «Агро-сімо-машбуд» ТОВ (джерело: розраховано за даними підприємств)

Найменування показника	ОПВ _{1а}	ОПВ _{2а}	ОПВ _{3а}	ОПВ _{4а}	ОПВ _{5а}	Серед. знач.
1	2	3	4	6	7	8
<i>K</i> ₁₃ - зниження експлуатаційних витрат обладнання	20	8	5	4	4	8,2
<i>K</i> ₁₄ - скорочення терміну виготовлення продукції	31	21	20	12	16	20,0
<i>K</i> ₁₅ - збільшення обсягів продукції	12	16	14	8	18	13,6
<i>K</i> ₂₁ - підвищення чистого доходу	10	8	6	18	16	11,6
<i>K</i> ₂₂ - підвищення рентабельності	15	10	8	22	18	14,6
<i>K</i> ₃₁ - Підвищення чистого доходу на 1 грн інвестицій	0,60	0,48	0,36	0,38	0,36	0,44
<i>K</i> ₃₂ - Підвищення вироблення продукції на 1 грн інвестицій	0,047	0,068	0,056	0,024	0,046	0,048
<i>K</i> ₃₃ - Зниження собівартості продукції на 1 грн інвестицій	0,51	0,39	0,38	0,48	0,52	0,556

Таблиця 3.15 – Результати розрахунку складових і середніх показників ефективності використання ОПВ у власному виробництві ТОВ «Завод «Полігон» (джерело: розраховано за даними підприємств)

Найменування показника	ОПВ _{1н}	ОПВ _{2н}	ОПВ _{3н}	Серед. знач.
<i>K</i> ₁₁ - зниження витрат на оплату праці і відрахування на соціальні потреби від ФОТ персоналу	19	22	17	19,3
<i>K</i> ₁₂ - зниження витрат на матеріали	14	12	20	15,3
<i>K</i> ₁₃ - зниження експлуатаційних витрат обладнання	20	18	12	16,7
<i>K</i> ₁₄ - скорочення терміну виготовлення продукції	21	11	28	20,0
<i>K</i> ₁₅ - збільшення обсягів продукції	10	6	7	7,7
<i>K</i> ₂₁ - підвищення чистого доходу	5,6	8,1	7,9	7,2
<i>K</i> ₂₂ - підвищення рентабельності	11,8	12,4	13	12,4
<i>K</i> ₃₁ - Підвищення чистого доходу на 1 грн інвестицій	0,76	0,88	0,70	0,78
<i>K</i> ₃₂ - Підвищення вироблення продукції на 1 грн інвестицій	0,35	0,28	0,30	0,31
<i>K</i> ₃₃ - Зниження собівартості продукції на 1 грн інвестицій	0,65	0,79	0,68	0,71

Далі проводимо експертну оцінку вагових коефіцієнтів всіх показників за участю керівників підрозділів, провідних фахівців промислового підприємства та вищих навчальних закладів з питань оцінювання інноваційної діяльності.

Необхідно зауважити, що сума вагових коефіцієнтів всіх складових показників розрахунку дорівнює одиниці. Визначені значення вагових коефіцієнтів досліджуваних показників та результати розрахунку інтегрального показника розрахунку по кожному об'єкту права інтелектуальної власності представлені в табл. 3.16 і 3.17.

Таблиця 3.16 – Результати розрахунку інтегрального показника ефективності використання ОПІВ у власному виробництві НВО «Агро-сімо-машбуд» ТОВ (джерело: розраховано за даними підприємств)

Найменування показника	ОПВ ₁	ОПВ ₂	ОПВ ₃	ОПВ ₄	ОПВ ₅	Вагов. коеф.
<i>K₁₁</i> - зниження витрат на оплату праці і відрахування на соціальні потреби від ФОТ персоналу	0,93	0,19	0	2,41	1,48	0,075
<i>K₁₂</i> - зниження витрат на матеріали	2,38	1,67	0,95	0	0	0,075
<i>K₁₃</i> - зниження експлуатаційних витрат обладнання	2,44	0,98	0,61	0,49	0,49	0,050
<i>K₁₄</i> - скорочення терміну виготовлення продукції	1,55	1,05	1,00	0,60	0,8	0,050
<i>K₁₅</i> - збільшення обсягів продукції	0,88	1,18	1,03	0,59	1,32	0,100
<i>I_p</i> - Індекс впливу ОПІВ на виробництво продукції	0,56	0,36	0,35	0,29	0,30	0,5
<i>K₂₁</i> - підвищення чистого доходу	0,86	0,69	0,52	1,55	1,38	0,18
<i>K₂₂</i> - підвищення рентабельності	1,03	0,68	0,55	1,51	1,23	0,12
<i>I_p</i> - Індекс впливу ОПІВ на результативність підприємства	0,28	0,21	0,16	0,46	0,40	0,3
<i>K₃₁</i> - Підвищення чистого доходу на 1 грн інвестицій	1,38	1,09	0,82	0,86	0,82	0,1
<i>K₃₂</i> - Підвищення вироблення продукції на 1 грн інвестицій	0,98	1,42	1,17	0,5	0,96	0,033
<i>K₃₃</i> - Зниження собівартості продукції на 1 грн інвестицій	0,92	0,70	0,68	0,86	0,94	0,067
<i>I_p</i> - Індекс впливу ОПІВ на розвиток підприємства	0,23	0,2	0,17	0,16	0,18	0,2
<i>I</i> - Інтегральний індекс ефективності використання ОПІВ у власному виробництві	1,07	0,77	0,68	0,91	0,88	1

Таблиця 3.17 – Результати розрахунку інтегрального показника ефективності використання ОПІВ у власному виробництві ТОВ «Завод «Полігон» (джерело: розраховано за даними підприємств)

Найменування показника	ОПІВ ₁	ОПІВ ₂	ОПІВ ₃	Вагов. коеф.
<i>K₁₁</i> - зниження витрат на оплату праці і відрахування на соціальні потреби від ФОТ персоналу	0,98	1,14	0,88	0,075
<i>K₁₂</i> - зниження витрат на матеріали	0,92	0,78	1,31	0,075
<i>K₁₃</i> - зниження експлуатаційних витрат обладнання	1,20	1,08	0,72	0,050
<i>K₁₄</i> - скорочення терміну виготовлення продукції	1,05	1,05	1,00	0,050
<i>K₁₅</i> - збільшення обсягів продукції	1,30	1,18	1,03	0,100
<i>I_p</i> - Індекс впливу ОПІВ на виробництво продукції	0,39	0,37	0,35	0,5
<i>K₂₁</i> - підвищення чистого доходу	0,78	1,08	0,72	0,18
<i>K₂₂</i> - підвищення рентабельності	0,95	0,91	0,73	0,12
<i>I_p</i> - Індекс впливу ОПІВ на результативність підприємства	0,25	0,30	0,22	0,3
<i>K₃₁</i> - Підвищення чистого доходу на 1 грн інвестицій	0,98	1,13	0,90	0,1
<i>K₃₂</i> - Підвищення вироблення продукції на 1 грн інвестицій	1,13	0,90	0,98	0,033
<i>K₃₃</i> - Зниження собівартості продукції на 1 грн інвестицій	0,92	1,11	0,90	0,067
<i>I_p</i> - Індекс впливу ОПІВ на розвиток підприємства	0,20	0,28	0,18	0,2
<i>I</i> - Інтегральний індекс ефективності використання ОПІВ у власному виробництві	0,84	0,95	0,75	1

Інтегральний показник ефективності використання ОПІВ у власному виробництві від 0,7 і вище забезпечує досягнення сильних конкурентних переваг підприємства, обумовлених підвищенням технічного рівня виробництва і продукції, що випускається, рівня організації виробництва і праці, поліпшенням використання матеріальних і трудових ресурсів, виробничих потужностей. Для ТОВ «Завод «Полігон» найефективніший об'єкт є технологія відновлення прецизійних деталей, для НВО «Агро-сімо-машбуд» ТОВ – технологія модернізації листозгинального пресу.

Запропонована методика є універсальною і підходить не тільки для ТОВ «Завод «Полігон» та НВО «Агро-сімо-машбуд» ТОВ, а й для будь-

якого іншого промислового підприємства, що впроваджує ОПВ у власне виробництво. Вона дозволяє визначити найефективніший об'єкт, визначити його вплив на розвиток підприємства, а також надати пропозиції щодо формування плану інноваційної діяльності на подальший період.

Структурно-блочна схема розрахунку ефективності інноваційної діяльності представлена на рис. 3.14.

Рисунок 3.13 – Структурно-блочна схема розрахунку ефективності інноваційної діяльності (джерело: власна розробка)

Угруповано інструменти економічного оцінювання ІДПП у блоки: А- ідентифікаційні, Б-потенціалу В-витрати Д -дохід Е - ефективність в ході

якого з'ясовано, що серед відокремлених груп домінують ідентифікаційні інструменти, вказуючи на її важливість у процесі економічного оцінювання ІДПП і потрібність урахування її особливостей, яке підвищить достовірність економічного оцінювання (табл. 3.18, Додаток Д).

Таблиця 3.18 – Угрупування інструментів до економічного оцінювання ІДПП (джерело: власна розробка)

Блоки оцінювання		А- іденти- фікаційні	Б- потен- ціалу	В- витрати	Г- вартість	Д - дохід	Е – ефектив- ність
Блок 1	Визначення факторів зовнішнього і внутрішнього середовища та оцінювання впливу на ІДПП	A1, A2, A3					
Блок 2	Оцінювання співвідношення потреб і можливостей ІД	A4	Б1, Б2, Б3				
Блок 3	Визначення ОПІВ та перспективності комерціалізації на певному етапі ІД	A5, A6, A7, A8, A9, A10,					
Блок 4	Оцінювання способів використання ОПІВ						
Блок 5	Оцінювання витрат інноваційної діяльності за ОПІВ	A11, A12, A13		В1, В2, В3			
Блок 6	Оцінювання доходів (економії ресурсів) інноваційної діяльності за ОПІВ				Г1, Г2, Г3, Г4, Г5, Г6, Г7, Г8, Г9	Д1, Д2, Д3	
Блок 7	Розрахунок ефективності інноваційної діяльності						Е1, Е2, Е3

Розроблені методичні рекомендації щодо економічного оцінювання підвищать ефективність управління інноваційної діяльності промислового підприємства, тому що забезпечується своєчасністю отримання достовірних результатів, що виходять на кожному етапі через ідентифікацію етапних результатів як об'єктів права інтелектуальної власності з метою їх комерціалізації та вибору способу використання для формування конкурентних переваг та отримання максимальної вигоди.

3.3 Інформаційно-аналітичне забезпечення економічного оцінювання інноваційної діяльності промислового підприємства

Значення інформаційно-аналітичного забезпечення для підвищення ефективності процесу економічного оцінювання інноваційної діяльності на промисловому підприємстві постійно зростає. Під інформаційно-аналітичним забезпеченням мається на увазі визначення такого обсягу інформації з її оцінюванням, який необхідний для здійснення управління на конкретному ієрархічному рівні в конкретний період часу для досягнення цілей і завдань, що стоять перед керованою системою. При створенні інформаційно-аналітичного забезпечення найбільш актуальним є встановлення складу і структури інформації, необхідної і достатньої для економічного оцінювання інноваційної діяльності промислового підприємства. Інформацію, яка необхідна в процесі економічного оцінювання інноваційної діяльності промислового підприємства, можна представити у вигляді декількох груп: вхідна та вихідна; зовнішня і внутрішня; первинна і інтегрована; поточна і перспективна.

Вхідна інформація надходить суб'єкту оцінювання для підготовки управлінського рішення – вихідної інформації. Інформація, яка використовується для проведення економічного оцінювання, формується з внутрішніх і зовнішніх джерел. До зовнішньої інформації відносяться: законодавчі та нормативно-правові акти (закони, укази, постанови, інструкції, положення і т. п.); офіційні статистичні та бізнес-довідники; офіційно оприлюднена звітність підприємств-конкурентів та інших контрагентів у пресі та мережі Інтернет; рейтинги банків, страхових компаній та інших установ і т.п. Основним джерелом формування внутрішньої інформації є дані бухгалтерського обліку підприємства, а саме: первинні облікові документи, накопичувальні відомості і реєстри, місячна, квартальна і річна фінансова звітність. Крім того, внутрішня інформація

формується також на основі даних статистичного і управлінського обліку. Первинна інформація дає уявлення про стан інноваційної діяльності на поточний момент часу, вступаючи з звітних даних промислового підприємства. Інтегрованої є оброблена інформація, в тій чи іншій мірі підготовлена для прийняття управлінських рішень. Поточна інформація характеризує стан інноваційної діяльності в короткостроковому періоді. Перспективна інформація орієнтована на вирішення стратегічних завдань, має цільовий характер. Інформаційно-аналітичного забезпечення за блоками економічного оцінювання ІДПП надано у табл. 3.19.

Таблиця 3.19 – Інформаційно-аналітичного забезпечення за блоками економічного оцінювання ІДПП (джерело: власна розробка)

Блок	Інструменти інформаційно-аналітичного забезпечення
Визначення факторів зовнішнього і внутрішнього середовища та оцінювання впливу на ІДПП	геополітична інформація, інформація про регулювання і оподаткування, інформація про тенденціях національного і світового розвитку; інформація о тенденції розвитку галузі і відомості про споживачів, інформація про конкурентів та постачальників, внутрішня документація, форми звітності, статистичні дані
Оцінювання співвідношення потреб і можливостей інноваційної діяльності	відомості про ринки, інформація про ресурси, внутрішня документація, форми звітності, інтернет-ресурси, статистичні дані, дослідження спеціалізованих організацій
Визначення ОПІВ та перспективності комерціалізації на певному етапі ІД	класифікація ОПІВ за масивами, ідентифікаційних ознак правового захисту, інтернет-ресурси, законодавчо-нормативні документи, оцінки незалежних експертів
Оцінювання способів використання об'єктів права інтелектуальної власності	власні інформаційні дані, інтернет-ресурси, законодавчо-нормативні документи, оцінки незалежних експертів
Оцінювання витрат інноваційної діяльності за об'єктами права інтелектуальної власності	класифікація витрат за ОПІВ, етапами інноваційної діяльності, функціями управління витрат; відомості про витрати; дані бухгалтерського, управлінського обліку і звітності, законодавчо-нормативні документи,
Оцінювання доходів (економії ресурсів) інноваційної діяльності за ОПІВ	дані бухгалтерського, управлінського обліку і звітності, законодавчо-нормативні документи, оцінки незалежних експертів
Розрахунок ефективності інноваційної діяльності	дані бухгалтерського, управлінського обліку і звітності.

Основні напрямки щодо вдосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення можна представити таким чином:

- стандартизація та уніфікація документів;
- створення єдиної бази даних з метою виключення повторюваності, паралелізму при складанні документів;
- автоматизація обліку з метою підвищення оперативності, точності інформації, що надходить;
- організація на підприємстві нетрадиційних систем обліку в відповідно до сучасних вимог до управління виробництвом (стандарт-кост, директ-костинг, контролінг, управлінський облік);
- вдосконалення схем документообігу з метою виключення зворотних переміщень документів.

Прагнення навчитися грамотно оцінювати витрати і результати інноваційної діяльності ставить перед керівництвом українських промислових підприємств складне завдання: створювання нових нетрадиційних систем одержання інформації, необхідної для прийняття управлінських рішень; виконання аналітичних процедур щодо наявної інформації заради розширення інформаційної бази. Одним з інструментів є класифікація витрат інноваційної діяльності.

Загальноприйнятої системи класифікації інноваційних витрат досі не існує. Запропоновані варіанти класифікацій мають істотні недоліки.

По-перше, нечітке розмежування витрат за різними неупорядкованими ознаками призводить до змішання в теорії різних понять. Наприклад, ототожнення накладних витрат з непрямими призводить до помилкових висновків, оскільки спрямовує увагу практичних працівників не на зниження накладних витрат, а на скорочення непрямих витрат, які за своїм складом збігаються дуже рідко.

По-друге, класифікація витрат до теперішнього часу носила досить односторонній характер і її зміст було орієнтоване на виконання вузьких функцій контролю за напрямком використання ресурсів. Сучасна

класифікація витрат, вирішуючи завдання, поставлені фінансовим обліком, одночасно повинна задовольняти вимоги управлінського обліку.

По-третє, в недостатній мірі враховані тенденції зближення вітчизняного обліку до вимог міжнародних стандартів, які вказують на необхідність розробки принципово нової процедури первинного збору даних за належністю ресурсів до певних економічних елементів і класифікації витрат за видами. У новій класифікації повинна бути відображена специфіка формування даних як про сукупні витрати підприємства, так і про витрати за етапами інноваційної діяльності підприємства.

По-четверте, в належній мірі не враховується той факт, що для різних об'єктів права інтелектуальної власності структура витрат неоднакова, яка визначається специфічними витратами за масивами об'єктів права інтелектуальної власності на різних етапах інноваційної діяльності.

По-п'яте, не враховано сучасні прогресивні методи обліку витрат і калькуляційного обліку собівартості, нові методи розподілу накладних витрат, запозичені із зарубіжної теорії та практики.

Тому було запропоновано розширена багаторівнева класифікація сукупних витрат інноваційних витрат промислового підприємства (рис. 3.14).

Принциповою особливістю такої класифікації витрат є застосування багаторівневих класифікаційних ознак для розділення загальної сукупності витрат, що дозволяє оперативно формувати точні і повні дані з метою ефективного управління.

Принцип кодування, застосовуваний для формування груп витрат, дозволяє не тільки розмежувати витрати на різних рівнях класифікації, але і є основою для отримання інформації, використовуваної для формування даних в управлінському та фінансовому обліку. Коди мають наступну розшифровку: рівень класифікації, ознака класифікації.

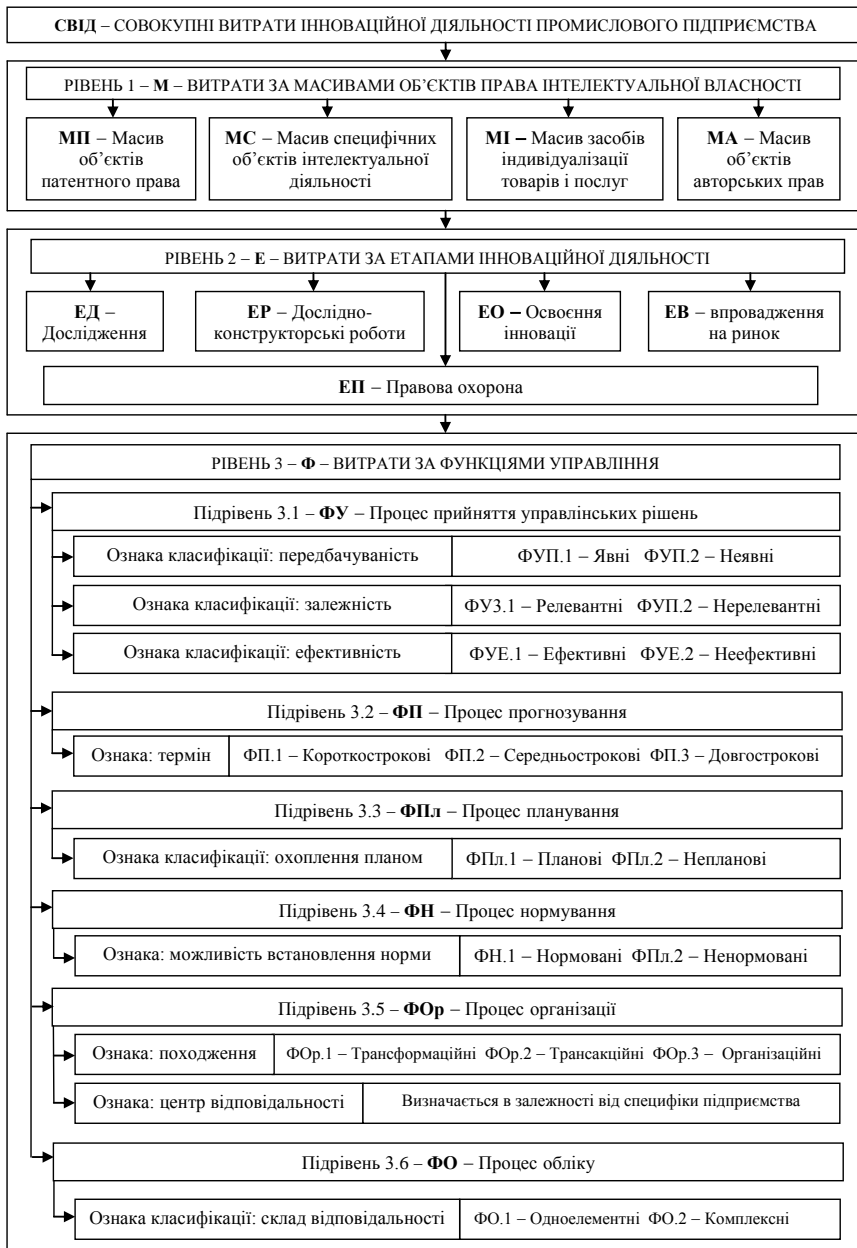
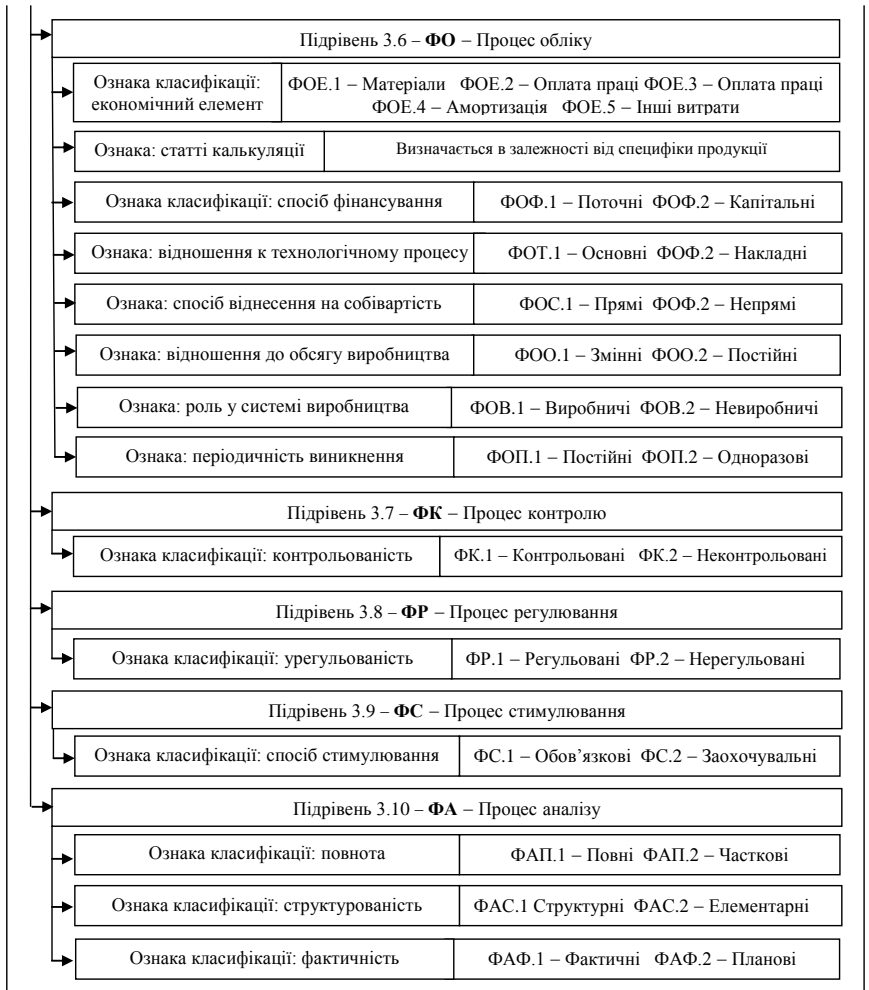

Рисунок 3.14 – Багаторівнева класифікація сукупних витрат інноваційних витрат промислового підприємства (джерело: власна розробка)

Продовження рисунку 3.14 – Багаторівнева класифікація сукупних витрат інноваційних витрат промислового підприємства (джерело: власна розробка)

В залежності від завдань і рішень управлінського характеру, які необхідно прийняти на конкретному промисловому підприємстві, кількість кодів може бути збільшено шляхом присвоєння шифру або порядкових

номерів кожній групі витрат, об'єднаних однією ознакою. Застосування кодів підвищує аналітичність і точність інформації.

На першому рівні витрати класифікуються за масивами об'єктів права інтелектуальної власності: кожна група являє собою об'єднання витрат у розрізі об'єктів масиву, кожен з яких в умовах конкретного підприємства може бути ідентифікований як одиночний об'єкт права інтелектуальної власності.

На другому рівні здійснюється класифікація за етапами інноваційної діяльності. Друга класифікація по відношенню до першої має залежне значення, оскільки враховує поділ за окремими масивами об'єктів права інтелектуальної власності.

На третьому рівні витрати класифікуються за підрівнями, в яких ураховуються функції управління. Групування у підрівнях здійснюється за незалежними ознаками. Наведена класифікація витрат у розрізі управлінських функцій дозволить підвищити ефективність управлінського обліку, посилити його аналітичність і можливість виявлення резервів підвищення результативності інноваційної діяльності.

Отже, можна стверджувати, що багатовекторність класифікації спрямована на встановлення зв'язків між величиною витрат інноваційної діяльності і об'єктів права інтелектуальної власності. Наведена класифікація є базою для формування системи класифікації та вибору методів оцінювання та управління, які можуть бути використані в різних підприємствах з урахуванням особливостей бізнесу. Введення в практику промислових підприємств вищевикладеної загальної класифікації витрат в системі економічного оцінювання дозволить зробити його більш деталізованим і оперативним, що дасть можливість своєчасно використовувати фактичну собівартість вироблених інноваційних продуктів і прогнозувати її в цілях управлінського обліку.

Розглянемо витрати за етапами інноваційної діяльності враховуючи специфіку кожного з всього різноманіття об'єктів права інтелектуальної

власності, які угрупованні у масиви. Самі етапи інноваційної діяльності є центрами відповідальності, які формують певні витрати, що мають особливість в перенесенні або у результат звітного періоду, або у результат майбутнього періоду, або віднесення на первісну вартість об'єктів права інтелектуальної власності. Витрати на дослідження та розробки складно не тільки оцінити, але й ідентифікувати та виокремити їх капіталізовану частину у складі фактичних витрат. Існують дискусійні питання, що робити з витратами на етапах дослідження та розробки: капіталізувати або визнавати їх витратами поточного періоду. Це пов'язано з різноманітністю технологічних процесів, що протікають при створенні об'єктів права інтелектуальної власності. Тому при виборі методу управління витрат потрібно враховувати галузеві особливості, вид об'єкту, тривалість процесу створення та використання об'єкта. Згідно п. 9 П(С)БО 8 «Нематеріальні активи» витрати на дослідження та розробки відносяться до витрат того звітного періоду, в якому їх здійснено, у складі інших операційних витрат. Але витрати на дослідження та розробки можна капіталізувати після того, як буде встановлено, що отриманий в результаті розробки нематеріальний актив можна буде продати або використати на підприємстві: а саме підприємство повинно мати намір, технічну можливість та ресурси для доведення нематеріального активу до стану, у якому він придатний для реалізації або використання; має можливість отримати майбутні економічні вигоди від реалізації або використання нематеріального активу; може достовірно підрахувати витрати, пов'язаних із розробкою нематеріального активу.

Витрати, пов'язані з проведенням дослідних робіт не капіталізуються, а відносяться до поточних витрат звітного періоду. Витрати на етапі розробки можуть бути капіталізовані та включатися до собівартості об'єктів права інтелектуальної власності. Для включення витрат до собівартості об'єктів права інтелектуальної власності потрібно виконання наступних умов, які представлені на рис. 3.15.

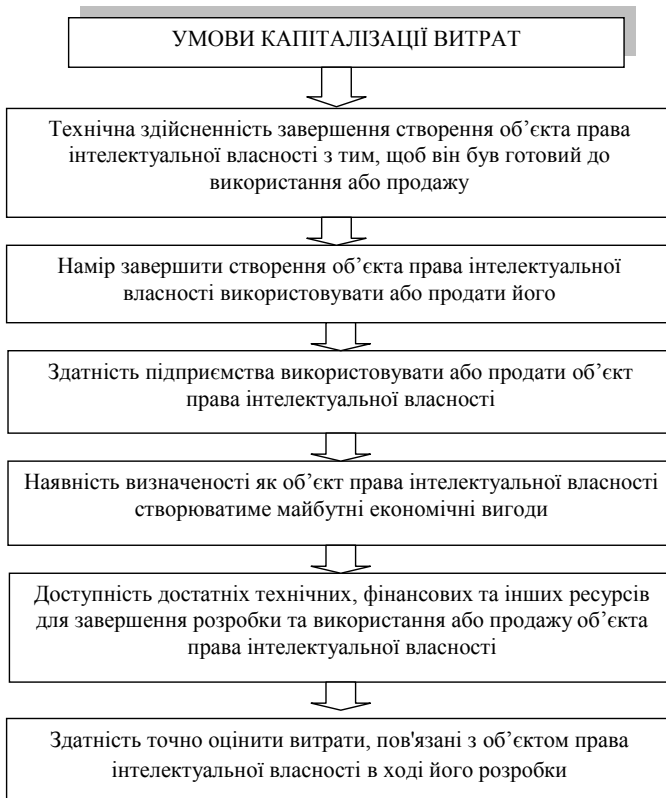

Рисунок 3.15 – Умови капіталізації витрат (джерело: систематизовано на підставі)

Всі витрати, які раніше були списані на витрати поточного періоду, не можуть бути згодом капіталізовані у собівартості об'єкта права інтелектуальної власності.

Вважається логічним дослідження і розробки із негативним результатом або, коли передбачається результат дослідження і розробки використовувати в діяльності підприємства менше одного року, визнавати витратами поточного періоду, тоді як дослідження і розробки із позитивним результатом накопичувати у складі витрат майбутніх періодів або

безпосередньо відображати у собівартості об'єкта права інтелектуальної власності у залежності від тривалості процесу створення. Тому запропоновано схему взаємозв'язку витрат на розробки та результатів інноваційної діяльності, яка представлена на рис. 3.16.

Рисунок 3.16 – Схема взаємозв'язку витрат на розробки та результатів інноваційної діяльності (джерело: власна розробка)

Витрати на створення інновації підприємство має право капіталізувати. Тільки торгові марки, заголовки, назви видань, переліки клієнтів та інші подібні за сутністю активи, які створюються і реєструються підприємством самостійно, на відміну від тих, які купуються на умовах договору про передачу виключних майнових прав, згідно з п. 9 П(С)БО 8 не визнаються як нематеріальні активи і підлягають відображенню у складі витрат на збут того звітного періоду, в якому вони були здійснені. Витрати на комерційну реалізацію і післяпродажне обслуговування інновації підприємство не має право капіталізувати і вони підлягають відображенню у складі витрат на збут того звітного періоду, в якому вони були здійснені. Витрати, які виникають при правовій охороні результатів інноваційної діяльності, підприємство має

право капіталізувати. Але витрати за підтримку охоронних документів у силі визнаються витрати майбутніх періодів.

Внаслідок проведених досліджень встановлено відсутність окремих методичних положень з обліку витрат інноваційної діяльності, інформація стосовно витрат за об'єктами права інтелектуальної власності розпорошена на різних рахунках бухгалтерського обліку. Тому з метою інформаційно-аналітичного забезпечення інноваційної діяльності потребам управління було узагальнено визначення витрат за етапами інноваційної діяльності та масивами ОПІВ, які використовуються у власному виробництві та додаткові витрати, які виникають в залежності від способу використання ОПІВ (табл. 3.20 і 3.21).

В якості інструмента інформаційно-аналітичного забезпечення запропоновано порядок визначення умови здійснення ліцензування, франчайзингу і лізингу, визначені спільні та відмінні риси ліцензійного договору, договору комерційної концесії (франчайзингу) та лізингового договору, які визначають основні умови здійснення певного способу використання об'єктів права інтелектуальної власності (табл. 3.22).

На основі дослідження умов здійснення певного способу використання об'єктів права інтелектуальної власності можна зробити висновок, що:

- в кожному з розглянутих договорів повинні ураховуватися особливості певного способу використання об'єктів права інтелектуальної власності;

- договори мають як частково спільні ознаки: сфера застосування, сторони договору вибір контрагенту, так і відмінні: плата по договору, форма договору, ступень впливу на контрагенту;

- повинно ураховувати, що паушальний платіж на відміну від роялті, оподатковується на загальних підставах згідно до Податкового кодексу України ПДВ та податком на прибуток підприємств.

Таблиця 3.20 – Порядок визначення витрат за масивами ОПШВ, які використовуються у власному виробництві
(джерело: власна розробка)

Етапи	Масиви			Засоби індивідуалізації товарів і послуг
	Об'єкти патентного права	Об'єкти авторського права	Специфічні об'єкти інтелектуальної діяльності	
Дослідження	Витрати поточного періоду у складі інших операційних витрат	Витрати поточного періоду у складі інших операційних витрат	Витрати поточного періоду у складі інших операційних витрат	Витрати поточного періоду у складі витрат на збут
Дослідно-конструкторські роботи	Витрати поточного періоду у складі інших операційних витрат – негативний результат. Відображення у первісній вартості ОПШВ або витрати майбутнього періоду з подальшим розподілом – позитивний результат	Витрати поточного періоду у складі інших операційних витрат – негативний результат. Відображення у первісній вартості ОПШВ або витрати майбутнього періоду з подальшим розподілом – позитивний результат	Витрати поточного періоду у складі інших операційних витрат – негативний результат. Відображення у первісній вартості ОПШВ або витрати майбутнього періоду з подальшим розподілом – позитивний результат	Витрати поточного періоду у складі витрат на збут
Освоєння інновації	Відображення у первісній вартості ОПШВ витрат на створення. Відображення у собівартості інноваційної продукції нарахованих амортизаційних відрахувань на ОПШВ	Відображення у первісній вартості ОПШВ витрат на створення. Відображення у собівартості інноваційної продукції нарахованих амортизаційних відрахувань на ОПШВ	Відображення у первісній вартості ОПШВ витрат на створення. Відображення у собівартості інноваційної продукції нарахованих амортизаційних відрахувань на ОПШВ	Витрати поточного періоду у складі витрат на збут – зроблені власними силами
Впровадження на ринок	Витрати поточного періоду у складі витрат на збут	Витрати поточного періоду у складі витрат на збут	Витрати поточного періоду у складі витрат на збут	Витрати поточного періоду у складі витрат на збут
<i>Правова охорона</i>	Відображення у первісній вартості ОПШВ витрат на правову охорону. Витрати на підтримку охоронних документів у силі - витрати майбутніх періодів	Відображення у первісній вартості ОПШВ витрат на правову охорону. Витрат на підтримку охоронних документів у силі - витрати майбутніх періодів	Відображення у первісній вартості ОПШВ витрат на правову охорону. Витрати на захист інформації від третіх осіб - інші операційні витрати. Витрати на підтримку охоронних документів у силі - витрати майбутніх періодів	Витрати поточного періоду у складі витрат на збут – зроблені власними силами.

Таблиця 3.21 – Додаткові витрати, які виникають в залежності від способу використання ОПШ

Спосіб використання ОПШ	Витрати, які виникають в залежності від способу використання	Визначення витрат
Промислова кооперація	Витрати, що виникають у зв'язку з використанням механізму технологічного обміну і включають в себе витрати на пошук партнерів, отримання інформації, проведення переговорів і укладення договорів, а також на контроль за їх дотриманням та захист придбаних прав інтелектуальної власності	Визначаються витратами поточного періоду у складі інших операційних витрат
Інжиніринг	Витрати на проведення переговорів і укладення договорів; витрати, що виникають у зв'язку з надаванням інжинірингових послуг; витрати на реалізацію інжинірингових послуг	Визначаються витратами поточного періоду у складі інших операційних витрат
Лізинг	Витрати лізингодавця, пов'язані з укладанням та управлінням лізинговим контрактом; витрати лізингодавця, пов'язані з передачею предмета лізингу лізингоодержувачу, зокрема: транспортні витрати на доставку, якщо доставка здійснювалася за рахунок лізингодавця, оплата монтажних робіт, а також інші витрати лізингодавця; витрати, пов'язані з наданням інших передбачених договором лізингу послуг, зокрема: витрати, які лізингодавець може понести в зв'язку з реалізацією лізингової угоди, наприклад, оплата послуг з навчання персоналу	Визначаються витратами поточного періоду у складі інших операційних витрат
Франчайзинг	Витрати на попереднє маркетингове дослідження ринку та розробку бізнес-плану франчайзингової системи; витрати на апробацію франшизи, яка проводиться шляхом реалізації франчайзером так званого пілотного проєкту; витрати на пошук франчайзі, а саме, витрати франчайзера на рекламу франшизи (розробку, виготовлення та розміщення рекламних оголошень, рекламних проспектів), розробку та виготовлення інформаційних матеріалів, які пропонуються відправити потенційним франчайзі; витрати на підготовку документальної основи франчайзингового пакета, які містять витрати франчайзера на розробку й тиражування посібника, що містить методичні рекомендації щодо різних аспектів діяльності майбутнього франчайзі, а також бізнес-плану франчайзингового підприємства; витрати на створення та забезпечення діяльності системи професійно-технічного навчання франчайзі та їх персоналу; витрати на створення та забезпечення функціонування системи внутрішнього контролю за діяльністю франчайзі; витрати на організування програми підтримки франчайзі.	Визначаються витратами поточного періоду у складі інших операційних витрат
Ліцензування	Витрати, пов'язані з підготовкою угоди і передачею ліцензії; витрати, пов'язані з порушенням прав інтелектуальної власності	Визначаються витратами поточного періоду у складі інших операційних витрат
Продаж / уступка прав	Витрати, пов'язані з продажем/ уступкою прав	Визначаються витратами поточного періоду у складі інших операційних витрат

Таблиця 3.22 – Порядок визначення умов здійснення ліцензування, франчайзингу і лізингу (джерело: власна розробка)

Ознака	Ліцензійний договір	Договір комерційної концесії (франчайзинг)	Лізинговий договір
сфера застосування	підприємницька діяльність в області інтелектуальної власності	підприємницька діяльність в області інтелектуальної власності	підприємницька діяльність в області інтелектуальної власності
предмет договору	використання прав на окремі об'єкти інтелектуальної власності	використання цілого комплексу прав на об'єкти інтелектуальної власності у різному обсязі і поєднанні	використання прав на окремі об'єкти інтелектуальної власності
форма договору	не обов'язкова державна реєстрація	обов'язкова державна реєстрація	не обов'язкова державна реєстрація
Сторони договору	суб'єкти підприємницької діяльності, некомерційні установи	суб'єкти підприємницької діяльності	суб'єкти підприємницької діяльності, некомерційні установи
плата по договору	ліцензійні платежі: – платежі можуть бути фіксовані, періодичні чи одноразові; – паушальний платіж: е об'єктом оподаткування ПДВ, не залежить від обсягів виробництва або реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) з використанням ОПІВ; роялті - залежить; – вносяться у грошовій формі	Первинний внесок як «плата за вхід», збір за надання ліцензії, ліцензійні платежі, плата за рекламу, заставний депозит. Умови плата по ліцензійним платежам такі, як по ліцензійному договору.	лізингові платежі: – платежі можуть бути фіксовані, періодичні чи одноразові; – не залежать від обсягів виробництва або реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) з використанням ОПІВ; – вносяться у грошовій або натуральній формі
вибір контрагента	виходячи з власних цілей і мотивів	на конкурсній основі	виходячи з власних цілей і мотивів
ступень впливу на контрагента	контроль за сплатою платежів у встановлені терміни, надання звіту об використанні ОПІВ для запобігання використання способів, не передбачених договором	контроль за сплатою платежів у встановлені терміни, повністю контролює діяльність франчайзі, встановлює правила та вимоги, яким повинен дотримуватися користувач	контроль за сплатою платежів у встановлені терміни, надання звіту об використанні ОПІВ для запобігання використання способів, не передбачених договором
особливі умови	-	Обов'язок не конкурувати на території на яку поширюється дія договору, не отримувати аналогічні права від конкурентів	-

В якості інструмента інформаційно-аналітичного забезпечення запропоновано схема можливого вибору методу оцінки вартості ОПВ в залежності від забезпеченості необхідній інформації (табл. 3.23).

Таблиця 3.23 – Можливий вибір методу оцінки вартості ОПВ в залежності від забезпеченості інформацією (джерело: власна розробка)

Підхід до оцінки / метод оцінки	Рекомендується вибрати, коли:
1. Витратний підхід	1. Неможливо знайти аналог оцінюваного об'єкта 2. Відсутній будь-який досвід реалізації аналогічних об'єктів 3. Прогнозовані грошові потоки нестабільні 4. Об'єкт оцінки знаходиться на ранній стадії життя ОПВ
1.1 Метод визначення початкових витрат	1. Існує можливість чітко визначити вироблені витрати у часу 2. Витрати зафіксовані документально 3. Існує інформація про індекс зміни цін
1.2 Метод витрат на відтворення	1. Існує інформація про поточні ціни на проведення тих же робіт, що і для створення ОПВ
1.3 Метод витрат на заміщення	1. Існує інформація про те, які витрати необхідно здійснити для створення об'єкта 2. На ринку існує пропозиція альтернативних оцінюваного ОІВ
2. Дохідний підхід	1. Об'єкт оцінки вже використовується у виробничій діяльності 2. Можна з певним ступенем точності визначити майбутні грошові потоки, які генеруються оцінюваним ОПВ
2.1. Метод переваги в прибутку	1. Продукція проводилася раніше без застосування ОПВ 2. Можна виділити додатковий прибуток, яку виробник отримує від реалізації продукції з використанням ОПВ
2.2 Метод переваги витратах	1. Існує можливість оцінки економії на витратах при впровадженні ОПВ 2. Можна оцінити очікувану виручку від реалізації продукції з використанням ОПВ
2.3. Метод виділення частки прибутку	1. Можна оцінив, очікуваний прибуток від використання ОПВ 2. Існує можливість оцінки частки прибутку, що припадає на оцінюваний ОПВ 3. Застосуємо для оцінки вартості ОПВ, за допомогою яких випускається які раніше не вироблена продукція
2.4 Метод роялті	1. Є інформація про ставки роялті при передачі аналогічних ОІВ за ліцензійними угодами 2. Можна оточити очікувану виручку від реалізації продукції з використанням ОІВ
3. Порівняльний підхід	Існує ефективно функціонуючий ринок ОПВ
3.1. Метод порівняння продажів	1. Є інформація про продажі порівнянних ОПВ (з технічних і функціональних характеристик, обсягу переданих прав, галузі застосування) 2. Є інформація про величинах і ціни угод на ринку аналогічних ОІВ 3. Існує можливість визначення необхідних коригувань до вартості аналогічних ОІВ

Запропоновані методичні рекомендації та інформаційно-аналітичне забезпечення щодо економічного оцінювання інноваційної діяльності промислового підприємства надають керівництву комплекс управлінських інструментів, які удосконалюють процес економічного оцінювання, підвищуючи ефективність інноваційної діяльності підприємства, створюючи умови для формування конкурентних переваг та отримання максимальної вигоди.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

Розроблення організаційно-економічного базису та інформаційно-аналітичного забезпечення процесу економічного оцінювання інноваційної діяльності за об'єктами права інтелектуальної власності дозволили дістати таких висновків:

1. Для ефективного здійснення інноваційної діяльності запропоновано доповнити існуючу базу таким управлінським інструментом, як концептуальна модель етапного економічного оцінювання ІДПП за ОПВ та способами їх використання, яка на відміну від існуючих підходів ураховує своєчасність процесу та достовірність результатів економічного оцінювання інноваційної діяльності по її етапах з позицій вибору часу економічно обґрунтованої комерціалізації ОПВ. Концептуальна модель розкриває змістовність блоків наданої у першому розділі тривимірної моделі економічного оцінювання інноваційної діяльності промислового підприємства.

2. При використанні авторської моделі економічне оцінювання інноваційної діяльності на промислових підприємствах різних галузей зводиться до обґрунтування особливостей розрахунку сукупних витрат і доходів, визначення ефекту для різних ОПВ за певними способами їх використання та етапами інноваційної діяльності, варіативність якого визначається цілями і можливостями промислового підприємства.

3. На основі концептуальної моделі розроблено економіко-математична модель поетапного економічного оцінювання ІДПП, яка будується за допомогою методів імітаційного моделювання та використання якої допоможе оптимізувати визначення ефективності ІДПП.

4. Для розкриття аспектів концептуальної моделі економічного оцінювання ІДПП за етапами, об'єктами права інтелектуальної власності та способами їх використання запропоновано процедура, яка включає наступні

блоки: визначення факторів зовнішнього і внутрішнього середовища та оцінювання впливу на ІДПП; оцінювання співвідношення потреб і можливостей ІДПП; визначення ОПВ та перспективності комерціалізації на певному етапі інноваційної діяльності; оцінювання способів використання ОПВ; оцінювання витрат інноваційної діяльності за ОПВ; оцінювання доходів (економії ресурсів) інноваційної діяльності за ОПВ; розрахунок ефективності ІДПП.

5.Зроблено угруповання інструментів економічного оцінювання ІДПП, в ході якого з'ясовано, що переважають інструменти ідентифікації аспектів, вказуючи на її важливість у процесі економічного оцінювання ІДПП і потрібність урахування її особливостей, яке підвищить достовірність економічного оцінювання.

6. Базуючись на змістовності процесу оцінювання для кожного загального блоку розроблено технологію, в якій: в підготовчому блоку визначаються мета, завдання, предмет і об'єкт; методичний блок містить принципи, інструменти інформаційно-аналітичного забезпечення та інструменти; у розрахунково-інтерпретаційному блоку визначаються порядок формалізації даних.

7. У блоці визначення факторів зовнішнього і внутрішнього середовища та оцінювання впливу на ІДПП систематизовано методи їх оцінювання та запропоновано коефіцієнт залежності ІДПП від позитивного та негативного впливу факторів зовнішнього і внутрішнього середовища. У блоці оцінювання співвідношення потреб і можливостей інноваційної діяльності рекомендовано застосування методичних підходів, які розглядалися у другому розділі. У блоці визначення ОПВ та перспективності комерціалізації на певному етапі ІДПП запропоновано схема можливого вибору форми правового захисту ОПВ в залежності від етапів інноваційної діяльності, систематизовано методики проведення технологічного аудиту, серед найбільш важливих критеріїв визначення перспективності комерціалізації ОПВ виділено критерії привабливості

інновації та критерії практичної здійсненності інноваційної діяльності. У блоці оцінювання способів використання ОПІВ рекомендовано проведення критеріальної оцінки за критеріями визначеними вище, в якості інструмента інформаційно-аналітичного забезпечення запропоновано порядок визначення умови здійснення таких способів використання ОПІВ як ліцензування, франчайзинг, лізинг. У блоці оцінювання витрат ІД за ОПІВ в якості інструмента інформаційно-аналітичного забезпечення запропоновано порядок визначення витрат за масивами ОПІВ, які використовуються у власному виробництві та за іншими способами використання, та розширена багаторівнева класифікація інноваційних витрат промислового підприємства, принциповою особливістю якої є застосування багаторівневих класифікаційних ознак для розділення сукупності витрат, яке дозволяє оперативно формувати точні і повні дані з метою ефективного оцінювання. У блоці оцінювання доходів (економії ресурсів) ІД за ОПІВ виділено види доходів та систематизовано методичні інструменти оцінювання, визначено склад ціноутворюючих факторів, що враховуються при визначенні ціни ліцензії різними методами, в якості інструмента інформаційно-аналітичного забезпечення схема можливого вибору методу оцінки вартості ОПІВ в залежності від забезпеченості необхідній інформації. У блоці розрахунку ефективності інноваційної діяльності запропоновано методику розрахунку ефективності використання ОПІВ у власному виробництві

8. Для апробації запропонованого інструментарію розрахунку ефективності використання ОПІВ у власному виробництві була визначена сукупність ОПІВ підприємств машинобудування ТОВ «Завод «Полігон» та НВО «Агро-сімо-машбуд» ТОВ. Запропонована методика дозволяє визначити найефективніший об'єкт, визначити його вплив на економічний розвиток підприємства, а також надати пропозиції щодо формування плану інноваційної діяльності на подальший період.

ВИСНОВКИ

Наведено теоретичне узагальнення і нове вирішення наукового завдання щодо економічного оцінювання інноваційної діяльності промислових підприємств. Основні висновки та результати, які отримано у процесі дослідження, полягають у такому:

1. На основі ідентифікування сутнісних ознак і встановлення взаємозв'язків між ними, уточнено означення понять «інноваційна діяльність», «економічне оцінювання інноваційної діяльності». Ґрунтуючись на дослідженнях вчених та фахівців, доведено, що інноваційна діяльність може включати як всі етапи інноваційного процесу, так і бути його частиною, кожна з якої може завершуватися комерціалізацією її результату, на який поширюється право інтелектуальної власності і необхідність та доцільність комерціалізації якого визначається в залежності від можливостей промислового підприємства та вимог ринку. Обґрунтовано доцільність економічного оцінювання ІДПП, яке будується за етапами, об'єктами права інтелектуальної власності та способами їх використання.

2. Класифіковані ідентифікаційні ознаки правового захисту об'єктів права інтелектуальної власності промислового підприємства, які згруповані у масиви за видами охоронних з метою ідентифікації результатів інноваційної діяльності об'єкту подальшої комерціалізації та визначення можливих витрат і доходів.

3. Уточнено сутність поняття «витрати інноваційної діяльності» та визначено причинно-наслідковий зв'язок між величиною витрат і результатами діяльності, який впливає на якісну і кількісну визначеність витрат за умовами застосування найефективнішого варіанта використання результатів інноваційної діяльності. Визначено специфічні витрати за масивами об'єктів права інтелектуальної власності та етапами інноваційної діяльності, що удосконалює порядок визначення витрат при розробці

власними силами підприємства об'єктів інтелектуальної власності з їх подальшою комерціалізацією.

4. Аналіз сучасного стану та тенденцій розвитку ІДПП України, ефективності використання об'єктів права інтелектуальної власності як облікових результатів інноваційної діяльності промислового підприємства дозволив виявити проблеми питання, вирішення яких потрібно урахувати при економічному оцінювання ІДПП.

5. Автором проаналізовані існуючі моделі і методичні підходи до економічного оцінювання ІДПП, визначено їх неможливість комплексного економічного оцінювання за етапами ІД, ОПВ та способами їх використання, яке визначається своєчасністю процесу та достовірності результатів оцінювання.

6. Розроблено концептуальна модель поетапного економічного оцінювання ІДПП, яка базується за ОПВ та урахує можливості підприємства, вимоги ринку і способи використання ОПВ, цінність якої визначається в можливості застосування для підприємств різних галузей і забезпечення оперативності та обгрунтованості управлінських рішень, які сприяють ефективному здійсненню інноваційної діяльності. На основі концептуальної моделі розроблено економіко-математична модель поетапного економічного оцінювання ІДПП, яка будується за допомогою методів імітаційного моделювання та використання якої допоможе оптимізувати визначення ефективності ІДПП.

7. Запропоноване методичне та інформаційно-аналітичне забезпечення поетапного економічного оцінювання ІДПП спирається на процедуру, яка включає наступні етапи: визначення факторів зовнішнього і внутрішнього середовища та оцінювання впливу на ІДПП; оцінювання співвідношення потреб і можливостей інноваційної діяльності; визначення ОПВ та перспективності комерціалізації на певному етапі інноваційної діяльності; оцінювання способів використання ОПВ; оцінювання витрат інноваційної діяльності за ОПВ; оцінювання доходів (економії ресурсів) інноваційної

діяльності за ОПВ; розрахунок ефективності інноваційної діяльності. Запропоновані напрацювання були реалізовані при економічному оцінюванні ІДПП для забезпечення результативності інноваційної діяльності промислових підприємств.

Обґрунтований теоретичний базис і розроблені на його основі методичні положення щодо економічного оцінювання інноваційної діяльності промислового підприємства удосконалюють цю управлінську процедуру, та дають змогу забезпечити підприємству конкурентоспроможність і можливість сталого розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ермаков С.В. Инновационный менеджмент / В.С. Ермаков – М.: Высшее образование, 2007. – 257 с.
2. Шумпетер Й.А. Теория экономического развития / Й.А. Шумпетер [пер. с нем.]. – М.: Эксмо, 2007. – 388 с.
3. Краснокутська Н.В. Інноваційний менеджмент : [навч. посіб.] / Н.В. Краснокутська – К.: КНЕУ, 2003. – 504 с.
4. Глазьев С.Ю. Теории долгосрочного технико-экономического развития / С.Ю. Глазьев. – М.: ВладДар, 1993. – 223 с.
5. Друкер П.Ф. Бизнес и инновации / П.Ф. Друкер : [пер. с англ.]. – М.: ООО «И.Д. Вильямс», 2007. – 432 с.
6. Санто Б. Сила инновационного саморазвития / Б. Санто // Инновации. – 2004. - № 2. – С. 5-15.
7. Иванов В.В. Инновационная политика при переходе к экономике знаний / В.В. Иванов – ЭНСР. – 2006. - № 1 (32). – С. 47-58.
8. Майорова Т.В. Інвестиційна діяльність: [навч. посіб.] / Т.В. Майорова – К.: ЦУЛ, 2004. – 376 с.
9. Захаркін О.О. Інноваційна діяльність підприємства: теоретичний аспект / О.О. Захаркін // Проблеми економіки. – 2013. - №4. – С. 274-280.
10. Инновационный менеджмент : [справ. пособ.] / Под ред. П. Н. Завлина, А. К. Казанцева, Л. Э. Миндели. Изд. 2-е перераб. и доп. – М. : ЦИСН, 1998. – 568 с.
11. Язлюк Б. Теоретичні основи сутності й змісту інновацій та інноваційної діяльності / Б. Язлюк, А. Бутов, В. Костецький // Галицький економічний вісник. – 2012. – №6, (39). – С.52-65.
12. Денисенко М.П., Риженко Я.В. Стратегічна місія інноваційної діяльності та шляхи її активізації в Україні / М.П. Денисенко, Я.В. Риженко // Проблеми науки. – 2007. – №6. – С. 10-16.

13. Скрипко Т. О. Інноваційний менеджмент : [підруч.] / Т.О. Скрипко. – К.: Знання, 2011. – 423 с.

14. Мызрова О.А. Развитие и современное состояние теории инновации / О.А. Мызрова // Вестник Саратовского государственного технического университета – 2006. – №3, (15). – С. 152-162.

15. Фатхутдинов Р.А. Инновационный менеджмент : [справ. пособ.] / Р.А. Фатхутдинов. – Питер, 2002. – 400 с.

16. Ковтуненко К.В. Інноваційний процес та інноваційна діяльність як рушійна сила формування інтелектуального капіталу промислового підприємства [Електронний ресурс] / К.В. Ковтуненко // Економіка. Управління. Інновації. Електронне наукове фахове видання. – 2013. – № 1, (9). – Режим доступу: http://archive.nbu.gov.ua/e-journals/eui/2013_1/pdf/13kkvkpp.pdf

17. Пересунько З.М. Теоретичні аспекти розвитку інноваційної теорії / З.М. Пересунько // Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка». – 2013. – №7. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2192>

18. Інноваційний менеджмент: теорія і практика в умовах трансформації економіки : [навч. посіб.] / В.І. Захарченко, Н.М. Корсікова, М.М. Меркулов. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 448 с.

19. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 № 40-IV [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.

20. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 № 1560-ХІІ [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>.

21. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/go/436>

22. Шацкова Л.П. Теоретичні аспекти визначення сутності інноваційної діяльності підприємства / Л.П. Шацкова, Л.І. Станкова // Науковий вісник Херсонського державного університету Серія «Економічні науки» – Херсон: «Видавничий дім «Гельветика», Випуск 9/2014. – С. 149-152.

23. Шацкова Л.П. Особливості організації та здійснення інноваційної діяльності підприємства: матеріали II міжнар. наук.-практ. конф. [«Економіка: реалії часу і перспективи»], (м. Одеса, 07-11 вересня 2015 р.) / Л.П. Шацкова, М.В. Котова. – Одеса: ОНПУ, 2015. – Т.1. – С. 249-253.

24. Файчук О.М. Інноваційний процес як рушійна сила економічного зростання / О.М. Файчук, О.В. Файчук // Бізнес Інформ. – 2012. – №10. – С. 66–70.

25. Мельник І.Ю. Інноваційний процес: наукові підходи та проблеми реалізації [Електронний ресурс] / І.Ю. Мельник, К.О. Бояринова // Актуальні проблеми економіки і управління: зб. наук. праць. – К.: НТУУ «КПІ», 2012. – №6– Режим доступу: <http://probl-economy.kpi.ua/node/257>

26. Бутник-Сиверский А.В. Трансформация интеллектуальной собственности в инновационный продукт / А. В. Бутник-Сиверский // Интеллектуальный капитал – 2003. – № 5. – С. 3-12.

27. Shatskova L.P. Intellectual property objects as legal result of innovative activity / L.P. Shatskova // Central European Journal for Science and Research «Středoevropský věstník pro vědu a výzkum» – Praha: Publishing house Education and Science, 2015. – №3, (16). – P.24-29.

28. Лебедева Э.Е. Особенности инновационной деятельности предприятий малого бизнеса / Э.Е. Лебедева // Человек. Сообщество. Управление. – 2008. – № 3. – С. 43-48.

29. Шацкова Л.П. Объекты интеллектуальной собственности как основание инновационной деятельности: матеріали I міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. [«Формування потенціалу економічного розвитку промислових підприємств»], (Одеса, 23-24 квітня 2015 р.) / Л.П. Шацкова. – Одеса: ОНПУ, 2015. – С.54-55.

30. Shatskova L.P. Features of the intellectual resources structure in forming intellectual capital [Електронний ресурс] / К.В. Kovtunenکو, L.P. Shatskova // Економіка: реалії часу – 2013. – № 1, (6). – С. 76-81. . – Режим доступу: <http://economics.opu.ua/files/archive/2013/n1.html>

31. Шацкова Л.П. Стимулирование развития человеческого капитала предприятия: матеріали І міжнар. наук.-практ. конф. [«Економіка: реалії часу і перспективи»], (м. Одеса, 20-21 лютого 2014 р.) / Л.П. Шацкова. – Одеса: ОНПУ, 2014. – Т.3. – С. 150-153. (0,20 д.а.).

32. Назаренко А. Г. Методы оценки интеллектуальной собственности от способа ее формирования и использования / А. Г. Назаренко // Економіка: Вісник Донецького національного університету, 2007. – Вип. 2. – С. 347-349.

33. Право інтелектуальної власності: [підруч.] / О.П. Орлюк, Г.О. Андрощук, О.В. Бутнік-Сіверський та ін.– К.: Видавничий Дім «Ін Юре». – 2007. – 696 с.

34. Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» від 15.12.1993 р. № 3687-ХІІ [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3687-12>

35. Закон України «Про охорону прав на промислові зразки» від 15.12.1993р. № 3688-ХІІ [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3688-12>

36. Закон України «Про науково-технічну інформацію» від 25.06.1993р. № 3322-ХІІ [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3322-12>

37. Про Тимчасове положення про правову охорону об'єктів промислової власності та раціоналізаторських пропозицій в Україні: указ Президента України від 18.09.1992 р. № 479/92 [Електронний ресурс] / Відомості Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/479/92>

38. Закон України «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем» від 05.11.1997 р. № 621/97-ВР [Електронний ресурс] // Відомості

Верховної Ради України. – Режим доступу:
<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/621/97-вр>

39. Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» від 15.12.1993 р. № 3689-ХІІ [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3689-12>

40. Закон України «Про охорону прав на зазначення походження товарів» від 16.06.1999 р. № 752-ХІV [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – Режим доступу:
<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/752-14>

41. Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 23.12.1993 р. № 3792–ХІІ [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>

42. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-ІV [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). — Режим доступу :
<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

43. Шацкова Л.П. Ідентифікація об'єктів права інтелектуальної власності як результату інноваційної діяльності промислового підприємства / Л.П. Шацкова // Економіка. Фінанси. Право. – 2015. – № 7. – С. 26-30.

44. Столярчук В.М. Конкурентні переваги регіональної системи охорони інтелектуальної власності в Євросоюзі / В.М. Столярчук // Формування ринкової економіки [Електронний ресурс]: зб. наук. праць. – Спец. вип.: у 2 ч. Регіональний розвиток України: проблеми та перспективи / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, ДВНЗ "Київський нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана"; відп. ред. С. Фіялка. – К.: КНЕУ, 2011. – Ч. 1. – С. 397–405.

45. Хаустов В.К. Система охорони інтелектуальної власності як елемент національної інноваційної політики / В.К. Хаустов // Економічна теорія. – 2009. – № 1. – С. 50–66.

46. Логутова Т.Г. Теоретичні засади процесу комерціалізації інтелектуальних інвестицій / Т.Г. Логутова, І.А. Ленцов, А.В. Годяцька // Бізнес Інформ. – 2012. – № 9. – С. 20–25.

47. Олендій О.Т. Управлінський облік нематеріальних активів на вітчизняних підприємствах / О.Т. Олендій, І.К. Шушакова // Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова – 2014. – Т. 9. – Вип. 2/6. – С. 135–140.

48. Лихолетов А.В. Стратегии, модели и формы коммерциализации объектов интеллектуальной собственности / А.В. Лихолетов, В.В. Лихолетов, М.А. Пестунов // Вестник Челябинского государственного университета. Экономика. – 2009. – №20/9, (147). – С.19–27.

49. Жиц Г.И. Коммерциализация новшеств и инновационный трансфер: некоторые подходы к трактовке понятий / Г.И. Жиц, М.Н. Квашнина // Инновации. – 2006. – № 11, (98). – С.47–51.

50. Шуба І.В. Аналіз форм комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності / І.В. Шуба // Вісник НТУ «ХПІ». – 2014. – № 23 (1066). – С.150–156.

51. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і гол. ред. В.Т. Бусел. – К.: Ірпінь ВТФ "Перун", 2003. – 1440 с.

52. Власова Н.О. Оцінка ефективності господарсько-фінансової діяльності підприємств громадського харчування: [моногр.] / Н.О. Васова. – Х: ХДУХТ. – 1998. – 127 с.

53. Кубіцький С.О. Система оцінювання готовності майбутніх офіцерів до професійної діяльності: дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / С.О. Кубіцький. – Київ, 2002. – 208 с.

54. Крючкова І.Р. Інноваційно-інвестиційна діяльність промислового підприємства: симбіоз економічного оцінювання та залучення джерел фінансових та альтернативних ресурсів: [моногр.] / І.Р. Крючкова, С.В. Філіппова. – Одеса: ОНПУ, ФОП Бондаренко М.О., 2015. – 190 с.

55. Балацкий О.Ф. Экономический потенциал административных и производственных систем : [моногр.] / О.Ф. Балацкий. – Суммы: ИТД «Университетская книга», 2006. – 973 с.

56. Воротіна Л.І. Оцінка майна в Україні : [моногр.]. Т. 1. Нерухоме майно / Л.І. Воротіна, В.Є. Воротін, В.Г. Лісняк, В.М. Поліщук. – К. : Вид. Європ.університету, 2005. – 216 с.

57. Островська Г. Оцінювання вартості підприємства як основа ефективного управління / Г. Островська // Галицький економічний вісник. – 2011. – №1, (30). – С.107-115.

58. Калінеску Т.В. Стратегічний потенціал підприємства: формування та розвиток: [монографія] / Т.В. Калінеску, Ю.А. Романовська, О.Д. Кирилов. – Луганск: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2007. – 278 с.

59. Сиротинська Н.М. Загальні принципи та підходи до оцінювання інновацій машинобудівних підприємств / Н.М. Сиротинська // Наука й економіка: Зб. наук. праць. – Хмельницький, 2014. – Вип. 3. – С. 245-250.

60. Куценко Е.И. Аспекты оценки эффективности инновационного проекта / Е.И. Куценко // Вестник Оренбургского государственного университета – 2015. – №8, (183). – С.73-78.

61. Бабчинська О.І. Особливості оцінки ефективності інноваційної діяльності підприємства / О.І. Бабчинська, А.Р. Левченко // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2014. – № 4 (1). – С. 87-92.

62. Коюда В.О. Інноваційна діяльність підприємства та оцінка її ефективності: [моногр.] / В.О. Коюда, Л.А. Лисенко – Х. : ФОП Павленко О.Г.; ВД «ІНЖЕК», 2010. – 224 с.

63. Чорна М.В. Оцінка ефективності інноваційної діяльності підприємств: [моногр.] / М.В. Чорна, С.В. Глухова. – Харків: ХДУХТ, 2012. – 210 с.

64. Чорна М.В. Концептуальна модель оцінки економічної безпеки будівельного підприємства / М.В. Чорна, І.В. Пірятінська // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2012. – № 40. – С. 208-211.

65. Костевко В.І. Методологічні питання оцінювання ефективності інноваційної діяльності підприємства / В.І. Костевко // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". – 2011. – № 698 : Проблеми економіки та управління. – С. 66–73.

66. Грещак М.Г. Управління витратами : [навч.-метод. посіб.] / М.Г. Грещак , О.С. Коцюба. — К.: КНЕУ, 2002. – 131 с.

67. Загородній А.Г. Фінансово–економічний словник / А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк. – К.: Знання, 2007.– 1072 с.

68. Цимбалюк Л.Г. Формування та управління витратами виробництва / Л.Г.Цимбалюк, Н.П.Скригун, Л.І.Антошкіна. – Донецьк : Юго – Восток, 2009. – 240 с.

69. Управління витратами підприємства: [навч. посіб.] / Ю.С. Погорелов, Л.М. Христенко, А.А. Алєйніков, Г.А. Макухін; за ред. Г.В.Козаченко. – Луганськ: Вид-во «Ноулідж», 2011. – 628с.

70. Турило А.М. Управління витратами підприємства : [навч. посіб.] / А.М. Турило, Ю.Б. Кравчук, А.А. Турило. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 120 с.

71. Шумило Ю.О. Управління витратами в умовах бюджетування на підприємстві : автореф. дис. канд. екон. наук: спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит»/ Ю.О. Шумило. – Київ, 2010. – 21с.

72. Цал-Цалко Ю.С. Витрати підприємства : [навч. посіб.] / Ю.С. Цал-Цалко. – Житомир: ЖІТІ, 2002. – 600 с.

73. Сідун В.А. Економіка підприємства : [навч. посіб.] / В.А. Сідун, Ю.В. Пономарьова. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 436 с.

74. Партин Г.О. Управління витратами підприємства: концептуальні засади, методи та інструментарій : [моногр.] / Г.О. Партин. – К.: УБС НБУ, 2008. – 219 с.

75. Ростовська Г.В. Витрати: економічна сутність та напрямки дослідження / Г.В. Ростовська // Вісник Донецького національного університету. Серія В: економіка і право. – вип.2. – 2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuu.gov.ua/portal/Soc_Gum/VDU_ekon/2009_2/268.pdf

76. Бойко Ж.С. Деякі аспекти організації бухгалтерського обліку на виробничих підприємствах / Ж.С. Бойко / Науковий вісник КНТЕУ. – Вип. I: Економічні науки. – Чернівці. – 2002. – 238 с.

77. Скрипник М.І. Розвиток бухгалтерського обліку і внутрішнього контролю витрат та калькулювання собівартості продукції. Автореф. дис. док. екон. наук, спеціальність 08.00.09 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит» / М.І. Скрипник. – Київ, 2012. – 41с.

78. Ільченко О.О. Облік та аналіз витрат на інновації: управлінський аспект: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. екон. наук за спец. 08.00.09 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит»/ О. О. Ільченко. – Київ, 2009. – 21 с.

79. Костирко Л.А. Аналітичний інструмент оцінювання ефективності витрат на інноваційну діяльність підприємства : [моногр.] / Л.А. Костирко, А.А. Мартинов, Г.О. Надьон. – Луганськ : Ноулідж, 2011. – 246 с.

80. Грицай О.І. Теоретичне визначення сутності поняття «витрати на інноваційні процеси»: матеріали III міжнар. наук. конф. [«Формирование современной науки»], (м.Донецьк, 15-17 вересня 2012 р.). / О.І.Грицай – Донецьк: Изд-во «Цифровая типография», Научный журнал «Аспект», 2012. – С. 6 – 8.

81. Гусаковська Т.О. Особливості формування ринкової ціни об'єктів інтелектуальної власності на різних стадіях їх життєвого циклу / Т.О. Гусаковська // Науковий вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту КНТЕУ. – Чернівці: Книги-XXI. – 2008. – Вип. 1. Економічні науки. – С. 36 – 44.

82. Шацкова Л.П. Особливості складу витрат інноваційної діяльності промислового підприємства в залежності від цілей використання її результатів / Л.П. Шацкова, Б.С. Аннаєв // Агросвіт – 2015. – № 21. – С. 80-88.

83. Шацкова Л.П. Особливості класифікації витрат інноваційної діяльності підприємства: матеріали міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. [«Стан та перспективи розвитку обліково-аналітичного забезпечення управління підприємницькою діяльністю в умовах євроінтеграційних процесів»], (м. Чернівці, 26-27 листопада 2015р.) / Л.П. Шацкова. – Чернівці: ЧТЕІ КНТЕУ, 2015. –С. 112-115.

84. Гвоздю С. Ю. Підходи до класифікації витрат на інноваційну діяльність/ Гвоздю С. Ю. / Технологический аудит и резервы производства – Харків, , 2013. – № 6/6, (14) –с. 20-22.

85. Грицай О.І. Удосконалення класифікації витрат на інноваційні процеси промислового підприємства / І.О. Грицай // Вісник Хмельницького національного університету: економічні науки. – 2009. –№ 6, Т. 3 – С. 219-223.

86. Сичук С.М. Класифікація витрат на інновації та напрями їх вдосконалення для цілей обліку та контролінгу / С. М. Сичук // Економічні науки. Сер.: Облік і фінанси. – 2013. – Вип. 10(2). – С. 238-243. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/jpdf/ecnof_2013_10\(2\)__32.pdf](http://nbuv.gov.ua/jpdf/ecnof_2013_10(2)__32.pdf)

87. Черешнюк О.М. Особливості витрат інноваційної діяльності в цукровій промисловості / О.М.Черешнюк // Бізнес Інформ. – 2013. – №5. – С. 188-193.

88. Сирцева С.В. Класифікація витрат на інноваційну діяльність в бухгалтерському обліку: вітчизняний та зарубіжний досвід / С.В. Сирцева // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Сер. : Економічні науки. – 2014. – Вип. 36, Ч. II, Т. 2. – С. 77-82.

89. Наукова та інноваційна діяльність в Україні. Статистичний збірник. – К.: Держкомстат України, 2010. – Оф. вид. – 347 с.

90. Наукова та інноваційна діяльність в Україні. Статистичний збірник. – К.: Держкомстат України, 2011. – Оф. вид. – 282 с.
91. Наукова та інноваційна діяльність в Україні. Статистичний збірник. – К.: Держкомстат України, 2012. – Оф. вид. – 305 с.
92. Наукова та інноваційна діяльність в Україні. Статистичний збірник. – К.: Держкомстат України, 2013. – Оф. вид. – 287 с.
93. Наукова та інноваційна діяльність в Україні. Статистичний збірник. – К.: Держкомстат України, 2014. – Оф. вид. – 255 с.
94. Шацкова Л.П. Сучасний стан та перспективи інноваційного розвитку підприємств машинобудування України / Л.П. Шацкова // Економіка: реалії часу – Одеса: Одеський національний політехнічний університет, 2013. – № 2(7). – С. 52-59. – Режим доступу до журн.: <http://economics.opu.ua/files/archive/2013/n2.html>.
95. Шацкова Л.П. Сучасний стан та ефективність використання нематеріальних активів машинобудівних підприємств Одеського регіону / Л.П. Шацкова // Економіка. Фінанси. Право. – 2014. – № 11/1. – С. 57-61.
96. Шацкова Л.П. Показатели состояния и эффективности использования нематериальных активов: материалы міжнар. наук.-практ. конф. [«Бъдещето въпроси от света на науката – 2014»], (Болгарія, м. Софія, 17-25 грудня 2014 р.) / Л.П. Шацкова. – Софія: Бял ГРАД-БГ, 2014. – Т.5. – С. 30-32.
97. Шацкова Л.П. Шляхи удосконалення державної політики щодо зміцнення інтелектуального потенціалу підприємництва в Україні: тези доповідей наук.-практ. конф. [«Потенціал підприємництва в парадигмі сталого розвитку регіонів України»], (м. Одеса, 11-12 жовтня 2012р.) / Л.П. Шацкова. – Одеса: Інтерпрінт, 2012. - С. 97-100.
98. Иванов А.А. Многокритериальная оценка концепций измерения результативности в управлении предприятием / А.А. Иванов, С.Ю. Шевченко // Вестник ЮУрГУ. Серия «Экономика и менеджмент» – 2014. – Том 8. – № 3 – С. 66-75.

99. Глухова С.В. Сучасні підходи до оцінки ефективності інноваційної діяльності підприємства / С.В. Глухова // Вісник НТУ „ХПІ”. Серія: Технічний прогрес і ефективність виробництва. – Х.: НТУ „ХПІ”. – 2013. – № 20, (993) – С. 135-140.

100. Оценка эффективности деятельности компании. Практическое руководство по использованию сбалансированной системы показателей: [пер. с англ.] / Ольве, Нильс-Горан, Рой, Жан, Веттер, Магнус — М.: Издательский дом "Вильяме", 2004. — 304 с.

101. Островська Г.Й. Можливість використання зарубіжних оцінювальних систем для комплексного оцінювання інноваційної діяльності вітчизняних підприємств [Електронний ресурс] / Г.Й. Островська, Соловій Х.Я. // Науковий погляд – 2014. – Том 8. – № 9. – Режим доступу до журн.: <http://naukajournal.org/index.php/naukajournal/article/view/329/515>

102. Решетников П.В. «Пирамида эффективности» как ключ к успеху организации / П.В. Решетников // Вестник Омского университета. Серия «Экономика». –2006. –№ 3. – С. 116–117.

103. Полянська А.С. Сучасні підходи до оцінювання ефективності інноваційної діяльності підприємства [Електронний ресурс] / А.С. Полянська – Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/18748/1/37-175-180.pdf>

104. Базь М. О. Оцінювання конкурентоспроможності інноваційних продуктів на ринку персональних комп'ютерів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» / М.О. Базь. – Київ, 2012. – 20 с.

105. Балабаниць А. В. Оцінка результативності маркетингового управління інноваційною активністю підприємств [Текст] / А.В.Балабаниць, О.В.Воеводзинська // Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет – Тернопіль: Видавничо-

поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету “Економічна думка” – 2014. – Том 16. – № 2. – С. 25-33.

106. Борисюк І.О. Управління об'єктами інтелектуальної власності авіабудівних підприємств: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» / І.О. Борисюк. – Київ, 2010. – 22 с.

107. Бутенко Д.С. Оцінка результативності інноваційної діяльності підприємства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» / Д.С. Бутенко. – Харків, 2012. – 20 с.

108. Гарматій Н. М. Сутність інноваційного капіталу та необхідність його застосування в галузі телекомунікацій / Н.М. Гарматій // Галицький економічний вісник. – 2009. – № 2. – С. 42-46.

109. Гліненко Л.К. Методологічні засади індикативної оцінки еволюційної доцільності реалізації інноваційних проектів / Л.К. Гліненко // Механізм регулювання економіки. – 2009. – №3, Т.2. – С. 191-198.

110. Глухова С.В. Методика оцінки ефективності інноваційної діяльності підприємств будівельної галузі / С.В. Глухова // Науково-технічний збірник – 2010. – № 96– С. 94-104.

111. Глущенко Л.Д. Науково-методичні засади розвитку малих промислових підприємств з технологічними інноваціями: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» / Л.Д. Глущенко. – Одеса, 2014. – 23 с.

112. Григорук П.М. Підхід до інтегрального оцінювання інноваційного потенціалу підприємств переробної галузі [Електронний ресурс] / П.М. Григорук // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2015. – № 1 (17). – С. 214-219. – Режим доступу до журн.: <http://economics.opu.ua/files/archive/2015/n1.html>

113. Жежуха В.Й. Формування системи показників оцінювання інноваційності технологічних процесів машинобудівних підприємств / В.Й. Жежуха // Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. – Том 2. – № 2. – С. 46-49.

114. Калініченко Л.Л. Кількісна оцінка інноваційного потенціалу підприємств / Л.Л. Калініченко // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2010. – № 30. – С. 107-112.

115. Козин Э.Ф. Развитие методических подходов к оценке эффективности инновационной деятельности предприятия: автореф. дис. на соискание науч. степени канд.екон. наук: 08.00.05 – «Экономика и управление народным хозяйством (управление инновациями)» / Э.Ф. Козин. – Нижний Новгород, 2012. – 25 с.

116. Крахмалева Т.И. Управление стоимостью инновационного проекта на основе оценки объекта интеллектуальной собственности / Т.И. Крахмалева // Радіоелектронні і комп'ютерні системи. – 2007. – № 2, (21). – С. 120-126.

117. Кужилева О.В. Інноваційний потенціал торгової марки підприємства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» / О.В. Кужилева. – Донецьк, 2007. – 19 с.

118. Лабунська С. В. Методологічні засади управління витратами інноваційної діяльності підприємства: аспекти економічної безпеки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» / С.В. Лабунська. – Суми, 2015. – 40 с.

119. Лисенко Л.А. Оцінка ефективності інноваційної діяльності промислового підприємства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» / Л.А. Лисенко. – Харків, 2010. – 16 с.

120. Луциків І. В. Активізація інноваційної діяльності у контексті стратегічного розвитку підприємств сільськогосподарського машинобудування : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» / І.В. Луциків. – Тернопіль, 2013. – 23 с.

121. Матросова В.О. Резерви підвищення ефективності інноваційної діяльності промислових підприємств: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.02.02 «Економіка та управління науково-технічним прогресом» / В.О. Матросова. – Харків, 2003. – 21 с.

122. Мірошник Р.О. Проблеми використання та оцінки інноваційного потенціалу підприємства / Р.О. Мірошник, Л.В. Меренюк // Вісник національного університету “Львівська політехніка”. – 2008. – № 18 (611). – С. 191 – 197.

123. Пиж Н.С. Оцінка ефективності впровадження інновацій на підприємстві / Н.С. Пиж // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2012. – № 38. – С. 203-206.

124. Плахотнік О.О. Механізм ефективного управління інноваційними процесами підприємства / О.О. Плахотнік // Вісник Приазовського державного технічного університету – 2014. – В. 27. – С. 108-117.

125. Прохорова В.В. Методика оцінки рівня стійкості інноваційно-інвестиційного розвитку машинобудівних підприємств / В.В. Прохорова, О.О. Мушников // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. – 2014. – № 2, (26). – С. 44-53.

126. Політанська О.Л. Економічне оцінювання інноваційної продукції машинобудування у випадку ануїтетів / О.Л. Політанська // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". – 2008. – № 611: Проблеми економіки та управління. – С. 48–53.

127. Радзівіло І.В. Управління інноваційним потенціалом промислового підприємства в системі антикризового менеджменту (на прикладі машинобудівних підприємств) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд.

екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» / І.В. Радзівіло. – Дніпропетровськ, 2013. – 26 с.

128. Ратушняк О.Г. Аналіз і формування критеріїв оцінки інноваційної діяльності на підприємствах [Електронний ресурс] / О.Г. Ратушняк, Н.О. Хоменко – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/eui/2013_1/pdf/13kkvkpp.pdf.

129. Савенко К.С. Оцінка економічної ефективності інноваційних технологій на промислових підприємствах: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» / К.С. Савенко. – Харків, 2013. – 22 с.

130. Дмитрів К.І. Метод оцінювання об'єктів промислової власності підприємства / К.І. Дмитрів // Економічний аналіз: зб. наук. праць, Вип. 8. – Частина 2. – Тернопіль: Видавництво Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка». – 2011. – С. 118-122

131. Тищенко Т.І. Оцінка інноваційного потенціалу промислового підприємства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» / Т.І. Тищенко. – Дніпропетровськ, 2012. – 20 с.

132. Чайка В.В. Вимірювання ефективності інноваційної діяльності підприємства (на прикладі чорної металургії) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» / В.В. Чайка. – Одеса, 2007. – 21 с.

133. Чернов В. Г. Методологія оцінювання інноваційного розвитку з використанням нейро-нечіткого моделювання / В.Г. Чернов, О.В. Дорохов // Економіка розвитку. – 2015. – № 3, (75) – С. 88-95.

134. Шейко І.А. Оцінка ефективності інноваційної діяльності машинобудівних підприємств: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд.

економ. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» / І.А. Шейко. – Харків, 2013. – 20 с.

135. Шершенюк О.М. Оцінка інтегрального ефекту від впровадження інновацій: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук: спец. 08.02.02 «Економіка та управління науково-технічним прогресом» / О.М. Шершенюк. – Харків, 2006. – 20 с.

136. Яшин С.Н.. Методика комплексной оценки эффективности инновационной деятельности промышленных предприятий на основе формирования системы экономических показателей / С.Н. Яшин, Т.М. Крюкова // Труды Нижегородского государственного технического университета им. Р.Е. Алексеева – 2010. – № 1, (80) – С. 88-95.

137. Яшкіна О.І. Система маркетингових досліджень інновацій машинобудівних підприємств: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. економ. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» / О.І. Яшкіна. – Одеса, 2015. – 39 с.

138. Захаркін, О.О. Сутність та значення інноваційних процесів діяльності підприємства / О.О. Захаркін. // Економіка. Фінанси. Право. – 2013. – № 12. – С. 20-34.

139. Коюда В.О. Організаційно-методичні аспекти управління інноваційним розвитком підприємства/ В.О. Коюда, А.М. Осикова // Бізнес Інформ. – 2014. – № 4. – С. 50–58.

140. Собченко Н. В. Факторы, влияющие на инновационную деятельность хозяйствующих субъектов / Н.В. Собченко, Л. В. Кулешова // Научный журнал КубГАУ. – 2011. – № 71, (07). – С. 1–10.

141. Черешнюк О. М. Аналіз та формування критеріїв оцінки інноваційної діяльності промислових підприємств: нечітко-множинний підхід / О. М. Черешнюк, Л. О. Дубчак // Наука й економіка. – 2014. – Вип. 2 (34). – С. 207–215.

142. Петрова І.Л. Інноваційна діяльність: стимули та перешкоди: [моногр.] / І.Л. Петрова, Т.І. Шпильова, Н.П. Сисоліна; за наук. ред. проф. І.Л. Петрової. – К.: Дорадо, 2010. – 320 с.

143. Вітлінський В.В. Ризикологія в економіці та підприємстві: [моногр.] / В.В. Вітлінський, Г.І. Великоіваненко. – К.: КНЕУ, 2004. – 480 с.

144. Серединська І. Оцінювання інноваційних ризиків у системі вартісно-орієнтованого управління / І. Серединська // Галицький економічний вісник. – 2011. – № 1, (30). – С.116-123.

145. Каверіна Н.О. Науково-методичні підходи до аналізу та оцінки ризиків інноваційної діяльності / Н.О. Каверіна // Scientific Journal «ScienceRise». – 2014. – № 5/3, (5). – С.75-79.

146. Семенова, К. Д. Обґрунтування господарських рішень та оцінювання ризиків: [навч. пос.] / К. Д. Семенова. – Одеса: ОНЕУ, ротапринт, 2013. – 194 с.

147. Грачева М.В. Управление рисками в инновационной деятельности / М.В. Грачева, С.Ю. Ляпмна. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2010. – 351 с.

148. Черноіванова, А.С. Обґрунтування методу оцінки ризиків інноваційної діяльності / А.С. Черноіванова // Комунальне господарство міст: науково-технічний збірник. – 2008. – Вип. 80. – С. 32–38.

149. Косенко О.П. Технологічний аудит на промислових підприємствах: теоретико-методичні та практичні аспекти / О.П. Косенко // Вісник НТУ «ХП». – 2013. – № 22, (995) – С. 66–73.

150. Цибинога М. О. Технологічний аудит як метод оцінки результатів науково-технічних проєктів / М.О. Цибинога // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". – 2010. – № 684: Проблеми економіки та управління. – С. 296–301.

151. Зозульова Т.О. Підходи до проведення технологічного аудиту [Електронний ресурс] / О.В. Зозульова, Т.О. Царьова // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2014. – № 3 (13). – С. 94-103. – Режим доступу до журн.: <http://economics.opu.ua/files/archive/2014/n3.html>

152. Наказ Державного комітету України з питань науки, інновації та інформатизації «Про Методичні рекомендації з комерціалізації розробок, створених у результаті науково-технічної діяльності» від 13.09.2010р. № 18. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/FIN58763.html

153. Від ідеї до продукту: [посіб.] / Львівський центр науково-технічної і економічної інформації: Яворський М.С., Ридель М.І. – Львів: Сорока Тарас Богданович, 2009. – 55 с.

154. Дудкина М.Н. Модель выбора формы коммерциализации интеллектуальной собственности наукоемких предприятий на основе цветных сетей Петри / М.Н. Дудкина // Организатор производства. – 2008. – № 4. – С.45–49.

155. Беляев Н.А. Маркетинговые методы стратегического анализа проектов коммерциализации промышленных научных разработок /Н.А. Беляев // Вестник ЮУрГУ. Серия «Экономика и менеджмент». – 2014. – Том 8. – № 1. – С.149–152.

156. Постанова «Про затвердження Національного стандарту № 1 «Загальні засади оцінки майна і майнових прав»»: від 10 вересня 2003р. № 1440 [Електронний ресурс] // Кабінет Міністрів України. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1440-2003-п>

157. Постанова «Про затвердження Національного стандарту № 4 «Оцінка майнових прав інтелектуальної власності»»: від 11 жовтня 2007р. № 1185 [Електронний ресурс] // Кабінет Міністрів України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1185-2007-п>

158. Шацкова Л.П. Особливості оцінки вартості об'єктів інтелектуальної власності в Україні / Л.П. Шацкова, К.В. Ковтуненко // Економічний аналіз: зб. наук. праць /Тернопільський національний економічний університет. – Тернопіль: Видавництво Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2012. – Вип. 10. – Частина 2. – С.270-273.

159. Оцінка прав на об'єкти інтелектуальної власності / П.М. Цибульов, Г.Н. Сердюк, С.М. Болелій. – К.: Інститут інтелектуальної власності і права, 2005. – 328 с.

160. Кузик Н.П. Актуальні проблеми обліку та оцінки нематеріальних активів / Н.П. Кузик, О.А. Боярова // Облік і фінанси АПК. – 2010. – №3. – С.40-44.

161. Мамонтова Н.А. Новітні підходи до визначення вартості нематеріальних активів / Н. А. Мамонтова // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – №5 (107). – С. 228-235.

162. Шацкова Л.П. Методика та основні проблеми оцінки вартості об'єктів інтелектуальної власності України: матеріали міжнар. українсько-японської конф. з питань науково-промислового співробітництва, (Одеський національний політехнічний університет, (м. Одеса, 24-25 жовтня 2013р.) / Л.П. Шацкова, К.В. Ковтуненко. – Одеса: ОНПУ, 2013. – Т.1. – С.222-225.

163. Міжнародний стандарт фінансової звітності (IAS) 38 «Нематеріальні активи»: затверджений радою КМСБО у липні 1998 р., зі змінами і доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: ade-solutions.com.

164. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи»: затверджено наказом Міністерства фінансів України від 18 жовтня 1999 р. №242, зі змінами і доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: buhgalter911.com.

165. Манакін В. Проблема обліку нематеріальних активів в Україні / В. Манакін, О. Рябенко // Схід. Економіка. – 2010. – №2 (102). – С. 63-66.

166. Стрельченко А.В. Види нематеріальних активів підприємства. Устранение недостатков в системе их учета / А.В.Стрельченко, С.С. Матющенко // Бизнес Информ. – 2011. – №3. – С. 89-91.

167. Фурманчук О.С. Актуальні проблеми обліку та контролю нематеріальних активів / О.С. Фурманчук, А.В. Нижник // Економіка і регіон. – 2010. – №4 (27). – С. 111-116.

168. Полухина С.А. Разработка методического подхода к коммерческому использованию технологий на промышленных предприятиях: автореф. дис. на соискание науч. степени канд. экон. наук: 08.00.05 – «Экономика и управление народным хозяйством» / С.А. Полухина. – Санкт-Петербург, 2004. – 26 с.

169. Лобко С. В. Механизмы введения объектов промышленной собственности в хозяйственный оборот: автореф. дис. на соискание науч. степени канд. экон. наук: 08.00.05 – «Экономика и управление народным хозяйством» / С.В. Лобко. – Москва, 2005. – 25 с.

ДОДАТКИ

Характеристика методів управління інноваційними витратами

Назва методу	Характеристика методу	Переваги методу	Недоліки методу	Можливість застосування для управління інноваційними витратами
<p>1</p> <p>Абсорпшен-Кастинг (англ. – Absorption Costing)</p>	<p>2</p> <p>Використання методів розподілу накладних витрат, що дає змогу найбільш точно встановити їх величину, яка входить до собівартості одиниці продукції. Розподіл накладних витрат за об'єктами, які виконуються або індивідуальними замовленнями, або використовуються при безперервному процесі.</p>	<p>3</p> <p>Відеутність поділу витрат на постійні і змінні. Більш точне визначення фінансового результату. Відображення покриття кожного виду витрат доходом від реалізації продукції. Підвищення обґрунтованості вибору додаткового замовлення або відмови від нього.</p>	<p>4</p> <p>Умовний характер розподілу накладних витрат. Встановлення фактичної собівартості одиниці продукції тільки наприкінці періоду. Включення до собівартості продукції витрат, безпосередньо не пов'язаних з виробництвом. Ускладнення облікових і розрахункових процедур. Недостатня увага до характеру поведінки витрат залежно від обсягу продукції, що випускається.</p>	<p>5</p> <p>Якщо ж підприємство займається інноваційною діяльністю поряд із іншими видами діяльності, то доцільно розподіляти інформацію про витрати між існуючими видами продукції та інноваційними. Застосування цього методу такої можливості не дає.</p>
<p>ABC-костинг (англ. - Activity-Based Costing)</p>	<p>Діяльність підприємства розглядається як процеси або робочі операції. Сума витрат підприємства впродовж періоду або витрат на певний вид продукції визначається на основі витрат на здійснення сукупності відповідних процесів і операцій</p>	<p>Забезпечується оцінка ефективності витрат. Підвищення обґрунтованості віднесення накладних витрат на конкретний продукт. Точніше калькулювання собівартості. Забезпечення взаємозв'язку отримуваної інформації з формуванням витрат.</p>	<p>Потребує істотних змін у системі бухгалтерського обліку й удосконалення систем інформаційної підтримки, що зумовлює зростання витрат на управління.</p>	<p>Він застосовується на початковій ступені розробки товару, так як обґрунтовує процес відбору і спосіб реалізації функцій нового продукту. При впровадженні інноваційних процесів поряд з іншими видами діяльності доцільно розділити структурні підрозділи підприємства на більш і менш значимі, що дає змогу здійснити даний метод</p>

Продовження додатку А

1	2	3	4	5
<p>Бенчмаркінг витрат (англ. - Benchmarking)</p>	<p>Припускає порівняння витратами на управління підприємстві з підприємствами-лідерами для подальшого прийняття рішень у сфері управління витратами</p>	<p>Дас змогу отримати комплексну оцінку управління витратами на підприємстві порівняно з еталонним підприємством, що є серйозною передумовою поступового поліпшення управління затратами на основі досвіду й технологій інших підприємств</p>	<p>Неправильний вибір еталона знижує ефективність методу. Потребує повної та достовірної інформації про еталонні результати і методи їх досягнення.</p>	<p>Розробка інновацій, які не мають аналогів, унеможливорює застосування даного методу. Застосування можливе, проте потребує формування відповідної системи показників та створення інформаційної бази. Використовується вперше на етапі виходу нововведення на ринок з метою визначення ряду переваг над товарами конкурентів, утримання позиції на ринку, що вимагає даних про товари-конкурентів і орієнтації на підприємство - еталон.</p>
<p>СVP-аналіз (аналіз точки беззбитковості) (англ. - Cost - Volume-Profit)</p>	<p>Грунтується на зіставленні трьох величин – витрат підприємства, доходу від реалізації й отримуюваного прибутку, залежність яких дає змогу визначити виторг від реалізації, що за відомих величин постійних витрат підприємства і змінних витрат на одиницю продукції забезпечить беззбитковість діяльності або запланований фінансовий результат.</p>	<p>Дас змогу визначити обсяг продажу, за якого досягається беззбитковість виробництва або заданий фінансовий результат. Простота, наочність і оперативність методу.</p>	<p>Графічне вирішення моделі стає неможливим за більш як трьох видів продукції. Припускає, що продуктивність праці не залежить від масштабу й не змінюється в часі, а структурні змінювання якісного стану, при зміні системи підприємства, відсутні. Поділ затрат на змінні, які лінійно залежать від обсягу продукції, і постійні, які від нього не залежать, що на практиці однозначно зробити дуже складно. Будь-яка зміна наявних у моделі чинників (змінних і постійних затрат, обсягу реалізації і ціни) може суттєво змінити кінцевий результат</p>	<p>На етапі розроблення інноваційної продукції точно спрогнозувати наявні у моделі чинники (змінні та постійні витрати, обсяги реалізації і ціну) неможливо, а будь-яка їх зміна може суттєво змінити кінцевий результат. Використання ускладнено внаслідок відсутності зв'язку витрат з обсягом продукції певного виду. Проте, можливе використання у послідні 3 методами аналізу інвестицій (за допомогою дисконтування)</p>

Продовження додатку А

1	2	3	4	5
<p>Директ-костинг (англ. Direct Costing System)</p>	<p>Постійні накладні витрати не входять до собівартості продукції, їх відносять безпосередньо на рахунок прибутків і збитків у тому періоді, коли вони відбулися. За цим методом обчислюють точку беззбитковості, досліджують можливості сегменту ринку і приймають рішення щодо визначення обсягів виробництва продукції.</p>	<p>Потрібна інформація може бути отримана з регулярної фінансової звітності без додаткових облікових процедур. Зменшується трудомісткість розподілу накладних витрат. Дас змогу зробити вибір між власним виробництвом або закупівлею продукції. У останній з методом стандарт-костинг дає змогу оптимізувати виробничу програму, обґрунтовано визначити ціни на нову продукцію, вмотивувати потребу або відмову в нових замовленнях. Дас змогу зробити вибір між власним виробництвом або закупівлею продукції</p>	<p>Багато видів витрат не можуть бути однозначно віднесені до категорії змінних чи постійних. Слабка увага до постійних витрат. Можливе перекручування фінансового результату через зменшення або збільшення вартості раніше виробленої продукції. Завишує прибутковість технологічно складних проєктів, які потребують великих інвестицій. Використання ускладнено внаслідок неможливості повної та об'єктивної ідентифікації конкретного виду продукції до якого можливо віднести витрати, неможливість послання співставлення прибутків і витрат одного періоду</p>	<p>Відображенню та аналізу підлягають лише змінні витрати, які зумовлюють обсяги виробництва. У інноваційній діяльності часто виготовляють лише поодинокі види продукції, тому ігнорувати постійні витрати неможливо.</p>
<p>Кайзен – костинг (англ. Kaizen Costing)</p>	<p>Передбачає не досягнення певної величини витрат, а постійне, безупинне і всеосяжне їхнє зменшення. Забезпечує цільову собівартість у процесі виробництва продукції. Використовується переважно в оперативному управлінні витратами та контролі за їхнім рівнем.</p>	<p>Забезпечує постійне зменшення витрат й утримання їх на заданому рівні.</p>	<p>Потрібна мотивація працівників і корпоративна культура, що підтримує залученість персоналу в діяльність підприємства.</p>	<p>Зменшує рівень витрат на стадії виробництва, залишаючи поза увагою стадію планування і розробки, витрати на яку в інноваційній діяльності завжди присутні, а часто найбільш значні. Застосування можливе, проте потребує розробки мотиваційної системи</p>

Продовження додатку А

1	2	3	4	5
<p>Кост-кілінг (англ. – Killing Costing),</p>	<p>Спрямований на максимальне зменшення витрат у найкоротший термін без збитку для діяльності підприємства й перспектив його розвитку. Використовується в антикризовому менеджменті й управлінні конкурентоспроможністю</p>	<p>Дає змогу швидко зменшити витрати підприємства, що виникають і у внутрішньому, і у зовнішньому середовищі.</p>	<p>Передбачає зменшення витрат на заробітну плату і скорочення персоналу. Потребує системного застосування до всіх видів витрат та підрозділів підприємства.</p>	<p>Інновації впроваджуються зі стратегічною метою і отримання прибутку на початкових стадіях неможливе. Застосування можливе, проте у короткостроковому періоді, як вимушена міра, внаслідок того, що суто зменшення витрат може привести до заморожування інноваційних проектів або зниження їх якості використовують двояко: на етапі виходу на ринок - з метою скорочення витрат на утримання персоналу в умовах різкого зростання обсягів виробництва шляхом автоматизації процесів виробництва і управління, а на етапі стаду виробництва - для скорочення витрат на оплату праці, вивільнення і продаж невикористовуваних активів.</p>
<p>LCC-аналіз (розрахунок витрат за етапами життєвого циклу продукції) (англ. – Life Cycle Costing)</p>	<p>Витрати визначаються на виробництво і продаж конкретного продукту виробовж усього його життєвого циклу й надані зставляються з відповідними доходами. Застосовується у стратегічному управлінні витратами.</p>	<p>Забезпечує прогноз співвідношення отриманого доходу та понесених витрат щодо виробництва виробу загалом. Забезпечує стратегічне бачення структури витрат і з'ясування її зі структурою доходів. Отримання в довгостроковому періоді оцінки зазначених витрат і їхнього покриття відповідними виробу доходами</p>	<p>Відсутність періодичії фінансових результатів Наявність точних і детальних маркетингових описів ринку й позиціонування продукції або послуг підприємства. Потребує значну кількість додаткової інформації.</p>	<p>Облік витрат за життєвим циклом виправданій у інноваційній діяльності, оскільки єдиний, що дає оцінку витратам у довгостроковому періоді. Застосування можливе. Дає можливість комплексного аналізу на витрати.</p>

Продовження додатку А

1	2	3	4	5
<p>Стандарт-костинг (англ. – Standard Costing System)</p>	<p>Для кожного виду витрат визначають обрнутговані норми витрат (стандартні) ресурсу на одиницю продукції. Витрати ресурсів за нормами та відхиленнями від норм споживання ресурсів враховують окремо.</p>	<p>Формування необхідної інформаційної бази для аналізу й контролю витрат. Наочність у відображенні відхилень від плану в процесі формування витрат. Мінімізація облікової роботи, пов'язаної з калькулюванням собівартості. Своєчасне забезпечення менеджерів інформацією про очікувані витрати на виробництво.</p>	<p>Застосування для періодично повторюваних витрат. Успішність застосування залежить від складу та якості нормативної бази. Неможливість встановити норми щодо окремих видів витрат.</p>	<p>В інноваційній діяльності, окрім витрат на промислове виробництво, потрібно врахувати також витрати на науково-дослідні та проектно-конструкторські роботи, на виготовлення дослідного збірка, на лабораторне та ринкове тестування, на технологічну підготовку виробництва та на просування інноваційної продукції на ринок. Нормативи на такі види витрат розробити нерезально, тому даний метод використовувати недоцільно. Можливе часткове використання для формування об'єктивних даних про витрачання певних видів ресурсів. Проте, існує складність встановлення норм окремих видів витрат внаслідок існування творчої складової та певної унікальності процесу.</p> <p>Впровадження інновацій зумовлено бажанням оновлення асортименту і можливістю здійснення диверсифікації діяльності, тобто випуску нової за якістю і доступної за ціною продукції. Застосування можливе, проте ускладнено для вітчизняних підприємств внаслідок нестабільності кон'юнктури ринку.</p>
<p>Таргет-костинг (англ. – Target Costing)</p>	<p>На основі заданої ціни реалізації виробу й бажаної величини прибутку встановлюється цільова собівартість, що надалі забезпечується зусиллями всіх служб підприємства. Підтримує стратегію зниження витрат і реалізує функції планування виробництва нових продуктів, контролю витрат і визначення цільової собівартості відповідно до ринкових реалій.</p>	<p>Маркетингова орієнтація виробництва. Визначення цільових нових продуктів. Контроль витрат ще на стадії розроблення продукції.</p>	<p>Для цільового зменшення витрат може знадобитися багато часу або серйозні інвестиції. Технічні можливості підприємства не завжди дають змогу зменшити собівартість до заданого рівня.</p>	

Продовження додатку А

1	2	3	4	5
<p>Метод VCC (метод управління ланцюжком споживчої вартості)</p> <p>(англ. – Value Chain Costing).</p>	<p>Розглядає ланцюжок споживчої вартості і передбачає також аналіз витрат, що перебувають поза сферою прямого впливу підприємства. Застосовується у стратегічному управлінні витратами.</p> <p>Подає величину витрат підприємства у світлі створення нової вартості.</p>	<p>Дає змогу оцінити доцільність процесів, що ведуть до формування витрат, максимально повно прив'язати витрати підприємства до очікуваних доходів.</p>	<p>Потребує створення відповідного інформаційного забезпечення, постійної оптимізації витрат у межах оперативного управління діяльністю підприємства й участі кваліфікованих фахівців.</p>	<p>Надійну інформацію про кон'юнктуру ринку та про діяльність господарських суб'єктів, що будуть взаємодіяти з підприємством на всіх стадіях інноваційного процесу отримати неможливо. Дозволяє узгоджувати стратегію підприємства та його ринкові позиції</p>

Таблиця Б.2 – Розподіл загального обсягу витрат промислових підприємств України за напрямками інноваційної діяльності та видами економічної діяльності, тис. грн.

Рік	Всього	Внутрішні НДР	Зовнішні НДР	придбання машин, обладнання та програмного забезпечення	інші зовнішні знання	інші
Промислові підприємства України						
2010	8045495,2	818526,3	177949,0	5051660,6	141610,4	1855748,9
2011	14333891,9	833285,7	246631,0	10489087,2	324701,6	2440186,4
2012	11480562,8	965166,5	231111,6	8051762,9	47043,7	2185478,1
2013	9562626,0	1312054,4	326385,8	5546329,0	89978,8	2290878,0
2014	7695892,3	1221435,6	533104,2	5115338,1	47235,4	778779,0
Підприємства машинобудування у тому числі:						
2010	2541619,9	632878,9	58539,4	1007960,2	34206,8	808034,6
2011	2731693,4	656918,3	96846,4	1248645,0	42166,8	687116,9
2012	3079143,5	627239,1	129215,6	1243506,3	26433,8	1052748,7
2013	3589990,6	1034536,5	178056,5	1015701,8	27298,0	1334397,8
2014	2267097,1	755718,0	401084,3	899599,5	8044,2	202651,1
- виробництво машин та устаткування						
2010	1370460,4	445587,8	39131,3	673131,5	24789,7	187820,1
2011	1289879,3	398824,8	35506,4	765812,8	27303,6	62431,7
2012	1381617,1	422026,8	62463,9	817068,4	19731,7	60326,3
2013	1414050,9	709104,3	31128,9	612849,0	16642,4	44326,3
2014	1107993,3	413471,1	25339,6	628519,0	4253,0	36410,6
- виробництво електричного та електронного устаткування						
2010	246881,7	81161,3	4751,7	144670,3	2108,0	14190,4
2011	316631,9	112675,9	3906,3	189949,4	1432,6	8667,7
2012	292723,7	116756,5	8268,3	157021,7	3398,5	7278,7
2013	407449,7	186776,0	16054,6	178075,7	4861,4	21682,0
2014	317588,6	175094,7	5616,7	108988,8	3762,0	24126,4
- виробництво транспортного устаткування						
2010	924277,8	106129,8	14656,4	190158,4	7309,1	606024,1
2011	1125182,2	145417,6	57433,7	292882,8	13430,6	616017,5
2012	1404802,7	88455,8	58483,4	269416,2	3303,6	985143,7
2013	1768490,0	138656,2	130873,0	224777,1	5794,2	1268389,5
2014	841515,2	167152,2	370128,0	162091,7	29,2	142114,1
Промислові підприємства Одеської області						
2010	124446,2	45004,8	3095,7	73124,3	784,4	2432,0
2011	172502,5	4271,4	126,4	166732,2	25,2	1347,3
2012	1497384,8	4626,8	21713,1	1460535,5	1610,2	8899,4
2013	91028,7	3969,6	388,4	85481,6	22,9	116,2
2014	323891,6	661,3	299,3	321468,4	2,2	1460,4

Таблиця Б.3 – Розподіл загального обсягу фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств України і Одеської обл. за джерелами, тис.грн.

	Всього	У тому числі за рахунок коштів									
		власних	держбюджету	місцевих бюджетів	позабюджетних фондів	втчизняних інвесторів	іноземних інвесторів	кредитів	інших		
					2010 р.						
Україна	8045495,2	4775235,7	87001,0	5663,7	929,0	31018,7	2411395,6	626107,6	108143,9		
Одеська обл.	157013,2	107504,2	2068,4	1033,0	–	–	42896,2	3511,4	–		
					2011 р.						
Україна	14333891,9	7585550,7	149169,4	12261,1	491,0	45386,2	56870,6	5489485,7	994677,2		
Одеська обл.	172502,5	147514,3	–	212,0	–	–	–	24776,2	–		
					2012 р.						
Україна	11480562,8	7335852,7	224256,1	17591,6	25,4	154461,5	994783,7	2407795,2	345796,6		
Одеська обл.	1497384,8	135902,7	–	621,9	–	–	600005,6	757083,6	3771,0		
					2013 р.						
Україна	9562626,0	6973435,8	24659,6	157665,0	2171,0	123749,0	1253193,0	630197,8	397554,8		
Одеська обл.	91028,0	88310,1	–	1504,9	–	–	–	1213,7	–		
					2014 р.						
Україна	7695892,3	6540272,0	34063,7	57929,0	32855,2	8197,1	138688,0	561149,6	64937,7		
Одеська обл.	323891,6	320582,3	–	3903,3	–	–	–	–	–		

Таблиця Б.4 – Розподіл загального обсягу фінансування інноваційної діяльності підприємств машинобудування України за джерелами, тис.грн.

	Всього	У тому числі за рахунок коштів							інших
		власних	держбюджету	місцевих бюджетів	позабюджетних фондів	вітчизняних інвесторів	іноземних інвесторів	кредитів	
Машинобудування, у тому числі:	2541619,9	2334726,4	14790,7	49,0	–	14456,8	63786,3	10205,0	103605,7
виробництво машин та устаткування	1370460,4	1353318,8	2483,0	–	–	4412,8	2625,8	7385,0	235,0
виробництво електричного та електронного устаткування	246881,7	231577,6	12223,4	49,0	–	604,3	–	2427,4	–
виробництво транспортного устаткування	924277,8	749830,0	84,3	–	–	9439,7	61160,5	392,6	103370,7
Машинобудування, у тому числі:	2731693,4	2376529,3	86355,3	–	–	6812,8	13935,2	31581,0	216479,8
виробництво машин та устаткування	1289879,3	1239652,1	11057,0	–	–	5736,9	4275,4	25870,2	3287,7
виробництво електричного та електронного устаткування	316631,9	284508,4	20837,0	–	–	1075,9	9659,8	550,8	–
виробництво транспортного устаткування	1125182,2	852368,8	54461,3	–	–	–	–	5160,0	213192,1
Машинобудування, у тому числі:	3079143,5	2183484,3	47405,4	85,0	25,4	62795,3	384306,9	214443,4	186597,8
виробництво машин та устаткування	1381617,1	1134678,9	5877,6	85,0	–	60613,3	120541,7	54949,6	4871,0
виробництво електричного та електронного устаткування	292723,7	284523,5	4005,7	–	25,4	2182,0	1061,1	926,0	–
виробництво транспортного устаткування	1404802,7	764281,9	37522,1	–	–	–	262704,1	158567,8	181726,8
Машинобудування, у тому числі:	3589990,6	2274342,3	15278,8	10712,2	2171,0	10284,1	1054469,0	69680,9	153052,3
виробництво машин та устаткування	1414050,9	911470,4	1289,5	207,5	–	6274,1	472896,7	21912,7	–
виробництво електричного та електронного устаткування	407449,7	321888,5	2660,5	–	–	4010,0	71883,0	6991,7	16,0
виробництво транспортного устаткування	1768490,0	1040983,4	11328,8	10504,7	2171,0	–	509689,3	40776,5	153036,3
Машинобудування, у тому числі:	2267097,1	1755922,2	337833,5	65,0	32585,2	7585,7	117763,8	8070,1	7271,0
виробництво машин та устаткування	1107993,3	1043693,3	500,0	65,0	2055,2	3107,0	53757,8	4000,0	815,0
виробництво електричного та електронного устаткування	317588,6	244734,9	2803,0	–	–	1973,6	64006,0	4071,1	–
виробництво транспортного устаткування	841515,2	467494,0	334530,5	–	30530,0	2504,7	–	–	6450,0

Таблиця Б.5 – Обсяг реалізованої інноваційної продукції промисловими підприємствами

	Всього		у % до загального обсягу реалізованої промислової продукції	Із загального обсягу реалізованої інноваційної продукції	
	тис. грн.			продукція, що була новою для ринку	продукція, що була новою тільки для підприємства
			2010 р.		
Україна	33697574,4	3,8	10995145,1		22702429,3
Одеська обл.	235849,0	0,8	9644,0		226205,0
			2011 р.		
Україна	42386722,5	3,8	17411025,4		24975697,1
Одеська обл.	534574,4	2,2	11403,1		523171,3
			2012 р.		
Україна	36157725,6	3,3	14512614,4		21645111,2
Одеська обл.	887606,5	3,6	498125,5		389481,0
			2013 р.		
Україна	35862740,0	3,3	12362310,1		23500429,9
Одеська обл.	916771,6	3,6	551550,2		365221,4
			2014 р.		
Україна	25669001,9	2,5	7066300,6		18602701,3
Одеська обл.	698698,6	2,4	525058,5		173640,1

Таблиця Б.6 – Обсяг реалізованої інноваційної продукції підприємствами машинобудування

	Всього		Із загального обсягу реалізованої інноваційної продукції	продукція, що була новою тільки для підприємства
	тис.грн.	у % до загального обсягу реалізованої промислової продукції		
			2010 р.	
Машинобудування, у тому числі:	10780446,6	10,5	5597532,0	5182914,6
виробництво машин та устаткування	4729476,5	13,3	2866045,4	1863431,1
виробництво електричного та електронного устаткування	2349674,7	10,2	1130033,1	1219641,6
виробництво транспортного устаткування	3701295,4	8,4	1601453,5	2099841,9
			2011 р.	
Машинобудування, у тому числі:	11280282,0	8,2	5622223,2	5658058,8
виробництво машин та устаткування	6131834,0	14,0	2612418,7	3519415,3
виробництво електричного та електронного устаткування	2427257,5	8,0	1197820,5	1229437,0
виробництво транспортного устаткування	2721190,5	4,3	1811984,0	909206,5
			2012 р.	
Машинобудування, у тому числі:	13105182,1	10,0	7927224,7	5177957,4
виробництво машин та устаткування	5814216,8	13,6	2899593,9	2914622,9
виробництво електричного та електронного устаткування	2759349,0	10,0	1327558,9	1431790,1
виробництво транспортного устаткування	4531616,3	7,4	3700071,9	831544,4
			2013 р.	
Машинобудування, у тому числі:	13367765,5	12,6	8117523,5	5250042,0
виробництво машин та устаткування	3758578,7	11,4	1293627,9	2464950,8
виробництво електричного та електронного устаткування	2569674,7	10,0	1204943,2	1364731,5
виробництво транспортного устаткування	7039512,1	14,8	5618952,4	1420359,7
			2014 р.	
Машинобудування, у тому числі:	6904787,3	10,0	3795220,6	3109266,4
виробництво машин та устаткування	3062694,1	11,1	897726,5	2164967,6
виробництво електричного та електронного устаткування	1531177,7	10,0	1096755,9	434421,8
виробництво транспортного устаткування	2310615,2	16,0	1800738,2	509877,0

Таблиця Б.7 – Реалізація інноваційної продукції промисловими підприємствами за межі України

	Кількість підприємств, що реалізували інноваційну продукцію за межі України	Обсяг реалізованої інноваційної продукції за межі України	
		тис. грн.	У % до загального обсягу реалізованої інноваційної продукції
2010 р.			
Україна	343	13713047,4	40,7
Одеська обл.	13	42351,9	18,0
2011 р.			
Україна	378	12630608,5	29,8
Одеська обл.	15	86911,6	16,3
2012 р.			
Україна	332	13354903,2	36,9
Одеська обл.	15	261209,1	29,4
2013 р.			
Україна	344	16053359,7	44,8
Одеська обл.	15	201181,6	21,9
2014 р.			
Україна	295	7486442,7	29,2
Одеська обл.	11	135350,7	19,4

Таблиця Б.8 – Реалізація інноваційної продукції підприємствами машинобудування за межі України

	Кількість підприємств, що реалізували інноваційну продукцію за межі України	Обсяг реалізованої інноваційної продукції за межі України у % до загального обсягу реалізованої інноваційної продукції	
		тис. грн.	
2010 р.			
Машинобудування, у тому числі:	164	8054107,1	74,7
виробництво машин та устаткування	77	3582597,1	75,8
виробництво електричного та електронного устаткування	56	1894551,6	80,6
виробництво транспортного устаткування	31	2576958,4	69,6
2011 р.			
Машинобудування, у тому числі:	169	8434344,0	74,8
виробництво машин та устаткування	87	4549213,7	74,2
виробництво електричного та електронного устаткування	49	1882047,0	77,5
виробництво транспортного устаткування	33	2003083,3	73,6
2012 р.			
Машинобудування, у тому числі:	144	10001854,7	76,3
виробництво машин та устаткування	74	4196133,2	72,2
виробництво електричного та електронного устаткування	39	2270744,6	82,3
виробництво транспортного устаткування	31	3534976,9	78,0
2013 р.			
Машинобудування, у тому числі:	141	8715445,0	65,2
виробництво машин та устаткування	57	3192471,7	84,9
виробництво електричного та електронного устаткування	50	1607264,7	62,5
виробництво транспортного устаткування	34	3915708,6	55,6
2014 р.			
Машинобудування, у тому числі:	120	4248134,2	74,8
виробництво машин та устаткування	51	2509821,8	81,8
виробництво електричного та електронного устаткування	46	1049652,2	68,6
виробництво транспортного устаткування	23	688660,2	58,8

Таблиця Б.9 – Кількість придбаних нових технологій (технічних досягнень) в Україні та за її межами за формами придбання, од.

	в Україні										за межами України					Всього				
	2010	2011	2012	2013	2014	2010	2011	2012	2013	2014	2010	2011	2012	2013	2014	2010	2011	2012	2013	2014
	Всього	565	672	571	512	426	142	200	168	139	117	707	872	739	651	543				
у тому числі за формами придбання (передання) технологій права на патенти, ліцензії на використання винаходів, промислових зразків, корисних моделей	52	54	56	42	30	28	16	3	16	20	80	70	59	58	50					
результати досліджень та розробок	136	143	190	160	110	12	11	11	20	10	148	154	201	180	120					
ноу-хау, угоди на придбання (передачу) технологій	3	28	26	30	22	6	9	10	7	1	9	37	36	37	23					
придбання (продаж) устаткування	239	329	263	259	212	93	145	139	91	85	332	474	402	350	297					
цільспрямований прийом (перехід) на роботу кваліфікованих фахівців	112	112	24	5	5	1	12	2	1	–	113	124	26	6	5					
інші	23	6	12	16	47	2	7	3	4	1	25	13	15	20	48					

Таблиця Б.10 – Динаміка надходження заявок на об’єкти права інтелектуальної власності

Назва	2010		2011		2012		2013		2014	
	Нац. заяв.	Іноз. Заяв.	Нац. заяв.	Іноз. Заяв.	Нац. заяв.	Іноз. Заяв.	Нац. заяв.	Іноз. Заяв.	Нац. заяв.	Іноз. Заяв.
Надійшло заявок на винаходи	2553	2757	2641	2606	2484	2460	2858	2560	2457	2356
Надійшло заявок на корисні моделі	10527	152	10285	152	10030	199	9977	198	9242	142
Надійшло заявок на промислові зразки	1442	244	1439	322	1517	334	3191	587	2045	619
Надійшло заявок на знаки для товарів і послуг	16711	3892	16836	4258	17940	4841	19769	4702	15140	3656

Таблиця Б.11 – Динаміка видачі патентів та реєстрації об’єктів права інтелектуальної власності

Назва	2010		2011		2012		2013		2014	
	Нац. заяв.	Іноз. Заяв.	Нац. заяв.	Іноз. Заяв.	Нац. заяв.	Іноз. Заяв.	Нац. заяв.	Іноз. Заяв.	Нац. заяв.	Іноз. Заяв.
Видано патентів на винаходи	2034	1840	1902	2159	1557	1848	1743	1892	1701	1618
Зареєстровано патентів на корисні моделі	9261	144	10108	183	9800	151	9946	191	9015	181
Зареєстровано патентів на промислові зразки	1258	173	1098	239	1225	316	1682	328	1780	684
Зареєстровано знаків для товарів і послуг	13058	3628	12584	3823	11611	3848	11249	3732	11150	3548

Таблиця Б.12 – Розподіл зареєстрованих договорів щодо розпорядження майновими правами на об'єкти інтелектуальної власності, од.

Вид договору	Винаходи					Корисні моделі					Промислові зразки					Знаки для товарів і послуг				
	2010	2011	2012	2013	2014	2010	2011	2012	2013	2014	2010	2011	2012	2013	2014	2010	2011	2012	2013	2014
Усього	223	168	191	145	146	197	136	166	110	120	70	96	77	83	108	1395	1709	1696	1786	1776
Невиключні ліцензії	5	8	4	4	3	13	11	15	10	16	4	3	5	9	2	133	115	112	143	88
Виключні ліцензії	4	1	3	10	2	6	12	7	12	3	1	2	8	2	1	54	56	52	42	43
Одиничні ліцензії	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	3	2	1	–	–
Передача права	75	123	109	122	96	55	72	55	69	66	65	91	63	72	105	1205	1536	1531	1604	1645
«Відкриті» ліцензії	139	36	75	9	45	123	41	89	19	35	–	–	1	–	–	–	–	–	–	–

Сучасні моделі та методичні підходи до економічного оцінювання інноваційної діяльності підприємства

№	Назва моделі	Зміст	Автор	джерело	Бібліографія	рік
1	2	3	4	5	6	7
1	Часова модель оцінювання ефективності інноваційної діяльності підприємства	Передбачає виділення короткострокових, середньострокових і довгострокових критеріїв. Визначає, що оцінювання ефективності інноваційної діяльності у короткостроковому періоді, орієнтоване на дослідження ефективності діяльності підприємства; середньострокові критерії ґрунтуються на оцінці рівня конкурентоспроможності інноваційних рішень; довгострокові рішення становлять передумови інноваційного розвитку. Оцінювання проводиться з використанням інтегрованого підходу на основі врахування різних напрямків діяльності підприємства. зокрема: навчання і розвиток; бізнес-процеси; маркетинг і збутова політика; фінансові аспекти діяльності.	Полянська А.С.	стаття	http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/nb/18748/1/37-175-180.pdf	2010
2	Методичний підхід до оцінки рівня активності інноваційної діяльності підприємства	Запропоновано два способи оцінювання. Згідно першого способу, інструментом для визначення РАД є інтегральний показник, який виражається як звязана сума узагальнюючих показників значень складових активізацій інноваційна спроможність, інноваційна готовність, інноваційна активність. Другий спосіб оцінювання рівня активізації полягає у застосуванні графічного методу, який дозволяє одночасно відобразити отримані кількісні значення узагальнюючих показників її складових та побудувати профіль РАД.	Луцик І. В.	а/р к.е.н.	http://elapn.tpu.edu.ua/bitstream/123456789/2315/1/Thesis-Lutsyktiv_L_V-Activation_of_innovative_activites_within_the_2013.pdf	2013
3	Модель оцінювання інноваційності технологічних процесів підприємств	Передбачає виокремлення системи економічних та технологічних показників та їхнє подальше агрегування в єдиний інтегральний, дає змогу менеджерам та іншим суб'єктам формувати рейтинг технологічних процесів машинобудівних підприємств за рівнем інноваційності, розширює критерії їх вибору; а відтак забезпечує прийняття обґрунтованих управлінських рішень щодо інноваційного розвитку підприємств. Показники представлені у вигляді «серева» показників.	Жежуха В.Й.	стаття	Формування системи показників оцінювання інноваційності технологічних процесів машинобудівних підприємств / Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. – Том 2. – № 2.	2011
4	Нейро-неїтка модель оцінювання інноваційного розвитку	За допомогою нейро-неїткої мережі ANFIS в системі Matlab моделюється певний рейтинговий інноваційний статус. На основі побудованої моделі оперативно та обґрунтовано оцінюється вплив ряду факторів та умов на рейтингову оцінку інноваційного розвитку. Запропонований підхід дозволяє, маючи динаміку оцінок у певному проміжку часу, передбачати рейтингову оцінку на деякий момент у майбутньому.	Чернов В. Г., Дорохов О. В.	стаття	Методология оцінювання інноваційного розвитку з використанням нейро-неїткої моделювання // Економіка розвитку – 2015. – № 3 (75) http://www.ed.khne.edu.ua/ER/kp/ee/153_75/e/1533ebe.pdf	2015
5.	Модель розрахунку інтегральної оцінки рівня інноваційного потенціалу організації-функціональної одиниці підприємства	Визначені складові оцінювання: кадрова, фінансова, виробничо-технологічна, інформаційна науково-технічна, організаційна, соціальна, управлінська. Інструментарій: тест-анкета і тематичне інтерв'ю з керівництвом організаційно-функціональної одиниці підприємства, а також таблиця економічних показників його діяльності. Аналіз та оцінка III підприємства містять сукупність під блоків: 1. Системний аналіз внутрішнього та зовнішнього середовища; 2. Визначення вагомості ключових показників при оцінюванні відповідної складової потенціалу; 3. Аналіз нормативних та фактичних параметрів III підприємства оцінювання кожного показника; 4. Розрахунок інтегральної оцінки рівня III підприємства за допомогою нейро-многочислової моделі оцінювання ключових показників на основі логістичних оцінок експертів; 5. Прийняття рішення з приводу використання та розвитку потенціалу, визначення напрямів реалізації інноваційних перетворень.	Плахотник О.О.	стаття	Механізм ефективного управління інноваційними процесами підприємства // Вісник Придніпровського державного технічного університету – 2014. – В. 27 http://et.pstu.edu.ua/bitstream/ban/dle/123456789/6798/15.pdf?seq=1	2014

Продовження додатку В

1	2	3	4	5	6	7
6	Методичний підхід щодо оцінки ефективності інноваційної діяльності підприємства	Оцінка ефективності інноваційної діяльності підприємств шляхом комплексного визначення її рівня з урахуванням витрат на інноваційну діяльність, оновлення номенклатури продукції, інноваційної структури, структури джерел фінансування ІД, співвідношення між результатами ІД та витратами на неї, що, на відміну від попередніх досліджень, завдяки сформованій на основі теоретичного узгодження системи показників, у більшому ступені акцентує увагу на інноваційній активності підприємства та структурі джерел фінансування, та сильніше розкриває оцінку ефективності підприємства	Шейко І.А.	а/р к.е.н.	http://www.kpi.kharkov.ua/bitstream/handle/123456789/2013/Шейко%20І.А.%20-%20Оцінка%20ефективності%20інноваційної%20діяльності%20підприємств.pdf	2013
7	Методичний підхід до оцінки результативності інноваційної діяльності підприємств	Передбачає побудову інтегрального показника методом адитивної згортки. Перший етап - теоретичне обґрунтування доцільності оцінки та визначення основних її напрямків, які потребують більш детального аналізу. Другий етап - загальний аналіз стану інноваційної діяльності підприємства на макроекономічному рівні, формування системи показників оцінки інноваційної спроможності та розробка процедури діагностивання поточного стану інноваційної діяльності підприємства. Третій етап - визначення напрямків оцінки результативності інноваційної діяльності підприємства, розробка систем інтегральний показник оцінки результативності та розроблення рекомендацій щодо її підвищення.	Бутенко Д. С.	а/р к.е.н.	http://www.erosoft.com.ua/ua/psj/bits/teatm12345678906987711/БУТЕНКО%20Д.%20С.%20ОЦІНКА%20РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ%20ІННОВАЦІЙНОЇ%20ДІЯЛЬНОСТІ%20ПІДПРИЄМСТВА.pdf	2012
8	Методичний підхід щодо оцінювання інноваційної спроможності підприємства за видами інновацій	Базується на визначенні адитивного інтегрального показника й інтегрального показника, що враховує системи причинно-наслідкової взаємозв'язки ресурсного інноваційного потенціалу, інноваційних бізнес-можливостей, запасу міцності системи економічної безпеки підприємства й дозволяє визначити пріоритетний напрямок інноваційного розвитку суб'єкта господарювання Для оцінки кожної складової інноваційної спроможності підприємства та зведення їх до узгодженого показника будується трирівнева, декомпозиційна модель та використовується матричний підхід для оцінки рівня складової інноваційної спроможності підприємства за кожним видом інновацій.	Лабуцька С.В.	а/р д.е.н.	http://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/400501/1/avtoref_Labunskaya.pdf	2015
9	Методичний підхід до оцінки інноваційного потенціалу підприємства	Здійняється розрахунок показників, що характеризують фінансову стійкість підприємства: 1) показник власного оборотного капіталу, який характеризує ту частину власного капіталу підприємства, що є джерелом формування його оборотних активів; 2) власні джерела формування запасів – різниця між величиною власного капіталу підприємства і величиною його оборотних активів; 3) власні і довгострокові позикові джерела формування запасів – сума власних джерел формування запасів та величини довгострокових зобов'язань.	Мірошник Р.О. Меренюк Л.В.	стаття	Проблеми використання та оцінки інноваційного потенціалу підприємств // Вісник Національного університету Львівська політехніка. - 2008. - № 611.	2008
10	Інтегральна модель оцінки впровадження технологічних інновацій	Залежність результативності технологічних інновацій від факторних ознак було використано лінійну модель багфакторної регресії. Запропонований методичний інструментарій враховує специфіку діяльності, яка пов'язана з розробкою та впровадженням технологічних інновацій, і призначений для аналізу і прогнозування результативності технологічних інновацій	Глушенко Л.Д.	а/р к.е.н.	http://economics.org.ua/files/stenka/agrystenka.pdf	2014
11	Комплексна оцінка ефективності інноваційної діяльності підприємств	Оцінка здійснюється за внутрішнім та зовнішнім призначенням за наступними напрямками: науково-технологічний, економічний, соціальний, екологічний. Послідовність етапів оцінювання: 1.Формування мети оцінки, 2. Конкретизація мети оцінки з позиції цільового призначення. 3. Вибір об'єкта та предмета оцінки. 4. Формування інформаційної бази оцінки 5. Визначення принципів оцінки. 6. Обґрунтування критеріїв оцінки ефективності інноваційної діяльності підприємств 7. Вибір показників оцінки. 8. Розрахунок показників оцінки за кожним напрямком. 9. Інтеграція розрахунків. 10. Висновки.	Глухова С.В.	стаття	Методика оцінки ефективності інноваційної діяльності підприємств будівельної галузі // Науково-технічний збірник – 2010. – № 96	2010

Продовження додатку В

1	2	3	4	5	6	7
12	Методичний підхід до кількісно-якісної оцінки ефективності діяльності підприємств	Виділено складові ефективності ІДП: економічна, науково-технологічна, маркетингова, соціальна, фінансова, ресурсна й екологічна. Оцінка здійснюється двома способами: кількісно – на основі розрахунку сумарності інтегральних показників за виділеними складовими ефективності ІДП та узгаляючого інтегрального показника ефективності ІДП, а також якісно – на основі визначення індивідуальних меж інтервалів «високої», «середньої» та «низької» ефективності та її складовими і формування відповідних зон ефективності шляхом побудови пелюсткової діаграми.	Лисенко Л.А.	а/р к.с.н.	http://www.repository.hneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/771/1/Лисенко%20Л.А.%20Шинка%20ефективності%20інноваційної%20діяльності%20промислового%20підприємства.pdf	2010
13	Методичний підхід щодо оцінки ефективності інноваційних технологій промислових підприємств	Для комплексної оцінки економічної ефективності інноваційних технологій розроблено процедуру обґрунтування умов фінансування інноваційних рішень у випадку додаткового залучення позикового капіталу. Використовується критерій модифікованої внутрішньої норми прибутку, що дає більш об'єктивну оцінку ступеня дисконтування і знаєма проблему множинності значень показника норми прибутковості на різних етапах оцінки інноваційного проекту.	Савенко К.С.	а/р к.с.н.	http://www.repository.hneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/7290/1/Савенко%20К.%20С.%20Оцінка%20економічних%20умов%20фінансування%20інноваційних%20технологій%20на%20промислових%20підприємствах.pdf	2013
14	Науково-методичний підхід до оцінки інноваційного потенціалу	Засновано на сформованому наборі груп первинних показників (потенціальна, інноваційна, управлінсько-комунікаційна), що інтегруються за найбільш суттєвими ознаками інноваційного потенціалу підприємства, враховують вплив кожного показника на рівень інноваційного потенціалу, типи інноваційного потенціалу та відображають відповідність інноваційного потенціалу підприємства вимогам щодо реалізації конкретного інноваційного проекту.	Радзівіло І.В.	а/р к.с.н.	http://it.pnu.org.ua/jspui/bitstream/123456789/325/1/аге%281%29.pdf	2013
15	Методичний підхід щодо оцінки діяльності підприємств	Визначена методика оцінки інноваційної діяльності підприємств з урахуванням кількісних та якісних показників технічного, наукового, інтелектуального, інформаційного й фінансового рівнів забезпечення підприємства на базі теорії децетких множин, яка дозволяє приймати ефективні управлінські рішення щодо покращення інноваційної діяльності машинобудівних підприємств.	Рагушняк О.Г., Хоменко Н.О.	стаття	Аналіз і формування критеріїв оцінки інноваційної діяльності на підприємствах // http://www.pu.if.ua/department/Finances/resource/file/Збірник%2011-11-Рагушняк,Хоменко.pdf	2011
16	Модель формування стожливої оцінки привабливості інноваційного продукту	Враховує раціональну, ірраціональну складові корисності для споживача та психоогічний ефект від споживання. Комплексна процедура оцінювання конкурентоспроможності інноваційних продуктів передбачає такі етапи: I. Априорний аналіз; II. Факторний аналіз; III. Порівняльний аналіз; IV. Висновки. Визначено критерії оцінювання конкурентоспроможності інноваційних продуктів на ринку персональних комп'ютерів у межах двох підходів – акцентованого на споживача та акцентованого на конкурентах.	Базь М.О.	а/р к.с.н.	http://zozulyn.ucoz.ua/sprita/pms/Age_Baz_Martia.pdf	2012
17	Методичний підхід щодо оцінювання забезпечення ресурсного інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств	Визначає доцільність диференційного підходу до вибору і оцінювання джерел. Процедура оцінювання передбачає вирішення таких задач – знайти, оцінити, визначити та обґрунтувати вибір способу залучення джерел ресурсного забезпечення для забезпечення здійснення промисловим підприємством інноваційно-інвестиційного проекту, яка включає аналіз та економічне оцінювання власних і зовнішніх джерел альтернативного ресурсного забезпечення ресурсів, потрібних для ІДП, що задовольняють потребу в ресурсах, а натуральному і грошовому вигляді, узгаляння результату економічного оцінювання, в саме визначення допустимих варіантів залучення ресурсів з всіх областей джерел ресурсного забезпечення інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств, з метою перевірки їх на відповідність умовам.	Крючкова І.Р.	стаття	Економічне оцінювання джерел ресурсного забезпечення інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств // Економіка: проблеми теорії і практики: зб. наук. праць. – Випуск 262. В 12 т. – Т. II. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2010	2010

Продовження додатку В

1	2	3	4	5	6	7
18	Методичний підхід до оцінювання об'єктів промислової власності підприємства	При оцінюванні конкретного ОНПВ перевага пропонованого методу полягає у визначенні вартості не тільки на теперішньому етапі, а й для минулих і майбутніх етапів. Обґрунтування ринку впливу кожного із чинників на різних етапах здійснюється експертним методом. Після того, як вибрано коригувальний коефіцієнт для ідентифікованого етапу життєвого циклу, визначається вартість об'єктів права промислової власності	Дмитрів К.І.	а/р к.е.н.	Метод оцінювання об'єктів промислової власності підприємства // Економічний аналіз: зб. наук. праць, Вип. 8. – Частина 2. – Тернопіль: – 2011	2011
19	Методичний підхід до оцінювання інноваційного потенціалу підприємства	Здійняється на основі односторонньої кількісної оцінювання сприйнятливості та реалізованості інновацій окремих підприємств, що базується на розмірті їх внутрішньої взаємодії, і тим самим дозволяє здійснювати порівняння стратегічних інноваційних альтернатив. Процедура обчислення показників властивостей інноваційного потенціалу здійснюється за шкалою інтеграла і тим самим дозволяє відобразити можливий стан освоення інновацій виходячи з єдиного кількісного базису оцінки	Тіщенко Т.І.	а/р к.е.н.	http://ir.nnu.org.ua/bitstream/handle/123456789/1584/%20%20%20%20%20%20%20%20%20%20%20%20%20%20%20%20.pdf?sequence=1	2012
20	Методичний підхід до інтегрального оцінювання інноваційного потенціалу підприємства	Враховує як метричну, так і неметричну складові. Він ґрунтується на наступному алгоритмі: 1) визначення системи показників, які увійдуть у розлі часткових до складу інтегрального показника; 2) нормалізація метричних показників зі встановленням відношення зростаючим значенням їх кількості якості; 3) розрахунок кореляційної матриці показників; 4) побудова інтегрального показника за допомогою наступної процедури: розрахунок першої головної компоненти для вихідної сукупності показників; визначення найбільш значущих факторних навантажень; підбір вихідних показників, які увійдуть як часткові до складу інтегрального показника; розрахунок вагових коефіцієнтів метричних складових інтегрального показника; визначення інтегрального показника за допомогою згортки часткових метричних показників.	Григорук П.М.	стаття	Підхід до інтегрального оцінювання інноваційного потенціалу підприємств переробної галузі // Економіка: реалі часу. – 2015. – № 1 (17)	2015
21	Системний підхід до комплексної оцінки реалізації інновацій підприємств	Зроблений на базі інтеграції загальних і внутрішньогосподарських показників ефективності інноваційної діяльності, що дозволяє визначити не тільки комерційну результативність впровадження інновацій, а й вплив нових або поліпшених технологій на внутрішньогосподарські результати функціонування підприємства. Запропоновано систему показників для оцінки ринкової привабливості інноваційних проектів і готовності підприємства до їх реалізації, за допомогою якої можливо спрогнозувати потенціал інноваційного продукту на ринку, а також визначити можливість підприємства і кількість додаткових ресурсів, необхідних для реалізації конкретного інноваційного проекту.	Козін Е.Ф.	а/р к.е.н.	http://dislib.ru/ekonomika/8335-1-razvitiye-metodicheskikh-podkhodov-ocenke-effektivnosti-innovatsionnoy-deyatelnosti-predpriyatiya.rtf	2012
22	Методичний підхід до оцінювання резервів підвищення ефективності інноваційної діяльності	Розроблено методку виявлення та кількісної оцінки резервів підвищення ефективності інноваційної діяльності по стадіям інноваційного процесу, що дозволяє оптимально проводити розподіл наявних ресурсів з метою отримання максимальної віддачі від їх використання. Встановлено показники, які характеризують кожну стадію окремо і всю інноваційну діяльність у цілому, які відображають як кількісні, так і якісні зміни в інноваційній сфері промислового підприємства.	Матросова В.О.	а/р к.е.н.	http://www.kpi.kharkov.ua/atc/hive/PhD/abstract/2003/Matrosova%20B.O.%20-%20%20%20Резерви%20підвищення%20ефективності%20інноваційної%20діяльності%20промислових%20підприємств.pdf	2003
23	Методичний підхід до кількісної оцінки ефективності інноваційної діяльності промислового підприємства	Заснований із зіставленим витрат на інноваційні заходи різного рівня і обумовлених цими витратами зрушення в інноваційному рівні виробництва. Визначено, що витрати першого рівня - витрати, пов'язані з усма видами відтворювальної діяльності підприємства, які містяться у собі і всі витрати, пов'язані із здійсненням інноваційних заходів; витрати другого рівня містяться в собі витрати першого рівня за винятком витрат, які одночасно не пов'язані із здійсненням інноваційної діяльності; витрати третього рівня - витрати, які точно і однозначно можна ідентифікувати як витрати на інноваційні заходи на інноваційні заходи.	Чапка В.В.	а/р к.е.н.	http://avtoferret.net/content/view/full/1323446/	2007

Продовження додатку В

1	2	3	4	5	6	7
24	Методичний підхід до комплексної оцінки інноваційного потенціалу торгової мережі	Комплексна оцінка складається з двох етапів: 1) оцінка на основі емоційних критеріїв (теорія афективності) – якісний аналіз; 2) оцінка на основі раціональних критеріїв (розрахунковий індексний метод) – кількісний аналіз. В комплексній оцінці на першому етапі використовуються психологічні критерії, які дозволяють вивчати свідомі і підсвідомі елементи, що пов'язані з торговою маркою із споживачем. Кількісну оцінку інноваційного потенціалу торгової мережі підприємства запропоновано проводити за допомогою індексу	Кузнецова О.В.	а/р к.е.н.	http://avtorref.org/content/view/full/13078/10/	2007
25	Методичний підхід до індикативної оцінки еволюційної доцільності реалізації інноваційних проєктів	Визначено, що життєздатність інноваційного проєкту залежить від відповідності зміни в результаті його реалізації еволюційних станів окремих складових інноваційної системи критеріям еволюційної коректності та ефективності. Оцінку результатів застосування обраного способу зміни обраної складової можна за зміною значень індикаторів її еволюційних станів та потенціалу розвитку; характер та величина цієї зміни виступають у якості індикаторів інноваційної зміни в межах збереження тої самої оцінки еволюційної коректності можуть послугити різну еволюційну ефективність і навантаж.	Гліненко Л.К.	стаття	Методичні засади індикативної оцінки еволюційної доцільності реалізації інноваційних проєктів // Механізми регулювання економіки, 2009, № 3, Т. 2	2009
26	Методичний підхід до оцінки інтегрального ефекту впровадження базисних інновацій	Використовується комплексний підхід, враховує дію закону синергії та ефект дифузії, дає можливість оцінювати всю сукупність ефектів (економічних, соціальних, екологічних, бюджетних, науково-технічних, інтелектуальних, ресурсних) для оприлюдненого вибору найбільш ефективної інвестиційно-інноваційного проєкту з декількох альтернатив та дозволяє визначити шляхи вибору раціональних джерел фінансування	Шершенюк О.М.	а/р к.е.н.	http://www.kpi.kharkov.ua/as/hive/PHD/abstract/2006/Шершенюк%20О%20М.%20(2006)0010цника%20інтегрального%20ефекту%20від%20впровадження%20інновацій.pdf	2006
27	Методичний підхід до економічного оцінювання інноваційної продукції	Отримано аналітичний вираз для розрахунку терміну окупності затрат на розроблення та впровадження у серійне виробництво інноваційної продукції. Досліджено залежності норми внутрішньої дохідності від тривалості виробництва і відношення інвестиційних витрат до річного грошового потоку. Показано, що границю значення дисконтної ставки, при якому реалізація проєкту доцільна, не повинно перевищувати величини відношення річного грошового потоку до витрат на розроблення і впровадження за умови ануїтету	Полтавська О.Л.	стаття	Економічне оцінювання інноваційної продукції: машинобудування у випадку ануїтету // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". – 2008, – № 611.	2008
28	Методичний підхід до оцінки ефективності системи управління інтелектуальною власністю	Визначення ефективності системи управління об'єктами інтелектуальної власності на підприємстві запропоновано здійснювати за допомогою комплексу показників, які включають узагальнені та індивідуальні показники оцінки ефективності виконання функцій системи управління об'єктами інтелектуальної власності, зокрема показники ефективності формування, використання, моніторингу та контролю об'єктами інтелектуальної власності.	Борисюк І.О.	а/р к.е.н.	http://readera.org/book/uvravlennya-ob'ektyami-intelektualnoye-vlasnosti-aviabuduvnyeskhpribruemyemstv-10181279.html	2010
29	Методичний підхід до оцінки ефективності інноваційної діяльності	Зводиться до обчислення за спеціальними алгоритмами системи показників, що виступають основними критеріями економічної ефективності тієї чи іншої сукупності запроваджених протягом року (кількох років) технічних та організаційних нововведень. Створена методика виявлення інтегрального впливу певної сукупності нововведень на ключові показники виробничо-господарської діяльності підприємств за той чи інший проміжок часу.	Пиж Н.С.	стаття	Оцінка ефективності впровадження інновацій на підприємстві // Вісник економіки транспорту і промисловості № 38, 2012	2012
30	Методичний підхід до оцінки інноваційного потенціалу підприємства	Використовується методика, що охоплює усі ключові аспекти потенціалу. 2) визначення набору показників, що впливають на відповуду складову потенціалу; 3) визначення експертним шляхом вагомості кожного показника в оцінці відповідної складової інноваційного потенціалу; 4) оцінка кожного показника на основі експертного опитування по 4-ятибальній шкалі.; 5) розрахунок складових інноваційного потенціалу, що визначаються в балах; 6) визначення інтегрального показника інноваційного потенціалу.	Калініченко Л.Л.	стаття	Кількісна оцінка інноваційного потенціалу підприємств // Вісник економіки транспорту і промисловості № 30, 2010	2010

Продовження додатку В

1	2	3	4	5	6	7
31	Методичний підхід до комплексної оцінки ефективності інноваційної діяльності підприємств	Здійснюється на основі визначення і розрахунку інтегрального показника інноваційної діяльності промислового підприємства. Успішна інноваційна діяльність підприємства є результатом ефективного управління по всій сукупності виробничої, фінансової діяльності підприємства і ґрунтується на основі показників, що характеризують матеріально-технічну, ринкову складову, організаційно-економічний рівень, виробничу, науково-дослідницьку активність, фінансові результати діяльності, інноваційну складову і інші результати.	Яшин С.Н., Крюкова Т.М.	стаття	Методика комплексної оцінки ефективності промислових підприємств на основі формування системи економічних показників // Труды Нижегородского государственного технического университета им. Р.Е. Алексеева №.1(80)	2010
32	Методичний підхід до оцінки рівня інноваційного потенціалу підприємства	Пропонується система груп показників, яка описує основні якості інноваційного потенціалу підприємства: науковості, якості новітньої діяльності, конкурентоздатності, основопокладеності та коефіцієнт, що визначає рівень інноваційного потенціалу підприємства на їх мультиплікативній основі. Такий розрахунок дозволяє провести експрес діагностику інноваційного потенціалу.	Воловельска І.В.	стаття	Методика оцінки рівня інноваційного потенціалу як складової організаційно - економічного механізму процесу інноваційного реформування підприємств залізничного транспорту // Вісник економіки транспорту і промисловості. — 2009. - № 25	2009
33	Інтегральний підхід до оцінки рівня інноваційного потенціалу підприємства	Усю сукупність показників, що визначають інноваційний потенціал, розподіляє на: 1)показники, які характеризують окремі сторони виробництва, і показники, які дозволяють виразити його рівень в цілому; 2) вхідні (кількість і якість ресурсів) і вихідні (результативні показники діяльності виробництва); 3) яскрі (визначають ступінь ввічленості суої екста оцінки про якість показника) і кількісні показники (обчислюються чисельно за допомогою вимірювань або обчислень); 4) показники прямого і непрямого впливу (на інноваційний потенціал. Розглядає інноваційний потенціал як комплекс інтегровану категорію, яка послугує в собі внутрішній потенціал підприємства і його інноваційну активність.	Гарматій Н. М.	стаття	Сутність інноваційного капіталу та необхідність його застосування в галузі телекомунікацій / Natalia Garmatij // Галицький економічний вісник — 2009. — № 2	2009
34	Науково-методичний підхід щодо ефективності функціонування систем маркетингових досліджень інновацій підприємств	Враховує кореляційний вплив з певним лангом, що дає змогу визначити вплив інноваційних витрат на показники результативності інноваційної діяльності за кожним напрямом витрат окремо, а також встановити термін, за яким слід очікувати на економічний ефект від певних напрямів витрат. Для оцінки впливу інноваційних витрат машинобудівного підприємства на показники результативності інноваційної діяльності пропонується групи маркетингових досліджень. Інновації систематично (мінімум раз на рік) оцінювати взаємозв'язок цих показників за допомогою коефіцієнтів лагівової кореляції та отримувати прогнози показників результативності в залежності від прогнорозованих витрат, враховуючи визначений лаг.	Ялішкіна О.І.	а/р д.е.н.	http://ori.ua/upload/files/diss/AvtorefYashkina.pdf	2015
35	Методичний підхід щодо оцінки рівня стійкості інноваційного розвитку підприємств	Основою методики є оцінка інтегрованих показників, спрямованих на визначення як індивідуального інтегрованого показника за напрямками діяльності підприємства так і узагальненого його результату, враховуючи сталію загттевого циклу підприємства та рівень зовнішніх і внутрішніх інноваційних й інвестиційних ризиків впливу підприємств. Вихідною інформацією для оцінки інтегрованого індикатора є фінансово-економічні показники діяльності підприємства, які згруповано в чотири блоки та свідчать про стійкість ресурсної бази підприємства, як напрямками: стійкість технологічних ресурсів, стійкість трудових ресурсів, стійкість фінансових ресурсів, стійкість виробничих ресурсів, стійкість інформаційних ресурсів	Прохорова В.В., Мушников О.О.	стаття	Методика оцінки рівня стійкості інноваційно-інвестиційного розвитку машинобудівних підприємств // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики, 2014, № 2 (26)	2014

Продовження додатку В

1	2	3	4	5	6	7
36	Модель оцінки ефективності інноваційних проєктів з урахуванням об'єктів інтелектуальної власності	Характеризує рівень комерційної значимості об'єктів інтелектуальної власності і їх вплив на вартість інноваційних проєктів, здійснюється на основі індикаторного методу. Яскені та кількісні характеристики індикаторів паруються від специфіки підприємства. Індикатори об'єднані у групи.	Крахмальова Т.І.	стаття	Управління стовимістю інноваційного проєкта на основі оцінки об'єкта інтелектуальної собствності // Радіоелектронні і комп'ютерні системи, 2007, № 2(21)	2007
37	Методичний підхід до оцінки результативності маркетингового управління інноваційною активністю підприємств	Розроблено алгоритм рейтингового оцінювання результативності маркетингового управління інноваційною активністю підприємств на основі запропонованої технології рейтингового оцінювання за допомогою таксонометричного методу. Такий вибір пояснюється тим, що таксонометричний метод дає змогу будувати рейтинг підприємств за необхідним переліком показників як кількісних, так і якісних. Сутність цього методу полягає у формуванні рейтингової оцінки підприємства на основі відхилення показників його функціонування від значень «еталонного» підприємства	Балабаніч А.В., Воселдзинська О.В.	стаття	Оцінка результативності маркетингового управління інноваційною активністю підприємств // Економічний аналіз, 2014, Том 16, № 2..	2014

Таблиця Г.1 – Особливості витратного підходу оцінки об'єктів права інтелектуальної власності

Показники		Обґрунтування	
Сутність	Розрахунок величини повних витрат на відтворення ОПВ в поточних цінах з урахуванням втрати цінності, прибутку від використання, всіх невідшкодовуваних податків і обов'язкових платежів		
Умови застосування	Застосовується по відношенню до тих ОПВ, які створюються самими правовласниками і для яких не існує ефективного ринку (науково-дослідні і дослідно-конструкторські розробки, програмні продукти спеціального призначення та ін.)		
Обґрунтування вибору методу оцінки	Залежить від того, яка документація, що підтверджує витрати на створення об'єкта оцінки, може бути представлена правовласником		
	В тому числі	Метод визначення початкових витрат	Будується на використанні реальних ретроспективних даних про виробничі витрати з метою створення оцінованих результатів інтелектуальної діяльності. Його особливістю є обов'язковість індексації виявлених витрат для приведення їх до рівня цін на товари і послуги, відповідному дати оцінки
	1. Документально зафіксована кошторис витрат	Метод прямого відтворення	Вартістю заміщення називається вартість створення нового активу, еквівалентного об'єкту оцінки за функціональними можливостями і варіантами його використання. При цьому не потрібна повна ідентичність структури об'єкта і природи утворюючої його частин
	2. Якщо кошторис відсутній (вона може бути побудована самим оцінювачем)	Методу вартості заміщення	Вартість заміщення називається вартістю створення нового активу, еквівалентного об'єкту оцінки за функціональними можливостями і варіантами його використання. При цьому не потрібна повна ідентичність структури об'єкта і природи утворюючої його частин
Особливості застосування витратного підходу	Застосування будь-якої процедури витратного підходу, що приводить до вартості об'єкта оцінки як нового, має завершуватися визначенням зносу, обумовленого факторами функціонального і економічного старіння. Методи витратного підходу використовуються для цілей інвентаризації створених або придбаних ОПВ, балансового обліку в дочочному підприємстві, а також для визначення мінімальної ціни ліцензії на передачу прав використання ОПВ, нижче якої угода для її правовласника стає невигідною. Необхідно оцінити сам ОПВ, тобто виключається право на ОПВ. Результат застосування витратного підходу завжди є вартість права використання ОПВ, що передається за виключною ліцензією.		

Таблиця Г.2 – Особливості порівняльного підходу оцінки об'єктів права інтелектуальної власності

Показники	Обґрунтування	
Сутність	Цінність активів визначається тим, за скільки вони можуть бути продані за наявності досить сформованого ринку ОПВ. Найбільш імовірною величиною вартості оцінюваного ОПВ може бути реальна ціна продажу аналогічного зафіксованого ринком	
Умови застосування	Дані по аналогічних угодах порівнюються з оцінюваними. Переваги та недоліки оцінюваних активів у порівнянні з вибраними аналогами враховуються за допомогою введення відповідних поправок. У їх числі поправки, що враховують якісні відмінності між об'єктом оцінки і аналогами, зокрема за рівнем науково-технічної значущості Перевагою порівняльного підходу є реальне відображення попиту і пропозиції на даний об'єкт інвестування, оскільки ціна фактично досконалої операції максимально враховує ситуацію на ринку Складним процесом є отримання додаткової інформації по об'єктах - аналогам. Необхідні коригування і поправки в підсумковій величині вартості ОПВ, тому що однакових об'єктів практично не існує Залежить від того, яка документація, що підтверджує витрати на створення об'єкта оцінки, може бути представлена правовласником	
Обґрунтування вибору методу оцінки	Єдиний метод - метод порівняння продажів	Сутність цього методу полягає у визначенні ринкової вартості власності на основі цін фактичних продажів об'єктів аналогічного призначення і адекватної корисності. Процедура будується на внесення в ціни продажу об'єктів-аналогів поправок (коригувань), які враховують наявні у них суттєві відмінності від об'єкта оцінки
Особливості застосування порівняльного підходу	Використання порівняльного підходу передбачає наступні етапи: - збирається інформація про відбулися угодах по аналогічним ОПВ; - визначається перелік показників, за якими проводиться зіставлення ОПВ; - коригуються фактичні ціни угод по ОПВ з урахуванням значень показників порівняння з оцінюваним ОПВ; - визначається вартість оцінюваного ОПВ на основі скоригованих фактичних даних за порівняннями операцій В силу специфіки оцінюваного об'єкта існують значні обмеження щодо застосування порівняльного підходу при оцінці ОПВ. Практично неможливо застосовувати методи порівняльного підходу: унікальність кожного ОПВ; відмінність умов за ліцензійними договорами. Рідко використовується метод порівняння продажів для практичної оцінки безпосередньо ОПВ. Відсутність необхідних обсягів даних призводить до того, що стала доступною інформація про операції з ОПВ використовується в оцінці найчастіше як сигнальна (орієнтовна), що не впливає на підсумкове значення шуканої ринкової вартості. Метод порівняння продажів завжди використовується при оцінці ОПВ, коли виникає необхідність визначення ймовірної ціни продажу товару, виробленого і з застосуванням об'єкта оцінки	

Таблиця Г.3 – Особливості дохідного підходу оцінки права інтелектуальної власності

Показники	Обґрунтування
Сутність	Заснований на встановленні економічних витрат, очікуваних від використання активу, і полягає у визначенні розміру прибутку, одержуваного від ОПІВ, коефіцієнта капіталізації або ставки дисконтування, що враховує ступінь ризику, пов'язаного з прибутковістю і залишкової величиною корисного терміну використання оцінюваного ОПІВ. Базою є принцип очікування, який встановлює, що вартість власності визначається сумою поточних (приведеної до дати оцінки) вартостей всіх майбутніх вигод, отримання яких вона забезпечує своєму власникові
Умови застосування	В умовах, коли ринок інтелектуальної власності ще не сформований або працює неефективно, знаючи прибутковість конкретної галузі, до якої відноситься те чи інше підприємство, або визначивши внутрішню дохідність потоку надлишкової додаткової вартості за відомою додатковою вартістю, за допомогою відомих економіко-математичних формул можна оцінити вартість конкретного ОПІВ. Перевагою дохідного підходу - найбільш достовірно відображає дійсну цінність
Обґрунтування вибору методу оцінки	Основою проблеми полягає в необхідності виділення з грошового потоку, що утворює в бізнесі, тієї його частини, яку можна обґрунтовано вважати результатом використання саме цього ОПІВ Залежить від наявності необхідної інформації, вимог покупців або власників об'єктів інтелектуальної власності (ОІВ), економічності ситуації на момент оцінки
Метод капіталізації доходів	Використовують частіше для розрахунку залишкової вартості, як експрес-метод, і, іноді, для оцінки активів, термін життя яких практично не визначений. Процедура включає: виявлення джерел і розмірів чистого прибутку; виявлення ставки капіталізації; визначення вартості активу як частки від розподілу чистого прибутку на ставку капіталізації
Метод додаткового прибутку	Заснований на припущенні, що продукція, вироблена з використанням ОПІВ, приносить додатковий прибуток в порівнянні з продукцією, яка виробляється без використання ОПІВ. Може застосовуватися для ОПІВ-пристроїв і ОПІВ-способу в тих випадках, коли в результаті їх застосування на ринок надходить продукція, виготовлена з використанням ОПІВ.
Метод дисконтування грошових потоків	Для об'єктів оцінки, за рівні періоди часу грошові потоки від використання ОПІВ, нерівні за величиною між собою величина вартості визначається шляхом дисконтування майбутніх потоків від використання ОПІВ
Метод роялті	Використовується при наявності інформації про угоди з подібними активами, або, як мінімум, при даних про ставки роялті в цій сфері
Метод звільнення від роялті	Частина доходу, яку підприємство повинно було б виплачувати у вигляді винагороди власникам цієї інтелектуальної власності, воно залишає у себе
Особливості застосування	Базою дохідного підходу є принцип очікування, який встановлює, що вартість власності визначається сумою поточних (приведеної до дати оцінки) вартостей всіх майбутніх вигод, отримання яких вона забезпечує своєму власникові

Угрупування інструментів до економічного оцінювання ІДПП

№	А- ідентифікації	Б- потенціалу	В- витрати	Г- вартість	Д- дохід	Е- ефективність
1	SWOT-аналіз: ідентифікація факторів (П.3.2)	3	4	5		6
1		Модель розрахунку інтегральної оцінки рівня інноваційного потенціалу підприємства за складовими (Д. В. :)	Абсорпшн-Костинг: метод розподілу накладних витрат (Д. А. :)	метод визначення початкових витрат	Методика оцінки ефективності виповалження ОПВ в господарській оборот в процесі ІДПП; показник ефективності стратегії використання; стратегії пролажу та стратегії спільного використання (П.3.2)	Методика оцінки ефективності виповалження ОПВ в господарській оборот в процесі ІДПП; показник ефективності стратегії використання; стратегії пролажу та стратегії спільного використання (П.3.2)
2	Метод середовища: визначення вагомості факторів (П. 3.2)	Розрахунок інноваційного потенціалу за показниками, що характеризують фінансову стійкість (Д. В. :)	АВС-костинг: метод розподілу витрат за процесами (Д. А. :)	Метод прямого відтворення (Д. Г. :)	Методика розрахунку ефективності використання ОПВ у власному виробництві (П.3.2)	Методика розрахунку ефективності використання ОПВ у власному виробництві (П.3.2)
3	Матриця Дж.Вільсона: визначення вагомості факторів (П. 3.2)	Розрахунок інноваційного потенціалу за показниками стійкості та сприйнятливості реалізовуваності інновацій (Д. В. :)	Бенчмаркінг: витрат: метод оцінки управління витратами порівняно з еталонним підприємством (Д. А. :)	Метод вартості заміщення (Д. Г. :)	Методика розрахунку економічного ефекту від передачі виключної ліцензії одному ліцензату та від передачі невключних ліцензій кільком ліцензіатам (П.3.2)	Методика розрахунку економічного ефекту від передачі виключної ліцензії одному ліцензату та від передачі невключних ліцензій кільком ліцензіатам (П.3.2)
4	Методика проведення маркетингових досліджень для вибору цільових сегментів ринку збуту (П. 3.2.: 6)		Директ-костинг: метод аналізу змінних витрат (Д. А. :)	метод порівняння пролажків(Д. Г. :)		
5	Класифікація ідентифікаційних ознак правового захисту: визначення охоронно спроможних ОПВ (П.1.1)		Кайзен-Костинг: метод визначення цільової собівартості на етапі виробництва (Д. А. :)	Метод капіталізації доходів (Д. Г. :)		
6	Визначення дощого моменту правової охорони ОПВ (П.3.2; ЛІНТЕ)		Кост-клінг: метод зменшення витрат (Д. А. :)	Метод додагкового прибутку (Д. Г. :)		
7	Визначення перспективності за критеріями привабливості ОПВ та можливостями здійснення ІД (П.3.2)		LCSS-аналіз: розрахунок витрат за етапами життєвого циклу продукції (Д. А. :)	Метод дисконтування я прошових потоків (Д. Г. :)		

Продовження додатку Д

1	2	3	4	5	6
8	Порядок визначення умов здійснення ліцензування, франчайзингу і лізингу (П.3.5)		Стандарт-Кастинг: метод визначення норм витрат ресурсу на одиницю продукції (Д. А.)	Метод роялті (Д. Г.)	
9	Модель вибору економіко-правової форми комерціалізації ОПВ на основі розфарбованих мереж Петрі (П.3.2: с)		Таргет-костинг: метод визначення цільової собівартості на етапі розробки (Д. А.)	Метод звільнення від роялті (Д. Г.)	
10	Методика проведення маркетингових досліджень для вибору форми комерціалізації ОПВ (П.3.2: с)				
11	Класифікація специфічних витрат за методами ОПВ та етапами ДДП (П.1.1)				
12	Багаторівнева класифікація інноваційних витрат за етапами ДДП, ОПВ та функціями управління (П.3.3)				
13	Порядок визначення витрат за масивами ОПВ які використовуються у власному виробництві та за іншими способами використання (П.3.3)				

Наукове видання

Ковтуненко Ксенія Валеріївна
Шацкова Любов Потапівна

**ЕКОНОМІЧНЕ ОЦІНЮВАННЯ
ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА:
СВОЄЧАСНІСТЬ ПРОЦЕСУ ТА
ДОСТОВІРНІСТЬ РЕЗУЛЬТАТУ**

Монографія

Видано в авторській редакції

Підписано до друку 23.11.2015 р.
Формат 60×84/16. Папір офсетний. Гарнітура TimesNewRoman.
Друк офсетний. Ум. друк. арк. 14,76. Наклад 300 прим.
Зам. № 1606/4.

Надруковано з готового оригінал-макету у друкарні «Апрель»
ФОП Бондаренко М. О.
65045, м. Одеса, вул. В. Арнаутська, 60
тел.: +38 0482 35 79 76
www.aprel.od.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців ДК № 4684 від 13.02.2014 р.